

ความผิดต่อส่วนตัว : ศึกษาศึกษาปัญหาการดำเนินคดีในศาล

นายพงศอิทธิ ภูษิตโกยไคย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

COMPOUNDABLE OFFENCES : STUDIES OF PROBLEMS AT TRIAL

Mr. Phongitt Phusitphoykai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความผิดต่อส่วนตัว : ศึกษาปัญหาการดำเนินคดีในศาล

โดย

นายพงศอิทธิ ภูษิตโภยไคย

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ธนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ธานิศ เกศวิทักษ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะช)

พงศอิทธิ ภูษิตโกยโคย : ความผิดต่อส่วนตัว : ศึกษาปัญหาการดำเนินคดีในศาล.
(COMPOUNDABLE OFFENCES : STUDIES OF PROBLEMS AT TRIAL) อ.ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์, 170 หน้า.

ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความไม่ได้ เป็นความผิดที่ความเสียหายเกิดขึ้นกับเอกชนเป็นการเฉพาะตัว ซึ่งรัฐจะเข้ามามีส่วนในการดำเนินคดีนั้นเมื่อมีความประสงค์จากเอกชนเท่านั้น

การดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวที่มีลักษณะเฉพาะนี้ ยังมีปัญหาในชั้นการดำเนินคดีของศาลหลายประการ อาทิ กรณีที่ผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ จะมีผู้ใดสามารถเข้ามาดำเนินการแทนผู้เสียหายต่อไปได้หรือไม่ หรือในกรณีที่ผู้แทนนิติบุคคลกระทำความผิดในส่วนต่อตัวต่อนิติบุคคลเสียเอง ใครจะเป็นผู้มีอำนาจดำเนินคดีกับผู้แทนนิติบุคคลเหล่านั้น หรือกรณีที่ความผิดกรรมหนึ่งมีผู้เสียหายหลายคน หากผู้เสียหายคนหนึ่งสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ จะมีผลถึงผู้เสียหายคนอื่นหรือไม่ หรือในกรณีที่อัยการฟ้องคดีต่อศาลเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดิน แต่ในชั้นพิจารณาของศาลกลับเห็นว่าความผิดตามฟ้องเป็นความผิดต่อส่วนตัว เมื่อปรากฏว่าในชั้นสอบสวนมีเพียงการกล่าวโทษ มิได้มีการร้องทุกข์ตามระเบียบ ศาลจะพิพากษาคดีต่อไปอย่างไร ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับอำนาจฟ้องคดีของโจทก์หรือกรณีที่ศาลอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไปแล้ว ต่อมามีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำร้องขอให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา ระหว่างนั้นโจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้องคดี ก็เกิดปัญหาว่าสามารถถอนฟ้องได้หรือไม่ หรือปัญหาเรื่องการที่ผู้เสียหายที่เป็นเอกชนฟ้องคดีต่อศาลด้วยตนเอง โดยมีได้แจ้งความร้องทุกข์มาก่อน จะมีอายุความในการฟ้องคดีเพียงใด ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดการตีความกฎหมายแตกต่างกันไป ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศในประเด็นปัญหาดังกล่าว พบว่า สำหรับประเทศไทย หากมีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในการดำเนินคดีในศาลแล้ว โดยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรณีผู้แทนนิติบุคคลกระทำความผิดต่อนิติบุคคล กรณีการให้สิทธิร้องทุกข์หรือถอนคำร้องทุกข์ตกทอดแก่ทายาทในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ รวมถึงประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันก็จะทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไข ได้แก่ การยุติคดีภายหลังจากที่ศาลอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา การแจ้งความร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน อายุความฟ้องคดีของเอกชนผู้เสียหาย สิทธิในการดำเนินคดีอาญาในความผิดที่มีผู้เสียหายหลายคน ก็จะไปสู่การที่ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาไปด้วยความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

สาขาวิชานิติศาสตร์..... ลายมือชื่อนิติ.....
ปีการศึกษา2554..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5285999634 : MAJOR LAWS

KEYWORDS : COMPOUNDABLE OFFENCES / PROBLEM / TRIAL

PHONGITT PHUSITPHOYKAI: COMPOUNDABLE OFFENCES : STUDIES OF PROBLEMS AT TRIAL. ADVISOR : ASST.PROF.PAREENA SRIVANIT, Ph.Dr, 170 pp.

A Compoundable offence is an offence in which damages incurred by a private individual. In such circumstances, the State will only take part in ensuring criminal proceedings upon the request of the private individual.

There are several problems in respect to the court proceedings for compoundable offences. These include (1) in case of the injured person's death prior to filing the complaint, whether there should be anyone to act on behalf of the victim; (2) in the case whereby a juristic person's representative commits an offence against a juristic person, whether there should be anyone to prosecute such representative; (3) in the case of multiple injured persons, whether the prosecution right of an injured person would be affected by the legal right of the other injured persons; (4) how to rule in case the prosecution starts as a public office, in which the formal complaint is not required, and later the court proceedings such case turns out to be a compoundable one but there is no formal complaint filed in the inquiry process; (5) whether the plaintiff should be permitted to file a motion to withdraw the case after the Supreme Court judgment is rendered but there is a motion to revoke the reading of such judgment; and (6) how the prescription of litigation should be considered in case the injured person files a lawsuit by himself without making a complaint. This thesis, after conducting comparative studies, finds that there should be amendments to laws and court procedures to solve all those legal problems to provide fair and equitable for all parties.

Field of Study :Laws..... Student's Signature

Academic Year :2011..... Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี เนื่องด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปารีณา ศรีวนิชย์ ได้ให้ความกรุณารับเป็นที่อาจารย์ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความรู้ และโอกาสที่ดีต่างๆ มากมาย รวมถึงให้กำลังใจที่ดีแก่ผู้เขียนเสมอมา รวมถึงรองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านอาจารย์ธานีศ เกศพิทักษ์ รองประธานศาลฎีกา และท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะ ผู้เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาให้คำแนะนำและเสนอแนะแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนเป็นอย่างมาก จนทำให้สามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่าน ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากท่านอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาแล้ว ผู้เขียนยังต้องขอบคุณนางสาวอรวิดี ลีวรวัฒน์ ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือข้อขัดข้องต่างๆ ในฐานะมหาบัณฑิตรุ่นพี่ รวมถึงเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ทุกคน ที่แม้จะไม่ได้กล่าวชื่อในที่นี้ ซึ่งให้ความช่วยเหลือให้แก่งคิด ข้อเสนอแนะต่างๆ ทั้งในส่วนของ การเรียนในชั้นเรียน และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และที่ขาดมิได้คือเจ้าหน้าที่ของหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือผู้เขียนอย่างดีเสมอมา

ส่วนที่สำคัญที่สุด ผู้เขียนกราบขอพระขอบคุณ นางเชียมน้อย แซ่ฉั่ว, นางรุจิรัตน์ ภูษิตโกโยโคย, รศ.พญ.พิมพ์ใจ ศิริวงศไพรัช, นางสาวรัชฎาภรณ์ ภูษิตโกโยโคย ที่ให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ในการศึกษาของผู้เขียน และขอขอบพระคุณบุคคลในครอบครัวของผู้เขียนทุกคน ที่มอบกำลังใจอย่างดีเยี่ยมตลอดมาจนผู้เขียนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

อนึ่ง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว แต่หากจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอยู่บ้าง ผู้เขียนขอมอบความดีเหล่านั้นให้ท่านอาจารย์ และครอบครัวของผู้เขียน ด้วยความระลึกในพระคุณอย่างยิ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.4 วิธีการวิจัย.....	5
1.5 สมมติฐานของการวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว.....	7
2.1 แนวคิด ความหมายและลักษณะความผิดอาญาต่อส่วนตัว	7
2.2 ความผิดต่อส่วนตัวตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน.....	12
2.2.1 ฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา.....	12
2.2.2 ฐานความผิดตามกฎหมายอื่นๆ.....	23
2.3 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว.....	28
2.3.1 การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ	28
2.3.2 การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน.....	30
2.4 ผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาผ่านทางรัฐ.....	31
2.4.1 ผู้มีอำนาจดำเนินคดี.....	32
2.4.2 การเริ่มต้นคดี.....	33

2.4.3 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.....	42
2.4.4 การระงับคดี	48
2.4.5 อายุความในการดำเนินคดี	50
2.5 ผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง.....	53
2.5.1 ผู้มีอำนาจดำเนินคดี.....	53
2.5.2 การเริ่มต้นคดี	58
2.5.3 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย	59
2.5.4 การระงับคดี	63
2.5.5 อายุความในการดำเนินคดี	68
บทที่ 3 การดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวในต่างประเทศ	75
3.1 ความนำ.....	75
3.2 ประเทศเยอรมันนี.....	75
3.2.1 หลักในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป.....	75
3.2.2 การดำเนินคดีอาญาฐานความผิดพิเศษ.....	80
3.2.3 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.....	81
3.2.4 การระงับคดี	82
3.2.5 อายุความในการดำเนินคดี	84
3.3 ประเทศญี่ปุ่น.....	86
3.3.1 หลักในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป.....	88
3.3.2 การดำเนินคดีอาญาฐานความผิดพิเศษ.....	90
3.3.3 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.....	90
3.3.4 การระงับคดี	91
3.3.5 อายุความในการดำเนินคดี	91
3.4 ประเทศอังกฤษ.....	93
3.4.1 หลักในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป.....	95

3.4.2 การดำเนินคดีอาญาฐานความผิดพิเศษ.....	98
3.4.3 การระงับคดี	99
3.4.4 อายุความในการดำเนินคดี	99
3.5 เปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวในต่างประเทศ	100
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวในศาล.....	103
4.1 ความน่า.....	103
4.2 การดำเนินคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย.....	103
4.2.1 ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์	104
4.2.2 ผู้เสียหายถึงแก่ความตายระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา	111
4.3 การดำเนินคดีอาญาต่อผู้แทนนิติบุคคล	117
4.4 สิทธิในการดำเนินคดีอาญาในความผิดกรรมหนึ่งที่มีผู้เสียหายหลายคน.....	120
4.5 การดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลกรณีพื้นฐานความผิดเปลี่ยนแปลงไป	125
4.6 การยุติคดีภายหลังศาลอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา.....	134
4.7 อายุความในการฟ้องคดีของผู้เสียหาย.....	145
บทที่ 5 บทสรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ	150
5.1 บทสรุปการวิจัย	150
5.2 ข้อเสนอแนะ	163
รายการอ้างอิง.....	166
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	170

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หากจะแบ่งประเภทของฐานความผิดทางอาญาตามปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา หรือตามพระราชบัญญัติต่างๆที่มีกำหนดความผิดทางอาญาไว้ โดยใช้รูปแบบการดำเนินคดีอาญาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา จะสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความผิดต่อแผ่นดิน หรือความผิดอันไม่อาจยอมความได้ ประการหนึ่ง และ ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ อีกประการหนึ่ง ซึ่งความผิดต่อแผ่นดิน หมายถึง ความผิดที่มีความเสียหายเกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสังคมโดยส่วนรวม รัฐจึงเป็นผู้เสียหายโดยตรงในความผิดประเภทนี้ แม้ว่าบางฐานของความผิดในประเภทนี้ เอกชนจะเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงก็ตาม แต่ทั้งเอกชนและรัฐก็ถือเป็นผู้เสียหายในความผิดต่อแผ่นดิน เช่น ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย, ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน, ความผิดเกี่ยวกับการปกครองและการยุติธรรม เป็นต้น ในขณะที่ความผิดต่อส่วนตัว หมายความว่า ความผิดที่มีความเสียหายเกิดขึ้นต่อเอกชนเป็นการเฉพาะตัว ส่งคมโดยรวมไม่ได้รับความเสียหายจากความผิดประเภทนี้มากเท่าไรนัก รัฐจึงไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายในความผิดประเภทนี้ ซึ่งความผิดอาญาฐานใดจะเป็นความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะต้องมี การบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าความผิดฐานนี้เป็นความผิดต่อส่วนตัว หากไม่มีการบัญญัติไว้ก็จะ ถือว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดิน เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท, ความผิดฐานฉ้อโกง, ความผิดฐาน ยักยอก เป็นต้น โดยความผิดทั้งสองประเภทนี้จะมีรูปแบบและวิธีการในการดำเนินคดีอาญา แตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องของการเริ่มต้นคดี การดำเนินคดี กรอบระยะเวลาในการระงับคดี และอายุความในการฟ้องคดี

กล่าวคือ การเริ่มต้นคดีในความผิดต่อแผ่นดิน สามารถเกิดขึ้นจากผู้ใดก็ได้ในรูปแบบ ต่างๆตามที่กฎหมายกำหนด ยกตัวอย่างเช่น เกิดจากการที่ผู้เสียหายเองแจ้งความร้องทุกข์ หรือ เกิดจากการที่ผู้อื่นที่มีโทษผู้เสียหาย แต่รับทราบเรื่องราว รู้เห็นการกระทำผิดกล่าวหาต่อ เจ้าหน้าที่ เป็นต้น แตกต่างจากคดีความผิดต่อส่วนตัวที่ต้องเริ่มต้นคดีจากผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจ จัดการแทนผู้เสียหายเท่านั้น โดยกฎหมายได้กำหนดให้มีการเริ่มต้นคดีความผิดต่อส่วนตัวไว้เพียง 2 วิธี คือ วิธีแรก เป็นกรณีที่รัฐให้สิทธิผู้เสียหายที่จะแสดงเจตนาต่อรัฐในการที่จะขอให้รัฐเข้ามา ช่วยเหลือดำเนินคดีอาญาแทนให้หรืออาจเรียกง่าย ๆ ว่า ใช้บริการของรัฐ โดยผู้เสียหายสามารถ เข้าแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์เพื่อมอบสิทธิในการดำเนินคดีอาญาให้

รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทน ส่วนวิธีที่สองคือ กรณีที่ผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีเองโดยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล

ในกรณีที่ผู้เสียหายที่แท้จริงถึงแก่ความตายไม่ว่าจะเป็นในช่วงเวลาก่อนแจ้งความร้องทุกข์ ระหว่างพิจารณา ระหว่างการยื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกา หรือระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ตาม การที่ศาลก็ดี คู่ความก็ดี จะดำเนินคดีอาญาต่อไปอย่างไร ก็จะต้องพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า ได้มีการกำหนดแนวทางแก้ไขหรือขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาไว้อย่างไร ยกตัวอย่างเช่น ในคดีความผิดต่อแผ่นดิน เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา แม้ผู้เสียหายจะถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์หรือก่อนฟ้องคดีก็ตาม ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ในฐานะผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายก็สามารถแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หรือเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาต่อศาลภายในกำหนดอายุความได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2)

แต่มีบางกรณีที่จะเกิดปัญหาขึ้น คือ ในกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว (ยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326-333และความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลภาพของผู้อื่นที่มีการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 16) และผู้เสียหายได้ถึงแก่ความตายก่อนที่จะแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็จะพบว่า ไม่มีผู้ใดสามารถเข้าแจ้งความร้องทุกข์หรือฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดแทนผู้เสียหายได้ เพราะไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้¹

ในกรณีที่มีการกระทำความผิดต่อนิติบุคคล โดยหลักก็ต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดผ่านทางผู้แทนนิติบุคคล ซึ่งถ้าหากเป็นกรณีที่ผู้กระทำผิดนั้น เป็นผู้แทนนิติบุคคลเสียเอง ก็เกิดปัญหาขึ้นมาว่าใครจะเป็นผู้ดำเนินคดีกับผู้แทนนิติบุคคล เพราะผู้แทนนิติบุคคลคงจะไม่ดำเนินคดีกับตนเองเป็นแน่ ซึ่งถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ผู้หนึ่งผู้ใดก็สามารถกล่าวโทษต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ แต่ถ้าเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ผู้ถือหุ้นหรือหุ้นส่วนของนิติบุคคลนั้น จะสามารถดำเนินคดีต่อผู้แทนนิติบุคคลได้ โดยถือเป็นผู้เสียหายตามนิยามความหมายใน มาตรา 2(4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 255/2472

² คำพิพากษาฎีกาที่ 1742/2503, 53/2521

หรือในกรณีที่ความผิดกรรมหนึ่งมีผู้เสียหายหลายคน การที่ผู้เสียหายคนหนึ่งไปถอนฟ้อง ยอมความ หรือถอนคำร้องทุกข์ก็ดี ไม่ดำเนินคดีจนคดีขาดอายุความก็ดี หากความผิดนั้นเป็น ความผิดต่อส่วนตัว ก็จะส่งผลให้กระทบถึงสิทธิในการดำเนินคดีของผู้เสียหายคนอื่นด้วย ทำให้ ผู้เสียหายคนอื่น ๆ ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้³

ในส่วนของขั้นตอนของการดำเนินคดี จะเกิดข้อขัดข้องในกรณีที่พนักงานอัยการ ดำเนินคดีต่อจำเลยในข้อหาความผิดต่อแผ่นดิน แต่ต่อมาเมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาล กลับเห็นว่าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ทำให้ต้องย้อนกลับมาตรวจสอบว่า ผู้เสียหายได้มีการแจ้ง ความร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบในชั้นสอบสวนแล้วหรือไม่ ซึ่งหากไม่มี ศาลจะถือว่าโจทก์ไม่มีอำนาจ ฟ้องและพิพากษายกฟ้องทันที⁴

นอกจากนี้ในกรณีของกรอบเวลาในการระงับคดีหรือยุติคดี โดยกฎหมายให้สิทธิแก่ ผู้เสียหายที่จะสามารถระงับคดีความผิดต่อส่วนตัวได้กว้างขวางกว่าในคดีความผิดต่อแผ่นดิน แม้กระทั่งคดีถึงที่สุดโดยมีการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไปแล้ว ผู้เสียหายก็อาจยื่นคำร้องขอถอน ฟ้องได้⁵ ซึ่งการที่ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานเช่นนี้ ย่อมเป็นประเด็นที่น่าพิจารณาเป็นอย่างยิ่งว่า คำว่า “คดีถึงที่สุด” หมายความว่าอย่างไร กรอบเวลาในการระงับคดีควรมีเพียงใด และแนว บรรทัดฐานฎีกาในลักษณะเช่นนี้ เหมาะสมกับลักษณะการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวตาม กฎหมายของไทยแล้วหรือไม่

ตลอดจนอายุความในการที่ผู้เสียหายจะใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลด้วยตนเอง หากมิได้มีการ แจ้งความร้องทุกข์มาก่อน ผู้เสียหายก็ต้องฟ้องคดีต่อศาลภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่อง ความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นคดีเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งน่าพิจารณาว่าเป็นการ จำกัลดสิทธิของผู้เสียหายมากเกินไปหรือไม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การที่กฎหมายมิได้บัญญัติถึงขั้นตอนวิธีการในการที่จะ ดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดต่อไปอย่างไร ในกรณีที่ผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวได้ถึง แก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ก็ดี การที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาเป็นแนวบรรทัดฐานเรื่อยมา ทั้งในประเด็นของการดำเนินคดี เมื่อไม่มีการร้องทุกข์มาก่อนในชั้นสอบสวนก็ดี กรอบเวลาในการ

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 386/2551

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4752/2545

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5013/2551

ระงับคดีก็ดี สิทธิในการดำเนินคดีของผู้เสียหายคนอื่นในความผิดต่อส่วนตัว เมื่อผู้เสียหายคนหนึ่งได้ไปใช้สิทธิระงับคดีหรือคดีขาดอายุความก็ดี และอายุความฟ้องคดีของผู้เสียหายก็ดี ซึ่งล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินคดีในคดีความผิดต่อส่วนตัวในชั้นศาล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงแนวความคิดและวัตถุประสงค์ในการแบ่งแยกประเภทความผิดทางอาญา การดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว ในมิติของกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย อำนาจในการดำเนินคดี การระงับคดีและอายุความในการฟ้องคดี โดยพิจารณาในบริบทของความผิดต่อส่วนตัวตามที่ได้มีการบัญญัติในกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบัน ตลอดจนเปรียบเทียบบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้องว่ามีการบัญญัติถึงแนวทาง หรือวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร และถ้าหากมี ประเทศไทยสมควรที่จะมีการทบทวนบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้การปรับใช้กฎหมายอาญาให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายมากที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิด ความหมายและวัตถุประสงค์ในการแบ่งแยกประเภทความผิดทางอาญาออกเป็นความผิดต่อส่วนตัว และความผิดต่อแผ่นดิน
2. เพื่อศึกษาถึงการดำเนินคดีอาญาและปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย อำนาจในการดำเนินคดี การระงับคดีและอายุความในการฟ้องคดี
3. เพื่อศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะในความผิดบางประเภทที่คล้ายกับความผิดต่อส่วนตัว
4. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย และนำเสนอข้อเสนอและแนวทางแก้ปัญหที่เกิดขึ้น

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะพิจารณาถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัว ในมิติของกระบวนการวิธีพิจารณาความ โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินคดีของศาล อาทิ อำนาจในการดำเนินคดี ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย การดำเนินคดีในกรณีที่ศาลพิจารณาความผิดแตกต่าง

จากข้อหาในชั้นสอบสวน และการยุติคดีภายหลังจากที่ศาลอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา อายุความในการฟ้องคดี โดยจะพิจารณาจากฐานความผิดต่อส่วนตัวในบริบทของกฎหมายไทยในปัจจุบัน แต่จะไม่ศึกษาว่าแต่ละฐานความผิดสมควรเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือไม่ ตลอดจนจะทำการศึกษาถึงแนวความคิดในการแบ่งแยกความผิดทางอาญาออกเป็นความผิดต่อส่วนตัวและความผิดต่อแผ่นดิน แนวความคิดในการกำหนดวิธีการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ และควรที่จะมีการทบทวนแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของไทย เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเกิดประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง

1.4 วิธีการวิจัย

การศึกษาวិทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศประกอบการศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ความเห็นของหน่วยงาน วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและความเห็นของนักนิติศาสตร์ เพื่อนำมาวิจัยกฎหมาย (Legal Research) เพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนะในเรื่องดังกล่าวต่อไป

1.5 สมมติฐานของการวิจัย

การดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวในปัจจุบันยังมีปัญหาและข้อขัดข้องหลายประการ บางประเด็นควรมีการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีผู้แทนนิติบุคคลกระทำผิดต่อนิติบุคคล กรณีการให้สิทธิร้องทุกข์หรือถอนคำร้องทุกข์ตกทอดแก่ทายาทในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ บางประเด็นควรกำหนดแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่น การยุติคดีภายหลังจากที่ศาลอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา การแจ้งความร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน อายุความฟ้องคดีของเอกชนผู้เสียหาย สิทธิในการดำเนินคดีอาญาในความผิดที่มีผู้เสียหายหลายคน เป็นต้น เพื่อให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงความหมายและแนวความคิดในการแบ่งแยกความผิดทางอาญาออกเป็นความผิดต่อส่วนตัวและความผิดต่อแผ่นดิน

2. ได้ทราบถึงแนวความคิดและหลักการดำเนินคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัว

3. ได้ทราบถึงแนวทางปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวในชั้นศาลและทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

4. ได้ทราบถึงแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาในความผิดที่คล้ายกับความผิดต่อส่วนตัวในประเทศ

บทที่ 2

แนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว

2.1 แนวคิด ความหมายและลักษณะความผิดอาญาต่อส่วนตัว

ผู้ที่ได้เคยศึกษากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคงจะคุ้นเคยกับคำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” อยู่บ้างไม่มากก็น้อย หรือไม่ก็คุ้นเคยกับคำว่า “ความผิดอันยอมความได้” ซึ่งก็มักจะมีปัญหาที่สงสัยกันตามมาเสมอว่า ทั้งสองคำนี้เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร หากจะพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบัน จะใช้คำเรียกความผิดประเภทนี้ว่าเป็น “ความผิดอันยอมความได้” แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะใช้คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มความงงให้กับผู้ศึกษากฎหมายเพิ่มมากขึ้นว่า เพราะเหตุใดถึงเรียกไม่เหมือนกัน หรือว่าทั้งสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกัน จากการที่ผู้วิจัยได้ตรวจสอบบทนิยามในบทวิเคราะห์ศัพท์ทั้งในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็พบว่า ไม่มีการให้นิยามความหมายของคำทั้งสองนี้ไว้แต่ประการใด

แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า มีกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มาตรา 6(7) ให้อำนาจนิยามของคำว่าความผิดต่อส่วนตัวไว้ว่า “ความผิดต่อส่วนตัวนั้น ท่านหมายความว่าบรรดาความผิดที่จะฟ้องขอให้ศาลพิจารณาทางอาญาได้แต่เมื่อผู้ต้องประทุษร้ายหรือเสียหายนั้นได้มาร้องทุกข์ขอให้กล่าว” ซึ่งแม้ว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 จะถูกยกเลิกไปแล้ว เมื่อครั้งประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาใน พ.ศ. 2499 แต่คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” ก็ยังมีการใช้กันอยู่ในหมุ่ นักกฎหมายและปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งๆที่ตามบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญาล้วนแต่ใช้คำว่า “ความผิดอันยอมความได้” ทั้งสิ้น โดยภายหลังจากที่มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 เมื่อปี พ.ศ.2452 ก็ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปี พ.ศ.2478 ซึ่งก็ยังคงใช้คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” อยู่เช่นเดิม จนกระทั่งมีการยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 และประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาแทนเมื่อปี พ.ศ.2499 ก็ได้มีการเปลี่ยนชื่อเรียกจาก “ความผิดต่อส่วนตัว” ไปเป็น “ความผิดอันยอมความได้” แต่ก็คงมีการเปลี่ยนเฉพาะในส่วนของประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น มิได้มีการแก้ไขในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่ประการใด จนกระทั่งถึงปัจจุบัน แม้จะมีการใช้คำที่เรียกชื่อแตกต่างกัน คนละถ้อยคำกัน แต่นักกฎหมายต่างก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ทั้งสองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน กล่าวคือ ความผิดอันยอมความ

ได้ คือความผิดต่อส่วนตัว^๖ และนี่อาจเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติมีได้ทำการแก้ไขชื่อเรียกของความผิดประเภทนี้ให้มีชื่อเรียกเหมือนกันทั้งในประมวลกฎหมายอาญา และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นอกจากนี้ ยังมีความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ได้ให้ความเห็นในประเด็นที่ว่า “ความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา จะเป็นอย่างเดียวกับหรือตรงกับ ความผิดต่อส่วนตัว ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือไม่” ตามที่ กรมสารบรรณคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหารได้มีหนังสือที่ 5839/2500 ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2500 ขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาวินิจฉัยปัญหาดังกล่าว ไว้ว่า

“ คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” ดังที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีความหมายเป็นอย่างเดียวกันและใช้คำตรงกันกับคำว่าความผิดต่อส่วนตัวที่ใช้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 กล่าวคือ เป็นความผิดที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะนำคดีขึ้นว่ากล่าวได้ก็เฉพาะต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ขอให้ว่ากล่าว (กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 6(7)) และเป็นความผิดที่ยอมความกันได้ (กฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 81, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2)) หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง เมื่อกฎหมายลักษณะอาญายังบังคับให้อยู่ นั้นมีความผิดชนิดหนึ่งซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จะนำคดีขึ้นว่ากล่าวได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ขอให้นำคดีขึ้นว่ากล่าวและเป็นความผิดที่ยอมความกันได้ ความผิดชนิดนี้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรียกชื่อตรงกันว่า “ความผิดต่อส่วนตัว”

แต่ปัญหามีอยู่ว่า เมื่อกฎหมายลักษณะอาญาได้ถูกยกเลิกไปโดยมีประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับแทนแล้ว ความผิดชนิดที่กล่าวนี้ได้เลิกล้มไปด้วยหรือยังคงมีอยู่ คณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นว่า แม้คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” จะไม่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาก็ตาม แต่ก็คงปรากฏชัดอยู่ว่า มีความผิดชนิดหนึ่ง ซึ่งตามมาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น ได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ขอให้ว่ากล่าวภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งแสดงว่าความผิดชนิดนี้ ต้องมีการร้องทุกข์ของผู้เสียหายก่อน จึงจะฟ้องร้องได้ และเมื่อได้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาแทนกฎหมายลักษณะอาญาแล้ว บทบัญญัติมาตรา 39(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า คดีอาญาที่ยอมความกันได้ย่อมเลิกกัน เมื่อได้ยอมความกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ยังคงใช้

^๖ จิตติ ดิงศภกิจย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร, 2536), หน้า 1077.

บังคับอยู่หาได้ยกเลิกไปไม่ จึงเป็นอันประจักษ์ว่า แม้เมื่อได้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาแทนกฎหมายลักษณะอาญาและต่อมาจนบัดนี้ความผิดชนิดหนึ่งที่ยอมความกันได้และที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะนำคดีขึ้นฟ้องกล่าวได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ขอให้ว่ากล่าว ซึ่งแต่เดิมกฎหมายลักษณะอาญาเรียกว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” นั้น ก็ยังคงมีอยู่ หาได้ยกเลิกตามกฎหมายลักษณะอาญาไปด้วยไม่ ข้อที่แตกต่างไปจากเดิมก็เพียงการเรียกชื่อความผิดชนิดนี้คือ แทนที่จะเรียกว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเรียกเสียใหม่ให้ตรงตามลักษณะแห่งความผิดว่า “ความผิดอันยอมความได้” เท่านั้น จึงอาจกล่าวตามนัยที่ว่ามาแล้วได้ว่า ความผิดต่อส่วนตัวก็คือความผิดอันยอมความได้ หรือกลับกัน ความผิดอันยอมความได้ก็คือความผิดต่อส่วนตัวนั่นเอง⁷

โดยความผิดอันยอมความได้ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษที่ว่า “Compoundable offence” ซึ่งเมื่อได้กล่าวมาแล้วว่า คำว่า ความผิดอันยอมความได้ มีความหมายเดียวกับคำว่า ความผิดต่อส่วนตัว ดังนั้น ความผิดต่อส่วนตัว จึงสามารถใช้คำในภาษาอังกฤษว่า Compoundable offence ได้เช่นเดียวกัน และในหนังสือคำแปลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ก็ได้ใช้คำว่า Compoundable offence สำหรับคำว่า ความผิดต่อส่วนตัว เช่นเดียวกัน⁸

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงนำมาสู่การสรุปความหมายของคำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” ได้ว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” หมายความว่า ความผิดที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อเอกชนเป็นการเฉพาะ รัฐไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายในความผิดประเภทนี้ และจะต้องมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ความผิดใดเป็นความผิดต่อส่วนตัว หากไม่มีการบัญญัติไว้ก็จะถือว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดิน โดยความผิดประเภทนี้ เจ้าพนักงานของรัฐจะสามารถนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายเสียก่อน หากไม่มีการร้องทุกข์ เจ้าพนักงานของรัฐก็ไม่มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล อีกทั้งความผิดประเภทนี้ผู้เสียหายก็สามารถใช้สิทธิของตนเองได้อย่างเต็มที่ในการเจรจาตกลงยอมความกับผู้กระทำความผิดอันนำไปสู่การระงับการดำเนินคดีอาญา⁹

สำหรับสาเหตุที่มีการเปลี่ยนจากคำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” มาเป็น “ความผิดอันยอม

⁷ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ 0110/2500

⁸ ปรีชา คณะนอก, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแปลไทย-อังกฤษ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, 2551), หน้า 79.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) “สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปในกรณีดังต่อไปนี้ ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย”

ความได้” นั้น เห็นกันว่า เนื่องจากผู้ร่างประมวลกฎหมายอาญาเห็นว่า ถ้อยคำเดิมนั้น (“ความผิดต่อส่วนตัว”) ยากต่อการเข้าใจและไม่ตรงต่อลักษณะของความผิดประเภทนี้เท่าใดนัก จึงได้หาคำใหม่ที่ย่างต่อการเข้าใจ และตรงกับลักษณะความผิด จึงได้ใช้คำว่า “ความผิดอันยอมความได้” เพราะความผิดประเภทนี้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายอย่างเต็มที่ในการฟ้องร้องดำเนินคดีหรือจะยุติคดีด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนคำฟ้อง หรือยอมความกันได้ ก่อนที่คดีจะถึงที่สุด¹⁰

ข้อแตกต่างของความผิดต่อส่วนตัวและความผิดต่อแผ่นดินประการหนึ่งก็คือ ความสามารถในการยอมความกันได้ กล่าวคือ ความผิดต่อส่วนตัวนั้น เป็นความผิดที่ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่ในการเจรจาต่อรองกับผู้กระทำความผิด และนำไปสู่การยอมความเพื่อระงับข้อพิพาท ซึ่งผลตามกฎหมายก็คือสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องก็จะระงับไป หากคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล ศาลก็จะสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ แต่ถ้าในคดีความผิดต่อแผ่นดินนั้น ผู้เสียหายไม่สามารถเจรจาต่อรองกับผู้กระทำความผิด เพื่อนำไปสู่การยอมความ และทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปได้ หากแต่เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานรัฐ ในส่วนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวนก็ดี พนักงานอัยการก็ดี หรือแม้กระทั่งศาลเอง ที่จะใช้ดุลพินิจพิจารณาความผิดต่อแผ่นดินฐานนั้นๆ เป็นกรณีๆ ไป แม้ว่าผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดจะได้ตกลงยอมความกันแล้วก็ตาม ข้อแตกต่างที่สำคัญที่เกี่ยวกับรูปแบบในการดำเนินคดีอาญาของความผิดทั้งสองประเภทนี้เอง นำมาสู่แนวความคิดในการแบ่งแยกความผิดทางอาญาออกเป็นความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความได้) กับ ความผิดต่อแผ่นดิน (ความผิดอันยอมความไม่ได้) เพื่อให้เกิดความเป็นระบบระเบียบ สะดวกต่อการศึกษา และนำมาปรับใช้ในทางปฏิบัติ

ซึ่งแนวคิดในการให้ผู้เสียหายสามารถยอมความในคดีอาญาได้ เกิดขึ้นตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยในสมัยนั้นการยอมความสามารถกระทำได้อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ถ้าหากการกระทำความผิดนั้นไม่เป็นความผิดอาญามหันตโทษ ผู้เสียหายสามารถตกลงเจรจาระงับข้อพิพาทกับผู้กระทำความผิดได้ และคดีก็จะระงับไป ตามที่บัญญัติไว้ในพระไอยการลักษณะรับฟ้อง บทที่ 24 กล่าวคือ¹¹

“มาตราหนึ่ง คดีใดหมีเป็นความมหันตโทษพระราชกรณียกรยอมมิว่ากันสมักเข้าถวายสัตยา

¹⁰ พ.ต.ท.ชาติ ศรีนวลนัต และ พ.ต.ต.วันชัย ศรีนวลนัต, คำอธิบายกฎหมายเรื่องความยินยอมในคดีอาญาและความผิดอันยอมความได้ พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: ประชุมการชั่ง, 2528), หน้า 54.

¹¹ สถาบันปรีดี พนมยงค์, กฎหมายตรา 3 ดวง เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2548), หน้า 273.

นุสฺตเฉพาพะพระศรีรัตนไตรในอารามแลสถานที่ใด ๆ ก็ดี มีผู้รู้เห็นสักขีพยานคนหนึ่งสองคนก็ดี ท่านว่าเดดขาดกัน ความนั้นเปนสูญ ถ้าผู้ใดถามกลับเอาความมาฟ้องร้องว่ากล่าว ท่านว่าอย่าให้ บังคับบัญชาความนั้นเลย”

ซึ่งคดีมหันตโทษนั้น ได้แก่อะไรบ้างได้มีอธิบายไว้ในในพระไอยการลักษณะรับฟ้อง บทที่ 25 กล่าวคือ¹²

“ถ้าคดีนั้นเปนมหันตโทษมีอยู่แค่ 3 ประการ ประการหนึ่งว่าด้วยโจรมะหันตโทษแลพระราชทรัพย์ซึ่งฆ่าโคกระบือของหลวงประการหนึ่งคิดกระบพระทศร้ายต่อแผ่นดิน ประการหนึ่งหากันด้วยหมู่ไพร่หลวงมีเถียบนหางว่าว”

ประเทศไทยได้มีการแบ่งแยกความผิดทั้งสองประเภทออกจากกันอย่างชัดเจน เมื่อครั้งที่ได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งส่งผลให้มีการยอมความในคดีอาญาในบางฐานความผิดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แม้ต่อมาจะมีการเปลี่ยนชื่อเรียกจาก “ความผิดต่อส่วนตัว” มาเป็น “ความผิดอันยอมความได้” ตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันก็ตาม แต่หลักการต่างๆก็ยังคงเหมือนเดิมมิได้เปลี่ยนแปลงแต่ประการใด สำหรับหลักเกณฑ์ในการที่จะกำหนดให้ความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งควรที่จะบัญญัติเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือไม่ มีหลักในการพิจารณาปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้¹³

1. ความผิดฐานนั้นๆ มีความเป็นอาชญากรรมสูงหรือไม่ ถ้าความผิดฐานใดมีความเป็นอาชญากรรมค่อนข้างน้อย ก็อาจกำหนดให้เป็นความผิดต่อส่วนตัวได้ กล่าวคือ การกระทำความผิดนั้น เป็นการกระทำความผิดทางอาญาที่มีความรุนแรงมากหรือไม่ ส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชนมากน้อยเพียงใด ถ้ามีลักษณะของการกระทำความผิดทางอาญาเพียงเล็กน้อย ก็อาจกำหนดให้ความผิดฐานนั้นเป็นความผิดต่อส่วนตัวได้ ในทางตรงข้ามหากเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชนอย่างมาก ก็เป็นความผิดต่อแผ่นดินนั่นเอง

2. ความผิดฐานนั้นๆกระทบต่อชีวิตส่วนตัวของบุคคลมากน้อยเพียงใด ถ้าหากกระทบต่อชีวิตส่วนตัวของบุคคลมากจนไม่สมควรที่จะให้มีการดำเนินคดีโดยไม่พิจารณาถึงความประสงค์ของผู้เสียหายแล้ว กรณีนี้ก็ควรกำหนดให้เป็นความผิดต่อส่วนตัวได้ กล่าวคือ โดยหลักแล้วความผิดต่อส่วนตัวมีเจตนารมณ์ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อความประสงค์ในการดำเนินคดีของ

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 276.

¹³ คณิต ฒ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551), หน้า 449-450.

ผู้เสียหายเป็นสำคัญ เพราะความผิดต่อส่วนตัวนั้นส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยตรง ดังนั้นหากความผิดฐานใดให้ความสำคัญต่อความประสงค์หรือความต้องการในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายแล้ว ความผิดอาญาฐานนั้นๆก็ควรจัดอยู่ในประเภทความผิดต่อส่วนตัว

3. ความผิดฐานนั้นๆ มีความประสงค์ที่จะคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมเพียงใดและการดำเนินคดีอาญาต่อไปจะเป็นการซ้ำเติมผู้เสียหาย ก็ชอบที่จะกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ กล่าวคือ หากการดำเนินคดีอาญาต่อไปจะเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายทั้งต่อสภาพจิตใจ ชื่อเสียง ความรู้สึก มากกว่าผลดีที่ผู้เสียหายจะได้รับ ความผิดอาญาฐานนั้นๆก็ควรกำหนดให้เป็นความผิดต่อส่วนตัวเช่นเดียวกัน

2.2 ความผิดต่อส่วนตัวตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน

จากการที่ได้ตรวจสอบบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้อยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า มีการกำหนดให้ฐานความผิดอาญาในหลายๆฐานความผิดเป็นความต่อส่วนตัว โดยจะบัญญัติต่อท้ายฐานความผิดนั้นๆ ว่าความผิดฐานนี้เป็น “ความผิดอันยอมความไม่ได้” ซึ่งจากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ความผิดอันยอมความได้มีความหมายเหมือนกับความผิดต่อแผ่นดิน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมื่อวิธานิพนธ์เล่มนี้มุ่งศึกษาในมิติของกระบวนการพิจารณาความเป็นสำคัญและเพื่อให้ตรงกับคำที่ใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน จึงขอใช้คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” แทนคำว่า “ความผิดอันยอมความไม่ได้” ตามที่จะปรากฏในวิธานิพนธ์เล่มนี้ต่อไป โดยจากการศึกษาค้นคว้าฐานความผิดเกี่ยวกับความผิดต่อส่วนตัวนี้ ผู้วิจัยขอแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาและตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับอื่นๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบัน ได้ถูกตราขึ้นมาแทนที่กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 เมื่อปีพุทธศักราช 2499 และใช้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2554) จำนวน 21 ฉบับ โดยความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมที่ไม่สูงมากนัก กระทบต่อชีวิตส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะตัว สังคมส่วนรวมไม่ได้รับผลกระทบมากมายนัก จะถูกจัดให้เป็นความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า มีฐานความผิดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว แบ่งออกได้เป็น 6 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

2.2.1.1 ความผิดเกี่ยวกับการค้า

มีบัญญัติไว้เพียงมาตราเดียวคือ มาตรา 272 ซึ่งมาตรานี้มุ่งคุ้มครองทรัพย์สิน¹⁴ ที่เป็นชื่อ รูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใดๆในทางการค้า เพื่อป้องกันมิให้บุคคลอื่นนำไปใช้ให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นของที่แท้จริง ตลอดจนการเลียนป้าย หรือ ไขขาวแพ้งหลาย เพื่อให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียงในทางการค้า

2.2.1.2 ความผิดเกี่ยวกับเพศ

ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการใหม่ เมื่อปี พ.ศ.2550 โดยเฉพาะมีการแก้ไขในส่วนของนิยามของคำว่า “กระทำชำเรา” และ “ผู้ถูกกระทำชำเรา” ให้มีความหมายกว้างมากขึ้นจากที่บัญญัติไว้แต่เดิม โดยมีการกำหนดให้ความผิดในมาตราต่อไปนี้¹⁵ เป็นความผิดต่อส่วนตัว 3 กรณี คือ

1. ตามมาตรา 281 ที่กำหนดให้การกระทำความผิดตามมาตรา 276 วรรคแรก และมาตรา 278 เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่จะต้องมิได้เกิดต่อหน้าธารกำนัลและไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำรับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย หรือมิได้เป็นการกระทำแก่บุคคลดังระบุไว้ในมาตรา 285 กล่าวคือ จะเป็นความผิดต่อส่วนตัวได้ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

(1) จะต้องเป็นการกระทำความผิดเฉพาะมาตรา 276 วรรคแรก และมาตรา 278 เท่านั้น¹⁵ โดยความผิดฐานการกระทำชำเรา ตามมาตรา 276 วรรคแรก และฐานอนาจารตามมาตรา 278 นั้น บุคคลผู้ถูกกระทำจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ แต่จะต้องมีอายุเกินสิบห้าปีขึ้นไป เพราะถ้าหากผู้ถูกกระทำเป็นเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี ผู้กระทำความผิดจะต้องรับผิดตามมาตรา 277 วรรคแรกและมาตรา 279 ตามลำดับ ซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว และนอกจากนี้ กฎหมายยังได้กำหนดนิยามของคำว่า “กระทำชำเรา” ขึ้นใหม่ กล่าวคือ การกระทำชำเรา หมายความว่า การกระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำโดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำกระทำกับอวัยวะเพศ

¹⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), หน้า 394-398.

¹⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคแรก บัญญัติว่า “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นโดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยผู้นั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ผู้นั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีโดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้บุคคลนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่นหรือการใช้สิ่งอื่นใดกระทำกับอวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรค 2

(2) จะต้องมีได้กระทำต่อหน้าธารกำนัล หมายความว่า มิได้กระทำต่อหน้าบุคคลอื่น

(3) ไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำรับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ส่วนอย่างไร จะเป็นอันตรายสาหัสก็ต้องเป็นไปตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 297(1)-(8) และ

(4) มิได้กระทำแก่บุคคลดังระบุไว้ในมาตรา 285 คือ ผู้สืบสันดาน, ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล, ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการหรือผู้อยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์หรือในความอนุบาล

โดยมาตรา 276 วรรคแรก และมาตรา 278 มุ่งคุ้มครองเสรีภาพในทางเพศของบุคคล กล่าวคือ เป็นการที่กฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองต่อเสรีภาพของบุคคลในการที่จะกำหนดความสัมพันธ์ทางเพศด้วยตนเอง บุคคลอื่นจะมาล่วงละเมิดโดยไม่ได้รับความยินยอมไม่ได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี กฎหมายยังมุ่งคุ้มครองถึงการเจริญเติบโตของเด็ก มิให้ถูกรบกวนจากการถูกกระทำชำเราหรือถูกสัมผัสทางเพศก่อนวัยอันสมควร หรือ “ความบริสุทธิ์ทางเพศ” ซึ่งแม้ว่าเด็กจะยินยอมให้กระทำ ผู้กระทำก็มีความผิด¹⁶

2. ตามมาตรา 283 ทวิ ที่กำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับการพาบุคคลไปเพื่อการอนาจารของตนเองโดยบุคคลนั้นให้ความยินยอม หรือการซ่อนเร้นบุคคลที่ถูกพาไปเพื่อการอนาจาร และบุคคลที่ถูกกระทำมีอายุเกินสิบห้าปีเท่านั้น จึงจะเป็นความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งกฎหมายมาตรานี้ป้องกันมิให้มีการขูดรีดทางเพศ¹⁷ คือ มิให้มีการกระทำเพื่อการเป็นการข่มขู่ หรือขู่เชิญให้เกิดความเสียหายทางเพศ

3. ตามมาตรา 284 ที่กำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับการพาบุคคลไปเพื่อการอนาจารของตนเองโดยบุคคลนั้นไม่ยินยอม อาจเป็นการใช้อุบายหลอกลวง ขู่เชิญ ใช้กำลัง หรือข่มขืนใจด้วยวิธีการใดๆ รวมถึงการซ่อนเร้นบุคคลที่ถูกพาไปเพื่อการอนาจาร และผู้ถูกกระทำมีอายุ

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 416-435.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 455.

เกินสิบห้าปีขึ้นไป จึงจะเป็นความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งมาตรานี้ก็มุ่งปกป้องการขูดรีดทางเพศ¹⁸ เช่นเดียวกับมาตรา 283 ทวิ

2.2.1.3 ความผิดต่อเสรีภาพ

ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 321 โดยกำหนดให้ฐานความผิดในมาตราต่อไปนี้เป็นหมวดความผิดต่อเสรีภาพเป็นความผิดต่อส่วนตัว กล่าวคือ

1. ความผิดฐานข่มขืนใจผู้อื่น ตามมาตรา 309 วรรคแรก ซึ่งเป็นฐานความผิดที่สามารถปรับใช้ได้อย่างกว้างขวาง ถือเป็นบททั่วไปเกี่ยวกับความผิดต่อเสรีภาพ โดยกฎหมายมุ่งคุ้มครองเสรีภาพในการตัดสินใจของบุคคลใดๆ¹⁹ คือ ทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการที่จะคิดและตกลงใจกระทำการใดๆตามที่ตนเองปรารถนา บุคคลอื่นจะมาบังคับ ชูเชื้อ ให้ผู้อื่นกระทำการใดๆตามตามที่ตนต้องการ โดยขัดต่อความยินยอมของผู้นั้นมีได้

2. ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง ตามมาตรา 310 วรรคแรก อันเป็นฐานความผิดเกี่ยวกับการกักขัง หรือหน่วงเหนี่ยวผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นไม่มีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น การขังผู้อื่นไว้, การจับตัวมาขังเพื่อเรียกค่าไถ่ หรือการมัดผู้อื่นไว้ เป็นต้น โดยกฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองแก่เสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายของบุคคลใดๆ²⁰ คือ ทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการที่จะเคลื่อนไหวร่างกายไปในทิศทางต่างๆ ไปยังที่ใดๆตามที่ตนต้องการ เป็นความผิดที่มีสภาพต่อเนื่อง เริ่มต้นเมื่อสูญเสียเสรีภาพและจะสิ้นสุดเมื่อได้รับเสรีภาพกลับคืนมา

3. ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกกักขัง หน่วงเหนี่ยว ตามมาตรา 311 ความผิดฐานนี้มีความพิเศษกว่าฐานอื่นๆ คือ เป็นความผิดที่ผู้กระทำมิได้มีเจตนา แต่มีความประมาท ไม่ใช้ความระมัดระวังตามภาวะ วิสัย และพฤติการณ์หรือหาได้ใช้ความระมัดระวังเพียงพอไม่ ซึ่งความประมาทนี้ โดยหลักไม่มีความผิดเพราะไม่มีเจตนา เว้นแต่กรณีจะเป็นความผิดก็ต่อเมื่อมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ความประมาทลักษณะนั้นเป็นความผิด ซึ่งมาตรานี้กฎหมายก็มุ่งคุ้มครองเสรีภาพในร่างกายของบุคคล²¹ เช่นเดียวกับมาตรา 310

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 258.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 212.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 219.

2.2.1.4 ความผิดฐานเปิดเผยความลับ

ตามมาตรา 325 ได้กำหนดให้ความผิดในหมวดนี้ทั้งหมดเป็นความผิดต่อส่วนตัว เพราะความผิดในหมวดนี้ เป็นความผิดที่มีความเฉพาะตัว ผู้อื่นหรือสังคมมิได้รับผลกระทบหรือความเสียหายจากการกระทำความผิดในหมวดนี้ กฎหมายจึงบัญญัติให้เป็นความผิดต่อส่วนตัว กล่าวคือ

1. ความผิดตามมาตรา 322 เป็นความผิดเกี่ยวกับการเปิดเผยหรือเอาจดหมาย หรือเอกสารใดๆ ของผู้อื่นไป เพื่อให้ตนได้ล่วงรู้ข้อความหรือเปิดเผยข้อความนั้นก็ดี ซึ่งกฎหมายย่อมมีเจตนาที่จะคุ้มครองสิทธิส่วนตัวของบุคคล²² ไม่ใช่ความลับโดยตรง เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีความเป็นส่วนตัว ซึ่งจดหมาย โทรเลข หรือเอกสารต่างๆ ย่อมแสดงออกถึงความเป็นส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ ที่ผู้อื่นจะมาล่วงละเมิดมิได้

2. ความผิดตามมาตรา 323 เป็นกรณีที่บุคคลได้ล่วงรู้ความลับของผู้อื่น เพราะเป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ หรือประกอบวิชาชีพต่างๆ ได้ทำการเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งกฎหมายในมาตรานี้จึงประสงค์ที่จะคุ้มครองความลับของบุคคล²³ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆ เหล่านี้ จะต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้เป็นผู้ใช้ลูกความ หรือลูกค้า การที่ผู้ประกอบวิชาชีพนั้นนำข้อมูลความลับต่างๆ ไปเปิดเผย ย่อมอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ใช้นั้นได้

3. ความผิดตาม มาตรา 324 เป็นมาตราที่เกี่ยวกับการที่บุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ วิชาชีพ หรืออาชีพอันเป็นที่ไว้วางใจ ได้ล่วงรู้ความลับของผู้อื่น แล้วทำการเปิดเผยหรือใช้ความลับนั้นเพื่อประโยชน์ตนเองหรือผู้อื่น กฎหมายจึงต้องทำการคุ้มครองความลับเหล่านั้น²⁴ มิให้มีผู้อื่นมาล่วงละเมิดได้ อันจะเห็นได้ว่า มีที่มาของแนวความคิดที่คล้ายกับ มาตรา 323

2.2.1.5 ความผิดฐานหมิ่นประมาท

ความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นความผิดที่มักปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอๆ

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 283.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 286.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 290.

โดยเฉพาะคดีความเกี่ยวกับพวคนักการเมืองหรือดารานักแสดง เพราะมีความเกี่ยวข้องกับชื่อเสียง อาชีพ การงานเป็นอย่างมาก โดยมาตรา 333 วรรคแรก ได้กำหนดให้ความผิดในหมวดนี้เป็น ความผิดอันยอมความได้ ซึ่งประกอบไปด้วยมาตราดังต่อไปนี้

1. ความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามมาตรา 326 ซึ่งเป็นกรณีที่บุคคลใดใส่ ความบุคคลหนึ่งต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้บุคคลนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ดังนั้นกฎหมายมาตรานี้จึงประสงค์ที่จะคุ้มครอง “เกียรติ”²⁵ ของบุคคล กล่าวคือ กฎหมายมุ่งคุ้มครองชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคล มิให้ถูกผู้อื่นมาทำลายได้ โดยถือเป็นเรื่อง เฉพาะตัวของบุคคลนั้นๆตลอดจนบรรดาญาติพี่น้อง ซึ่งอาจพลอยได้รับผลกระทบจากการกระทำ ความผิดฐานนี้ได้

2. ความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้ตาย ตามมาตรา 327 อันเป็นกรณีที่มิ บุคคลมาใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สาม และการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง มาตรานี้จึงเป็นกรณีที่บุคคลที่ถึงแก่ ความตายไปแล้วถูกหมิ่นประมาท ซึ่งชื่อเสียงของผู้ที่ถึงแก่ความตายไปแล้วนี้ อาจมีผลถึงบรรดา ทายาทที่ยังมีชีวิตอยู่ให้เสื่อมเสียชื่อเสียงไปด้วย กฎหมายจึงต้องให้ความคุ้มครองแก่ชื่อเสียงของ ผู้ตายที่กระทบต่อบุคคลในครอบครัว²⁶ มิให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ต้องพลอยได้รับความเสียหายไปด้วย

3. ความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา ตามมาตรา 328 โดย มาตรานี้จะคล้ายกับมาตรา 326 แต่จะแตกต่างกันตรงวิธีการใส่ความ ซึ่งมาตรานี้จะใช้วิธีการ โฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วย วิธีใดๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น แต่หลักในการคุ้มครองของ กฎหมายยังคงเป็น “เกียรติ” เช่นเดียวกัน แต่ทว่าความผิดฐานนี้จะมีความรุนแรงของโทษมากกว่า มาตรา 326 เพราะผู้ถูกหมิ่นประมาทจะได้รับความเสียหายมากกว่า อันเนื่องมาจากการ แพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะเป็นวงกว้างมากกว่า

2.2.1.6 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ มีฐานความผิดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวอยู่หลาย

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 297.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 204.

ฐานด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. ความผิดที่เกี่ยวกับการซื้อโกง

ตามมาตรา 348 ได้กำหนดให้ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 343 เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งได้แก่ฐานความผิดดังต่อไปนี้

- ความผิดฐานซื้อโกง ตามมาตรา 341 เป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งทำการหลอกลวงผู้อื่นด้วยวิธีการแสดงข้อความเท็จหรือปกปิดข้อความจริงบางอย่างที่ควรต้องบอกให้ผู้รับทราบเอาไว้ เพื่อให้ตนเองได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม รวมถึงทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ กฎหมายจึงมุ่งที่จะคุ้มครองทรัพย์สินของบุคคล มิให้ผู้ถูกหลอกลวงเขาไป แม้ว่าในความเป็นจริงแล้ว ผู้เสียหายในความผิดฐานซื้อโกง ตามมาตรา 341 นี้ จะส่งมอบทรัพย์สินหรือกระทำการใดๆเกี่ยวกับเอกสารด้วยความเต็มใจในขณะนั้นก็ตาม แต่สิ่งต่างๆเหล่านั้นก็ได้ตรงกับความเข้าใจของผู้เสียหายแต่ประการใด ความผิดในฐานนี้จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายอย่างแท้จริง สังคมหรือประชาชนทั่วไปมิได้รับผลกระทบโดยตรงจากความผิดฐานนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้เป็นความผิดต่อส่วนตัว

- ความผิดฐานซื้อโกงโดยแสดงตนเป็นคนอื่นหรืออาศัยเหตุอื่นตามมาตรา 342 เป็นกรณีที่ได้มีการกระทำความผิดฐานซื้อโกงตาม มาตรา 341 แต่แตกต่างกันตรงที่มาตรานี้ ผู้กระทำผิดได้กระทำไปโดยใช้วิธีการแสดงตนเป็นคนอื่น หรือ กระทำผิดโดยอาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นเด็ก หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง กฎหมายจึงมุ่งคุ้มครองทรัพย์สินของผู้ถูกหลอกลวงเช่นเดียวกับมาตรา 341²⁷ แต่มาตรานี้ได้กำหนดโทษไว้สูงกว่ามาตรา 341

- ความผิดฐานซื้อโกงแรงงาน ตามมาตรา 344 เป็นความผิดที่บุคคลใดได้ทำการหลอกลวงบุคคลอื่นตั้งแต่สิบคนขึ้นไปให้ทำงานให้แก่ตนหรือให้แก่บุคคลที่สาม โดยมีเจตนาที่จะไม่จ่ายค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้น หรือจะจ่ายค่าแรงงานหรือค่าจ้างแก่บุคคลเหล่านั้นต่ำกว่าที่ตกลงกัน ทำให้ผู้ใช้แรงงานได้รับความเดือดร้อน เสียหาย กฎหมายจึงมุ่งคุ้มครองแรงงานของบุคคลเอาไว้ มิให้มีการเอาัดเอาเปรียบกัน²⁸ ซึ่งความผิดในมาตรานี้มิใช่

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 355.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 362.

กรณีที่ถูกหมายมุ่งคุ้มครองทรัพย์สิน ตรงข้ามกับมาตรา 341, 342 เพราะแรงงานมิใช่ทรัพย์สิน แรงงานไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนให้แก่กันเหมือนทรัพย์สินได้

- ความผิดฐานฉ้อโกงอาหารหรือเครื่องดื่ม ตามมาตรา 345 คือ ความผิดที่บุคคลหนึ่งทำการสั่งซื้อและบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่ม หรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยรู้อยู่ แล้วว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าพักในโรงแรมนั้นได้ แต่ก็ยังกระทำลงไป ซึ่งความผิดในมาตรานี้ต้องระวังสับสนกับเรื่องผิดสัญญาในทางแพ่ง โดยความผิดในมาตรานี้ จะเป็นกรณีที่ผู้ซื้อไม่ชำระราคาเมื่อได้บริโภคเสร็จแล้วในเวลานั้น ณ สถานที่ทำการค้าของผู้ขาย เพราะหากเป็นกรณีที่มีการตกลงสั่งซื้ออาหารและจะชำระราคากันภายหลัง โดยผู้ขายยินยอม เช่นนี้ ก็จะเป็นลักษณะของการซื้อเชื่อ ไม่เข้ามาตรา 345²⁹

- ความผิดฉ้อโกงราคาสินค้าตามมาตรา 346 เป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งทำการชักจูงผู้อื่นให้จำหน่ายทรัพย์สินในราคาที่เสียเปรียบ โดยใช้เหตุที่ผู้ถูกชักจูงนั้นเป็นเด็ก หรือมีจิตใจที่อ่อนแอ ไร้เดียงสา ไม่เท่าทันตน จนผู้ถูกชักจูงนั้นจำหน่ายทรัพย์สินนั้นแก่ตนเองหรือบุคคลที่สาม

- ความผิดฐานฉ้อโกงประกันภัยตามมาตรา 347 เป็นความผิดที่บุคคลหนึ่งเจตนาแก่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยไว้ เพื่อมุ่งหมายให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย โดยมาตรา 345 ถึง มาตรา 347 นี้ กฎหมายมุ่งคุ้มครองทรัพย์สินของบุคคล มิให้ถูกผู้อื่นมาหลอกลวงจนทำให้เกิดความเสียหาย³⁰

2. ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้

ตามมาตรา 351 ได้กำหนดให้ความผิดในหมวดนี้ทั้ง 2 มาตราเป็น ความผิดอันยอมความได้ กล่าวคือ

- ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้จํานำ ตามมาตรา 349 เป็นกรณีที่ผู้จํานำได้กระทำต่อทรัพย์สินที่ตนได้จํานำไว้กับผู้อื่นโดยการเอาไปเสีย ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจํานำ กฎหมายจึงมุ่งให้ความ

²⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1077/2511

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 364-367.

คุ้มครองแก่การครอบครองทรัพย์สินที่จำนำ ซึ่งอยู่ในความครอบครองของผู้รับจำนำ³¹

- ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ตามมาตรา 350 คือความผิดที่บุคคลหนึ่งได้กระทำการย้ายไปเสีย ซ่อนเร้น หรือโอนไปให้แก่ผู้อื่นซึ่งทรัพย์สินใดก็ดี แก่ตัวเองเป็นหนี้จำนวนใดอันไม่เป็นความจริงก็ดี เพื่อมิให้เจ้าหนี้ของตนหรือของผู้อื่นได้รับชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ภายหลังจากที่เจ้าหนี้ของตนได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ ซึ่งหากทำสำเร็จก็จะทำให้เจ้าหนี้ไม่อาจได้รับชำระหนี้ กฎหมายจึงมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้จากลูกหนี้³²

3. ความผิดฐานยักยอก

ตามมาตรา 356 ได้กำหนดให้ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ กล่าวคือ

- ความผิดฐานยักยอกและยักยอกทรัพย์สินหาย ตามมาตรา 352 เป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งได้กระทำความผิดในขณะที่ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของร่วมอยู่ แล้วทำการเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นมาเป็นของตนเองหรือบุคคลที่สาม ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานยักยอก แต่ถ้าเป็นกรณีที่ทรัพย์สินใดได้ตกมาอยู่ในความครอบครองของผู้กระทำความผิด เพราะมีผู้ส่งมอบให้โดยสำคัญผิด หรือเป็นทรัพย์สินหายซึ่งผู้กระทำความผิดเก็บได้ หากผู้นั้นเบียดบังเอาเป็นของตนเอง ผู้นั้นก็มีความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินหาย กฎหมายจึงมุ่งคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลใด มิให้ถูกผู้ที่ตนไว้วางใจมอบความครอบครองในทรัพย์สินให้ ฉกฉวยโอกาสเบียดบังทรัพย์สินนั้นไป³³

- ความผิดฐานจัดการทรัพย์สินของผู้อื่นโดยทุจริต ตามมาตรา 353 ซึ่งเป็นกรณีที่บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่น กระทำความผิดหน้าที่ของตนด้วยการทุจริต จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์ในทรัพย์สินของผู้นั้น กฎหมายจึงมุ่งให้ความคุ้มครองทรัพย์สิน³⁴ ของผู้เป็นเจ้าของไว้

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 376.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 378.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 298-306.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 369.

- ความผิดตามมาตรา 354 เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้รับโทษหนักขึ้นจากการกระทำความผิดตาม มาตรา 352 และ 353 เนื่องจากผู้กระทำความผิดเป็นผู้จัดการทรัพย์สินของผู้อื่นตามคำสั่งของศาล หรือตามพินัยกรรม หรือในฐานะเป็นผู้มีอาชีพหรือธุรกิจ อันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน

- ความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินที่ซ่อนหรือฝังไว้ ตามมาตรา 355 เป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งเก็บได้ซึ่งสิ่งหาทรัพย์สินอันมีค่า ซึ่งได้ถูกซ่อนหรือฝังไว้ ในลักษณะที่ไม่มีผู้ใดอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ แล้วทำการเบียดบังเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความผิดในหมวดนี้ เป็นความผิดที่ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงเป็นเอกชนเท่านั้น รัฐหรือสังคมโดยรวมมิได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดในหมวดนี้ กฎหมายจึงกำหนดให้ความผิดในหมวดนี้เป็นการผิดต่อส่วนตัว

4. ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์

ตามมาตรา 361 ได้กำหนดให้ความผิด 2 ฐานในหมวดนี้ ตามมาตรา 358 และมาตรา 359 เป็นความผิดต่อส่วนตัว กล่าวคือ

- ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามมาตรา 358 เป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของบุคคลอื่น ด้วยประการต่างๆ อาทิ ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งแม้จะกระทำต่อทรัพย์สินของตนเอง แต่ถ้าทรัพย์สินนั้นมีผู้อื่นเป็นเจ้าของร่วมด้วย ก็มีความผิดในฐานนี้

- ความผิดตามมาตรา 359 เป็นความผิดที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น เมื่อได้กระทำต่อทรัพย์สินดังต่อไปนี้ เครื่องกลหรือเครื่องจักรที่ใช้ในการประกอบกิจการหรืออุตสาหกรรม, ปศุสัตว์ คือ ช้าง ม้า วัว ควาย กระบือ, ยวดยานหรือสัตว์พาหนะที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะหรือในการประกอบกิจการหรืออุตสาหกรรม และพืชหรือพืชผลของกสิกร ซึ่งทั้งสองมาตรานี้เจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งที่จะคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเจ้าของ มิให้ผู้อื่นมาทำลาย ทำให้เสียหาย หรือทำให้เสื่อมค่าไปได้³⁵

5. ความผิดฐานบุกรุก

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 340-345.

ตามมาตรา 366 ได้กำหนดให้ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 365 เป็นความผิดต่อส่วนตัว กล่าวคือ

- ความผิดฐานเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเพื่อถือการครอบครองหรือรบกวนการครอบครอง ตามมาตรา 362 กฎหมายจึงมุ่งคุ้มครองการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของผู้เป็นเจ้าของ มิให้ผู้ใดมาแย่งหรือรบกวน ขัดขวางการใช้สิทธิครอบครองในอสังหาริมทรัพย์ของตน³⁶

- ความผิดฐานยกย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น ตามมาตรา 363 เป็นกรณีที่ผู้กระทำผิดมีเจตนาที่จะถือเอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเป็นของตนหรือของบุคคลที่สาม ด้วยวิธีการยกย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วน กฎหมายจึงคุ้มครองความมีอำนาจอย่างเป็นเจ้าของเหนืออสังหาริมทรัพย์³⁷ ทั้งนี้เพราะ เครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่แสดงความมีอำนาจแห่งการเป็นเจ้าของเหนืออสังหาริมทรัพย์นั้น

- ความผิดฐานเข้าไปในเคหสถานของผู้อื่น โดยไม่มีเหตุอันสมควร ตามมาตรา 364 หรือมักเรียกกันสั้นๆว่า “ความผิดฐานบุกรุกเคหสถาน” นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ใดไม่ยอมออกไปจากเคหสถานของผู้อื่นเมื่อผู้เป็นเจ้าของไล่ให้ออกไป ผู้นั้นก็เป็นความผิดตามฐานนี้ด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงมีเจตนารมณ์ที่จะมุ่งคุ้มครองสิทธิเจ้าบ้าน³⁸ ในการที่จะครอบครองอย่างสงบปราศจากการรบกวนจากผู้อื่น

6. ความผิดที่อาศัยความเกี่ยวข้องระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย

ตามมาตรา 71 ได้บัญญัติว่า “ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336 วรรคแรกและมาตรา 341 ถึงมาตรา 364 นั้น ถ้าเป็นการกระทำที่สามมีกระทำต่อภริยา หรือภริยากระทำต่อสามี ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ

ความผิดดังที่ระบุนานี้ ถ้าเป็นการกระทำ ที่ผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานกระทำต่อผู้บุพการี หรือพี่น้องน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 258.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 268.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 272.

แม้กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ก็ให้เป็นความผิดอันยอมความได้ และนอกจากนั้นศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

หมายความว่า หากมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตั้งแต่มาตรา 334-364 ยกเว้น มาตรา 336 ทวิ - 340 ตริ ของบุคคลเหล่านี้ต่อกัน กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดต่อส่วนตัว แม้ว่าตามปกติความผิดฐานเหล่านี้จะเป็นความผิดต่อแผ่นดินก็ตาม ได้แก่ ผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานกระทำต่อผู้บุพการี และพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน

2.2.2 ฐานความผิดตามกฎหมายอื่นๆ

จากการตรวจสอบกฎหมายฉบับอื่นๆที่มีการประกาศใช้ในประเทศไทยในปัจจุบันนี้ พบว่ามีฐานความผิดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติต่างๆหลายฉบับดังต่อไปนี้

2.2.2.1 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ซึ่งกำหนดให้การกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดต่อส่วนตัว อันได้แก่ การกระทำในลักษณะที่มุ่งประสงค์ให้เกิดหรือน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือการบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ* และนอกจากนี้กฎหมายฉบับนี้ ยังให้ถือว่าหากมีการกระทำใดที่ถือเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วยแล้ว ให้ถือว่าความผิดฐานทำร้ายร่างกายนี้ เป็นความผิดต่อส่วนตัวด้วย ทั้งนี้ที่ตามประมวลกฎหมายอาญามีได้กำหนดให้ความผิดฐานดังกล่าวเป็นความผิดต่อส่วนตัวแต่ประการใด

2.2.2.2 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 5 กำหนดให้ความผิดตามมาตรา 4 เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งความผิดตามมาตรา 4 คือความผิดที่ผู้หนึ่งผู้ใดเพื่อที่จะชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย ได้กระทำการอย่างหนึ่งหรือออกเช็คในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น

* ความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ปรากฏตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3

- (2) ในขณะที่ออกเช็คคนนั้นไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้
- (3) ให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชี
- (4) ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คคนนั้นได้
- (5) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คคนนั้นโดยเจตนาทุจริต

หากภายหลังผู้ทรงเช็คได้ทำการยื่นเช็คเพื่อให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าหากธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คคนนั้น ผู้ออกเช็คย่อมมีความผิดตามมาตรา

2.2.2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

พ.ศ. 2550 มาตรา 16 กำหนดให้การกระทำความผิดเกี่ยวกับการนำภาพของผู้อื่นที่เกิดจากการตัดต่อหรือดัดแปลงด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ไปปรากฏในอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย เป็นความผิดอันยอมความได้ นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้เสียหายในมาตรานี้ ถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ มาตรา 16 วรรคท้ายกำหนดให้บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์แทนได้ ทั้งยังให้ถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้เสียหายด้วย ซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายที่มีลักษณะเดียวกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 333 วรรคสอง

2.2.2.4 พระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

พ.ศ. 2509 ตามมาตรา 43 กำหนดให้ความผิดในมาตรา 32 เป็นความผิดอันยอมความได้ กล่าวคือ เป็นกรณีที่ผู้กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรไป แล้วได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ต่อมาทำการโอน จำนองหรือจำนำทรัพย์สินนั้นโดยขัดต่อเอกสารการกู้ที่ระบุห้ามโอน และไม่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากทางธนาคาร

2.2.2.5 พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 มาตรา 49 ได้กำหนดให้

ความผิดสองฐานต่อไปนี้ เป็นความผิดอันยอมความได้ คือ

- (1) ตามมาตรา 7 ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้หนึ่งผู้ใดนำข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลอื่น อันถือเป็นความลับส่วนบุคคล ไปเปิดเผยในประการที่น่าจะทำให้บุคคลนั้นเสียหาย ยกเว้นกรณีที่การเปิดเผยนั้นเป็นไปตามความประสงค์ของบุคคลนั้นโดยตรง หรือมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้ต้องเปิดเผย นอกจากนี้ยังรวมถึงกรณีที่บุคคลใดขอเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ของตนอีกด้วย และ

(2) ตามมาตรา 9 เป็นกรณีที่ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสาธารณสุขใช้ผู้รับบริการเป็นส่วนหนึ่งของการทดลองในงานวิจัย โดยมีได้แจ้งให้ผู้รับบริการทราบล่วงหน้า และไม่ได้ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้รับบริการก่อนดำเนินการ

2.2.2.6 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 66 ได้กำหนดให้ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นความผิดอันยอมความได้ ยกตัวอย่างเช่น ความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์หรือละเมิดสิทธินักแสดง, ฐานขาย เสนอขาย เผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งงานอันละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเพื่อหากำไร ตามมาตรา 69, 70 ตามลำดับ

2.2.2.7 พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ.2545 มาตรา 37 ได้กำหนดให้ความผิดตามมาตรา 33 และมาตรา 36 เป็นความผิดอันยอมความได้ กล่าวคือ ตามมาตรา 33 เป็นกรณีที่บุคคลใดทำการเปิดเผยความลับทางการค้าของผู้อื่นให้เป็นที่ลวงรู้โดยทั่วไปซึ่งอาจทำให้ความลับทางการค้านั้นสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้า โดยมีเจตนาที่จะกลั่นแกล้งให้ผู้ควบคุมความลับทางการค้าได้รับความเสียหายในการประกอบธุรกิจ ไม่ว่าจะกระทำโดยการโฆษณาด้วยเอกสาร การกระจายเสียง หรือการแพร่ภาพ หรือการเปิดเผยด้วยวิธีอื่นใด ส่วนมาตรา 36 เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้กรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใดที่รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล ต้องรับผิดชอบในฐานที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำผิดด้วย แม้ว่าจะทำไปในฐานะผู้แทนของนิติบุคคลก็ตาม กฎหมายก็ให้ถือว่าความผิดที่ผู้แทนนิติบุคคลต้องรับผิดชอบนั้น เป็นความผิดอันยอมความได้

2.2.2.8 พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย โดยกฎหมายกำหนดให้ความผิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้หรือทำให้ปรากฏ ซึ่งตรา เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ที่วัตถุหรือสินค้าใดๆ เพื่อการค้า ที่มีชื่อเพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัยหรือส่วนงานของมหาวิทยาลัย โดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากมหาวิทยาลัย เป็นความผิดอันยอมความได้ อาทิเช่น พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2551 มาตรา 70, พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2550 มาตรา 69, พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2551 มาตรา 72 เป็นต้น

ตารางสรุปความผิดต่อส่วนตัวตามกฎหมายไทย

ชื่อกฎหมาย	ความผิดเกี่ยวกับ / ฐาน	มาตรา
ประมวลกฎหมายอาญา	ความผิดเกี่ยวกับการค้า	272
	ความผิดเกี่ยวกับกระทำชำเรา, อนาจาร, ความผิดเกี่ยวกับเพศ	281(276 ว.1, 278),283 ทวิ, 284
	ความผิดต่อเสรีภาพ	321(309 ว.1, 310 ว.1, 311 ว.1)
	ความผิดฐานเปิดเผยความลับ	325 (322-324)
	ความผิดฐานหมิ่นประมาท	333 (326-328)
	ความผิดฐานขโมย	348 (341, 342, 344-347)
	ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้	351 (349-350)
	ความผิดฐานยักยอก	356 (352-355)
	ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์	361 (358,359)
	ความผิดฐานบุกรุก	366 (362-364)
	ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่อาศัยความ เกี่ยวพันของผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด	71 (334-336 ว.1, 341-364)
พระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว พ.ศ. 2550	กระทำความรุนแรงในครอบครัว	3, 4 ประกอบ ป.อ. มาตรา 295

ชื่อกฎหมาย	ความผิดเกี่ยวกับ / ฐาน	มาตรา
พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534	ความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค โดยเจตนาให้มีมีการใช้เงินตามเช็ค	4, 5
พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550	ความผิดเกี่ยวกับการนำภาพของผู้อื่นไปปรากฏในอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง	16
พระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ. 2509	ความผิดเกี่ยวกับผู้ที่กู้เงินจากธนาคารทำการโอน จำนองหรือจำนำทรัพย์สินนั้น โดยขัดต่อเอกสารการกู้	32, 43
พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550	ความผิดเกี่ยวกับนำข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคลอื่นไปเปิดเผยในประการที่น่าจะทำให้บุคคลนั้นเสียหาย และผู้ประกอบการวิชาชีพด้านสาธารณสุขใช้ผู้รับบริการเป็นส่วนหนึ่งของการทดลองในงานวิจัย	49 (7, 9)
พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537	ความผิดเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์หรือละเมิดสิทธินักแสดง	66
พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ.2545	ความผิดเกี่ยวกับเปิดเผยความลับทางการค้าของผู้อื่น	37 (33,36)
พระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย	ความผิดเกี่ยวกับการใช้หรือทำให้ปรากฏซึ่งตรา เครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ที่วัตถุหรือสินค้าใดๆ เพื่อการค้า	ตามแต่ละพระราชบัญญัตินั้นๆ

2.3 แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว

การดำเนินคดีอาญา เป็นการดำเนินการเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อแสวงหาความจริงว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งหากผลปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง ผู้นั้นก็สมควรที่จะต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาได้พัฒนาไปตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม³⁹ โดยแต่เดิมนั้นการลงโทษจะมีลักษณะเป็นการแก้แค้นทดแทน เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะดำเนินคดีเพื่อแก้แค้นเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษตามกฎหมาย การดำเนินคดีในยุคก่อนนั้นจึงเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย แต่ต่อมามีความเห็นว่า การกระทำความผิดอาญานอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกกระทำแล้ว ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมโดยรวมด้วย จึงก่อให้เกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐขึ้นมา ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นรูปแบบแนวความคิดที่เกิดขึ้นมาในภายหลัง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าในสังคมปัจจุบัน กลไกในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น ถือเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินคดีอาญา และนำคดีเข้าสู่ศาล สาเหตุสำคัญอาจเป็นเพราะรัฐมีองค์กรที่เข้มแข็งและมีบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมากกว่าเอกชน จึงทำให้ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญามีมากกว่าเอกชนทั่วไป

2.3.1 การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution) เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ เดิมทีเดียวการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาแต่เดิมนั้นจึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่งจนแทบแยกไม่ออก ซึ่งก่อนหน้านั้นจะมีหลักการดำเนินคดีโดยเอกชน (Private prosecution) และหลักการดำเนินคดีโดยประชาชน (Popular prosecution) ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของประเทศอังกฤษ แต่ภายหลังจากอังกฤษเปลี่ยนมาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งตามหลักการดังกล่าวถือว่า รัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ⁴⁰ กล่าวคือเป็นการที่รัฐเข้ามาช่วยเหลือผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิด ซึ่งอาจจะเป็นกรณีที่รัฐเป็นผู้เสียหายเอง หรือเอกชนเป็นผู้เสียหาย นอกจากนี้เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น แม้ความผิดนั้นจะเป็นความผิดต่อส่วนตัวก็ตาม แต่ก็อาจส่งเสียหายต่อรัฐไม่มากนักน้อย สมควรที่รัฐ

³⁹ นพรัตน์ อักษร, "ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 29.

⁴⁰ คณิศ ฅน นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), หน้า 59-61.

ในฐานะที่เป็นผู้เสียหายส่วนหนึ่งด้วย ควรที่จะเข้ามามีสิทธิในการดำเนินคดีอาญา โดยเข้ามาในรูปของการฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย อันเนื่องมาจากการที่ผู้เสียหายที่เป็นเอกชนได้ร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ช่วยเหลือดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด

โดยหลักการดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการดำเนินคดีของรัฐ ซึ่งถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายในการกระทำผิดอาญาทุกคดี เพราะการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมโดยรวม รัฐจึงจำต้องเข้าไปมีสิทธิหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม อันประกอบไปด้วยหน้าที่ที่จะต้องดำเนินคดี และหน้าที่ที่จะต้องดำเนินคดีให้ตลอด หลักนี้มีใช้ในประเทศเยอรมันนี้⁴¹ โดยหน้าที่ของรัฐนี้เริ่มตั้งแต่รู้ถึงเหตุการณ์ที่อาจจะยังไม่เกิดการกระทำความผิดขึ้นมา หรือเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเลยก็ได้ แต่เหตุการณ์เหล่านั้นสังคมเห็นว่า เป็นเหตุการณ์ที่จะต้องได้รับการคลี่คลาย ให้ความกระจ่างเกิดขึ้น ไม่ควรปล่อยผ่านไป เช่น การเตรียมการเพื่อกระทำความผิดบางอย่างที่กฎหมายมิได้บัญญัติว่าเป็นความผิด ก็ควรต้องมีการสืบสวนเพื่อป้องกันเหตุร้ายดังกล่าว หรือเมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้นก็ต้องมีการชันสูตรพลิกศพ ส่วนในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หน้าที่ของรัฐเริ่มตั้งแต่มีความสงสัยตามสมควรว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะรู้โดยเจ้าพนักงานของรัฐเอง หรือมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษโดยประชาชน⁴²

อีกเหตุผลที่รัฐควรเข้ามามีส่วนสำคัญในการดำเนินคดีอาญาก็คือ ในกรณีที่ผู้เสียหายที่เป็นเอกชนนั้น มีปัญหาหรือข้อขัดข้องในทางการเงิน ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการว่าจ้างทนายความให้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินคดี หรือขาดความรู้ทางด้านกฎหมาย ไม่ทราบถึงขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองตามที่กฎหมายกำหนด รัฐก็มีหน้าที่สำคัญในการให้ความคุ้มครองบุคคลกลุ่มนี้ให้ได้รับความเป็นธรรมและเยียวยาความเสียหายที่พวกเขาได้รับ และยิ่งกว่านั้นบ่อยครั้งที่ผู้เสียหายที่เป็นเอกชนพอใจที่จะไม่ดำเนินคดีต่อไป เพราะเสียเวลาที่ดี ถูกว่าจ้างให้ล้มคดีด้วยการให้เงินให้ทองจากผู้กระทำความผิดก็ดี ตลอดจนจนการข่มขู่คุกคามต่างๆ ทำให้เอกชนที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีดำเนินคดีต่อไปโดยไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคม จากเหตุผลเหล่านี้การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจึงเกิดขึ้น⁴³

⁴¹ คณิต ณ นคร, “ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ,” *วารสารอัยการ*, ปีที่ 5, ฉบับที่ 57 (กันยายน 2525): หน้า 34-38.

⁴² คณิต ณ นคร, “วิธีพิจารณาความอาญากับความผิดตามกฎหมายแพ่ง,” *วารสารอัยการ*, ปีที่ 4 (มิถุนายน 2524): หน้า

53-54.

⁴³ ชนิญญา ชัยสุวรรณ, “การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาของอัยการ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 4.

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เป็นปัญหาของการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของเจ้าพนักงาน กล่าวคือ เมื่อมีข้อสงสัยอันสมควรว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดี และถ้าฟังได้ว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริง เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องพิจารณาว่าจะฟ้องร้องคดีนั้นหรือไม่ โดยนัยดังกล่าวนี้ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ จึงมีอยู่ 2 หลักคือ หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายและหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีเองโดยลำพัง เมื่อทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยมีตั้งค้ำประกันว่าจะได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแล้วหรือไม่ และเมื่อได้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว เห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง พนักงานอัยการก็มีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อไป จะสั่งไม่ฟ้องไม่ได้ ต่างจากหลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ที่เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนหรือยุติการสอบสวนได้เสมอ และเมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว เห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง และมีพยานหลักฐานพอฟ้อง แต่การฟ้องคดีต่อศาลจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี พนักงานอัยการก็อาจใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดีๆ ไป ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจนี้⁴⁴

2.3.2 การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน

ตามประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยโบราณ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ถือกันว่าการควบคุมอาชญากรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเอกชนผู้ถูกประทุษร้าย เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาในสมัยนั้น จะกระทำลงเพื่อแก้แค้นทดแทนกันเป็นการส่วนตัว การดำเนินคดีอาญาในสมัยนั้นจึงเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ซึ่งหมายถึงเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาฐานใดเกิดขึ้นอันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ไม่ว่าจะมีความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิของบุคคลใด ก็เป็นหน้าที่ของบุคคลนั้นเองที่จะวิ่งเต้นหาพยานมาศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น การที่ราษฎรผู้เสียหายมาสำนักระดิ่งที่หน้าประตูเมืองในสมัยสุโขทัยเพื่อร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ เป็นต้น⁴⁵

แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยจะถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็น

⁴⁴ คณิต ณ นคร, ฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 401-403.

⁴⁵ อรรถพล ไญ้สว่าง, “ผู้เสียหายในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 5.

หลักนำ ส่วนการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนผู้เสียหายเป็นหลักรอง⁴⁶ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ให้สิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแก่เอกชนผู้เสียหายไว้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากเหตุผลสำคัญ 3 ประการคือ⁴⁷

ประการแรก เหตุผลในทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ระบบการฟ้องคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนหรือราษฎรทั้งสิ้น รัฐบาลได้เกี่ยวข้องด้วยไม่ อาจถือได้ว่าการควบคุมอาชญากรรมเป็นเรื่องของราษฎรโดยแท้ แต่เมื่อถึงพ.ศ. 2435 ประเทศไทยเริ่มมีพนักงานอัยการเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา แต่ราษฎรก็มีสิทธิฟ้องคดีอาญาอยู่เช่นเดิม

ประการที่สอง เหตุผลทางแนวความคิดนักปรัชญาและนักนิติศาสตร์ โดยนักนิติศาสตร์บางส่วนเห็นว่า การปล่อยให้ประชาชนฟ้องคดีอาญา อาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี อย่างเช่นในกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีตามระบบดุลพินิจ ผู้เสียหายที่เป็นราษฎรก็มีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองได้ อีกทั้งในครั้งที่มีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นักนิติศาสตร์ของไทยส่วนใหญ่ได้ศึกษากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่ให้เอกชนมีอำนาจฟ้องคดีอาญาเองได้ ย่อมส่งอิทธิพลต่อการร่างระบบการฟ้องคดีอาญา และเป็นผู้ร่างกฎหมายจึงต้องรักษาอุดมการณ์เพื่อพิทักษ์สิทธิของเอกชนไว้

ประการสุดท้าย เหตุผลของการปกครองประเทศ ในระหว่างที่มีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นระยะที่กำลังเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ คือ เป็นการเปลี่ยนจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบที่ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน ราษฎรย่อมต้องการที่จะแสดงออกถึงสิทธิเสรีภาพดังกล่าว อำนาจการฟ้องคดีอาญาจึงจำเป็นต้องสงวนไว้เพื่อแสดงถึงสิทธิและเสรีภาพอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานนั่นเอง

2.4 ผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาผ่านทางรัฐ

ปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แบ่งการดำเนินคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัวออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การดำเนินคดีโดยรัฐเป็นผู้ฟ้องคดี กับการดำเนินคดีโดยเอกชนเป็นผู้ฟ้องคดี ซึ่งทั้งสองรูปแบบนี้ จะมีจุดหมายปลายทางเหมือนกันคือ การฟ้องคดีต่อศาล

⁴⁶ คณิศ ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 133.

⁴⁷ นพรัตน์ อักษร, "ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา," หน้า 33-35.

เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ส่วนจะดำเนินคดีในรูปแบบใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายประสงค์จะใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบใด ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีความผิดต่อส่วนตัวเป็นเอกชน เอกชนผู้เสียหายก็มีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาได้ทั้ง 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแรก โดยการแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ เพื่อให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาแทนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อันถือเป็นการใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาผ่านทางรัฐ และอีกรูปแบบหนึ่งคือ เอกชนเป็นผู้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง โดยการฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งการใช้สิทธิของเอกชนที่เป็นผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวนี้ ไม่มีกฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาต้องเลือกใช้สิทธิทางใดทางหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เอกชนที่เป็นผู้เสียหายจึงสามารถใช้สิทธิทั้งสองรูปแบบได้พร้อมๆ กัน แต่อาจมีข้อที่ต้องระวังในส่วนขอรูปแบบและขั้นตอนในการดำเนินคดี ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

เมื่อมีการกระทำความผิดต่อส่วนตัวเกิดขึ้นและมีเอกชนเป็นผู้เสียหาย เอกชนมีสิทธิตามกฎหมายที่จะให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดแทนตนเอง อาจด้วยเหตุผลบางประการ อาทิเช่น เอกชนผู้นั้นไม่มีความรู้ทางกฎหมายที่เพียงพอ ไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะว่าจ้างทนายความมาดำเนินคดีแทนให้ โดยวิธีการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด และทำการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องคดีต่อศาลต่อไป ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะในส่วนขอวิธีการ ขั้นตอนกรอกระยะเวลาในการแจ้งความร้องทุกข์อันเป็นกระบวนการเริ่มต้นเพื่อนำไปสู่การนำคดีขึ้นสู่ศาลเท่านั้น รวมถึงกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายว่าจะมีการดำเนินคดีต่อไปอย่างไร ตลอดจนกรณีที่เอกชนใช้สิทธิในการระงับคดีที่ตนได้ร้องขอให้รัฐดำเนินคดีอาญาแทนตนให้ว่าจะมีวิธีการใดบ้าง แต่จะไม่ได้กล่าวถึงในส่วนของการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ ดังที่จะกล่าวเป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.4.1 ผู้มีอำนาจดำเนินคดี

ในการที่ผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดีผ่านทางรัฐนี้ ผู้ที่มีอำนาจในการดำเนินคดี ได้แก่ เจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ยกตัวอย่างเช่น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการทั้งหลายจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการร้องทุกข์ตามระเบียบจากผู้เสียหาย ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

โดยในส่วนขอพนักงานสอบสวนนั้น จะเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการสอบสวนเพื่อรวบรวม

พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อที่จะทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด และนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาลงโทษ ซึ่งหลังจากทำการสอบสวนจนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบก็จะทำความเห็นว่า การสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว และหากรู้ตัวผู้กระทำความผิด ก็จะทำการสรุปสำนวนความเห็นว่า ควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้อง และส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ พร้อมกับผู้ต้องหา แต่ถ้าไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด ก็ทำความเห็นควรงดการสอบสวน แล้วส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการ

หลังจากนั้นพนักงานอัยการก็จะทำการพิจารณาสำนวนที่ได้รับจากพนักงานสอบสวน หากพนักงานอัยการเห็นว่า ควรสั่งฟ้อง ก็จะออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลต่อไป แต่ถ้าหากพนักงานอัยการเห็นว่า ควรสั่งไม่ฟ้อง ก็จะออกคำสั่งไม่ฟ้องและปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ในกรณีของคำสั่งไม่ฟ้องนี้ หากไม่ใช่คำสั่งของอัยการสูงสุด ถ้าในกรุงเทพมหานคร จะต้องส่งสำนวนไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ แต่ถ้าในต่างจังหวัดให้ส่งสำนวนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อให้บุคคลเหล่านี้พิจารณาทบทวนคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หากมีความเห็นตรงกันว่าไม่ควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล สำนวนดังกล่าวก็เป็นอันยุติ ถือว่ากรณีมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีผู้ต้องหารายนั้น แต่ถ้าหากมีความเห็นแย้งว่าควรฟ้องผู้ต้องหา ก็จะมีการส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาดต่อไป

ในระหว่างที่สำนวนอยู่ที่พนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการสามารถใช้อำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป หรือมีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราว ควบคุม หรือขอให้ศาลชั่งไว้ก็ได้แล้วแต่กรณี⁴⁸

2.4.2 การเริ่มต้นคดี

สำหรับวิธีการเริ่มต้นคดี ในกรณีที่ผู้เสียหายประสงค์ให้รัฐเข้ามาช่วยดำเนินคดีให้แทนนี้ มีเพียงประการเดียวคือ ผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้มาแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ได้ มิฉะนั้นพนักงานสอบสวนหาจะมีอำนาจสอบสวนดำเนินคดีนั้นไม่ เพราะในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น คำร้องทุกข์ตามระเบียบ ถือเป็นเงื่อนไขแห่งอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวน⁴⁹ โดยจะต้องพิจารณาว่า ในการกระทำ

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140-146

⁴⁹ ธานีศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค1-2 พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์โสภณธรรมปริ้นติ้งแอนด์พาดเนอริช, 2553), หน้า 215.

ความผิดฐานนั้นๆ ใครคือผู้เสียหาย ผู้นั้นก็สามารรถมาเริ่มต้นคดีด้วยการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ แต่ถ้าผู้ที่มีใช้ผู้เสียหาย ผู้นั้นก็ไม้อาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้

แต่ถ้าเป็นกรณีความผิดต่อแผ่นดิน ความสำคัญของการร้องทุกข์ก็จะหมดไป เพราะพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนได้โดยไม่ต้องมีคำร้องทุกข์และพนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้อง⁵⁰ หรือสามารถเริ่มต้นคดีได้โดย “คำกล่าวโทษ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(8) ซึ่งผู้ที่มีสิทธิกล่าวโทษไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหาย⁵¹ ด้วยเหตุนี้ในความผิดฐานลักทรัพย์หรือรับของโจร ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน แม้การมอบอำนาจของผู้เสียหายให้มาร้องทุกข์จะไม่ถูกต้อง เจ้าพนักงานตำรวจก็สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ไม่มีผลให้การดำเนินคดีอาญาไม่ชอบแต่ประการใด⁵² ผู้กล่าวโทษจะเป็นใครก็ได้ พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้กล่าวหาเองก็ได้ และพนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนได้โดยชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคหนึ่ง สำหรับคำร้องทุกข์ตามระเบียบนั้น จะต้องมียาละเอียดถูกต้องครบถ้วนตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(7) ประกอบ มาตรา 123 และ 124 กล่าวคือ จะต้องประกอบไปด้วย 5 ประการต่อไปนี้ ครบถ้วน หากขาดข้อใดข้อหนึ่งไปถือว่า ไม่ใช่คำร้องทุกข์ตามระเบียบ อันส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนความผิดต่อส่วนตัว ตามมาตรา 121 วรรคสอง และอัยการก็จะไม่มีอำนาจฟ้อง ตามมาตรา 120 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁵³

ประการที่หนึ่ง การร้องทุกข์ต้องร้องทุกข์โดยผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจร้องทุกข์

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ได้นิยามความหมายของคำว่าผู้เสียหายไว้ว่า “ผู้เสียหาย หมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 4, 5 และ 6” ดังนั้น จากนิยามดังกล่าว ผู้เสียหายจึงหมายความว่า บุคคลต่างๆดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่ได้รับความเสียหายโดยแท้จริง

⁵⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 6092/2553

⁵¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา พิพากษา ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์, 2551), หน้า 45.

⁵² คำพิพากษาฎีกาที่ 4080/2540

⁵³ ชัยเกษม นิตสิริ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552), หน้า 51.

2. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

ในส่วนของบุคคลที่ได้รับความเสียหายโดยแท้จริง หรือผู้เสียหายโดยแท้จริงนั้น มีหลักในการพิจารณา คือ จะต้อง

1. มีการกระทำความผิดทางอาญาฐานใดฐานหนึ่งเกิดขึ้น
2. เป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาฐานนั้นๆ และ
3. จะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดฐานนั้นๆ กล่าวคือ ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด หรือไม่เป็นผู้ก่อหรือผู้สนับสนุนให้เกิดความผิดฐานนั้นๆ

ส่วนกรณีของผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายนั้น แม้ในความเป็นจริงบุคคลเหล่านี้จะไม่ใช่ผู้เสียหาย แต่กฎหมายก็ได้บัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลเหล่านี้ในอันที่จะเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่แท้จริงได้ อันเนื่องมาจากเหตุต่างๆกัน ได้แก่⁵⁴

1. สามีมีสิทธิฟ้องคดีแทนภริยาได้ เมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา
2. ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล แต่ผู้เยาว์สามารถร้องทุกข์ด้วยตนเองได้หรือจะมอบอำนาจให้ผู้อื่นไปร้องทุกข์แทนตนเองก็ได้ ถ้าหากมีอายุพอสมควร โดยความผิดตามข้อนี้จะเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดต่อแผ่นดินก็ได้
3. ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ ซึ่งความผิดตามข้อนี้จะเป็นความผิดต่อแผ่นดิน เช่น ความผิดฐานฆ่า, ความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้รับอันตรายสาหัส เป็นต้น
4. ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคล เฉพาะความผิดซึ่งกระทำลงแก่

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4, 5 และ 6

นิติบุคคลนั้น ซึ่งตามปกติผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคล ได้แก่ หุ่นส่วนผู้จัดการในห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล, หุ่นส่วนผู้จัดการในห้างหุ้นส่วนจำกัด, กรรมการบริษัท, กรรมการบริษัท (มหาชน) หรือผู้รับมอบอำนาจจากผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น โดยที่หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นที่ไม่ใช่หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการ จะไม่มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลนั้นๆ ยกเว้นกรณีที่หุ้นส่วนผู้จัดการกระทำความผิดต่อห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือกรรมการกระทำความผิดต่อบริษัทเสียเอง เพราะเป็นกรณีที่จำเป็นต้องรับรองสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นให้มีอำนาจดำเนินคดีแก่หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการได้ มิฉะนั้นจะไม่มีใครดำเนินคดีเอาแก่หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการซึ่งกระทำความผิดอาญาได้เลย สิทธิของหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง⁵⁵ ซึ่งศาลฎีกาวางแนวบรรทัดฐานตลอดมาว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งถือเป็นผู้เสียหาย และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1169 ก็บัญญัติว่า ถ้ากรรมการทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทและบริษัทไม่ฟ้องคดี ผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งฟ้องคดีได้ ดังนั้น โดยนิตินัยย่อมถือเป็นผู้ถือหุ้นเป็นผู้เสียหาย มีสิทธิร้องทุกข์หรือฟ้องคดีอาญาได้⁵⁶

5. ผู้แทนเฉพาะคดี ในกรณีที่ผู้เสียหายที่แท้จริงเป็นผู้เยาว์ ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ ไม่มีผู้อนุบาลหรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้นๆ

โดยที่การร้องทุกข์ถือเป็นสิทธิเฉพาะตัว ไม่ใช่นิติกรรม ดังนั้น ผู้เยาว์ที่มีความรู้สึกผิดชอบยอมสามารถทำเองได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน⁵⁷

นอกจากบุคคลสองประเภทที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีอีกบุคคลหนึ่งที่สามารถมาแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ ก็คือ ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากผู้เสียหาย กล่าวคือผู้เสียหายสามารถที่จะมอบอำนาจให้บุคคลใดๆเป็นผู้รับมอบอำนาจของตนไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ ซึ่งการมอบอำนาจให้แจ้งความร้องทุกข์นั้น ไม่จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งตัวแทนโดยการทำเป็นหนังสือ เนื่องจากกฎหมายมิได้กำหนดไว้ว่า การแจ้งความร้องทุกข์จะต้องทำเป็นหนังสือ หากแต่การร้องทุกข์สามารถร้องทุกข์ด้วยวาจาก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 วรรคท้าย ดังนั้น จึงไม่เข้ากรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁵⁵ ธานีศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค1-2, หน้า 225.

⁵⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1680/2520, 1250/2521

⁵⁷ ชัยเกษม นิตสิริ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค2 สอบสวน, หน้า 54-55.

มาตรา 798 วรรคแรก⁵⁸

นอกจากนี้ การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์นั้น ผู้มอบอำนาจอาจมอบอำนาจให้ผู้รับมอบอำนาจมีอำนาจที่จะมอบอำนาจช่วงให้บุคคลอื่นกระทำการแทนได้ แต่จะต้องมีการระบุไว้ อย่างชัดเจนว่าสามารถมอบอำนาจช่วงได้ด้วย⁵⁹ และการมอบอำนาจนี้ก็สามารที่จะมอบอำนาจ ร้องทุกข์ไว้ล่วงหน้าก่อนมีการกระทำความผิดได้⁶⁰

ประการที่สองต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์

เมื่อมีกรณีความผิดอาญาต่อส่วนตัวเกิดขึ้น ผู้เสียหายที่เป็นเอกชน อาจเป็น ผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายหรือผู้รับมอบอำนาจก็ตาม สามารถเข้าแจ้ง ความร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ ซึ่งได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้

1. พนักงานสอบสวน ตามบทนิยามศัพท์ในมาตรา 2(6) หมายความว่า รวมถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน อันได้แก่ พนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามมาตรา 2(17) ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจยศตั้งแต่ ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป⁶¹

นอกจากนี้ การแจ้งความร้องทุกข์ ไม่จำเป็นต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจสอบสวน เพราะอำนาจในการรับแจ้งความร้องทุกข์เป็นคนละกรณีกับ อำนาจในการสอบสวนคดี อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 ก็มีได้ บังคับให้ร้องทุกข์เฉพาะต่อพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนเสมอไป ดังนั้น ผู้เสียหายจึงสามารถแจ้ง ความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในท้องที่ใดก็ได้ แม้ว่าท้องที่นั้นจะมีไม่ใช่ท้องที่ที่ความผิดเกิดขึ้น หรือผู้ต้องหาไม่ได้อยู่ หรือถูกจับก็ตาม⁶² และในกรณีที่แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ก็ไม่ ต้องคำนึงว่าพนักงานสอบสวนผู้นั้น จะเข้าเวรปฏิบัติหน้าที่อยู่หรือไม่ เพราะเจ้าพนักงานตำรวจใน ตำแหน่งพนักงานสอบสวน ย่อมมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนตลอดเวลาที่เจ้าพนักงานตำรวจผู้นั้นดำรงตำแหน่งดังกล่าว การที่เจ้าพนักงานตำรวจในตำแหน่งพนักงานสอบสวนจะต้องเข้าเวร

⁵⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2386/2541

⁵⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 376/2547

⁶⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2695/2546

⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 224.

⁶² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2974/2516

ปฏิบัติหน้าที่พนักงานสอบสวนในเวลาใด ก็เป็นเพียงระเบียบข้อบังคับภายในหน่วยงานที่ผู้นั้นสังกัดอยู่เท่านั้น⁶³

แต่ในทางปฏิบัติ มักจะไม่เกิดปัญหากรณีดังกล่าวนี้ขึ้น เพราะปัจจุบันการไปแจ้งความร้องทุกข์ ก็จะไปที่สถานีตำรวจและจะมีพนักงานสอบสวนหรือที่เรียกกันว่า “ร้อยเวร” ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจในตำแหน่งพนักงานสอบสวน ซึ่งเข้าเวรอยู่ในขณะนั้น เป็นผู้รับแจ้งความอยู่แล้ว การที่พนักงานสอบสวนไม่รับแจ้งความทั้งที่ตนต้องรับแจ้งความ อาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 162(3) ในข้อหา “ละเว้นไม่จดข้อความ ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องรับจด”⁶⁴

2. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามมาตรา 2(16) ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวนและเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้ โดยเมื่อได้รับหนังสือร้องทุกข์แล้ว ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจรีบดำเนินการจัดส่งไปยังพนักงานสอบสวนต่อไป แต่ทั้งนี้รัฐมนตรีนว่าการกระทรวงมหาดไทย ไม่ใช่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16), 2(17) จึงไม่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์⁶⁵

ประการที่สามต้องร้องทุกข์โดยมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

การแจ้งความร้องทุกข์นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(7) บัญญัติว่า “คำร้องทุกข์ หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ” ดังนั้น ผู้แจ้งความร้องทุกข์ต้องมีจุดประสงค์เพื่อให้เจ้าพนักงานนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ มิใช่แจ้งความโดยมีเจตนาเพื่อแจ้งความไว้เป็นหลักฐานหรือแจ้งความไว้เพื่อมิให้คดีขาดอายุความ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ไม่ถือเป็นการแจ้งความร้องทุกข์ตามกฎหมาย

ตัวอย่างกรณีที่ไม่ถือเป็นการแจ้งความโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะเป็นเพียงการแจ้งให้ทราบไว้เป็นหลักฐาน การแจ้งความเพื่อกันมิให้คดีขาดอายุความ ถือเท่ากับไม่มีเจตนาให้

⁶³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3096/2536

⁶⁴ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 1 พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์, 2543), หน้า 307.

⁶⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1226/2503

ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ⁶⁶ เช่น ข้อความในรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐาน ระบุแต่เพียงว่าผู้เสียหายทั้งสามมาแจ้งความไว้เป็นหลักฐานเพื่อจะได้นำเสนอผู้บังคับบัญชาระดับสูงเพื่อพิจารณาต่อไป จึงมิใช่เป็นการมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายไม่เป็นคำร้องทุกข์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) เพราะขณะแจ้งยังมีได้มีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษการสอบสวนความผิดฐานนี้ต่อมาภายหลังจึงเป็นการไม่ชอบพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในฐานความผิดดังกล่าวตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120⁶⁷ หรือแจ้งความเพียงเพื่อให้ทราบไว้เป็นหลักฐาน เพราะกันมิให้คดีขาดอายุความ⁶⁸ หรือแจ้งความว่าเพื่อให้พนักงานสอบสวนทราบไว้เป็นหลักฐาน ไม่มีความประสงค์จะให้สอบสวนเป็นรูปคดี โดยจะจัดการฟ้องร้องด้วยตนเอง⁶⁹ เป็นต้น

ปรากฏที่สี่ ต้องร้องทุกข์ตามแบบวิธีการร้องทุกข์ ตามมาตรา 123, 124

กล่าวคือ การแจ้งความร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์นี้ ผู้เสียหายสามารถที่จะแจ้งความร้องทุกข์เป็นหนังสือ หรือเป็นวาจาก็ได้ แต่ทั้งนี้การแจ้งความร้องทุกข์นั้น คำร้องทุกข์จะต้องมีรายละเอียดถูกต้องครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด ตามมาตรา 123 และมาตรา 124 กล่าวคือ⁷⁰ต้องมีชื่อ ที่อยู่ อาชีพ อายุของผู้ร้องทุกข์, ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ต่างๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำลงและความเสียหายที่ได้รับ ชื่อ รูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้

ตัวอย่างกรณีที่เป็นถ้อยคำในการแจ้งความร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น หนังสือขอแจ้งความร้องทุกข์กรณีมีการละเมิดลิขสิทธิ์ มีข้อความปรากฏอยู่ว่า “... บริษัท อ. ได้รับ ความเสียหาย โดยปรากฏพบผู้กระทำความผิดดังกล่าว ณ สถานที่ดังนี้... (7) อำเภอกุยบุรี... จึงขอร้องทุกข์ต่อท่านเพื่อโปรดจัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจไปทำการสอบสวน ตรวจค้น จับกุมผู้กระทำความผิดดังกล่าวข้างต้น เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย...” ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นแล้วว่า โจทก์ร่วมซึ่งเป็นผู้เสียหายได้กล่าวหาว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ที่ความผิดนั้นได้กระทำลง ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ร่วม และโจทก์ร่วมมีความ

⁶⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นก่อนการพิจารณา, หน้า 48-49.

⁶⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 6644/2549

⁶⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 195/2522, 1701/2522, 3978/2530, 228/2544

⁶⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 214/2487, 1641/2514

⁷⁰ ชัยเกษม นิตสิริ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน, หน้า 68-69.

ประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ จึงเป็นคำร้องทุกข์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 วรรคสอง⁷¹

โดยการแจ้งความร้องทุกข์นั้น ผู้ร้องไม่จำเป็นต้องระบุฐานความผิดหรือมาตราที่จำเลยกระทำความผิดมาในคำร้องทุกข์ เพราะเป็นปัญหาข้อกฎหมายซึ่งเจ้าพนักงานจะเป็นผู้วินิจฉัย⁷² โดยคำร้องทุกข์เพียงแต่ต้องระบุข้อเท็จจริงต่างๆให้ครบถ้วน ในกรณีที่มีการกระทำความผิดหลายฐานความผิด การแจ้งความร้องทุกข์ก็จะต้องแจ้งข้อเท็จจริงให้ครบถ้วน การแจ้งความร้องทุกข์ไม่ครบถ้วน จะถือว่าไม่มีการร้องทุกข์ในความผิดฐานที่ไม่มีการแจ้งความ

โดยคำร้องทุกข์จะต้องระบุให้ชัดเจนว่าต้องการที่จะดำเนินคดีกับผู้ใด ในกรณีที่มีผู้ร่วมกระทำความผิดหลายคน คนที่ไม่ถูกแจ้งความร้องทุกข์ก็จะมีไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย เพราะถือว่าผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้ผู้นั้นได้รับโทษและอัยการก็จะไม่มีอำนาจฟ้องผู้นั้น เนื่องจากเป็นความผิดต่อส่วนตัว⁷³

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การร้องทุกข์สามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นร้องทุกข์แทนผู้เสียหายได้ แต่ต้องมีการมอบอำนาจให้ร้องทุกข์โดยชัดแจ้ง ซึ่งหนังสือมอบอำนาจระบุให้ดำเนินคดีแก่ใคร ก็ย่อมเป็นเฉพาะคนนั้น ไม่มีอำนาจไปดำเนินคดีกับบุคคลอื่นที่มีได้ระบุไว้ในหนังสือมอบอำนาจได้⁷⁴ และเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้ว กระบวนการก็จะอยู่ในชั้นของพนักงานสอบสวนในการที่จะทำการสืบสวนและสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามขั้นตอนต่อไป

ประการที่ห้าต้องร้องทุกข์ภายในกำหนดอายุความร้องทุกข์

สำหรับกำหนดอายุความร้องทุกข์นั้น กฎหมายได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 กล่าวคือ ผู้เสียหายจะต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายในกำหนด 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งหากผู้เสียหายปล่อยให้เวลาล่วงเลยไป มิได้ร้องทุกข์ภายในกำหนดเวลา

⁷¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7971/2549

⁷² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3797/2543

⁷³ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา, หน้า 50-51.

⁷⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5410/2546

ดังกล่าว ย่อมทำให้สิทธิในการนำคดีมาฟ้องต่อศาลเป็นอันระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6)

ต่อมาเมื่อคดีขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลแล้ว มีข้อนำพิจารณาว่า ในกรณีที่อัยการโจทก์ฟ้องเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดิน เช่นฐานปล้นทรัพย์ แต่ทางพิจารณาของศาลได้ความว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง โดยที่คดีดังกล่าวไม่ปรากฏว่ามีการร้องทุกข์หรือคำร้องทุกข์ที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้โดยชอบในชั้นสอบสวน เช่นนี้ศาลจะพิจารณาลงโทษจำเลยในความผิดฐานฉ้อโกงได้หรือไม่⁷⁵

ในกรณีนี้ มีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายแรกเห็นว่า แม้คำร้องทุกข์จะเป็นเงื่อนไขสำคัญต่ออำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 121 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” แต่บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทกำหนดเงื่อนไขอันเป็นข้อห้ามมิให้ทำการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น เพราะการสอบสวนคดีความผิดต่อส่วนตัวจำต้องอาศัยคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่เจตนาจะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ อันเป็นคนละเรื่องกับการพิพากษาคดีของศาลที่จะลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความ ตามมาตรา 192 วรรคสอง และวรรคสาม ทั้งนี้ เมื่อการสอบสวนได้ความมาแต่ต้นว่า การกระทำของจำเลยเป็นการกระทำความผิดอาญาแผ่นดิน จึงไม่มีเหตุอันใดที่พนักงานสอบสวนจักต้องจัดให้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบตามมาตรา 121 วรรคสอง และไม่ใช่เหตุที่ศาลจะนำมาอ้างว่าการสอบสวนไม่ชอบ พนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้อง และพิพากษายกฟ้องไป ศาลจึงสามารถพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้

ในขณะที่ฝ่ายที่สองเห็นว่า เมื่อพนักงานอัยการฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยในความผิดฐานปล้นทรัพย์ แต่ข้อเท็จจริงที่ได้ความจากทางพิจารณา การกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานฉ้อโกง และข้อเท็จจริงปรากฏในสำนวนว่าไม่มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบตามมาตรา 121 วรรคสอง กรณีจึงไม่มีเงื่อนไขตามกฎหมายที่จะทำให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี ที่จะมีอำนาจสอบสวน ฟ้องร้อง หรือพิพากษาลงโทษจำเลยได้ และแม้ว่าความผิดฐานฉ้อโกงที่พิจารณาได้ความจะไม่แตกต่างจากฟ้องฐานปล้นทรัพย์ในสาระสำคัญ ศาลก็ไม่อาจลงโทษจำเลยในความผิดฐานฉ้อโกงได้ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากแนวคำตอบข้อสอบ

⁷⁵ สมชัย ทีสาอูตมารกร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค 3-4 : 6-7 พิมพ์ครั้งที่ 2(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ (ประเทศไทย), 2549), หน้า 381-383.

ความรู้ชั้นเนติบัณฑิต สมัยที่ 58 ปีการศึกษา 2548 ที่กำหนดตรงคำตอบไว้ในลักษณะดังกล่าวโดยเทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 4906/2543 ซึ่งพิพากษาว่า ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคแรกเป็นความผิดอันยอมความได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง แต่ปรากฏจากรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐานและคำเบิกความของพนักงานสอบสวนว่าผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ไว้ก่อนเพื่อเป็นหลักฐานเท่านั้น มิได้มอบคดีแต่อย่างใด การรับแจ้งความเช่นนี้แม้จะมีคำร้องทุกข์อยู่ด้วย ก็ไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์โดยถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(7) เพราะยังมิได้กระทำโดยเจตนาจะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ การสอบสวนความผิดฐานนี้จึงไม่ชอบพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในความผิดฐานนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ซึ่งกรณีตามปัญหานี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ในบทวิเคราะห์ต่อไป

2.4.3 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

สำหรับในความผิดต่อส่วนตัวและผู้เสียหายจะใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาโดยให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการแทนนั้น เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จะเกิดผลในทางกฎหมายหลายประการ ซึ่งกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายนั้น หมายถึง ผู้เสียหายที่แท้จริงเท่านั้น ไม่รวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย โดยความตายนั้นอาจเป็นการตายตามปกติธรรมดาหรือการตายผิดธรรมชาติก็ได้ แต่ผู้วิจัยจะพิจารณาเฉพาะบริบทของความผิดต่อส่วนตัวที่ได้กระทำลงไปแล้วก่อนตายเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับความผิดที่เกี่ยวข้องกับความตายที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอแยกพิจารณาออกเป็น 3 กรณี คือ

กรณีที่หนึ่ง: ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์

ในกรณีที่เป็นการผิดต่อส่วนตัว หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ จะต้องพิจารณาก่อนว่าความผิดต่อส่วนตัวนั้นคือความผิดในฐานใด หากเป็นความผิดในฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326-332 หรือ ความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลภาพของผู้อื่นที่มีการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 16 แล้ว แม้ว่าผู้เสียหายที่แท้จริงจะถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนก็ตาม บิดา

มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายก็สามารถที่จะเข้าแจ้งความร้องทุกข์ได้ และนอกจากนี้ กฎหมายยังให้ถือว่า บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง มิใช่เพียงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย แต่ถ้าหากเป็นความผิดต่อส่วนตัวฐานอื่นๆ ซึ่งมีได้มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกันกับกรณีความผิดทั้งสองฐานข้างต้น ก็จะไม่มีการฟ้องร้องต่อเจ้าหน้าที่ได้ ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปได้ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

แนวความคิดเกี่ยวกับมาตรา 333 วรรค 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 333 วรรค 2 บัญญัติว่า “ถ้าผู้เสียหายในความผิดฐานหมิ่นประมาทตายเสียก่อนร้องทุกข์ ให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายร้องทุกข์ได้ และให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย” ถ้อยคำในมาตรานี้มีข้อความในทำนองเดียวกับมาตรา 287 ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งบัญญัติว่า

“การฟ้องเอาโทษแก่ผู้กระทำความผิดหมวดนี้นั้น ท่านให้ถือว่าต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายมาร้องทุกข์จึงให้เจ้าพนักงานเอาคดีนั้นขึ้นว่ากล่าว

อนึ่ง ถ้าผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้น ตายเสียก่อนได้ร้องทุกข์ก็ดี หรือว่าเป็นคดีหมิ่นประมาทต่อชื่อเสียงของผู้ที่ตายไปแล้วก็ดี ท่านว่าผู้ที่มาร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานให้เอาคดีขึ้นว่ากล่าวนั้น ถ้าเป็นสามีหรือภริยา หรือเป็นญาติสืบสายโลหิตเพียงสองชั้น คือพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง หรือลูกหลานของผู้ตายนั้นก็ร้องได้โดยชอบด้วยกฎหมาย”

โดยเป็นกรณีของการหมิ่นประมาทคนเป็น แต่คนเป็นที่ถูกหมิ่นประมาทได้ถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะไปร้องทุกข์ ซึ่งความผิดฐานหมิ่นประมาทนี้ มีความพิเศษกว่าความผิดในฐานอื่นๆ เพราะความผิดฐานนี้ย่อมจะทำให้ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลที่ถูกหมิ่นประมาทได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย มาตรานี้จึงให้มีผู้ร้องทุกข์ต่อไปได้ แต่จำกัดเฉพาะบิดามารดา คู่สมรส หรือบุตร ไม่รวมถึงบุพการี ผู้สืบสันดานคนอื่นๆ ดังเช่นมาตรา 5 และ มาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะจำกัดตัวบุคคลผู้มีสิทธิดำเนินคดีแทนมากกว่า กล่าวคือ ตามมาตรา 5 และ มาตรา 29 นอกจากบิดามารดาและบุตรแล้ว ยังรวมไปถึง ปู่ ย่า ตา ทวด ซึ่งถือเป็นบุพการี และ หลาน เหลน ลื้อ ซึ่งถือเป็นผู้สืบสันดาน ก็มีอำนาจจัดการแทนหรือรับมรดกความได้ด้วย ในขณะที่บุคคลตามมาตรา 333 วรรค 2 จะจำกัดเฉพาะบิดามารดา คู่สมรส

และบุตรเท่านั้น⁷⁶ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบันมีการนำมาใช้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 ซึ่งบัญญัติในลักษณะเดียวกันกับความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเพราะผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดในพระราชบัญญัตินี้ส่งผลเสียต่อผู้เสียหายและวงศ์ตระกูลของผู้เสียหายเช่นเดียวกับความผิดฐานหมิ่นประมาท

ดังนั้น เมื่อกฎหมายระบุบุคคลโดยจำกัดเช่นนี้ ก็ควรจะตีความให้เฉพาะแก่ผู้ที่มีความสัมพันธ์เช่นนั้นโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ควรที่จะตีความขยายไปถึงบิดากับบุตรนอกกฎหมาย แม้ว่าจะเป็นสายโลหิตเดียวกัน เหมือนอย่างกรณีการตีความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) และไม่ควรตีความรวมไปถึงสามีภริยาที่ไม่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายด้วย เพราะจะเป็นการตีความเกินความประสงค์ของกฎหมายที่ระบุตัวบุคคลที่จำกัดไว้โดยเฉพาะเพื่อให้ร้องทุกข์แล้ว นอกจากนี้กฎหมายยังบัญญัติให้ถือว่าบุคคลตามมาตรา 333 วรรค 2 เป็นผู้เสียหายด้วย เพื่อให้ฟ้องและดำเนินกระบวนการพิจารณาเหมือนอย่างผู้เสียหายได้

ยกตัวอย่างเช่น นายโชคหมิ่นประมาทนายชัย ต่อมานายชัยตายก่อนไปแจ้งความร้องทุกข์ เช่นนี้นายชิต บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของนายชัย ก็สามารถร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในฐานะที่กฎหมายให้ถือเป็นผู้เสียหายได้ โดยนายชิตจะต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่นายชิตรู้เรื่องหมิ่นประมาทและตัวผู้กระทำความผิด

ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ถ้าในกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวฐานอื่นๆ หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายเสียก่อนร้องทุกข์ และไม่ตั้งด้วยกรณี que otros สามารถร้องทุกข์แทนได้ ก็ไม่มีทางที่เจ้าพนักงานของรัฐ ทายาทหรือผู้อื่นใดจะดำเนินคดีนั้นต่อไปได้ เช่น ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งผู้เสียหายตายเพราะเหตุอื่นที่ไม่ใช่การฆ่าหรือทำร้ายก่อนร้องทุกข์⁷⁷ ซึ่งในประเด็นข้างนี้ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้ตัดสินไว้ สามารถนำมาเทียบเคียงได้ยกตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 255/2472 พิพากษาว่า “ความผิดต่อส่วนตัว อัยการฟ้องได้เมื่อเจ้าทุกข์มอบคดีแต่เรื่องนี้เจ้าทุกข์ไม่ได้ร้องขอก่อนตาย โจทก์ฟ้องไม่ขึ้น ให้ยกฟ้อง”

หรือหากจะเทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2219/2521 ซึ่งได้ตัดสินว่า “จำเลยกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ยักยอก ต่อ ช.เจ้ามรดก ต่างกรรมต่างวาระในขณะที่ ช.ยังมีชีวิตอยู่ ช.จึงเป็น

⁷⁶ ธานีศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค1-2, หน้า 481.

⁷⁷ จิตติ ติงศภทิตย, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค1, หน้า 1078.

ผู้เสียหาย เมื่อ ช.ถึงแก่ความตาย โจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกและทายาทโดยธรรมของ ช. ไม่มีอำนาจฟ้องคดีแทน ช. เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4, 5 และ 6 ไม่ได้ให้อำนาจโจทก์ไว้ ทั้งสิทธิฟ้องคดีอาญาไม่ตกทอดมายังโจทก์ แม้จะพิจารณาได้ความตามฟ้องว่า ทรัพย์มรดกของ ช. ตกได้แก่โจทก์ก็ตามแต่ทรัพย์มรดกนั้นก็เพิ่งตกมาเป็นของโจทก์ภายหลังจากวันที่ จำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง โจทก์จึงไม่ใช่ผู้เสียหายและไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย”

โดยในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การที่จะหาคำพิพากษาฎีกาที่ยืนยันหลักการตีความที่ชัดเจนอาจเป็นไปได้ยาก เนื่องจากจะไม่มีคดีขึ้นมาสู่ศาลฎีกาตลอดจนศาลชั้นต้น เนื่องจากในทางปฏิบัติ มักจะสิ้นสุดที่ชั้นพนักงานสอบสวนหรือชั้นของพนักงานอัยการ กล่าวคือ พนักงานสอบสวนก็จะไม่รับแจ้งความร้องทุกข์หรือไม่รับดำเนินคดีต่อไปให้ หรือหากรับแจ้งความทำการสอบสวนและสรุปสำนวนส่งมายังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้อง เพราะผู้ร้องทุกข์ไม่ใช่ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจร้องทุกข์ แม้ต่อมาจะต้องมีการส่งสำนวนคำสั่งไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด (ในกรณีต่างจังหวัด) หรือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ (ในกรณีในกรุงเทพฯ) เพื่อทำการพิจารณาคำสั่งของพนักงานอัยการอีกครั้ง แต่ก็จะไม่มีการตีความเห็นแย้งเกิดขึ้นแต่อย่างใด คดีจึงยุติในชั้นพนักงานอัยการนั่นเอง

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายขึ้น เพราะไม่สามารถที่จะมีผู้ใดเข้ามาดำเนินคดีอาญาแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายได้ บทบัญญัติในเรื่องของผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายก็ไม่อาจนำมาใช้ได้ แตกต่างกับกรณีความผิดต่อแผ่นดินที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ ซึ่งยังมีช่องทางหรือแนวทางแก้ไขที่กฎหมายได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

นายชัยถูกนายชิตทำร้ายร่างกายได้รับบาดเจ็บสาหัส และถึงแก่ความตายในเวลาต่อมา กรณีเช่นนี้ ผู้ที่มีอำนาจดำเนินคดีต่อนายชิตต่อไปคือ

1. บิดามารดา บุตร หรือคู่สมรสของนายชัย คนใดคนหนึ่ง ถือเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนนายชัยผู้เสียหายโดยตรง สามารถใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) ประกอบ มาตรา 3(1) แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ หรือ
2. บุคคลใดๆ สามารถเข้าแจ้งข้อกล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจรับแจ้งคำกล่าวโทษ ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ได้ ตาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 127 ประกอบมาตรา 2(8)

กรณีที่สอง: ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องคดีต่อศาล

เป็นกรณีที่ผู้เสียหายได้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแล้ว ต่อมาระหว่างการสอบสวน หรือก่อนที่พนักงานอัยการจะฟ้องคดีต่อศาล ผู้เสียหายได้ถึงแก่ความตาย เช่นนี้ก็ไม่มีผลต่อการดำเนินคดีต่อไปของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ กล่าวคือ พนักงานสอบสวนก็สามารถทำการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่อไปจนเสร็จแล้วส่งให้พนักงานอัยการพิจารณาและมีคำสั่งฟ้องคดีต่อศาลได้⁷⁸ เพราะไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายบทใดห้ามมิให้เจ้าพนักงานของรัฐดำเนินการต่อไปในกรณีที่ผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวถึงแก่ความตายก่อนที่พนักงานอัยการจะฟ้องคดีต่อศาลแต่ประการใด

แต่ในกรณีนี้ ทายาทของผู้เสียหายไม่สามารถรับมรดกความตามมาตรา 29 ได้ เนื่องจากผู้เสียหายเพียงแต่แจ้งความร้องทุกข์ไว้เท่านั้น ยังมิได้มีการฟ้องคดี กรณีจึงไม่ต้องด้วยมาตรา 29 ที่ทายาทจะดำเนินคดีต่างผู้ตายได้⁷⁹ นอกจากนี้ ทายาทของผู้เสียหายก็ไม่สามารถยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ ตามมาตรา 30 เพราะทายาทของผู้เสียหายไม่ใช่ผู้เสียหายตาม มาตรา 2(4) ที่จะใช้สิทธิของผู้เสียหายได้

กรณีที่สาม: ผู้เสียหายถึงแก่ความตายหลังจากที่ได้มีการฟ้องคดีต่อศาล

เมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คดีก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลโดยฝ่ายโจทก์จะเป็นพนักงานอัยการ โดยเป็นการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามที่ผู้เสียหายได้มอบหมายให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทน ซึ่งแม้ว่าในระหว่างพิจารณาคดีผู้เสียหายจะถึงแก่ความตาย ก็ไม่มีผลต่อการพิจารณาคดีของศาลแต่ประการใด ศาลก็สามารถพิจารณาคดีต่อไปได้

ในกรณีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้วนั้น ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการก็ได้ โดยจะต้องยื่นคำร้องในระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 ซึ่งในกรณีนี้ หากต่อมาผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการถึงแก่ความตายในระหว่างพิจารณาคดีของ

⁷⁸ สมพร พรหมนิธิตรร, คู่มือพนักงานสอบสวน พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540), หน้า27.

⁷⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5612/2547

ศาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของผู้เสียหาย ก็สามารถเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหาย ที่ถึงแก่ความตายได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29⁸⁰ แต่ต้องระวัง สืบสนับกับกรณีที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ตามมาตรา 4, 5 และ 6 ใช้สิทธิร้องขอเข้าเป็น โจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ตามมาตรา 30 แล้วถึงแก่ความตายในระหว่างพิจารณา ซึ่งถือว่าได้ ยื่นฟ้องแล้วตายลง กรณีนี้ทายาทของโจทก์ร่วม แม้จะเป็นบุคคลตามมาตรา 29 ก็ไม่มีสิทธิรับ มรดกความเข้าดำเนินคดีต่างโจทก์ร่วมต่อไปได้⁸¹ เพราะกรณีจะเข้าตามมาตรา 29 นั้น จะต้องเป็น กรณีที่ผู้เสียหายโดยตรงตายลง ไม่ใช่ผู้เสียหายตามความหมายของมาตรา 2(4) อันจะรวมถึงผู้มี อำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย ยกตัวอย่างเช่น บิดาผู้ตายร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงาน อัยการ ในฐานะผู้มีอำนาจจัดการแทน ตามมาตรา 5(2) เมื่อต่อมาในระหว่างพิจารณาบิดาตาย เช่นนี้ บุตรของบิดาอีกคนหนึ่งจะเข้าดำเนินคดีต่อไปไม่ได้ ไม่ใช่กรณีมาตรา 29⁸² รวมถึงจะขอเข้า รับมรดกแทนที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42, 43 ประกอบประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 มาใช้โดยอนุโลมก็ไม่ได้ เพราะในเรื่องการเข้า ดำเนินคดีต่างผู้ตายนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแล้ว⁸³ คงต้องปล่อยให้เป็นที่ของพนักงานอัยการที่จะดำเนินคดีต่อไป

กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา กล่าวคือ เป็น กรณีที่ศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาแล้ว อาจเป็นกรณีพิพากษายกฟ้อง หรือพิพากษาลงโทษจำคุก จำเลย แต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ แล้วต่อมาผู้เสียหายถึงแก่ความตายในช่วงเวลานี้ หาก พนักงานอัยการประสงค์จะยื่นอุทธรณ์ ก็ย่อมสามารถยื่นได้อยู่แล้ว เนื่องจากเป็นดุลพินิจของ อัยการที่จะพิจารณายื่นอุทธรณ์ตามที่เห็นสมควรอยู่แล้ว ทั้งไม่มีกฎหมายห้ามไว้ แต่ประเด็นที่น่า พิจารณา คือ หากพนักงานอัยการไม่ประสงค์ที่จะยื่นอุทธรณ์แล้ว ทายาทของผู้เสียหายจะสามารถ อุทธรณ์ด้วยตนเองได้หรือไม่ ในประเด็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า คงต้องแยกพิจารณาออกเป็น 2 ประการคือ ประการแรก ผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการและศาลมี คำสั่งอนุญาตแล้ว ต่อมาผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เช่นนี้บุคคลตามมาตรา 29 ของผู้เสียหาย ย่อม สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอดำเนินคดีต่อไป (ขอรับมรดกความ) พร้อมทั้งยื่นอุทธรณ์คำ พิพากษาศาลชั้นต้นต่อศาลได้ เพราะถือว่ากรณีที่ผู้เสียหายขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ

⁸⁰ วิเชียร ติเรกอุดมศักดิ์, วิ.อาญาพิสดาร เล่ม 1 ฉบับปรับปรุงใหม่ปี 2551 (กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์, 2551), หน้า 150.

⁸¹ ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2, หน้า 492.

⁸² คำพิพากษาฎีกาที่ 1187/2543

⁸³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1303/2551

ก็คือ เหมือนการที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีอย่างหนึ่ง เมื่อต่อมาผู้เสียหายตายลง ทายาทจึงขอรับมรดก ความตามมาตรา 29 ได้ ด้วยการยื่นอนุธรรมแทนผู้เสียหาย เพราะการยื่นอนุธรรมก็คือ การดำเนิน กระบวนพิจารณาความต่อไปนั่นเอง ส่วนประการที่สอง หากผู้เสียหายมิได้ขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับ พนักงานอัยการไว้ก่อนถึงแก่ความตาย เช่นนี้ ทายาทของผู้เสียหายมีอาจยื่นคำร้องขอเข้า ดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไป เพราะล่วงเลยระยะเวลาตามที่ มาตรา 30 กำหนด คือก่อนศาลชั้นต้นมี คำพิพากษา เมื่อมีอาจเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ กรณีจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะ ดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ตาม มาตรา 29

2.4.4 การระงับคดี

เมื่อผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีผ่านทางรัฐ หากต่อมามีความประสงค์ที่จะ ยุติคดี ไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอีกต่อไป กฎหมายได้กำหนดวิธีการ ขั้นตอน กรอบ ระยะเวลาในการที่ผู้เสียหายจะใช้สิทธิระงับคดีไว้ คือ การถอนคำร้องทุกข์ ซึ่งอาจมีที่มาจาก การที่ ผู้เสียหายไม่ใส่ใจเอาความเอง หรือ มีการเจรจาแล้วยอมความกัน จนนำไปสู่การถอนคำร้องทุกข์ ซึ่งทำที่สุดที่สุดในกรณีที่เอกชนใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาผ่านทางรัฐ ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะระงับ คดีโดยวิธีการถอนคำร้องทุกข์โดยถูกต้องตามกฎหมาย ตามมาตรา 126 ซึ่งจะก่อให้เกิดผลคือ สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป ตามมาตรา 39(2) โดยในการถอนคำร้องทุกข์นั้น มี หลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ⁸⁴

1. ผู้ที่มีอำนาจในการถอนคำร้องทุกข์ คือ ผู้เสียหายเท่านั้น ซึ่งได้แก่ผู้เสียหาย โดยตรง และรวมไปถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ตามมาตรา 4 ถึง มาตรา 6 ด้วย แต่ทั้งนี้ผู้มี อำนาจจัดการแทนผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์โดยฝ่าฝืนความประสงค์ของผู้เสียหายโดยตรงมิได้ นอกจากนี้ สิทธิถอนคำร้องทุกข์ในคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ดังนั้นหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้เสียหายย่อมสามารถถอนคำ ร้องทุกข์ได้ เช่น สิทธิถอนคำร้องทุกข์ในความผิดฐานยักยอก (คำพิพากษาฎีกาที่ 206/2484, คำสั่งคำร้องที่ 372/2549), ในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 11/2518), ใน ความผิดฐานฉ้อโกง (คำพิพากษาฎีกาที่ 751/2541)

2. สามารถถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลก็ได้ และสามารถถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด เช่น ในระหว่างการสอบสวนของ

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 539 -562.

พนักงานสอบสวน ผู้เสียหายก็สามารถยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ โดยในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะทำการบันทึกไว้เป็นหลักฐานแล้วให้ผู้เสียหายลงลายมือชื่อไว้ หรือเมื่อสำนวนการสอบสวนส่งไปยังพนักงานอัยการแล้ว ก็อาจยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เพื่อส่งให้อัยการสั่งต่อไป, เมื่อคดีนั้นฟ้องต่อศาลแล้วอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล ก็อาจยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลโดยตรง (คำพิพากษาฎีกาที่ 240/2484) หรือยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานอัยการ แล้วต่อมาพนักงานอัยการมาแถลงยืนยันยื่นต่อศาล ศาลก็ต้องสั่งจำหน่ายคดีโดยไม่ต้องสอบถามผู้เสียหายอีก (คำพิพากษาฎีกาที่ 12055/2547), แม้คดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้เสียหายก็ยังยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลชั้นต้นเพื่อส่งไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อพิจารณาสั่งต่อไป⁸⁵

3. ต้องมีเจตนาที่จะไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ กล่าวคือ คำร้องขอถอนคำร้องทุกข์จะต้องปรากฏข้อความในลักษณะว่า “ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยอีกต่อไป”⁸⁶ หรืออาจแสดงเจตนาไม่เอาความแก่ผู้กระทำความผิดอีกต่อไป เช่น เบิกความต่อศาลว่าไม่ตั้งใจเอาความกับจำเลยอีกต่อไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 8463/2544) แต่มีบางกรณีที่ถอนคำร้องทุกข์เพื่อนำคดีไปฟ้องเองหรือถอนคำร้องทุกข์เพื่อไปดำเนินการปรองดองกัน แบบนี้ย่อมไม่ใช่เจตนาที่จะไม่เอาความอีกต่อไป ไม่มีผลเป็นการถอนคำร้องทุกข์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1962/2506) โดยการถอนคำร้องทุกข์นี้ อาจมีที่มาจากการเจรจาตกลงกันระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายที่จะชดใช้ค่าเสียหายเพื่อบรรเทาความเสียหายจนเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายหรือที่เรียกว่า “ยอมความ” ก็ได้ ซึ่งผลในทางกฎหมายก็เหมือนกัน คือ เมื่อมีการถอนคำร้องทุกข์แล้ว คดีอาญานั้นก็เป็นอันระงับไป

สำหรับผลของการถอนคำร้องทุกข์นั้น นอกจากจะทำให้คดีอาญาที่กำลังดำเนินอยู่นั้นเป็นอันสิ้นสุดยุติลงไปแล้ว การถอนคำร้องทุกข์ยังก่อให้เกิดผลที่สำคัญอีกประการ คือ ทำให้คำพิพากษาของศาลที่ได้มีคำพิพากษาไปแล้วทั้งในส่วนคดีอาญาและในส่วนที่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเป็นอันระงับไปด้วย คู่ความทั้งสองฝ่ายไม่อาจอ้างคำพิพากษาที่ระงับไปนั้นมาเรียกร้องต่อกันอีกต่อไป เช่น คำขอที่ให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1374/2509, 3491/2534, 1916/2547 และ 7011/2551)

นอกจากนี้ แม้พนักงานอัยการจะเป็นโจทก์ฟ้องคดีแทนเอกชนผู้เสียหาย แต่พนักงาน

⁸⁵ สมพร พรหมพิตราร, คู่มือพนักงานสอบสวน, หน้า 96.

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 96-97.

อัยการก็มีสิทธิระงับคดีด้วยการถอนฟ้องได้ โดยต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 วรรคท้าย ซึ่งอนุโลมให้นำมาตรา 145 วรรคหนึ่งและสอง มาใช้กับการถอนฟ้อง กล่าวคือ พนักงานอัยการที่พิจารณาแล้วมีคำสั่งให้ถอนฟ้อง ถ้าในกรุงเทพมหานคร พนักงานอัยการจะส่งสำเนาพร้อมคำสั่งให้ถอนฟ้องไปเสนอผู้บังคับบัญชาตำรวจแห่งชาติ แต่ถ้าในจังหวัดอื่นให้ส่งไปเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งถ้าหากบุคคลดังกล่าว มีความเห็นแย้งกับคำสั่งของพนักงานอัยการ ก็ให้ส่งสำนวนพร้อมความเห็นแย้งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวเห็นฟ้องด้วยหรืออัยการสูงสุดชี้ขาดให้ถอนฟ้อง พนักงานอัยการก็ถอนฟ้องได้

2.4.5 อายุความในการดำเนินคดี

สำหรับอายุความในการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวในกรณีที่ถูกเสียหายให้สิทธิแก่รัฐเข้ามาดำเนินคดีแทนนี้ ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ว่า ผู้เสียหายจะต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายในกำหนด 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นเป็นอันขาดอายุความ หรือที่เรียกกันสั้นๆ ว่า “อายุความร้องทุกข์”

ซึ่งกำหนดอายุความร้องทุกข์ 3 เดือนนี้จะเริ่มนับก็ต่อเมื่อ ปราบกฐข้อเท็จจริงครบ 2 องค์ประกอบคือ ผู้เสียหายรู้ว่ามีกรกระทำผิดเกิดขึ้น และ ผู้เสียหายรู้ว่าใครคือผู้กระทำความผิด ซึ่งถ้าผู้เสียหายยังไม่รู้ทั้งสององค์ประกอบนี้อย่างครบถ้วน กำหนดอายุความร้องทุกข์ก็ยังไม่เริ่มนับ โดยคำว่า “รู้เรื่อง” หมายถึง รู้ว่ามีกรกระทำผิด ส่วนคำว่า “รู้ตัว” หมายความว่า รู้ตัวบุคคลผู้กระทำความผิด

สำหรับการนับอายุความร้องทุกข์นั้น จะเริ่มนับวันแรก คือวันที่ถัดจากวันที่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นวันที่หนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น นายชิตทราบว่าเป็นตนถูกนายชัยข่มขืนเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2554 ก็จะต้องเริ่มนับอายุความร้องทุกข์ในวันที่ 15 ตุลาคม 2554 เป็นวันที่หนึ่ง ดังนั้นวันที่ครบกำหนดอายุความร้องทุกข์ คือ วันที่ 14 มกราคม 2555 โดยเมื่อนายชิตได้แจ้งความภายในกำหนดอายุความข้างต้นแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะมีอำนาจตามกฎหมายในการสอบสวนคดีตลอดจนสรุปสำนวนทำความเห็นเสนอไปยังพนักงานอัยการ จากนั้นเมื่อพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องก็สามารถดำเนินยื่นฟ้องต่อศาลได้ ทั้งนี้ ระยะเวลาในกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็ดี ระยะเวลาในกระบวนการพิจารณาสำนวนของพนักงานอัยการจนกระทั่งถึงวันยื่นฟ้องต่อศาลก็ดี แม้รวมกันแล้วจะเกินสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ก็ไม่ถือว่า

เป็นการขาดอายุความ แต่ทั้งนี้การฟ้องคดีของพนักงานอัยการดังกล่าวจะต้องอยู่ภายในกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ด้วย⁸⁷ เนื่องจากมาตรา 96 กำหนดไว้เฉพาะอายุความร้องทุกข์ของผู้เสียหายเท่านั้น แต่อายุความฟ้องคดีจะเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 95 ซึ่งจะมีอายุความยาวกว่าอายุความร้องทุกข์ และเพิ่มมากขึ้นตามความหนักเบาแห่งโทษจำคุก กล่าวคือ

- 20 ปี สำหรับความผิดอาญาที่มีระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 20 ปี
- 15 ปี สำหรับความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 7 ปี แต่ไม่ถึง 20 ปี
- 10 ปี สำหรับความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี แต่ไม่ถึง 7 ปี
- 5 ปี สำหรับความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือน แต่ไม่ถึง 1 ปี
- 1 ปี สำหรับความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 เดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการนับอายุความร้องทุกข์ที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

- ในกรณีที่วันสุดท้ายที่จะทำการร้องทุกข์ได้ตรงกับวันหยุดราชการ ผู้เสียหายสามารถที่จะแจ้งความร้องทุกข์ในวันแรกของวันเปิดทำการได้ โดยไม่ถือว่าคดีขาดอายุความ⁸⁸
- การปิดประกาศโฆษณาที่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท ถือเป็นความผิดต่อเนื่องจนกว่าจะมีการปลดป้ายประกาศออกไป อายุความยอมจะ ต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่มีการปลดป้ายออก⁸⁹

⁸⁷ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา หน้า 40.

⁸⁸ เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1306/2524, 2212/2515

⁸⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2272/2527

- แต่ถ้าเป็นการลงข้อความหมิ่นประมาทในหนังสือพิมพ์ ย่อมมิใช่ความผิด ต่อเนื่อง ถือว่าผู้เสียหายได้ทราบการกระทำความผิดตั้งแต่ได้อ่านข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ อายุ ความจึงต้องเริ่มนับจากวันนั้น⁹⁰

- ถ้าเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 อายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่โจทก์ได้รับแจ้งจากธนาคารว่ามีการปฏิเสธการจ่ายเงิน จะนับ จากวันที่โจทก์ได้รับเช็คคืนจากธนาคารไม่ได้⁹¹

- ความผิดฐานบุกรุกนั้นมีใช่ความผิดต่อเนื่อง ดังนั้นความผิดจะเกิดขึ้นและสำเร็จ แล้วตั้งแต่เมื่อจำเลยได้เข้าไปปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างในที่ดินของโจทก์ การครอบครองต่อมาเป็น เพียงผลของการบุกรุกเท่านั้น⁹²

- ในกรณีที่การกระทำเดียวกัน แต่มีผู้เสียหายหลายคน เช่น คดียกยอกหรือข้อโกง หากผู้เสียหายคนหนึ่ง รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นคนแรก ไม่ได้ดำเนินการร้อง ทุทษ์หรือฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ แม้ต่อมาผู้เสียหายคนอื่นจะรู้เรื่องความผิดและรู้ตัว ผู้กระทำความผิดภายหลัง และดำเนินการร้องทุทษ์หรือฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความก็ไม่มีผล แต่ประการใด เพราะถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความไปแล้ว ถือเสมือนว่ามีผู้เสียหายคนเดียว เมื่อ ผู้เสียหายคนหนึ่งไม่ดำเนินการตามมาตรา 96 คดีก็เป็นอันขาดอายุความ⁹³ ซึ่งต่อมาก็มีแนวคำ พิพากษาศฎีกาอีกเรื่องหนึ่งยืนยันแนวบรรทัดฐานดังกล่าว คือ คำพิพากษาศฎีกาที่ 381/2551 ซึ่งเป็น กรณีที่มีผู้เสียหายสองคน คนหนึ่งคือผู้เช่าซื้อรถบรรทุท อีกคนหนึ่งคือ เจ้าของรถบรรทุท ต่อมา เจ้าของรถบรรทุททราบเรื่อง จึงมอบอำนาจให้ผู้เช่าซื้อรถบรรทุทไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน ว่า จำเลยยกยอกทรัพย์สินในรถบรรทุทไป เมื่อปรากฏว่าผู้เช่าซื้อรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำ ความผิดเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 แต่มีการร้องทุทษ์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่ จำเลยเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2542 จึงเกินกว่าสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำ ความผิดแล้ว คดีโจทก์จึงขาดอายุความตาม ป.อ. มาตรา 96 ซึ่งนำพิจารณาว่า ตามคำพิพากษา ศฎีกาดังกล่าว แม้ขณะที่เจ้าของรถบรรทุทมอบอำนาจให้ผู้เช่าซื้อไปแจ้งความนั้น จะอยู่ภายใน กำหนดอายุความร้องทุทษ์สำหรับเจ้าของรถบรรทุทก็ตาม เมื่อคดีขาดอายุความร้องทุทษ์สำหรับผู้

⁹⁰ คำพิพากษาศฎีกาที่ 1954/2530

⁹¹ ชัยเกษม นิตสิริ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน, หน้า 80.

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 81.

⁹³ คำพิพากษาศฎีกาที่ 3085/2527

เข้าชื่อซึ่งเป็นผู้เสียหายคนหนึ่งด้วยแล้ว ย่อมเป็นอันส่งผลให้คดีขาดอายุความถึงผู้เสียหายคนอื่นด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ในบทวิเคราะห์ต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตอนต้นของมาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จะพบว่า มาตรา 96 อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 95 หมายความว่า การร้องทุกข์ก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้กำหนดอายุความทั่วไป ตามมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญา กล่าวคือ หากล่วงเลยกำหนดเวลาตามมาตรา 95 ไปแล้ว แม้ผู้เสียหายจะยังไม่รู้ว่าเกิดการกระทำความผิดขึ้น หรือรู้ว่าเกิดการกระทำความผิดขึ้นแต่ไม่รู้ว่าใครเป็นคนกระทำก็ตาม แม้อายุความร้องทุกข์ยังไม่เริ่มนับ แต่ผู้เสียหายก็ไม่อาจร้องทุกข์ได้อีกต่อไปแล้ว เพราะถือว่าคดีนั้นขาดอายุความฟ้องคดีไปแล้ว ดังนั้น การพิจารณาเรื่องอายุความในการร้องทุกข์จึงต้องพิจารณาทั้งสองมาตราดังกล่าวประกอบกันทุกครั้ง มิใช่พิจารณาเพียงมาตราใดมาตราหนึ่ง

2.5 ผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง

ปัจจุบันแม้ว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเราจะถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่รัฐก็ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงผู้เดียว⁹⁴ เหมือนกับในต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส, ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น แต่ได้ให้สิทธิแก่เอกชนที่เป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้ หรือเรียกว่า การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private prosecution) ตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือเป็นสิทธิที่กฎหมายมอบให้แก่เอกชนผู้เสียหายในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง เมื่อเอกชนผู้เสียหายนั้นมีความพร้อมทั้งความรู้ทางกฎหมายหรือทนายทนายในการว่าจ้างทนายความเพื่อดำเนินคดีให้แทน

2.5.1 ผู้มีอำนาจดำเนินคดี

สำหรับผู้ที่มิอำนาจในการดำเนินคดีด้วยการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อศาล คือผู้เสียหายและผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเท่านั้น ถือเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้โดยเฉพาะ รัฐไม่สามารถเข้าแทรกแซงได้ กล่าวคือ เมื่อผู้เสียหายได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว พนักงานอัยการจะขอเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการจะขอเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายได้เฉพาะในคดีความผิดต่อแผ่นดินเท่านั้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 31 แห่ง

⁹⁴ คณิศ ฅ นคร, ฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 491.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการที่จะพิจารณาว่า ใครคือผู้เสียหายก็ต้องพิจารณาถึงว่า เมื่อมีความผิดนั้นๆเกิดขึ้น คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดนั้น มุ่งที่จะปกป้องคุ้มครองใครเป็นสำคัญ ใครคือผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดดังกล่าว

นอกจากผู้เสียหายที่แท้จริงแล้ว ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4, 5 และ 6 ก็สามารถฟ้องคดีต่อศาลแทนผู้เสียหายที่แท้จริงได้ กล่าวคือ

1. กรณีตาม มาตรา 4

สามีเมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยาก็สามารถฟ้องคดีอาญาแทนภริยาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 แต่ในทางตรงข้ามภริยาไม่อาจฟ้องคดีแทนสามีได้ แม้ว่าจะได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากสามีก็ตาม

การเป็นสามีภริยานั้น จะต้องเป็นสามีภริยาโดยถูกต้องตามกฎหมายและมูลความผิดอาญาจะต้องเกิดขึ้นในระหว่างการเป็นสามีภริยากันด้วย หากมูลความผิดอาญาเกิดขึ้นก่อนเป็นสามีภริยากี่ดี หรือเกิดขึ้นภายหลังจากการสมรสสิ้นสุดลงแล้วก็ดี สามีย่อมไม่มีสิทธิฟ้องคดีแทนภริยาได้ แม้ว่าจะได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยาก็ตาม

ในกรณีที่ภริยาซึ่งเป็นผู้เสียหายโดยตรง ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ กรณีย่อมต้องบังคับตามมาตรา 5(2) ที่สามีย่อมมีอำนาจจัดการแทนภริยาได้ทันที โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตหรือความยินยอมโดยชัดแจ้งจากภริยาก่อน ทั้งนี้เพราะข้อความในตอนต้นของมาตรา 4 วรรคสองบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 5(2)”⁹⁵

2. กรณีตามมาตรา 5

กรณีตามมาตรา 5 ได้กำหนดบุคคลสามารถเข้ามาจัดการแทนผู้เสียหายไว้ถึง 3 กรณีด้วยกัน ตามลักษณะความสัมพันธ์และความสามารถของแต่ละบุคคล ดังต่อไปนี้

กรณีที่ 1 เป็นบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์และผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งได้แก่ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะความผิดที่ได้กระทำลงต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถที่อยู่ในความดูแลของตน โดยผู้แทนโดยชอบธรรมนอกจากจะหมายถึงบิดามารดา

⁹⁵ ธานีศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค1-2, หน้า 110-111.

โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ยังหมายความรวมถึงผู้ปกครองและผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย เช่น ในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นผู้เสียหาย ผู้เยาว์ไม่สามารถที่จะฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้ (แต่ผู้เยาว์สามารถร้องทุกข์ด้วยตนเองได้) การฟ้องคดีต้องทำโดยผู้แทนโดยชอบเท่านั้น ทั้งนี้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้จะเป็นบิดาโดยสายโลหิต ก็ไม่ถือว่าเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรผู้เยาว์ ไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาแทนบุตรผู้เยาว์ได้⁹⁶ ดังนั้นในกรณีของบิดาจึงต้องเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้เยาว์ด้วย

แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้จำกัดอำนาจของคนเสมือนไร้ความสามารถไว้อย่างเด็ดขาดเหมือนกรณีของคนไร้ความสามารถ เพียงแต่ว่าในกิจกรรมบางอย่างจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนเท่านั้น ตามมาตรา 34(1)-(11) ซึ่งการฟ้องคดีต่อศาลก็อยู่ใน มาตรา 34(10) ดังนั้น คนเสมือนไร้ความสามารถก็สามารถฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วยตนเองได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน แต่ถ้าเป็นกรณีการร้องทุกข์ คนเสมือนไร้ความสามารถสามารถกระทำตัวเองโดยไม่ต้องขอความยินยอมก่อนแต่ประการใด ในทางตรงข้ามผู้พิทักษ์ไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาแทนคนเสมือนไร้ความสามารถ⁹⁷

กรณีที่ 2 บุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายซึ่งถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ อันได้แก่ บุคคลดังต่อไปนี้

1. ผู้บุพการี ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด ของผู้เสียหาย
2. ผู้สืบสันดาน ได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ของผู้เสียหาย
3. สามีหรือภรรยา ของผู้เสียหาย

บุคคลอื่น ๆ นอกจากนี้ ไม่อาจมีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตาม มาตรา 5(2) ได้ เช่น พี่ชายของผู้เสียหาย⁹⁸ ทั้งนี้ คำว่า “ผู้บุพการี” ก็ดี หรือ “ผู้สืบสันดาน” ก็ดี ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานมาโดยตลอดว่า ถือตามความเป็นจริงตามสายโลหิตหรือบิดามารดาโดยกำเนิด แตกต่างไปจากผู้แทนโดยชอบธรรมที่ถือตามความชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นแม้จะเป็นบิดา

⁹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6306/2545

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117-118.

⁹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5917/2545

ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรนอกสมรสของบิดา ก็มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ ตามมาตรา 5(2)⁹⁹ และบุตรบุญธรรมไม่มีฐานะเป็นผู้สืบสันดานของผู้รับบุตรบุญธรรม เช่นเดียวกัน ผู้รับบุตรบุญธรรมก็ไม่มีฐานะเป็นผู้บุพการีของบุตรบุญธรรม¹⁰⁰ ส่วนคำว่า “สามีภริยา” นั้น ก็จะต้องเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่นเดียวกับตามมาตรา 4 คือ ต้องมีการจดทะเบียนสมรสกันอย่างถูกต้อง¹⁰¹

โดยผู้เสียหายโดยตรงจะต้องถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น บุคคลตามมาตรา 5(2) จึงจะมีอำนาจจัดการแทนได้ ถ้าเป็นกรณีที่ผู้เสียหายถูกกระทำความผิดอาญาในเรื่องอื่นๆก็ไม่ใช่กรณีตามมาตรา 5 บุคคลเหล่านั้นก็ไม่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ซึ่งในคดีความผิดต่อส่วนตัวส่วนใหญ่จะไม่ใช่กรณีการทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการแทนได้ ทำให้ไม่มี§\$§\$ปรับใช้มาตรา 5(2) ในทางความเป็นจริงมากนัก

กรณีที่ 3 บุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ในกรณีที่มีการกระทำความผิดแก่นิติบุคคลนั้น โดยนิติบุคคลนั้น นอกจากนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น สมาคม มูลนิธิ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัด ยังหมายความรวมถึงนิติบุคคลตามกฎหมายอื่น เช่น กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การรัฐวิสาหกิจต่างๆ ก็ย่อมเป็นบุคคลที่อาจได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง จึงเป็นผู้เสียหายโดยตรงได้

แต่เนื่องจากนิติบุคคลไม่อาจสามารถแสดงเจตนากระทำการใดๆโดยตัวของนิติบุคคลเองได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 วรรคสอง จึงบัญญัติว่า “ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล” ซึ่งก็สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งมาตรา 5(3) ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่กำหนดให้ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคล เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล ในกรณีที่มีการกระทำความผิดแก่นิติบุคคลนั้น เช่น กรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัท, หุ้นส่วนผู้จัดการในห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือ ผู้รับมอบอำนาจจากนิติบุคคลนั้นๆ โดยจะต้องแต่งตั้งผู้แทนของนิติบุคคลให้ถูกต้องตามที่มีการกำหนดไว้ในข้อบังคับของนิติบุคคลที่ได้จดทะเบียนไว้ มิฉะนั้นผู้ได้รับแต่งตั้ง ย่อมไม่มีอำนาจ

⁹⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1384/2516, 303/2497

¹⁰⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 956/2509

¹⁰¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1056/2503

กระทำการแทนนิติบุคคลและไม่ถือเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลที่เป็นผู้เสียหาย สิ่งที่ยุ่่นนั้น ได้กระทำไปก็ไม่มีผลผูกพันนิติบุคคล¹⁰²

ในกรณีของหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนก็ดี ผู้ถือหุ้นของบริษัทก็ดี บุคคลเหล่านี้ แม้จะมีอำนาจดูแล ครอบงำการจัดการห้างหุ้นส่วนบริษัทก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่ผู้แทนของนิติบุคคลที่จะ มีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา 5(3) ได้ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลเป็นผู้ ข้อฉลกระทำผิดต่อนิติบุคคลเสียเอง กรณีเช่นนี้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นย่อมได้รับความเสียหาย มีสิทธิฟ้องผู้แทนนิติบุคคลที่กระทำความผิดให้รับผิดชอบทางอาญาได้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้จัดการนิติ บุคคลยกยอกทรัพย์สินของนิติบุคคลไปเสียเอง ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นของนิติบุคคลย่อมได้รับความเสียหาย มีสิทธิฟ้องคดีอาญาแทนนิติบุคคลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 28(2), 2(4) และ 5(3)¹⁰³

3. กรณีตามมาตรา 6

ผู้แทนเฉพาะคดี ตามมาตรา 6 นี้ เป็นกรณีที่กฎหมายได้กำหนดให้ศาล สามารถใช้ดุลพินิจแต่งตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เพื่อดำเนินคดีทางอาญาแทน ผู้เสียหายได้ โดยกฎหมายได้กำหนดว่าต้องเป็นกรณีที่

1. ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ แต่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือ
2. ผู้เสียหายเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ แต่ไม่มีผู้ อนุบาล หรือ
3. มีแต่ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการ ตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้นๆ

ญาติของผู้นั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องของอ่าร้องต่อศาลขอให้ ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ โดยการตั้งผู้แทนเฉพาะคดีนี้ มีจุดประสงค์เพื่อแก้ปัญหาตามมาตรา 5(1) อันเป็นกรณีที่ผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถยังมีชีวิตอยู่ แต่ไม่มีผู้แทนโดยชอบ ธรรมหรือผู้อนุบาลที่จะจัดการแทนได้ กฎหมายจึงกำหนดหลักการให้มีการร้องขอต่อศาลเพื่อให้

¹⁰² เรื่องเดียวกัน, หน้า 127-131.

¹⁰³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1680/2520

ศาลมีคำสั่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดี¹⁰⁴ หากเป็นกรณีที่ผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถถึงแก่ความตายไปก่อนไม่ว่าด้วยเหตุใดๆก่อนที่จะมีการตั้งผู้แทนเฉพาะคดี กรณีย่อมไม่อาจตั้งผู้แทนเฉพาะคดีได้¹⁰⁵

นอกจากบุคคลที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดแล้ว ผู้เสียหายก็สามารถมอบอำนาจให้กับผู้รับมอบอำนาจเพื่อทำการฟ้องคดีแทนผู้เสียหายต่อศาลได้ โดยจะต้องมีการมอบอำนาจเป็นหนังสือระบุชื่อผู้รับมอบอำนาจและอำนาจในการดำเนินการแทนให้ชัดเจน เพราะการมอบอำนาจให้ฟ้องคดีต่างจากการมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ เนื่องจากการร้องทุกข์สามารถร้องทุกข์ด้วยวาจาได้ จึงไม่ต้องมีหนังสือมอบอำนาจให้ร้องทุกข์ แต่กรณีการฟ้องคดีอาญานั้น จะต้องยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ ฉะนั้นการมอบอำนาจก็จะต้องมีการมอบอำนาจเป็นหนังสือด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 798 ซึ่งในกรณีที่ผู้รับมอบอำนาจเป็นผู้ฟ้องคดีแทนผู้เสียหายนั้น ผู้รับมอบอำนาจก็สามารถลงลายมือชื่อของตนเองในคำฟ้องอาญาได้

2.5.2 การเริ่มต้นคดี

สำหรับการที่ผู้เสียหายจะใช้สิทธิในการดำเนินคดีด้วยตนเองนั้น ผู้เสียหายสามารถเริ่มต้นคดีด้วยการยื่นคำฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องมีการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนก่อนแต่ประการใด เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายต้องแจ้งความร้องทุกข์ก่อนที่จะฟ้องคดี

แต่ถ้าหากผู้เสียหายได้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายในการที่จะยื่นคำฟ้องคดีอาญาต่อศาล โดยอาจเป็นกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี ผู้เสียหายจึงไปฟ้องคดีต่อศาลด้วยตนเอง เช่น คดีฆาตกรรมแพทยหญิงฉัตรพร หรือเป็นกรณีที่พนักงานอัยการพิจารณาสำนวนล่าช้า ผู้เสียหายเกรงว่าคดีจะขาดอายุความก็สามารถไปฟ้องคดีต่อศาลได้ หรือแม้จะเป็นกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องคดี ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ให้สิทธิทั้งอัยการและผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีต่อศาลได้

อย่างไรก็ตาม การที่เอกชนเป็นผู้ฟ้องคดีด้วยตนเองย่อมมีความแตกต่างการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ โดยเฉพาะในเรื่องของการไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งการที่เอกชนเป็นผู้ฟ้องคดีเองนี้ ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะมีคำสั่งประทับฟ้องเสมอ เพื่อทำการพิจารณาว่าคำ

¹⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 132.

¹⁰⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1625/2532, 3432/2536

ฟ้องของโจทก์นั้นมีมูลหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162, 165 แต่ถ้าเป็นกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี กฎหมายให้ศาลใช้ดุลพินิจว่าจะทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนหรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติศาลก็มักจะไม่ได้ไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากได้มีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนมาและการพิจารณาสำนวนจากพนักงานอัยการมาขั้นหนึ่งแล้ว

2.5.3 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

สำหรับกรณีที่ผู้เสียหายประสงค์จะใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาด้วยการฟ้องคดีต่อศาลด้วยตนเองนั้น แต่ต่อมาผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ผู้วิจัยขอแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณีคือ

กรณีแรก ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนยื่นฟ้องคดี

ยกตัวอย่างเช่น นายโชคหมื่นประมาทนายชัช ต่อมานายชัชตาย นายชิตบุตรโดยขอไปด้วยกฎหมายของนายชัช ก็สามารถฟ้องคดีได้ในฐานะที่กฎหมายให้ถือเป็นผู้เสียหายได้ และถ้านายชิตฟ้องคดีแล้วตายลงอีก ผู้บุพการีของนายชิตและบุคคลอื่น ๆ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 ก็สามารถดำเนินคดีแทนนายชิตต่อไปได้ ในกรณีที่นายชิตเป็นผู้เยาว์ ก็ต้องมีผู้แทนฟ้องคดีและดำเนินคดีต่อไป แต่ถ้าเป็นกรณีที่นายชิตตายก่อนร้องทุกข์หรือฟ้องคดี เช่นนี้ก็เป็นอำนาจหน้าที่ของบุคคลอื่น ๆ ตามมาตรา 333 วรรค 2 ของนายชัช ที่จะทำการร้องทุกข์หรือฟ้องคดีในความผิดที่กระทำต่อนายชัช กรณีหลังนี้ บิดามารดา คู่สมรสหรือบุตรของนายชิต จะเข้ามาร้องทุกข์ในความผิดที่กระทำต่อนายชัชอีกชั้นหนึ่งไม่ได้ เป็นการนอกเหนือบทที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะไปแล้ว กล่าวคือ การที่บุคคล ตามมาตรา 333 วรรค 2 เข้ามาในคดี คงถือได้ว่าเข้ามาโดยสืบฐานะของผู้ที่ตายแล้วเท่านั้น มิใช่มีฐานะใหม่เป็นส่วนตัว¹⁰⁶

ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ย่อมแสดงได้ว่าก่อนถึงแก่ความตาย ผู้ตายย่อมเป็นผู้เสียหาย หากต่อมาผู้เสียหายตายลงก่อนที่จะยื่นฟ้องคดี และความตายนั้นมิได้เกิดจากการถูกทำร้าย ทายาทของผู้เสียหายก็ไม่อาจเข้ามาฟ้องคดีแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายได้ เพราะกรณีดังกล่าวนี้ มิใช่กรณีการรับมรดกความ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 อีกทั้งสิทธิใน

¹⁰⁶ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 ตอน 2 และภาค 3 พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯมพ รินดีง กรุ๊ป, 2539), หน้า 2258-2259.

การฟ้องคดีอาญาก็ถือเป็นสิทธิเฉพาะตัว ไม่อาจตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาท¹⁰⁷ ทายาทของผู้เสียหายจึงไม่มีอำนาจมาฟ้องคดีแทนผู้เสียหาย มีตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ตัดสินยืนยันหลักดังกล่าว เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 5162/2547 ที่ได้พิพากษาในประเด็นดังกล่าวว่า “กรณีโจทก์ฟ้องว่าจำเลยฉ้อโกงเงินของ ว.บิดาโจทก์ โดย ว.ได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนไว้แล้วแต่ถึงแก่ความตายเสียก่อน โจทก์จึงฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานฉ้อโกง ดังนี้ ว.บิดาโจทก์เป็นผู้ถูกจำเลยหลอกลวงเอาทรัพย์สินของ ว.ไป ว.จึงเป็นผู้เสียหายโดยตรงตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) เมื่อต่อมา ว.ตายโดยมิได้ถูกทำร้ายถึงตายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2) แม้โจทก์เป็นผู้สืบสันดานก็ไม่มีอำนาจจัดการแทน ว.ได้ การที่ ว.เพียงแต่ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเท่านั้น ยังไม่ได้ฟ้องคดี กรณีจึงไม่ต้องด้วยมาตรา 29 ที่โจทก์จะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลย”¹⁰⁸

แต่อย่างไรก็ตาม หลักที่กล่าวมาข้างต้นมีข้อยกเว้นอยู่ในกรณีที่ผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตาย ได้มีการแจ้งความร้องทุกข์ไว้ก่อนแล้ว กรณีก็จะเป็นไปตามที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ กระบวนการในการสอบสวนและพิจารณาสำนวนเพื่อสั่งฟ้องของพนักงานอัยการก็สามารถดำเนินการต่อไปได้ ความตายของผู้เสียหายหาคัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนคดีนี้ ซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวและได้มีการร้องทุกข์ไว้แล้วไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรค 2¹⁰⁹

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องคดี และความตายนั้นมิได้เกิดจากการทำร้าย เช่นนี้บุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 ก็ดี บุคคลอื่นใดก็ดี ล้วนไม่มีอำนาจยื่นคำฟ้องคดีต่อศาลแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะกรณีใดๆ เพราะไม่ใช่กรณีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง (ไม่อาจรับมรดกความได้) ยกเว้นกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 333 วรรค 2 หรือความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 ที่กำหนดให้ บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายที่ตาย เป็นผู้เสียหาย สามารถยื่นคำฟ้องต่อศาลได้

กรณีที่สอง ผู้เสียหายตายหลังยื่นฟ้องคดี

¹⁰⁷ อานิส เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค1-2, หน้า 498.

¹⁰⁸ วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, วิ.อาญาพิสดาร เล่ม1 (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี2551), หน้า 150.

¹⁰⁹ อานิส เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค1-2, หน้า 478- 480.

ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายภายหลังจากได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว กรณีก็จะขึ้นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาจะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้” หรือที่นิยมเรียกกันว่า “รับมรดกความ” กล่าวคือ บุคคลตามมาตรา 29 นั้น สามารถที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้ตายต่อไปได้ อันได้แก่ บิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด ในฐานะผู้บุพการีของผู้เสียหาย, ลูก หลาน เหลน ลื้อ ในฐานะผู้สืบสันดานของผู้เสียหาย โดยทั้งสองประเภทนี้จะถือตามหลักสายโลหิต ตามความเป็นจริง¹¹⁰ และสุดท้ายคือ สามีหรือภริยาของผู้เสียหาย ซึ่งจะต้องเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย แตกต่างจากกรณีของผู้บุพการีและผู้สืบสันดาน โดยระยะเวลาในการเข้าดำเนินคดีต่างผู้ตายนั้น ไม่อยู่ในบังคับระยะเวลา 1 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 ซึ่งมีได้นำมาใช้ในคดีอาญา เนื่องจากมีมาตรา 29 บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ดังนั้น เมื่อคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล บุคคลตามมาตรา 29 จะขอเข้ามาเกิน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายตาย ก็สามารถทำได้¹¹¹

ในทางปฏิบัติเมื่อบุคคลตามมาตรา 29 ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นคู่ความแทน และศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้ว จะต้องมีการปรับปรุงในชื่อคู่ความโดยการเขียนชื่อผู้ดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อท้ายชื่อคู่ความเดิม กล่าวคือ จากเดิมโจทก์ชื่อ “นายปิติ สร้างสรรค์” เปลี่ยนเป็น “นายปิติ สร้างสรรค์ โดยนายชั้น สร้างสรรค์ ผู้เข้าดำเนินคดีต่างผู้ตาย”

แต่มีข้อสังเกตว่า การรับมรดกความตามมาตรา 29 วรรคแรกนั้น หมายถึงกรณีที่ผู้เสียหายที่แท้จริง (ผู้เสียหายโดยตรง) ยื่นฟ้องแล้วตายลงเท่านั้น ไม่ใช่กรณีที่ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้วถึงแก่ความตาย เช่น ในกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมยื่นฟ้องแล้วถึงแก่ความตาย แต่ผู้เยาว์ยังคงมีชีวิตอยู่ เช่นนี้ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของผู้แทนโดยชอบธรรมจะดำเนินคดีอาญาแทนไม่ได้ เพราะผู้แทนโดยชอบธรรมที่ถึงแก่ความตายไม่ใช่ผู้เสียหายที่แท้จริง กรณีนี้จะต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมคนอื่นๆ ของผู้เยาว์เข้ามาดำเนินคดีแทน¹¹² และกรณีนี้ทนายจะอ้างมาตรา 42, 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อขอเข้ารับมรดกความไม่ได้ เพราะเป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับมรดกความเป็นการเฉพาะโดยชัดแจ้งแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำบทบัญญัติใน

¹¹⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 5119/2530

¹¹¹ คำสั่งศาลฎีกาที่ 1595/2528

¹¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 1187/2543

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้¹¹³

สำหรับกรณีตาม มาตรา 29 วรรค 2¹¹⁴ นั้น เป็นกรณีที่ผู้มีอำนาจจัดการแทนสามารถดำเนินคดีต่อไปได้ แม้ว่าผู้เสียหายที่แท้จริงได้ตายลง กล่าวคือ เป็นกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้แทนเฉพาะคดีได้ยื่นฟ้องคดีไว้ต่อศาลแล้ว แต่ต่อมาผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ถึงแก่ความตาย โดยกฎหมายให้สิทธิแก่ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้แทนเฉพาะคดี สามารถที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ โดยแม้ว่าศาลจะยังไม่มีคำสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา เพราะยังอยู่ในชั้นตรวจคำฟ้องตามมาตรา 161 กิติ หรือคดียังอยู่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็ดี ก็ถือว่าได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้วทั้งสิ้น

แต่มีข้อพึงระวังว่า ในกรณีของผู้แทนเฉพาะคดีนั้น จะต้องเป็นกรณีที่ศาลได้มีคำสั่งตั้งผู้ฟ้องเป็นผู้แทนเฉพาะคดีในขณะที่ผู้เสียหายที่เป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือผู้ไร้ความสามารถ ยังมีชีวิตอยู่ด้วย เพราะหากบุคคลเหล่านี้ถึงแก่ความตายไปก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งตั้งผู้แทนเฉพาะคดี กรณีเช่นนี้ ศาลย่อมไม่อาจตั้งผู้แทนเฉพาะคดีตามหลักเกณฑ์ของ มาตรา 6 ได้ ดังนั้นในกรณีหลังนี้ จึงไม่ต้องด้วยมาตรา 29 วรรคสอง ที่ผู้ฟ้องแทนจะว่าคดีต่อไปได้¹¹⁵

แต่ถ้าผู้เสียหายตายไปนานพอสมควรแล้ว ไม่มีบุคคลตามมาตรา 29 ขอเข้าดำเนินคดีต่างผู้ตาย ศาลอาจจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 132(3) ประกอบ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาส่งคำพิพากษาไปให้ศาลชั้นต้นเพื่ออ่านให้คู่ความฟังแล้ว ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาย่อมมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ ดังนั้นศาลชั้นต้นก็สามารถอ่านคำพิพากษาดังกล่าวไปได้¹¹⁶

ในกรณีผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ถึงแก่ความตายก่อนยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา เช่นนี้ก็ย่อมสามารถนำมาตรา 29 มาปรับใช้ได้เช่นเดียวกัน รวมถึงกรณีที่ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ถึงแก่ความตายระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา บุคคลตามมาตรา 29 ก็สามารถเข้าดำเนินคดีแทนผู้ตายได้ โดยจะเป็นอำนาจของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่

¹¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1303/2551

¹¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 วรรค 2 บัญญัติว่า “ถ้าผู้เสียหายที่ตายนั้นเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้แทนเฉพาะคดีได้ยื่นฟ้องแทนไว้แล้ว ผู้ฟ้องแทนนั้นจะว่าคดีต่อไปได้”

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 505. และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3432/2536

¹¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 217/2506 (ประชุมใหญ่)

กรณีที่จะใช้ดุลพินิจและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เข้าดำเนินคดีแทน ซึ่งในกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีคำสั่งอนุญาต นอกจากจะต้องปรับปรุงในข้อคู่ความตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังต้องปรับปรุงโดยเติมข้อความในคำพิพากษาว่า “ระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา โจทก์ถึงแก่กรรม บิดา, มารดา, บุตร, สามีหรือภรรยาของโจทก์ ยื่นคำร้องขอเข้าดำเนินคดีต่างผู้ตาย ศาลฎีกามีคำสั่งอนุญาต”

2.5.4 การระงับคดี

สำหรับเมื่อผู้เสียหายประสงค์ที่จะดำเนินคดีโดยเป็นผู้ยื่นฟ้องต่อศาลด้วยตนเอง หากต่อมาผู้เสียหายมีความประสงค์ที่จะยุติคดี คือไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอีกต่อไป กฎหมายได้กำหนดวิธีการ ขั้นตอน กรอบระยะเวลาในการที่ผู้เสียหายจะใช้สิทธิระงับคดีไว้ คือ การถอนฟ้อง ซึ่งอาจมีที่มาจากกรณีที่ผู้เสียหายไม่พอใจเอาความเองแล้วถอนฟ้องไป หรือมีการเจรจาระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดด้วยยอมความกัน ซึ่งไม่ว่าจะมีที่มาจากเหตุผลใด เมื่อถอนฟ้องหรือยอมความโดยชอบด้วยกฎหมาย จะเกิดผลคือ สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ดังที่จะกล่าวในรายละเอียดดังต่อไปนี้

กรณีระงับคดีด้วยการถอนฟ้อง

กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการถอนฟ้องคดีอาญาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 ซึ่งบัญญัติว่า

“คำร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาจะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือมิอนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้นได้ยื่นในภายหลัง เมื่อจำเลยให้การแก้คดีแล้ว ให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้ศาลจดค่าแถลงของจำเลยไว้ ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการถอนฟ้องคดีอาญาได้ดังนี้¹¹⁷

1. ผู้มีอำนาจถอนฟ้อง ได้แก่ ผู้เสียหายโดยตรง, ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 และรวมถึงบุคคลตามมาตรา 29 ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของผู้ตาย มีสิทธิเข้าดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ ดังนั้น เมื่อบุคคลเช่นนี้ได้รับอนุญาตจากศาลให้เข้าดำเนินคดีต่างผู้ตายแล้ว ย่อมสามารถขอถอนฟ้องได้

2. ระยะเวลาการยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง จะเห็นว่า ตามมาตรา 35 วรรค 2 ในความผิดต่อส่วนตัว โจทก์จะถอนฟ้องในเวลาใดก็ได้ แต่ต้องก่อนคดีถึงที่สุด ซึ่งคำว่า “คดีถึงที่สุด” นี้ ย่อมหมายถึง เมื่อศาลได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้คู่ความฟังโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว หรือ เมื่อครบกำหนดระยะเวลายื่นอุทธรณ์หรือฎีกา ในกรณีที่ไม่มีกรณียื่นอุทธรณ์หรือฎีกา ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15¹¹⁸

แต่มีคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหนึ่งได้วินิจฉัยว่า โจทก์สามารถยื่นคำร้องขอถอนฟ้องในระหว่างการพิจารณาคำร้องขอให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาได้ แม้ว่าศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาแล้วก็ตาม แต่เมื่อคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาปรากฏว่าโจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง เมื่อจำเลยไม่คัดค้าน ศาลฎีกาจึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยฎีกาจำเลยแต่อย่างใด คดีนี้เป็นคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว โจทก์จะถอนฟ้องในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ เมื่อจำเลยไม่คัดค้าน และคดีอยู่ระหว่างการพิจารณา จึงอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องได้ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2)¹¹⁹ ซึ่งถือเป็นคำพิพากษาที่วางแนวบรรทัดฐานในการถอนฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัว แตกต่างจากที่เคยเป็นมา กล่าวคือ แม้ศาลชั้นต้นจะอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไปแล้ว โจทก์ก็สามารถยื่นคำร้องขอถอนฟ้องได้ ซึ่งผู้วิจัยจะขอวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ในส่วนของบทวิเคราะห์ต่อไป

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 562-574.

¹¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12208/2547, 4937/2543, 5240/2541, 4376/2540, 4141/2535

¹¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5013/2551

หรือในกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีในความผิดต่อแผ่นดิน แต่ทางพิจารณาปรากฏแก่ศาลว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว กล่าวคือ โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษ ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83, 362, 365 ซึ่งเป็นความผิดต่อแผ่นดิน แต่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามมาตรา 365(3) อันเป็นความผิดต่อแผ่นดิน จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยมีความผิดตาม มาตรา 362 อันเป็นความผิดต่อส่วนตัว เช่นนี้ โจทก์ย่อมขอถอนฟ้องได้ก่อนคดีถึงที่สุด แม้จะภายหลังศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาก็ตาม¹²⁰

3. จำเลยมีสิทธิโต้แย้งคำร้องขอถอนฟ้อง กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 กำหนดให้จำเลยที่ยื่นคำให้การแล้ว สามารถคัดค้านการถอนฟ้องของโจทก์ได้ ซึ่งศาลมีหน้าที่ต้องสอบถามจำเลยก่อนว่าจะคัดค้านคำร้องขอถอนฟ้องหรือไม่ หากจำเลยคัดค้าน ศาลต้องยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย ที่เป็นเช่นนี้เพราะหากจำเลยสู้คดีต่อไปจนในที่สุดศาลพิพากษายกฟ้อง โดยวินิจฉัยว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดตามฟ้องของโจทก์ ย่อมก่อให้เกิดความบริสุทธิ์ปรากฏแก่จำเลย ทั้งหากคดีอาญาที่โจทก์ฟ้องนั้นเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จำเลยย่อมมีสิทธินำคำพิพากษาในคดีอาญาไปใช้อ้างในคดีแพ่งได้ ซึ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงในคดีแพ่งตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 นอกจากนี้ จำเลยยังอาจนำคำพิพากษาในคดีอาญา ไปใช้ฟ้องกลับโจทก์ทั้งส่วนแพ่งและส่วนอาญาได้

แต่ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้องก่อนจำเลยยื่นคำให้การ ไม่ว่าจะจำเลยจะคัดค้านหรือไม่ก็ตาม มาตรา 35 วรรคแรก กำหนดให้ศาลมีดุลพินิจที่จะสั่งอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร โดยถือเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป สำหรับการถอนฟ้องคดีอาญาทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดต่อแผ่นดิน¹²¹

4. การถอนฟ้องอาจทำเป็นคำร้องขอถอนฟ้องหรือแถลงด้วยวาจาต่อศาลก็ได้ โดยศาลจะจดคำแถลงด้วยวาจาตั้งกล่าวไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา

ผลของการถอนฟ้อง จะเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 36 ซึ่งโดยหลักเมื่อถอนฟ้องคดีอาญาไปจากศาลแล้ว จะนำคดีดังกล่าวมาฟ้องต่อศาลอีกหาได้ไม่ แต่มีข้อยกเว้น

¹²⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 2257/2540

¹²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 569.

บางกรณี เช่น พนักงานอัยการถอนฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวออกไป โดยมีได้รับความยินยอม เป็นหนังสือจากผู้เสียหาย เช่นนี้ ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิจะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ได้

โดยเฉพาะในคดีความผิดต่อส่วนตัว หากเป็นการถอนฟ้องในขณะที่คดี อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลสูง การถอนฟ้องนอกจากจะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ระวังไป ตามมาตรา 39(2) แล้ว คำพิพากษาของศาลล่างก็เป็นอันระวังไปด้วย ไม่มีผลบังคับไปใน ตัว

แต่ทั้งนี้การถอนฟ้องที่จะก่อให้เกิดผลตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น โจทก์ จะต้องถอนฟ้องไปโดยเด็ดขาด คือ มีเจตนาที่จะไม่ดำเนินคดีกับจำเลยอีกต่อไป เพราะหากเป็น การถอนเพื่อจะไปใช้สิทธิขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับอัยการที่ยื่นฟ้องไว้แล้ว เช่นนี้ มิใช่การถอนฟ้อง เด็ดขาด สิทธินำคดีอาญามาฟ้องไม่ระวังตามมาตรา 39(2) ผู้เสียหายขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับ พนักงานอัยการได้ ส่วนพนักงานอัยการก็ฟ้องคดีต่อศาลได้

การระวังคดีโดยการยอมความ

การยอมความเป็นการที่ผู้เสียหายตกลงระวังข้อพิพาทหรือความผิดที่ เกิดขึ้นกับผู้กระทำผิดหรือจำเลย โดยไม่ตั้งใจว่ากล่าวเอาความกันอีกต่อไป ซึ่งมีผลทำให้ คดีอาญาความผิดอันยอมความได้ระวังไป¹²² การยอมความจึงเป็นการกระทำของทั้งผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดโดยตกลงกันที่จะยุติคดีโดยเลิกกัน ซึ่งถ้าไม่มีการตกลงกันทั้งสองฝ่ายก็จะ เรียกรายยอมความโดยชอบด้วยกฎหมายไม่ได้ จะแตกต่างจากการระวังคดีโดยการถอนคำร้อง ทุทษ์หรือถอนฟ้องที่เป็นการแสดงเจตนาของผู้เสียหายหรือโจทก์ฝ่ายเดียว

กฎหมายมิได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการยอมความหรือแบบของ ข้อตกลงยอมความตามกฎหมายแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เสียหายกับจำเลยอาจจะเพียงเจรจาทกลง กันด้วยวาจา ตกลงกันในรายงานประจำวันของตำรวจก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือเหมือน การประนีประนอมยอมความในคดีแพ่ง ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 581 และ จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา สามารถสรุปหลักการที่เกี่ยวกับการยอมความกันโดยถูกต้องตาม กฎหมายได้ ดังนี้¹²³

¹²² ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, “การยอมความในคดีอาญา,” วารสารกฎหมาย 5, ฉบับที่ 2 (เมษายน 2532): หน้า 104.

¹²³ ธานีศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2, หน้า 574-592.

1. การยอมความที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ เกิดขึ้นเฉพาะคดีความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น

เนื่องจากมาตรา 39(2) บัญญัติไว้เฉพาะในความผิดต่อส่วนตัว ดังนั้นจึงตีความได้ว่า การยอมความโดยถูกต้องตามกฎหมาย คงมีผลเพียงทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป เฉพาะข้อหาความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ส่วนข้อหาความผิดต่อแผ่นดิน แม้มีการยอมความกัน ก็ไม่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป พนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาล ยังคงมีอำนาจดำเนินคดีต่อไป โดยมีผลเพียงเป็นเหตุประการหนึ่งที่ศาลนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการลงโทษจำเลย ดังนั้นในกรณีที่เป็นการกระทำกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท การยอมความคงมีผลระงับคดีเฉพาะกรรมที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ศาลยังต้องลงโทษในข้อหาที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน แม้ว่าจะเป็นบทเบาก็ตาม

ผลของการยอมความที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ หากความผิดตามที่พิจารณาได้ความ ซึ่งศาลลงโทษจำเลยได้ตามมาตรา 192 วรรคสามนั้นเป็นความผิดต่อส่วนตัว และปรากฏว่ามีการยอมความกันในความผิดดังกล่าวแล้ว ศาลก็ลงโทษไม่ได้เพราะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39(2) แล้ว ยกตัวอย่างเช่น โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานลักทรัพย์ แม้ศาลอาจลงโทษจำเลยฐานลักทรัพย์ได้โดยอาศัยมาตรา 192 วรรคสาม แต่ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นความผิดอันยอมความได้ เมื่อมีการยอมความกันตามมาตรา 39(2) แล้ว จึงทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดฐานลักทรัพย์นี้ระงับไป¹²⁴

2. ลักษณะของข้อตกลงยอมความต้องปรากฏข้อความชัดเจนว่าผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความหรือสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาต่อจำเลยแล้ว ไม่ใช่เพียงแต่ตกลงผ่อนผันให้แก่กันหรือกำหนดเงื่อนไขที่จะยอมความ ถ้าจำเลยทำอย่างนั้นอย่างนี้ก่อน เช่น ตกลงว่าจำเลยจะชำระเงินแก่โจทก์เต็มจำนวนเต็มตามฟ้องและจะชำระให้เสร็จสิ้นภายใน 3 ปี โดยจะผ่อนชำระเป็นรายเดือน ทุกๆวันที่ 20 ของเดือน หากโจทก์ได้รับชำระครบถ้วนแล้ว โจทก์จะถอนฟ้องคดีนี้ ถือว่าเป็นข้อตกลงในการผ่อนชำระหนี้ตามเช็คเท่านั้น ไม่มีข้อความตอนใดแสดงว่าโจทก์ตกลงสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่โจทก์ในทันที จึงไม่เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ เมื่อจำเลยมิได้ใช้เงินตามเช็คแก่โจทก์ คดีจึงไม่เลิกกัน สิทธิของโจทก์ในการนำคดีอาญามาฟ้องจึงไม่ระงับ¹²⁵

¹²⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 598/2548

¹²⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 5240/2553, 6549/2550, 1379/2550, 2724/2550, 4751/2547, 2284/2547

แต่มีข้อควรระวังว่า ในกรณีที่มีการตกลงอย่างชัดเจนว่าผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความกับจำเลยอีกต่อไป เช่นนี้ย่อมเป็นการยอมความโดยชอบ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องร้องรับไป แม้ต่อมาจำเลยจะไม่ปฏิบัติที่ตกลงกันไว้ก็ตาม¹²⁶ หรือในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 แม้ข้อตกลงจะไม่ทำให้คดีรับ ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) เนื่องจากเป็นข้อตกลงที่มีเงื่อนไข แต่มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 กำหนดให้คดีอาญาเป็นอันเลิกกัน เมื่อหนี้ตามเช็คได้สิ้นผลผูกพันไปแล้ว ดังนั้นผลของการทำสัญญาประนีประนอมยอมความทำให้มูลหนี้ตามเช็คระงับสิ้นไป คดีอาญาก็ยอมเลิกกันได้ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องรับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39¹²⁷

แต่ในบางกรณี แม้ไม่มีการระบุโดยชัดแจ้งว่าผู้เสียหายสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญา แต่ถ้าพฤติการณ์แห่งคดีพอถือได้ว่า ผู้เสียหายและจำเลยทำสัญญาโดยมุ่งประสงค์ให้ข้อหาทางอาญาระงับด้วย ก็ถือว่าเป็นการยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย อันทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องรับตาม มาตรา 39(2) เช่น ผู้เสียหายยอมรับทรัพย์สินที่จำเลยชดใช้ให้¹²⁸ หรือยอมรับของหักหนี้ของจำเลย¹²⁹ เป็นต้น

2.5.5 อายุความในการดำเนินคดี

สำหรับอายุความในการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว กรณีที่ผู้เสียหายประสงค์จะดำเนินคดีด้วยตนเองนั้น ผู้เสียหายจะต้องฟ้องคดีต่อศาลภายในอายุความที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ประกอบกับมาตรา 96 กล่าวคือ จะต้องแยกพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่า ผู้เสียหายได้มีการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ก่อนแล้วหรือไม่

กรณีแรก หากมีการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในกำหนดอายุความไว้ก่อนแล้ว มาตรา 96 กำหนดว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 95...” หมายความว่า ผู้เสียหายจะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 นั้นเอง ซึ่งอายุความฟ้องคดีจะขึ้นอยู่กับระวางโทษของความผิดฐานนั้นๆ กล่าวคือ ผู้เสียหายจะต้องทำการฟ้อง และได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด มิฉะนั้น

¹²⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 3412/2550.

¹²⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 1827/2552, 10302/2550.

¹²⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1541/2548, 1605/2508

¹²⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 887/2523

คดีเป็นอันขาดอายุความ แม้ว่าจะแจ้งความร้องทุกข์ภายในกำหนดอายุความร้องทุกข์แล้วก็ตาม

- (1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี
- (5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมาหรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ซึ่งคำว่า “ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาล” ตามมาตรา 95 นี้ หมายความว่า ในการฟ้องคดี โจทก์ต้องมีตัวผู้กระทำความผิดมาศาลด้วย อายุความจึงจะหยุดนับ หากมีการยื่นฟ้องแล้ว แต่ยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล อายุความก็ยังนับอยู่ และเดินต่อไป เพราะอายุความจะหยุดนับเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาลแล้ว ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องคดีเองนี้ เพียงแต่ยื่นฟ้องและศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องของโจทก์ ระหว่างนั้นจะถือว่าได้ตัวจำเลยมาศาลและจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วไม่ได้ อายุความยังไม่หยุดนับ¹³⁰ ยกตัวอย่างเช่น จำเลยกระทำความผิดวันที่ 3 ธันวาคม 2527 วันสุดท้ายของอายุความ 10 ปี คือ 3 ธันวาคม 2537 โจทก์ฟ้องจำเลยวันที่ 2 ธันวาคม 2537 โดยไม่ได้ตัวจำเลยมาศาล จนกระทั่งวันที่ 7 มีนาคม 2538 อันเป็นวันนัดไต่สวนมูลฟ้อง โจทก์ก็ไม่มีตัวจำเลยมาศาล คดีโจทก์จึงขาดอายุความ¹³¹

นอกจากนี้ อายุความฟ้องคดีอาญาต้องถือตามอัตราโทษของความผิดที่ศาลพิจารณาได้ความ ไม่ใช่พิจารณาจากข้อหาหรือฐานความผิดที่โจทก์ฟ้อง เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 5494/2534 โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานกระทำความผิดโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ตามมาตรา 300 ซึ่งระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และมีอายุความฟ้องคดี 10 ปี ตามมาตรา 95(3) ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า จำเลยมีความผิดฐานกระทำความผิดโดยประมาท อันเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 390 ซึ่งระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน และมีอายุความฟ้องคดี 1 ปี ตามมาตรา 95(5) กรณีเช่นนี้ ต้องถืออายุความตามมาตรา 95(5) เพราะเป็นอายุความตามฐานความผิดซึ่งศาลพิจารณาเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งศาลฎีกาได้ให้

¹³⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 270/2528, 1780/2531

¹³¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2144/2539

เหตุผลไว้ว่า หากจะถืออายุความจากข้อหาหรือฐานความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม และอาจทำให้มีการฟ้องในข้อหาที่มีอัตราโทษสูงกว่าที่ได้กระทำผิดจริง เหตุดังกล่าวอาจทำให้เป็นการขยายอายุความฟ้องคดีอาญา ซึ่งจะเป็นโทษแก่จำเลย¹³²

อย่างไรก็ตาม หากศาลชั้นต้นปรับบทลงโทษจำเลยผิดพลาด อายุความก็ต้องถือตามบทมาตราที่ถูกต้อง มิใช่ถือตามบทมาตราที่ศาลชั้นต้นลงโทษผิดพลาด¹³³ อีกทั้งในกรณีที่ฐานความผิดระวางโทษชั้นสูงและชั้นต่ำ การพิจารณาว่าความผิดฐานนั้นมีอายุความเท่าไร ต้องดูอัตราโทษสูงสุดของมาตรานั้นๆ จะนำโทษชั้นต่ำไปเปรียบเทียบไม่ได้ เช่น ความผิดที่มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี มีอายุความสิบห้าปี ตามมาตรา 95(2)¹³⁴

ในกรณีที่สอง ถ้าผู้เสียหายยังไม่มีอาการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินเป็นบรรทัดฐานตลอดมาว่า ผู้เสียหายจะต้องฟ้องคดีต่อศาลภายในกำหนดอายุความร้องทุกข์ คือ จะต้องฟ้องคดีต่อศาลภายในกำหนด 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ ยกตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1086/2552 ที่พิพากษาว่า “โจทก์รับราชการตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคสุโขทัย ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพศรีสำโรง ผู้อำนวยการกองการศึกษาอาชีพมีหนังสือถึงโจทก์ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงพร้อมกับแนบหนังสือร้องขอความเป็นธรรมของจำเลยที่ 2 อันมีข้อความหมิ่นประมาทโจทก์ไปให้โจทก์ทราบด้วย หนังสือดังกล่าวได้ส่งถึงวิทยาลัยการอาชีพศรีสำโรงเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2542 โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับหนังสือไว้แทนโจทก์ และได้ทำบันทึกนำเสนอโจทก์พร้อมลงวันที่กำกับในวันเดียวกัน โจทก์ไม่น่าสืบว่าวันนั้นโจทก์ยังไม่ได้รับหนังสือตามที่เจ้าหน้าที่เสนอ และไม่น่าสืบว่าเหตุใดจึงเพิ่งเกษียณส่งหนังสือในวันที่ 2 มีนาคม 2542 แม้โจทก์ลงลายมือชื่อรับทราบและสั่งการให้ดำเนินการชี้แจงข้อเท็จจริงในวันที่ 2 มีนาคม 2542 ก็เป็นวิธีการดำเนินการตามระบบราชการเท่านั้น ถือได้ว่าโจทก์รับหนังสือดังกล่าวในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2542 และโจทก์รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำ

¹³² เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นก่อนก่อนการพิจารณา, หน้า 844

¹³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2024/2543

¹³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7851/2544

ความผิดในวันเดียวกัน คดีนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ เมื่อโจทก์ไม่ได้ร้องทุกข์และฟ้องคดีนี้ ภายใน 3 เดือน คดีของโจทก์จึงขาดอายุความตาม ประมวลกฎหมายอาญา (ป.อ.) มาตรา 96¹³⁵”

โดยก่อนหน้าคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ยังมีคำพิพากษาที่ตัดสินในลักษณะเดียวกัน นี้อีกมากมายหลายฉบับ อาทิเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5210/2549, 4311/2548, 588/2546, 2695/2546, 4752/2545, 6221/2545, 1234/2543, 665/2540, 4070/2540 เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในกรณีความผิดต่อส่วนตัว เอกชนผู้เสียหายประสงค์จะใช้ สิทธิฟ้องคดีต่อศาลด้วยตนเอง ถ้าไม่ได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้ก่อน จะต้องยื่นฟ้องภายในกำหนด 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) ซึ่งแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ผู้วิจัยจะนำมาพิจารณาว่ามีความเหมาะสม ถูกต้อง และเป็นธรรมต่อผู้เสียหายแล้วหรือไม่ ในบทวิเคราะห์ที่จะได้กล่าวต่อไปร้องทุกข์”

¹³⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1086/2552

ตารางสรุปเปรียบเทียบ

กรณีผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดีอาญาผ่านทางรัฐกับผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง

ประเภทของการดำเนินคดี ประเด็นเปรียบเทียบ	ผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดีอาญาผ่านทางรัฐ	ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาด้วยตนเอง
ผู้มีอำนาจในการดำเนินคดี	พนักงานสอบสวน, พนักงานอัยการ	ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย
การเริ่มต้นคดี	แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่	ยื่นฟ้องต่อศาล
ผู้ฟ้องคดี	พนักงานอัยการ	ผู้เสียหาย
อายุความในการฟ้องคดี	ต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่พนักงานอัยการจะฟ้องได้ภายในอายุความ ตามป.อ.มาตรา 95	ต้องฟ้องคดีต่อศาล ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด
การไต่สวนมูลฟ้อง	มักจะไม่มีการไต่สวนมูลฟ้อง	จะมีการนัดไต่สวนมูลฟ้องเสมอ

ประเภทของการ ดำเนินคดี ประเด็นเปรียบเทียบ	ผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดี อาญาผ่านทางรัฐ	ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาด้วย ตนเอง
ความสำคัญของการร้องทุกข์	เป็นเงื่อนไขในการสอบสวน และมีผลต่ออำนาจฟ้องคดี โดยตรง	ไม่มี
ทางพิจารณาได้ความแตกต่าง จากคำฟ้อง	จะต้องมีการแจ้งความและ สอบสวนในการกระทำ ความผิดนั้นมาก่อน ศาลจึงจะ ใช้อำนาจตาม ป.วิ.อ.มาตรา 192 ได้	ศาลใช้อำนาจตาม ป.วิ.อ. มาตรา 192 ได้เลย
การขอเข้าร่วมเป็นโจทก์	ผู้เสียหายขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ กับพนักงานอัยการได้ ตาม ป. วิ.อ.มาตรา 30	1. พนักงานอัยการขอเข้าร่วม เป็นโจทก์กับผู้เสียหายได้ ตาม ป.วิ.อ.มาตรา 31 2. ผู้เสียหายคนอื่นจะขอเข้า ร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหาย ไม่ได้
ผู้เสียหายตายระหว่าง พิจารณาคดีของศาล	พนักงานอัยการดำเนินคดี ต่อไปได้	บุคคลตาม มาตรา 29 ดำเนินคดีแทนได้ แต่หากไม่มี ศาลจะสั่งจำหน่ายคดี
วิธีการระงับคดีโดยผู้เสียหาย	ถอนคำร้องทุกข์	ถอนฟ้องหรือยอมความ

ประเภทของการ ดำเนินคดี ประเด็นเปรียบเทียบ	ผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดี อาญาผ่านทางรัฐ	ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาด้วย ตนเอง
ระยะเวลาในการถอนคำร้อง ทุกข์	ก่อนคดีถึงที่สุด	ก่อนคดีถึงที่สุด เว้นแต่กรณี ตาม ฎ. 5013/2551

บทที่ 3

การดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวในต่างประเทศ

3.1 ความนำ

ในกฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมันนี, ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอังกฤษ มิได้มีการบัญญัติให้ฐานความผิดบางฐานเป็นความผิดต่อส่วนตัวอย่างชัดเจนเหมือนกับในประเทศไทย แต่จะมีการบัญญัติให้การดำเนินคดีอาญาในความผิดบางฐานมีขั้นตอนคล้ายกับการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวของไทย กล่าวคือ จะต้องมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนจึงจะสามารถดำเนินคดีอาญาต่อไปได้ ดังนั้น ในบทนี้ ผู้วิจัยจะมุ่งพิจารณาในประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินการดำเนินคดีอาญาในเบื้องต้นของประเทศที่กล่าวมาข้างต้น โดยจะศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับกรณีของผู้เสียหายถึงแก่ความตาย การระงับคดี ในฐานความผิดที่มีการดำเนินคดีอาญาคือความผิดต่อส่วนตัวของไทย เพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายไทยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

3.2 ประเทศเยอรมันนี

ประเทศเยอรมันนีหรือสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี ไม่ใช่รัฐเดี่ยว แต่เป็นสหรัฐ ประกอบไปด้วยมลรัฐทั้งสิ้น 10 มลรัฐ¹ การดำเนินคดีอาญาในประเทศเยอรมันนีนั้น มีลักษณะเป็นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา (Accusatory System) โดยตามหลักกฎหมายเยอรมันนีถือว่าการดำเนินคดีอาญาจะไม่สามารถที่จะดำเนินคดีไปจนกว่าจะได้ฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลเยอรมันนีจึงได้กำหนดองค์กรผู้ทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญาไว้ คือ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย แต่อย่างไรก็ตามประเทศเยอรมันนียังคงถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ พนักงานอัยการมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาอย่างกว้างขวาง ในขณะที่ผู้เสียหายมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาอย่างจำกัด เฉพาะตามที่กฎหมายกำหนดสิทธิให้ไว้เท่านั้น²

3.2.1 หลักในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ตามกฎหมายเยอรมันนีนั้น การดำเนินคดีอาญาโดยหลักจะเป็นหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะดำเนินการโดยพนักงานอัยการ แต่ก็ให้สิทธิแก่เอกชนผู้เสียหายที่จะ

¹ คณิต ณ นคร, "อัยการเยอรมันนีและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันนีก่อนฟ้อง," ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญารวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร: ชูติมาการพิมพ์, 2533), หน้า 72.

² กิตติ บุญพลากร, "ผู้เสียหายในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 17.

ฟ้องคดีได้ในฐานความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขออธิบายในส่วนของการดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการก่อน และจะขออธิบายถึงการดำเนินคดีอาญาของเอกชนเป็นลำดับถัดไป ดังต่อไปนี้

การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องในประเทศเยอรมันนี้เป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียว มีอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาในชั้นนี้ โดยเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีหน้าที่ในการติดตามการกระทำความผิดนั้นและส่งเรื่องราวให้แก่พนักงานอัยการโดยไม่ชักช้า เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนมาจากตำรวจแล้ว ก็จะทำการศึกษาโดยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อทราบและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น พนักงานอัยการมีหน้าที่ต้องดำเนินการฟ้องคดีนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 152(2) ซึ่งในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการเยอรมันนี้จะไม่ทำการสอบสวนเฉพาะแต่ข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหาเท่านั้น แต่จะต้องสอบสวนข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งพฤติการณ์แวดล้อมต่างๆที่มีผลต่อการกำหนดโทษอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามแม้จะใช้หลักการสั่งฟ้องคดีตามกฎหมาย แต่พนักงานอัยการก็อาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ อันเนื่องมาจากเหตุผลต่างๆเช่น คดีขาดอายุความ, การกระทำของผู้ต้องหาไม่มีความผิดตามกฎหมายอาญา, รั้งฟังไม่ได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิด, กรณีเป็นความผิดเล็กน้อยและการดำเนินคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หรือพยานหลักฐานอ่อน เป็นต้น นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันนี้ ได้กำหนดข้อยกเว้นของหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ตามมาตรา 153 ถึง 154³ โดยแม้ว่าพนักงานอัยการจะเห็นว่า มีเหตุสมควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด อัยการก็อาจไม่ทำการฟ้องคดีได้ โดยแบ่งออกเป็น 7 กรณี ดังต่อไปนี้³

1. กรณีเนื่องจากเป็นคดีเล็กน้อย เป็นกรณีที่ความผิดอาญานั้นมีโทษปานกลาง ประกอบกับเห็นว่าการกระทำของผู้ต้องหาไม่มีความชั่วไม่มากและการดำเนินคดีอาญาต่อไปจะไม่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ หรือกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าอาจไม่ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้ โดยทั้งสองกรณีนี้พนักงานอัยการต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้น หรือกรณีที่กฎหมายกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จะใช้แก่ผู้กระทำความผิดนั้นเล็กน้อยหรือไม่มีน้ำหนัก นอกจากนี้ยังอาจกำหนดให้ผู้ต้องหาปฏิบัติเพื่อแก้ไขผลร้ายที่ตนได้ก่อขึ้นหรือเพื่อประโยชน์แก่สาธารณะ ซึ่งเมื่อผู้ต้องหาได้กระทำครบถ้วนแล้วคดีก็จะเป็นอันยุติ

³ คณิต ฒ นคร, "อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันก่อนฟ้อง", หน้า 79-84.

2. กรณีที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ คือ เป็นกรณีที่มีความผิดได้กระทำการในต่างประเทศหรือในเรือหรืออากาศยานต่างประเทศในขณะที่อยู่ในประเทศ หรือผู้กระทำในต่างประเทศและผู้นั้นได้ถูกศาลต่างประเทศพิพากษาลงโทษและพ้นโทษแล้ว หรืออาจส่งเป็นผู้ร้ายข้ามแดนให้ต่างประเทศ หรือเนรเทศออกไปจากประเทศก็ได้

3. กรณีใช้ดุลพินิจในความผิดอาญาต่อความมั่นคงของรัฐ เป็นกรณีที่อัยการอาจใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีได้ เช่นข้อหากบฏ หรือหากดำเนินคดีไปจะเกิดอันตรายต่อประเทศในแง่ความปลอดภัยและความมั่นคงหรือการดำเนินคดีจะขัดต่อประโยชน์สาธารณะในส่วนที่สำคัญ

4. กรณีเนื่องจากผู้กระทำกลับใจและช่วยป้องกันผลร้าย เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีในข้อหาเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐโดยตรง ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของอธิบดีอัยการสหพันธรัฐ โดยผู้กระทำความผิดได้ทำการป้องกันภัยอันเกี่ยวแก่ความมั่นคงของรัฐภายหลังจากที่ได้กระทำความผิดแล้ว อธิบดีอัยการสหพันธรัฐโดยความเห็นชอบของศาลสูงมลรัฐอาจไม่ดำเนินคดีแก่ผู้นั้นก็ได้

5. กรณีเหยื่อในความผิดอาญาฐานกรรโชกหรือรีดเอาทรัพย์ คือกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาฐานกรรโชกหรือรีดเอาทรัพย์เกิดขึ้น โดยผู้กระทำได้ขู่เหยื่อว่าจะเปิดเผยความผิดอาญาที่เหยื่อได้เคยกระทำไว้ ซึ่งกฎหมายให้อำนาจอัยการที่จะไม่ดำเนินคดีในความผิดอาญาที่เหยื่อได้เคยกระทำนั้น หากความผิดนั้นไม่ร้ายแรง ทั้งนี้เพื่อให้เหยื่อหรือผู้ถูกขู่เหยื่อกล้าเปิดเผยเรื่องราวที่ตนถูกขู่เหยื่อได้

6. กรณีคำตัดสินคดีแพ่งหรือคดีปกครอง เป็นกรณีที่การยื่นฟ้องคดีอาญาในความผิดที่มีโทษปานกลางต้องขึ้นอยู่กับคำวินิจฉัยคดีแพ่งหรือคดีปกครอง โดยอัยการอาจกำหนดระยะเวลาให้ดำเนินคดีแพ่งหรือคดีปกครองได้ และเมื่อระยะเวลาผ่านพ้นไปแต่ไม่มีการดำเนินการใดๆ อัยการอาจไม่ฟ้องคดีอาญานั้นได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กล่าวหาใช้คดีอาญาเป็นเครื่องมือในการเตรียมคดีหรือบีบบังคับในการดำเนินคดีอื่น

7. กรณีความผิดอาญาฐานกล่าวหาเท็จ ดูหมิ่น หรือหมิ่นประมาท อัยการชอบที่จะยังไม่ยื่นฟ้องคดีอาญาในคดีดังกล่าว ในระหว่างเวลาที่คดีอาญาหรือคดีความผิดเกี่ยวกับวินัยอันเนื่องมาจากการกระทำนั้นยังดำเนินการอยู่

จึงอาจสรุปได้ว่าตามกฎหมายเยอรมันนี้นั้น มีหลักการสำคัญในการที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องคดีโดยอาศัยหลักกฎหมาย แต่ก็มีข้อยกเว้นให้พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้ แต่ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น

ในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาแผ่นดินหรือภายหลังจากที่ได้สรุปสำนวนการสืบสวนสอบสวนและมีความเห็นให้ยุติการดำเนินคดี พนักงานอัยการจะต้องอธิบายถึงเหตุผลและแจ้งไปยังผู้ร้องทุกข์ โดยผู้ร้องทุกข์สามารถที่จะยื่นคำร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาของพนักงานอัยการ ภายใน 2 สัปดาห์หลังจากที่ได้รับหนังสือแจ้งคำสั่งนั้น และหากผู้บังคับบัญชาไม่ดำเนินการใดๆหรือไม่รับคำร้องทุกข์นั้นภายใน 1 เดือนนับแต่ได้รับคำร้องทุกข์ ผู้เสียหายสามารถยื่นคำฟ้องต่อศาลได้ด้วยตนเอง ยกเว้นกรณีที่กฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานอัยการในการที่จะสั่งไม่ฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น 7 กรณี โดยคำฟ้องนี้จะต้องแสดงถึงข้อเท็จจริงในการฟ้องคดีอาญาแผ่นดินและหลักฐานต่างๆรวมทั้งจะต้องให้ทนายความลงชื่อและยื่นต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี⁴

สำหรับกรณีความผิดอาญาที่กฎหมายให้อำนาจผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเองนั้น กฎหมายได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 374 ซึ่งเป็นความผิดที่เอกชนได้รับความเสียหายโดยตรงมากกว่าความเสียหายที่สังคมส่วนรวมได้รับ ความผิดตามมาตรานี้ได้แก่

- ความผิดฐานบุกรุก
- ความผิดฐานดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาท
- ความผิดฐานเปิดจดหมายผู้อื่น
- ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย
- ความผิดฐานข่มขู่ผู้อื่น
- ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์
- และความผิดอาญาบางฐานตามกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันนี้ มาตรา 171-172

กฎหมายสิทธิบัตร แบบแผนเครื่องอุปโภค เครื่องหมายการค้า การเลียนแบบ และลิขสิทธิ์⁵

ซึ่งความผิดอาญาเหล่านี้ผู้เสียหายอาจมอบอำนาจเป็นหนังสือให้ผู้อื่นฟ้องคดีอาญาแทนตนเองได้ นอกจากนี้ยังการจะยื่นฟ้องได้ก็ต่อเมื่อเห็นว่าการฟ้องนั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 376

โดยการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายนั้น จะต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไขหลายประการคือ ได้มีการร้องทุกข์แล้ว แต่พนักงานอัยการไม่ดำเนินคดีเพราะเห็นว่าการดำเนินคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และก่อนที่จะทำการฟ้องคดีต่อศาล ผู้เสียหายจะต้องได้ทำการประนีประนอมยอมความกับผู้กระทำความผิดโดยมีเจ้าหน้าที่ที่แต่งตั้งจากกระทรวงยุติธรรมเป็นคนกลางแล้ว แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ ซึ่งในการฟ้องคดีจะต้องแนบใบรับรองผลการประนีประนอมยอมความไปด้วย รวมทั้งจะต้องเสียค่าธรรมเนียมประกันความเสียหายแก่ผู้ถูกฟ้องอีกด้วย⁶

สำหรับความผิดประเภทที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ก่อนจึงจะดำเนินคดีอาญาได้นั้น หรือที่เรียกว่า ความผิดประเภท Antragsdelikt นั้น ตามกฎหมายของเยอรมันนี้ได้กำหนดผู้มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ไว้ ได้แก่ ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ตาม

⁵ German Criminal Procedure Code (StPO) Section 374(1) “(1) An aggrieved party may bring a private prosecution in respect of the following offenses without needing to have recourse to the public prosecution office first:

1. trespass (section 123 Penal Code);
2. defamation (section 185 to 189 Penal Code) unless it is directed against one of the political bodies specified in section 194 subsection (4) of the Penal Code;
3. violation of the privacy of correspondence (section 202 Penal Code);
4. bodily injury (sections 223 and 229 Penal Code);
5. threat (section 241 Penal Code);
- 5a. taking or offering a bribe in business transactions (section 299 Penal Code);
6. criminal damage to property (section 303 Penal Code);
7. criminal offenses pursuant to sections 4, 6c, 15, 17, 18 and 20 of the Act against Unfair Competition;
8. criminal offenses pursuant to section 142 subsection (1) of the Patent Act, section 25 subsection (1) of the Utility Models Act, section 10 subsection (1) of the Semi-Conductor Protection Act, section 39 subsection (1) of the Plant Variety Protection Act, section 143 subsections (1) and (1a) and section 144 subsections (1) and (2) of the Trade Mark Act, section 14 subsection (1) of the Designs Act, sections 106 to 108 of the Copyright Act and section 33 of the Act on the Copyright of Works of Fine Art and Photography.”

⁶ นพรัตน์ อักษร, “ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”, หน้า 101.

ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันนี้ มาตรา 77 โดยผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องทุกข์เป็นหนังสือ หรือด้วยวาจาต่อพนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือศาลท้องถิ่นก็ได้ ทั้งนี้หากเป็นการร้องทุกข์ ด้วยวาจาจะต้องมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรด้วย⁷

3.2.2 การดำเนินคดีอาญาฐานความผิดพิเศษ

ในหากแบ่งประเภทความผิดทางอาญาของประเทศเยอรมันนี้ โดยอาศัยระวางโทษเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง จะพบว่าปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมันนี้ แบ่งความผิดทางอาญา ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ประการหนึ่ง ได้แก่ ความผิดที่ต้องระวางโทษ จำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไปหรือมากกว่านั้น และ ความผิดอาญาโทษปานกลางอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกน้อยกว่าสิบปีหรือน้อยกว่านั้น⁸ แต่ถ้าจะแบ่งความผิดโดยพิจารณา ถึงการดำเนินคดีอาญาเป็นเกณฑ์ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. *Offizialdelikt* เป็นฐานความผิดที่เจ้าหน้าที่รัฐสามารถดำเนินคดีได้เอง ซึ่ง น่าจะเทียบได้กับความผิดต่อแผ่นดินของประเทศไทย

2. *Antragsdelikt* เป็นฐานความผิดที่ต้องมีการร้องทุกข์ก่อนเท่านั้นจึงจะมีการ ดำเนินคดีอาญาได้ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ

2.1 *Absoluten Antragsdelikten* คือ ความผิดที่ต้องมีการร้องทุกข์ก่อน เท่านั้นจึงจะมีการดำเนินคดีอาญาได้โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ เช่น ความผิดฐานบุกรุก ตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 123, ความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามมาตรา 185, กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการ ทำให้ชีวิตส่วนบุคคลหรือความลับส่วนบุคคลเสียหาย ตามมาตรา 201 ถึงมาตรา 205, ความผิดฐานลักทรัพย์โดยสมาชิกในบ้านหรือครอบครัว ตามมาตรา 247

2.2 *Relativen Antragsdelikten* คือ ความผิดที่ต้องมีการร้องทุกข์ก่อน เท่านั้นจึงจะมีการดำเนินคดีอาญาได้ แต่มีข้อยกเว้นว่า หากอัยการเห็นว่าการดำเนินคดีเป็น

⁷ German Criminal Procedure Code (StPO) Section 158 "(1) Information of a criminal offense or an application for criminal prosecution may be filed orally or in writing with the public prosecution office, with authorities and officials in the police force, and with the Local Courts. An oral information shall be recorded in writing.

(2) In the case of criminal offenses which may be prosecuted only upon application, the application shall be made in writing or orally for the records to a court or to the public prosecution office; where the application is made to another authority, it shall be made in writing."

⁸ คณิต ฒ นคร, "อัยการเยอรมันนี้และการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันนี้ก่อนฟ้อง", หน้า 74-75.

ประโยชน์ต่อสาธารณะ อัยการก็สามารถเข้ามาดำเนินคดีอาญาได้ทันที เช่น ความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศต่อเยาวชน ตาม มาตรา 182(3), ความผิดฐานอนาจาร ตามมาตรา 183, ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา 223 ประกอบ มาตรา 230, ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยประมาท ตามมาตรา 229 ประกอบ มาตรา 230, ความผิดฐานลักทรัพย์ที่มีราคาต่ำ ตามมาตรา 248a, ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ 303 เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า ความผิดที่จะต้องมีการร้องทุกข์ก่อน ตามหลักในกฎหมายเยอรมันเมื่อเปรียบเทียบกับความผิดต่อส่วนตัวตามกฎหมายไทย มีความเหมือนกันตรงที่ต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน มิเช่นนั้นพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนความผิดนั้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม จะถือว่าความผิดที่จะต้องมีการร้องทุกข์ก่อนตามหลักในกฎหมายเยอรมันหรือ Antragsdelikt เทียบเคียงได้กับความผิดต่อส่วนตัวตามกฎหมายไทยทุกกรณีไม่ได้ เพราะความผิดประเภท Antragsdelikt นี้ มีทั้งแบบที่ได้ขาด (absoluten Antragsdelikten) และแบบที่มีข้อยกเว้น (relativen Antragsdelikten) ยกตัวอย่างเช่น การทำให้เสียทรัพย์ กฎหมายอาญาของไทยถือว่า เป็นความผิดต่อส่วนตัว ส่วนกฎหมายเยอรมันแม้จะมองว่าการทำให้เสียทรัพย์เป็น Antragsdelikt แต่เป็น Antragsdelikt ประเภทที่มีข้อยกเว้นให้อัยการดำเนินคดีได้ หากอัยการเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งคดีประเภทไหนที่อัยการเห็นว่าการดำเนินคดีดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ กฎหมายก็เปิดช่องให้อัยการสามารถดำเนินการฟ้องคดีได้เลยทันทีโดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความต่างจากกรณีของการทำให้เสียทรัพย์ตามกฎหมายไทย ที่จะต้องมีการร้องทุกข์ก่อนเสมอ จากกรณีดังกล่าวจึงไม่อาจสรุปได้ว่า Antragsdelikt ตามกฎหมายเยอรมัน มีผลเหมือนกับ ความผิดต่อส่วนตัวตามกฎหมายไทยร้อยเปอร์เซ็นต์

3.2.3 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายนั้น กฎหมายเยอรมันนี้กำหนดให้มีผู้ที่สามารถเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหายต่อไปได้ โดยแบ่งเป็น 2 กรณี คือ

1. ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์⁹ ถ้าไม่มีกฎหมาย

⁹ German Criminal Code (StGB) Section 77(2) "(2) If the aggrieved party dies, then his right to file a complaint passes in cases where the law so provides to his spouse and children. If the aggrieved party has left neither a spouse nor children or if they have died before the expiration of the period for filing the complaint, then the right to file the complaint passes to the parents and, if they have also died before the expiration of the period for filing the complaint, to the siblings

บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น สิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์จะโอนไปยังคู่สมรสหรือหุ้นส่วนชีวิต(กรณีเพศเดียวกันแต่งงานกัน) หรือบุตรได้ ถ้าหากไม่มีคู่สมรสหรือหุ้นส่วนชีวิต(กรณีเพศเดียวกันแต่งงานกัน) หรือบุตร หรือบุคคลดังกล่าวตายก่อนจะครบกำหนดยื่นคำร้องทุกข์ ให้สิทธิดังกล่าวโอนไปยังบิดามารดา ถ้าบิดามารดาตายไปแล้ว ก็ให้สิทธินั้นโอนไปยังพี่น้อง หรือหลาน และในกรณีที่ญาติผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หรือสายสัมพันธ์ทางญาติได้สิ้นสุดแล้ว ญาติผู้นั้นก็จะมีสิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์ ทั้งนี้สิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์จะไม่โอนไปถ้าการดำเนินคดีนั้นเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ที่เคยแสดงไว้ของผู้เสียหาย(มาตรา 77 (2) ประมวลกฎหมายอาญา) ดังนั้นจะสังเกตได้ว่ากฎหมายเยอรมันนี้ให้ความสำคัญแก่คู่สมรสและบุตรมาเป็นลำดับแรก ต่อมาจึงเป็นบิดามารดา พี่น้อง และหลานตามลำดับ

ซึ่งในกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์แทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายนั้น ไม่มีความสามารถตามกฎหมาย หรือกฎหมายได้จำกัดสิทธิไว้ ให้ผู้แทนโดยชอบธรรมที่มีหน้าที่ดูแลหรือมีอำนาจจัดการแทนของบุคคลเหล่านั้น มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์แทนได้ ทั้งนี้หากมีบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์มากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ให้แต่ละคนสามารถยื่นคำร้องทุกข์ของตนเองได้¹⁰

2. ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนฟ้องคดี กฎหมายได้กำหนดให้บุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 77(2) สามารถยื่นฟ้องคดีอาญาแทนได้ แต่ผู้เสียหายต้องได้ยื่นคำร้องทุกข์ไว้ก่อนแล้ว¹¹

3.2.4 การระงับคดี

ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมันนี้ การที่จะใช้สิทธิระงับคดี เพื่อยุติคดีไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปนั้น มีกฎหมายกำหนดไว้คล้ายๆกับของประเทศไทย คือมี

and grandchildren. If a relative has participated in the act or his relationship with the aggrieved party has ceased to exist, then he is excluded from those to whom the right to file the complaint may pass. The right to file the complaint does not pass if prosecution is at variance with the expressed desire of the aggrieved party.”

¹⁰ German Criminal Code (StGB) Section 77(3)(4) “(3) If the person entitled to file a complaint has no legal capacity or only has limited legal capacity, then the statutory representative for his personal affairs and the person responsible for the care of the person entitled to file a complaint may file a complaint.

(4) If more than one person is entitled to file a complaint, then each may file a complaint independently.”

¹¹ German Criminal Procedure Code (StPO) Section 374(2) “ (2) A person who in addition to the aggrieved person or on his behalf is entitled to file an application for criminal prosecution may also file a private prosecution. The persons designated in section 77 subsection (2) of the Penal Code may also bring a private prosecution if the person with prior entitlement has filed the application for criminal prosecution.”

การถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

เมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์มอบคดีให้กับเจ้าพนักงานของรัฐแล้ว คดีก็จะอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ ซึ่งแม้จะเป็นความผิดที่มีลักษณะคล้ายกับความผิดอันยอมความได้ของไทย แต่โดยหลักผู้เสียหายเองก็ไม่อาจถอนคำร้องทุกข์ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้อำนาจถอนคำร้องทุกข์ไว้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 104a, 123, 170a, 194, 232, 247, 248a, 248b, 263, 264a, 265a, 266, 294, 303 ส่วนระยะเวลาในการถอนคำร้องทุกข์ว่าจะสามารถกระทำได้ภายในระยะเวลาใดนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยตรง แต่สามารถอนุโลมใช้ระยะเวลาในการถอนฟ้องตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 ซึ่งกระทำได้ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ส่วนกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาต่อศาลไปแล้ว ผู้เสียหายสามารถที่จะถอนฟ้องคดีอาญาได้ระหว่างการดำเนินคดีของศาลชั้นต้น แต่ถ้าศาลได้มีการไต่สวนมูลฟ้องไปแล้ว การถอนฟ้องจะต้องได้รับความยินยอมจากจำเลยก่อนด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันนี มาตรา 391¹²

แต่ในกรณีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลไปแล้ว เมื่อศาลได้ไต่สวนเบื้องต้นหรือได้เริ่มกระบวนการพิจารณาคดีแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันนี มาตรา 156 กำหนดว่า พนักงานอัยการจะต้องดำเนินคดีต่อไปจนถึงที่สุด พนักงานอัยการไม่สามารถถอนฟ้องคดีอาญาดังกล่าวได้

สำหรับกรณีการยอมความนั้น ตามกฎหมายของประเทศเยอรมันนี จะอยู่ในขั้นตอนก่อนที่เอกชนจะยื่นคำฟ้อง คือ เป็นกรณีที่กฎหมายให้ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีประเภทที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันนี มาตรา 374 อาทิ ความผิดฐานบุกรุก ทุหมิ่น ทำร้ายร่างกายโดยเจตนาหรือประมาท ชู้เชิญผู้อื่น ทำให้เสียทรัพย์เปิดเผยความลับของผู้อื่น เป็นต้น โดยกฎหมายกำหนดให้ ก่อนการฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายในความผิดเหล่านี้ จะต้องมีการประนีประนอมต่อเจ้าพนักงานประนีประนอมที่กระทรวงยุติธรรมแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ ซึ่งหากสามารถประนีประนอมยอมความได้สำเร็จ คดีก็จะยุติลง อันถือเป็นการระงับคดีนั้นไป แต่หากการประนีประนอมไม่เป็นผลสำเร็จ และผู้เสียหายประสงค์จะยื่นฟ้องต่อศาล ผู้เสียหายก็ต้องยื่นใบรับรองแสดงผลการประนีประนอมพร้อมกับคำฟ้องด้วย ดังนั้นจึงเห็น

¹² นพรัตน์ อักษร, "ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา", หน้า 57-58.

ได้ว่าการยอมความในคดีอาญาของประเทศเยอรมันนั้น จะมีเจ้าพนักงานของรัฐเข้ามาทำหน้าที่ ประนีประนอมและจะต้องกระทำเสียก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาลเท่านั้น หากภายหลังเมื่อมีการฟ้อง คดีต่อศาลไปแล้ว ผู้เสียหายต้องการระงับคดีก็อาจกระทำได้โดยการถอนฟ้อง¹³ ไม่อาจมา ดำเนินการประนีประนอมยอมความได้ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

3.2.5 อายุความในการดำเนินคดี

ในต่างประเทศนั้นมีการนำหลักในเรื่องอายุความใช้ในการฟ้องคดีอาญาด้วย เหตุผลที่สำคัญคือ เพื่อความเป็นธรรม และ ความแน่นอนในการดำเนินคดี ตลอดจนเหตุผลใน ด้านพยานหลักฐานอาจสูญหายไปตามกาลเวลา สมควรที่จะดำเนินคดีอาญาในเรื่องที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบัน มิใช่เรื่องที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีตเป็นเวลานาน ซึ่งย่อมเป็นการยากที่จะหาผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเจรจาคดี การมีกำหนดอายุความจึงทำให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหยุดการค้นหาพยานหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด เมื่อเวลาผ่านไปในระยะเวลานานพอสมควร นอกจากนี้การมี กำหนดอายุความยังเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลจากการต่อสู้คดี ให้มีกรอบเวลาที่ชัดเจน มิใช่ ไร้ซึ่งการสิ้นสุดของคดีความ รวมถึงเป็นมาตรการในการบังคับให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการค้นหา พยานหลักฐานและบังคับใช้กฎหมายแก่การกระทำผิดนั้นๆ โดยเร็ว นั่นคือตำรวจก็ดี อัยการ ก็ดี ต้องรีบจัดการติดตามตัวคนร้ายมาลงโทษหรือฟ้องคดีให้ทันภายในกำหนดอายุความ อาจ กล่าวโดยสรุปได้ว่า เหตุผลสำคัญในการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญามาจาก “กฎแห่งการลืม” การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีไปจนพ้นกำหนดเวลา ย่อมเป็นการทรมานผู้ต้องหาพอสมควรกับสิ่งที่ ได้ทำลงไป เป็นการให้ความสำคัญแก่เรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญนั่นเอง¹⁴

ตามกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมันนี้ได้กำหนดเรื่องอายุความไว้ 2 ชนิดคือ อายุความฟ้องร้องและอายุความลงโทษตามคำพิพากษา โดยในอายุความฟ้องร้องนั้น หากเป็น ความผิดที่ต้องมีการร้องทุกข์ก่อนจึงจะดำเนินคดีอาญาได้ กฎหมายได้กำหนดว่าการร้องทุกข์ จะต้องทำการร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้ถึงการกระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นคดีเป็นอันขาดอายุความ ในกรณีที่วันสุดท้ายของอายุความร้องทุกข์ตรงกับวันเสาร์, วัน อาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ ให้กำหนดอายุความไปสิ้นสุดในวันทำงานถัดไป และถ้าผู้เสียหาย ได้ถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ กำหนดอายุความจะขยายออกไปมากกว่า 3 เดือน แต่ไม่เกิน 6

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 99-100.

¹⁴ วินัย เหมสุหรี, “การกำหนดอายุความอาญากับการดำเนินคดีอาญาบางประเภท,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 60-62.

เดือนนับแต่วันที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ในกรณีที่มีผู้ที่สามารถยื่นฟ้องได้หลายคน อายุความจะเริ่มนับของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป¹⁵ แต่อย่างไรก็ตาม การฟ้องคดีอาญาต่อศาลก็ต้องอยู่ภายใต้อายุความฟ้องร้อง ซึ่งจะแบ่งออกเป็นหลายกรณีตามระวางโทษของความผิดนั้นๆ กล่าวคือ โจทก์ต้องยื่นคำฟ้องต่อศาลภายในกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ นับแต่วันที่การกระทำความผิดอาญาสำเร็จ หรือวันที่ผลอันเป็นองค์ประกอบความผิดอาญาได้เกิดผลในภายหลังจากการกระทำความผิดนั้น¹⁶

1. 30 ปี สำหรับความผิดที่ระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต*
2. 20 ปี สำหรับความผิดที่ระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป
3. 10 ปี สำหรับความผิดที่ระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีแต่ไม่เกินสิบปี
4. 5 ปี สำหรับความผิดที่ระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีแต่ไม่เกินห้าปี
5. 3 ปี สำหรับความผิดที่ระวางโทษสถานอื่น

สำหรับกรณีอายุความในการลงโทษตามคำพิพากษานั้น กฎหมายเยอรมันนี้ได้กำหนดอายุความไว้ให้มีการบังคับโทษตามคำพิพากษานับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งหาก

¹⁵ German Criminal Code (StGB) Section 77B “ (1) An act, which may only be prosecuted upon complaint, shall not be prosecuted if the person entitled to file the complaint fails to file the complaint before the expiration of a three-month period. If the end of the period falls on a Sunday, a general holiday or a Saturday, then the period shall end with the expiration of the next workday.

(2) The period shall begin upon the expiration of the day on which the entitled person acquired knowledge of the act and the identity of the perpetrator. If prosecution of the act is also dependent on a decision as to the nullity or dissolution of a marriage, then the period shall not begin before the expiration of the day on which the entitled person acquires knowledge of the finality of the decision. For a complaint by the statutory representative or the person responsible for the care of the person, their knowledge is decisive.

(3) If more than one person is entitled to file a complaint or more than one person participated in the act, then the period shall run separately for and against each person.

(4) If as a result of the death of the aggrieved party the right to file a complaint has passed to relatives, then the period shall end at the earliest three months and at the latest six months after the death of the aggrieved party.

(5) The running of the period shall be tolled if an application has been received at a settlement board to conduct a conciliation attempt pursuant to section 380 of the Code of Criminal Procedure until the issuance of the certificate pursuant to section 380 subsection (1), sent. 2, of the Code of Criminal Procedure.

¹⁶ ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันนี้ มาตรา 78-78เอ

* ประเทศเยอรมันนี้ไม่มีระวางโทษประหารชีวิต

ล่วงเลยกำหนดอายุความนี้แล้ว ก็ไม่อาจบังคับโทษแก่จำเลยที่ต้องคำพิพากษานั้นได้ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดอายุความไว้เป็นหลายกรณีตามโทษที่ศาลได้มีคำพิพากษา กล่าวคือ การบังคับโทษตามคำพิพากษา หากพ้นกำหนดอายุความดังต่อไปนี้นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ถือว่าเป็นอันสิ้นสุดลง¹⁷

1. 25 ปี สำหรับกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป
2. 20 ปี สำหรับกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีแต่ไม่เกินสิบปี
3. 10 ปี สำหรับกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีแต่ไม่เกินห้าปี
4. 5 ปี สำหรับกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีและปรับตั้งแต่สามสิบหน่วยต่อวันขึ้นไป
5. 3 ปี สำหรับกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษปรับไม่เกินสามสิบหน่วยต่อวัน

ทั้งนี้ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิต กฎหมายกำหนดให้ไม่มีอายุความในการบังคับตามคำพิพากษา

โดยสรุป ในคดีอาญามีอายุความหลักอยู่ 2 ชนิด คือ อายุความฟ้องร้องและอายุความล่วงเลยการลงโทษโดยประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันนี้ มาตรา 79(2) กำหนดให้ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) ไม่มีการขาดอายุความฟ้องร้องและโทษจำคุกตลอดชีวิตไม่มีอายุความล่วงเลยการลงโทษ โดยมาตรา 78(3) กำหนดอายุความฟ้องร้องสูงสุด 30 ปี และกำหนดอายุความล่วงเลยการลงโทษสูงสุด 25 ปี แต่ในประเทศไทยอายุความฟ้องร้องและอายุความล่วงเลยการลงโทษสูงสุดในขณะนี้คือ 20 ปี

3.3 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีวิวัฒนาการระบบกฎหมายที่น่าสนใจมากที่สุดประเทศหนึ่ง โดยในยุคแรกญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลทางกฎหมายมาจากประเทศจีน ต่อมาญี่ปุ่นดำเนินนโยบายแบบ

¹⁷ ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันนี้ มาตรา 79

เปิดประเทศ ทำให้ระบบกฎหมายของประเทศในภาคพื้นยุโรปเริ่มแผ่ขยายเข้ามามีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายญี่ปุ่นมากขึ้น หลังจากนั้นเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองอิทธิพลของกฎหมายสหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อระบบกฎหมายญี่ปุ่น¹⁸ โดยได้มีการปฏิรูปการเมืองและการปกครองขนานใหญ่ เช่น ในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 ได้มีการยกวางรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันขึ้นในปี 1946 และได้มีการประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม 1947 เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ โดยมีโครงสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเต็มรูป มีการกำหนดองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยไว้ 3 องค์กร แยกเป็นอิสระต่างหากกัน ได้แก่ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลยุติธรรม โดยองค์กรทั้งสามจะมีประชาชนเป็นฐานและที่มาแห่งอำนาจ¹⁹

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1948 ของญี่ปุ่น ได้บัญญัติหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นไว้ ซึ่งได้รับเอาแนวความคิดกฎหมายแองโกล-อเมริกันมาใช้อย่างมาก ตรงข้ามกับประมวลกฎหมายฉบับเดิมซึ่งมีที่มาจากกฎหมายภาคพื้นยุโรป อาทิฝรั่งเศส หรือเยอรมันนี และถูกยกเลิกโดยกฎหมายฉบับนี้ โดยโครงสร้างพื้นฐานของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่นฉบับนี้ เป็นระบบกล่าวหา (Accusatorial) ไม่ใช่ระบบไต่สวน (Inquisitorial) กล่าวคือ ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยจะมีสิทธิเท่าเทียมกันในศาล ศาลจะทำหน้าที่เป็นกรรมาการ ไม่ก่อให้เกิดความลำเอียงในการพิจารณาคดี²⁰

แม้ประเทศญี่ปุ่นจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย แต่หลังจากที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีผลใช้บังคับ อิทธิพลของระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีก็เริ่มมีอิทธิพลและมีบทบาทมากขึ้นในประเทศญี่ปุ่น อันเป็นระบบที่ใช้อยู่ในสหรัฐอเมริกา ที่เห็นได้ชัดเจนคือ วิธีพิจารณาคดีของศาลที่ใช้ระบบกล่าวหา อันเป็นระบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีตามแบบสหรัฐอเมริกา²¹ จึงกล่าวได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นมีพัฒนาการทางกฎหมายที่ใกล้เคียงกับประเทศไทย อีกทั้งยังอยู่ในภูมิภาคเอเชียเหมือนกัน จึงน่าที่จะศึกษาถึงหลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นเพื่อที่จะศึกษาเปรียบเทียบกับของประเทศไทยต่อไป

¹⁸ เนติภูมิ มายสกุล และ คมวัชร เอียงอ่อง, "ระบบกฎหมายญี่ปุ่น," ใน ศาลยุติธรรมกับการพัฒนาวิชากฎหมายสู่สากล. (กรุงเทพมหานคร: กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2554), หน้า 114.

¹⁹ ทวีศักดิ์ วัฒนวงศ์, "งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น" ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ (กรุงเทพมหานคร: ชูติมาการพิมพ์, 2533) หน้า 85.

²⁰ พงศกร จันทรสัทพ์ และนารี ตันทงเสถียร, "ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาญี่ปุ่น การสอบสวนและการฟ้องคดี," ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ (กรุงเทพมหานคร: ชูติมาการพิมพ์, 2533) หน้า 101.

²¹ เนติภูมิ มายสกุล และ คมวัชร เอียงอ่อง, "ระบบกฎหมายญี่ปุ่น", หน้า 120.

3.3.1 หลักในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

ประเทศญี่ปุ่นมีแนวความคิดทางทฤษฎีว่า อำนาจการสอบสวนและฟ้องคดี เป็นอำนาจอันมิอาจแบ่งแยกได้ (Inseparable authority) ซึ่งหมายความว่า การฟ้องคดีจะต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบสวนและสอบสวนเป็นปัจจัยสำคัญ การสืบสวนและสอบสวนเป็นวิธีแสวงหาและรวบรวมข้อเท็จจริง จึงเป็นเพียงอุปกรณ์หรือเครื่องมือของการฟ้องร้องดำเนินคดี และอัยการซึ่งเป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลก็ควรจะมีโอกาสได้สัมผัสหรือรู้เห็นข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับคดีนั้นด้วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

โดยปกติคดีอาญาทั่วไป กระบวนการจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนเองจนเสร็จการ แล้วจึงส่งสำนวนคดีให้อัยการพิจารณา โดยการทำสำนวนการสอบสวนของตำรวจนี้ จะไม่มีการเสนอความเห็นในข้อกฎหมายต่ออัยการว่า ควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาในความผิดฐานใด เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจต้องกระทำเช่นนั้น การสอบสวนของตำรวจจึงเป็นเพียงการรวบรวมพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงเท่านั้น อัยการจะเป็นผู้มีหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาที่เสนอมาโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยพนักงานอัยการมีอำนาจที่จะทำการสอบสวนด้วยตนเองหรืออาจส่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจช่วยเหลือหรือร่วมมือในการสอบสวนหรือจะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการสอบสวนจนเสร็จก็ได้ ตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 191 และหลังจากนั้นพนักงานอัยการจะเป็นผู้ปรับบทกฎหมายเองว่าจะฟ้องผู้ต้องหาในความผิดฐานใดหรือไม่ ซึ่งถือเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ

แต่ในกรณีที่ เป็นคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน อัยการจะเข้าไปเกี่ยวข้องดูแลโดยใกล้ชิดกว่าคดีธรรมดาทั่วไป เช่น อาจจะเรียกให้ส่งสำนวนการสอบสวนมาตรวจดูเป็นระยะๆ หรืออาจให้ส่งพยานหรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายมาเพื่อซักถามก็ได้ ตลอดจนในคดีที่เป็นที่สนใจของประชาชน เช่น คดีที่ข้าราชการฝ่ายการเมืองหรือข้าราชการประจำระดับสูงถูกกล่าวหาว่ากระทำการทุจริตในตำแหน่งนั้น อัยการมักจะเป็นผู้ทำการจับกุมและสอบสวนคดีนั้นเสียเอง เพราะคดีเช่นนี้อธิบดีอัยการ (The Prosecutor-General) จะต้องรายงานให้คณะรัฐมนตรีได้รับทราบเป็นระยะๆ เพื่อที่คณะรัฐมนตรีจะได้สามารถตอบกระทู้ถามในรัฐสภาได้

ในประเทศญี่ปุ่น เอกชนไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง แม้ว่าเอกชนจะเป็นผู้เสียหายโดยตรงก็ตาม แต่เอกชนผู้เสียหายมีเพียงสิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์ (Complaint) ด้วย

หนังสือหรือด้วยวาจาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ เช่น พนักงานอัยการ, เจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่สืบสวน (Investigating official) โดยคำร้องทุกข์จะมีลักษณะเป็นการอธิบายถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและมีความประสงค์ที่จะให้มีการฟ้องร้องดำเนินคดี โดยปกติคำร้องทุกข์จะทำให้เกิดการสืบสวนคดีขึ้น ซึ่งคำร้องทุกข์นี้บางความผิดถือเป็นสิ่งที่ต้องมีก่อนที่จะฟ้องร้องคดี เช่นในความผิดที่กฎหมายต้องการให้มีการร้องทุกข์ โดยผู้มีอำนาจร้องทุกข์นี้จะต้องเป็นผู้เสียหาย, ผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เสียหายหรือผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมายจะมีอำนาจโดยอิสระในการร้องทุกข์ นอกจากนี้ การร้องทุกข์โดยหลัก จะไม่สามารถมอบอำนาจให้แก่ผู้อื่นได้ ยกเว้น กรณีความผิดอาญาที่มีความเสียหายต่อเนื่อง เกี่ยวกับกฎหมายสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ เหล่านี้สามารถมอบอำนาจในการร้องทุกข์ให้แก่บุคคลที่เป็นผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เสียหายในเวลานั้น²²

นอกจากผู้เสียหายแล้ว บุคคลใดหรือหน่วยงานราชการ หรือหน่วยงานท้องถิ่นที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการนั้น เชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สามารถยื่นคำกล่าวโทษ (Accusation) เป็นหนังสือหรือด้วยวาจาต่อพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งในกรณีที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษด้วยวาจา เจ้าพนักงานที่รับเรื่องจะต้องออกหนังสือ (Statement) เกี่ยวกับเรื่องที่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษนั้น²³

จึงเห็นได้ว่า หลักกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นถือว่าการฟ้องคดี เป็นอำนาจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ²⁴ ซึ่งในกรณีที่พบว่ามีความพยานหลักฐานแสดงว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แต่ถ้าอัยการได้พิจารณาถึง อุปนิสัย อายุ สภาวะแห่งจิตใจ สถานการณ์แวดล้อม และความร้ายแรงแห่งข้อหา ตลอดจนสภาพการณ์ภายหลังการกระทำผิดแล้วเห็นว่า ไม่เป็นการสมควร หรือไม่มีความจำเป็นที่จะต้องฟ้องร้องผู้กระทำความผิด อัยการก็อาจสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นเลย (prosecution dropped) หรืออาจชะลอการฟ้องไว้โดยมีกำหนดระยะเวลา (prosecution suspended) ภายใต้การคุมประพฤติ (probation) โดยพนักงานคุมประพฤติ²⁵ ทั้งนี้เนื่องมาจากทฤษฎีที่ว่า กฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น กำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของสังคมส่วนรวม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นหลักประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ประกอบกับทฤษฎีทางอาชญวิทยาที่ถือว่า ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นคนที่ใช้ของสังคม สมควรที่จะได้รับการรักษาเยียวยาจากสังคม ไม่ควรจะซ้ำเติม

²² Dando Shigemitsu, *The Japanese Law of Criminal Procedure*, Trans.B.J.George (South Hackensack: Fred B.Rothman, 1965), p.323.

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 239-241

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 247

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 248

เขาด้วยการประณามและลงโทษเสมอไป ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาจึงควรพิจารณาทั้งในด้านผลที่จะเกิดแก่สังคมส่วนรวมและผลต่อตัวผู้กระทำผิดควบคู่กันไป ว่าสังคมจะได้รับประโยชน์หรือไม่เพียงใด และตัวผู้กระทำผิดควรได้รับการปฏิบัติอย่างไร นำมาสู่หลักการฟ้องคดีโดยดุลพินิจ (The principle of discretionary prosecution)²⁶

3.3.2 การดำเนินคดีอาญาฐานความผิดพิเศษ

คนในประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดวิธีการดำเนินคดีในฐานความผิดพิเศษ ที่มีความคล้ายคลึงกับความผิดต่อส่วนตัวในประเทศไทย โดยพนักงานอัยการจะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดก็ต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์มอบคดีแล้วเท่านั้น ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา 133-135, 176-180, 224, 225, 227(1) (3), 229, 230-232, 244, 251, 255, 259, 261, 263, 264 เป็นต้น

3.3.3 กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 231(2) กำหนดให้กรณีที่ผู้เสียหายได้ถึงแก่ความตาย คู่สมรสที่ดี ผู้สืบสายโลหิตที่ดี พี่น้องที่ดี อาจยื่นคำร้องทุกข์ได้ เว้นแต่จะขัดต่อความปรารถนาที่ได้ออกของผู้เสียหาย²⁷ หรือมาตรา 233 ถ้าผู้เสียหายที่ถูกทำให้เสียชื่อเสียงได้ถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือทายาทก็สามารถร้องทุกข์แทนได้ แต่ก็จะต้องไม่ขัดต่อความปรารถนาที่ได้ออกของผู้เสียหายเช่นเดียวกัน²⁸

ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดมีอำนาจร้องทุกข์ในความผิดที่ต้องมีการร้องทุกข์ก่อนนั้น พนักงานอัยการสามารถแต่งตั้งให้บุคคลผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งทำคำร้องทุกข์ได้ ตามมาตรา 234²⁹

²⁶ ทวีศักดิ์ วัฒนากวัญ, "งานอัยการของประเทศไทย", หน้า 88-90.

²⁷ The Code of Criminal Procedure Article 231 "(1) A statutory representative of a victim may file a complaint independently. (2) When a victim has died, his/her spouse, a lineal relative, brother or sister may file a complaint, but not when this is against the express wishes of the victim."

²⁸ The Code of Criminal Procedure Article 233 "(1) With respect to the offense of defamation of a deceased person, his/her relatives or descendants may file a complaint. (2) The provision of the preceding paragraph shall apply also where, with respect to the offense of defamation, the victim has died without filing a complaint, but not when this goes against the express wishes of the victim."

²⁹ The Code of Criminal Procedure Article Article 234 "Where there is no person who can file a complaint with regard to an offense prosecutable upon a complaint, a public prosecutor may, upon the application of an interested person, designate a person who can file a complaint."

3.3.4 การระงับคดี

ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่นนั้น เนื่องจากเอกชนผู้เสียหายไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วยตนเอง แต่สามารถร้องทุกข์ต่อพนักงานอัยการหรือตำรวจเพื่อให้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิด และในความผิดบางฐานที่มีลักษณะคล้ายความผิดต่อส่วนตัวในประเทศไทย เช่น ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่น ช่มชู้นกระทำชำเรา ลักพา หมิ่นประมาท ทำให้เสียทรัพย์ ปิดบังเจตนาของผู้อื่น ความผิดเหล่านี้การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ตลอดเวลาก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาล โดยการถอนคำร้องทุกข์จะมีผลทำให้การดำเนินคดีอาญาระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 237 และจะมีผลไปถึงผู้ร่วมกระทำความผิดอื่นๆ ด้วย ตามมาตรา 238 โดยการร้องทุกข์หรือถอนคำร้องทุกข์นี้ไม่ใช่กิจการที่ต้องทำเองเฉพาะตัว ดังนั้นผู้เสียหายสามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นจัดการแทนได้ ตามมาตรา 240³⁰

ส่วนในกรณีที่ได้มีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว พนักงานอัยการอาจถอนฟ้องคดีในเวลาใดก็ได้ แต่ต้องก่อนที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 257 อำนาจดังกล่าวถือเป็นอำนาจเด็ดขาดของพนักงานอัยการ ไม่ต้องเสนอความเห็นเพื่อรับความเห็นชอบจากผู้ใดอีก

3.3.5 อายุความในการดำเนินคดี

สำหรับการดำเนินคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้กำหนดอายุความในคดีอาญาไว้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ อายุความในการฟ้องคดี กับ อายุความในการบังคับตามคำพิพากษา

สำหรับอายุความในการฟ้องคดีนั้น ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 250 ได้กำหนดอายุความในการฟ้องคดีไว้แตกต่างกันตามระวางโทษของความผิดฐานนั้นๆ เหมือนกับในประเทศไทย กล่าวคือ

1. 25 ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษประหารชีวิต
2. 15 ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และจะให้ทำงาน

³⁰ นพรัตน์ อักษร, "ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา", หน้า 58.

อื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม

3. 10 ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป และจะ
ให้ทำงานอื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม

4. 7 ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบห้าปี และจะให้
ทำงานอื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม

5. 5 ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และจะให้ทำงาน
อื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม

6. 3 ปี สำหรับความผิดที่มีระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือทั้งจำทั้งปรับ
โดยจะให้ทำงานอื่นด้วยหรือไม่ก็ตาม

7. 1 ปี สำหรับความผิดอาญาที่มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งวันแต่ไม่เกิน
สามสิบวัน (Misdemeanor imprisonment) และปรับตั้งแต่หนึ่งพันเยนแต่ไม่เกินหนึ่งหมื่นเยน
(Petty Fines)³¹

โดยอายุความฟ้องคดีจะเริ่มนับตั้งแต่เมื่อการกระทำความผิดอาญานั้นได้สิ้นสุด
ลงหรือถ้าเป็นการร่วมกันกระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป ให้อายุความเริ่มนับแต่เมื่อการกระทำสุดท้าย
สิ้นสุดลง ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดหลายฐานความผิด ให้ถือเอาฐานความผิดที่มีอัตรา
โทษสูงสุดเป็นหลักในการพิจารณาอายุความ และหากมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา
ทำให้ระวางโทษเพิ่มมากขึ้นหรือลดน้อยลง มิให้มีผลถึงกำหนดอายุความตามมาตรา 250 นี้
นอกจากนี้การฟ้องคดีจะมีผลให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ และจะมีการเริ่มนับต่อไปเมื่อการฟ้องคดี
สิ้นสุดลงเพราะศาลพิพากษายกฟ้องหรือคำฟ้องสมบูรณ์ตามกฎหมาย รวมถึงกรณีที่มีผู้กระทำความผิด
หลายคน การสะดุดหยุดอยู่ของผู้กระทำคนหนึ่งย่อมมีผลไปถึงผู้ร่วมกระทำความผิดคนอื่นๆด้วย³²

สำหรับกรณีที่ต้องมีการแจ้งความร้องทุกข์นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญาของญี่ปุ่น มาตรา 235 ได้กำหนดไว้ว่า การฟ้องคดีอาญาที่ต้องมีคำร้องทุกข์นั้น
จะต้องมีการร้องทุกข์ภายในกำหนด 6 เดือนนับแต่วันที่ผู้ร้องทุกข์ได้ทราบถึงผู้กระทำความผิด
เพราะจะเป็นการไม่เหมาะสมที่จะให้ระยะเวลาในการดำเนินคดีหยุดระงับไว้ชั่วคราวเป็นเวลานาน

³¹ ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา 16-17

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 251-254

ในกรณีที่เป็นเรื่องของส่วนบุคคล ซึ่งเหตุผลเดียวกันนี้ทำให้คำร้องทุกข์ในความผิดฐานลักพาตัวตามประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา 229 จะต้องมีการร้องทุกข์ภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่มีความพิพากษาประกาศว่าการสมรสเป็นโมฆะ³³

ในส่วนของกำหนดอายุความในการบังคับตามคำพิพากษานั้น ได้มีการกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น มาตรา 32 ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ศาลได้พิพากษาว่าบุคคลใดต้องรับโทษมากน้อยเพียงใด กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว หากไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ภายในกำหนดอายุความดังต่อไปนี้ ก็ไม่อาจจะนำผู้นั้นมาลงโทษนั้นได้อีกต่อไป

1. 30 ปี สำหรับกรณีต้องโทษประหารชีวิต
2. 20 ปี สำหรับกรณีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ไม่ว่าจะให้ทำงานอื่นด้วยหรือไม่
3. 15 ปี สำหรับกรณีต้องโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ไม่ว่าจะให้ทำงานอื่นด้วยหรือไม่
4. 10 ปี สำหรับกรณีต้องโทษจำคุกตั้งแต่สามปีแต่ไม่เกินสิบปี ไม่ว่าจะให้ทำงานอื่นด้วยหรือไม่
5. 5 ปี สำหรับกรณีต้องโทษจำคุกน้อยกว่าสามปี ไม่ว่าจะให้ทำงานอื่นด้วยหรือไม่
6. 3 ปี สำหรับกรณีต้องโทษปรับ
7. 1 ปี สำหรับกรณีต้องโทษริบทรัพย์สิน โทษจำคุกเล็กน้อย (misdemeanor imprisonment) หรือโทษปรับเล็กน้อย (petty fine)

3.4 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษถือเป็นต้นแบบของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่ได้เผยแพร่อิทธิพลไปยังประเทศต่างๆ ทั้งสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิอังกฤษ แต่ใน

³³ Dando Shigemitsu, The Japanese Law of Criminal Procedure, p.324.

ปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายในประเทศอังกฤษมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมค่อนข้างมาก สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเนื่องจากกฎหมายสหภาพยุโรปที่มีผลใช้บังคับกับประเทศสหราชอาณาจักรซึ่งมีประเทศอังกฤษเป็นส่วนหนึ่งด้วย ในการศึกษากฎหมายอังกฤษไม่ว่าในสาขาหรือแขนงใดจึงต้องศึกษากฎหมายสหภาพยุโรปในสาขาหรือแขนงนั้นควบคู่ไปด้วย³⁴

กระบวนการยุติธรรมของประเทศอังกฤษ ประกอบไปด้วยระบบศาลยุติธรรมประการหนึ่งซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่งทั้งปวง และระบบคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทอีกประการหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจวินิจฉัยข้อพิพาททางปกครอง สำหรับระบบศาลนั้น ประกอบไปด้วย ศาลสูงสุด ศาลสูง และศาลล่าง ในส่วนของที่มาของกฎหมายอังกฤษนั้น มิได้มีที่มาจากกฎหมายจารีตประเพณีและคำพิพากษาของศาลเท่านั้น แต่ยังมีที่มาจากแหล่งอื่นๆอีก เช่น กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาหรือองค์กรอื่นที่มีอำนาจตามกฎหมาย, หลักกฎหมาย Equity, กฎหมายสหภาพยุโรป, กฎหมายสิทธิมนุษยชน³⁵

ในประเทศอังกฤษ (England) มีหลักอันเป็นรากฐานสำคัญอันเป็นที่ยอมรับว่า ใครๆก็เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ (Anyone may prosecute) โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ หลักอันนี้มีที่มาจากแต่ดั้งเดิมจากกฎหมาย Common Law ที่ว่า พลเมืองทุกคนต่างมีหน้าที่ในอันที่จะต้องช่วยกันรักษากฎหมายหรือระเบียบของบ้านเมือง เพราะในขณะนั้นยังไม่มีหน่วยงานตำรวจอย่างในปัจจุบัน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะช่วยกันรับผิดชอบในการที่จะให้กฎหมายของบ้านเมืองเป็นไปโดยเรียบร้อย ป้องกันอาชญากรรมในสังคม ภาระหน้าที่นี้จึงรวมตลอดไปถึงการที่จะดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาใดๆด้วย ดังนั้นผู้ที่ฟ้องคดีอาญาได้อาจได้แก่ พนักงานอัยการ (Public Prosecutors) เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่หน่วยอื่นๆของรัฐบาลหรือกระทรวงทบวงกรมต่างๆหรือส่วนการปกครองท้องถิ่น (Local authorities) หรือเอกชนทั่วไป มีสิทธิฟ้องร้องคดีอาญาได้เอง ถือเป็นหลักทั่วไปที่มีมาตั้งแต่เดิมา อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ได้มีบทกฎหมายหลายฉบับบัญญัติว่าการฟ้องคดีอาญาบางประเภทจะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับอนุญาตยินยอมจากเจ้าหน้าที่บางคนของรัฐ (Prosecutions may not be brought without the consent of some public authorities) อันถือเป็นบทกฎหมายที่ออกมาเพื่อจำกัดสิทธิหรืออำนาจในการฟ้องคดีอาญา แต่ก็มีได้

³⁴ ประภาส สุวรรณจิตอารีย์, "ภาพรวมของระบบกฎหมายอังกฤษ" ใน ศาลยุติธรรมกับการพัฒนาวิชากฎหมายสู่สากล.

(กรุงเทพมหานคร: กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2554), หน้า 40-43.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44-53.

กระทบกระเทือนต่อหลักทั่วไปที่เป็นรากฐานที่ว่าใครๆก็ฟ้องคดีอาญาได้ เพราะข้อจำกัดดังกล่าว ถือเป็นข้อยกเว้นทั่วไป

3.4.1. หลักในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ³⁶

ขั้นตอนแรก ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี (Pre-trial Stages)

ในขั้นตอนนี้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีอำนาจดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดี ภายหลังจากที่ได้รับแจ้งว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยเริ่มต้นจากรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะดำเนินการเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีต่อไป เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจที่จะสั่งให้บุคคลหรือรถหยุดและทำการตรวจค้นได้ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าอาจจะพบสิ่งที่ได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวไว้ สำหรับประชาชน พลเมืองทั่วไปมีสิทธิจับกุมได้เฉพาะผู้กระทำความผิดอาญาในข้อหาที่ผู้ถูกจับมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุนเท่านั้น กรณีของการควบคุมตัวนั้นเจ้าพนักงานตำรวจสามารถควบคุมตัวได้ตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเพื่อการสอบสวน โดยสถานที่ควบคุมไม่จำเป็นต้องเป็นสถานีตำรวจ นอกจากนี้เจ้าพนักงานตำรวจยังมีอำนาจเข้าไปทำการค้นในที่รโหฐานเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานได้

หากเจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่า การฟ้องคดีอาญานั้นไม่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องหา เจ้าพนักงานตำรวจระดับสูงอาจออกเพียงคำตักเตือนและปล่อยตัวไป เมื่อผู้ต้องหารับว่าได้กระทำความผิดจริงและยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำเตือนนั้นแล้ว แต่หากมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดีได้และเจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่า การฟ้องคดีไม่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องหา ก็อาจออกเป็นคำตักเตือนแบบมีเงื่อนไขได้ เมื่อผู้ต้องหารับว่าได้กระทำความผิดจริงและยินยอมที่จะปฏิบัติตามคำเตือนนั้นแล้ว ทั้งนี้สำนักงานอัยการ หรือ Crown Prosecution Service หรือ CPS ภายใต้การบังคับบัญชาของอัยการสูงสุด หรือ Director of Public Prosecution หรือ DPP จะเป็นผู้พิจารณาว่าการนำวิธีดังกล่าวมาใช้มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ดำเนินการตามคำเตือนแบบมีเงื่อนไขนั้น ซึ่งหากผู้ต้องหาฝ่าฝืนก็จะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีต่อไป แต่ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจเห็นว่า การฟ้องคดีเหมาะสมกับผู้ต้องหาแล้ว ก็จะมีส่งสำนวน

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 76-82.

ความเห็นไปยัง CPS เพื่อพิจารณาว่าจะแจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่ โดย CPS จะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตามแนวทางของ CPS ที่เรียกว่า Threshold Test หลังจากแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ก็จะพิจารณาต่อไปว่าจะสมควรจะฟ้องคดีอาญาแก่ผู้ต้องหาหรือไม่ เพราะเป็นการดำเนินการแทนสาธารณชนโดยส่วนรวม มิได้ดำเนินการแทนผู้เสียหายเป็นการเฉพาะ โดยอาจพิจารณาจากการตรวจสอบพยานหลักฐานที่รวบรวมมาว่าพอเพียงแก่การฟ้องคดีแล้วหรือไม่ และการฟ้องคดียุ่่นั้นจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมหรือไม่ เพราะหากไม่มีประโยชน์ต่อส่วนรวมแล้วก็ไม่จำเป็นต้องฟ้องคดี เช่น ฟ้องคดีแล้วศาลก็ลงโทษเพียงเล็กน้อย หรือการฟ้องคดีอาจเป็นผลเสียหายแก่สุขภาพกายหรือสุขภาพจิตของเหยื่อ

ขั้นที่สอง ขั้นตอนการพิจารณาคดี (Trial Stage)

ผู้ที่มาทำการพิจารณาพิพากษาคดีจะถูกแบ่งตามประเภทของคดีเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความผิดที่ต้องมีการพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุนเท่านั้น จะเป็นความผิดที่ข้อหาร้ายแรง เช่น ความผิดต่อชีวิต ความผิดเกี่ยวกับเพศ
2. ความผิดที่ไม่ต้องมีการพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุน เป็นคดีเกี่ยวกับข้อหาที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรกำหนดไว้ว่าเป็น Summary Offences เช่น ความผิดต่อทรัพย์สินซึ่งจะเป็นความผิดที่มีอัตราโทษเล็กน้อย
3. ความผิดที่พิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุนหรือไม่ก็ได้ เป็นคดีเกี่ยวกับข้อหาที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรกำหนดไว้ว่าเป็นความผิดประเภทนี้ โดยจะขึ้นอยู่กับจำเลยว่าต้องการให้พิจารณาคดีแบบใด ระหว่างพิจารณาคดีต่อหน้า Magistrates หรือ คณะลูกขุน
4. ความผิดหลายข้อหาซึ่งมีบางข้อหาต้องพิจารณาคดีต่อหน้าคณะลูกขุน บางข้อหาเป็นคดีเล็กน้อย ถูกฟ้องรวมปนกันมา ก็สามารถพิจารณาคดีสำหรับทุกข้อหาต่อหน้าคณะลูกขุนได้

คำว่า Indictment เป็นคำที่ใช้เรียกในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ หมายถึง การกล่าวหาผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการว่า เป็นผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง มีการดำเนินคดีอาญาใน Crown Court มีพนักงานอัยการเป็นผู้ออก Indictment ในนามของทางราชการเรียกว่า The Crown ดังนั้น จึงเรียกความผิดที่ดำเนินคดีใน Crown Court ได้ว่า "Indictable Offence" แต่ทุกๆ

คดีจะเริ่มต้นที่ Magistrates' Court ซึ่งจะเป็นศาลที่ใช้ผู้พิพากษาเพียงคนเดียว มีกระบวนการพิจารณาคดีที่ไม่ยุ่งยากและไม่เต็มรูปแบบเหมือน Crown Court นอกจากนี้ Magistrates' Court ยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนอายุระหว่าง 10 ถึง 18 ปีด้วย

สำหรับการพิจารณาคดีโดย Crown Court นั้น จะแบ่งผู้พิพากษาออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับแรก ได้แก่ High Court Judges ทำหน้าที่พิจารณาคดีอาญาที่มีระดับความร้ายแรงมากที่สุดรวมถึงมีหน้าที่พิจารณาคดีแพ่ง ระดับที่สอง ได้แก่ High Court Judges, Circuit Judges และ Recorders ทำหน้าที่พิจารณาคดีที่มีระดับความร้ายแรงรองลงมา และระดับที่สาม ได้แก่ Circuit Judges หรือ Recorders เป็นผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีที่มีระดับความร้ายแรงน้อยที่สุด โดยคดีของ Crown Court นั้น ผู้พิพากษา 1 คน จะนั่งพิจารณาคดีร่วมกับคณะลูกขุน 12 คน

ขั้นที่สาม ขั้นตอนภายหลังการพิจารณาคดี (Post-trial Stages)

คู่ความที่ไม่พอใจคำพิพากษาสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาได้ โดยหากเป็นคำพิพากษาของ Magistrates' Court สามารถอุทธรณ์ไปยัง Crown Court ได้ ในกรณีเป็นการอุทธรณ์เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายก็อาจขอให้หรือไปยัง High Court เพื่อทำการพิจารณา โดยจะเสนอข้อหาในรูปแบบของคำถาม เรียกว่า Case Stated นอกจากนี้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ก็สามารถฎีกาไปยัง Supreme Court ได้ในกรณีเป็นปัญหาและข้อสำคัญที่ศาลสูงสุดควรพิจารณา

นอกจากนี้ในประเทศอังกฤษยังมีหน่วยงานที่ใช้ชื่อว่า "Criminal Case Review Commission (CCRC)" ทำหน้าที่คอยตรวจสอบคุณภาพคำพิพากษาคดีอาญาของ Magistrates' Court ซึ่งหากตรวจสอบแล้วพบว่ามีข้อผิดพลาดก็จะเสนอเรื่องต่อ Court of Appeal เพื่อดำเนินการพิจารณาทบทวนคำพิพากษาดังกล่าวต่อไป

กล่าวโดยสรุป การดำเนินคดีอาญาของอังกฤษนั้น อำนาจโดยทั่วไปในการสืบสวนสอบสวน ฟ้องร้องคดีทั่วไปเป็นอำนาจร่วมกันระหว่างตำรวจท้องที่กับผู้พิพากษา โดยตำรวจของอังกฤษอยู่ภายใต้การควบคุมของการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นอิสระ ปราศจากอิทธิพลจากส่วนกลาง ทำให้ตำรวจทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่จะได้เห็นข่าวว่าตำรวจอังกฤษจับรัฐมนตรีของอังกฤษได้ นอกจากนี้ประเทศอังกฤษมีหลักยอมให้ประชาชนทั่วไป ฟ้องคดีอาญาได้ แม้ตนจะไม่มีส่วนได้เสียในกรณีนั้น โดยถือว่าประชาชนทำแทนในนามของแผ่นดิน เพื่อให้การ

ปราบปรามคดีอาญาสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้ ดร.อมร จันทรมนุญณ์ ได้กล่าวไว้ว่า “ความจริงในเรื่องนี้ จะเรียกว่าประชาชนไป “ฟ้อง” คดีอาญาที่เตียวก็ไม่ตรงนัก เพราะอังกฤษเขาเรียกของเขาว่า ประชาชนไป “แจ้งข่าว (lay an information)” ต่อผู้พิพากษาศาลแขวงหรือผู้พิพากษาท้องถิ่น และผู้พิพากษาศาลแขวงหรือผู้พิพากษาท้องถิ่นก็จะทำการสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องจนกระทั่งสั่งให้ดำเนินคดีอาญาได้ในศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษา และข้อที่น่าสังเกตก็คือเจ้าหน้าที่ของศาลมีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษา ทั้งนี้ตามแนวคิดที่ว่า การปราบปรามผู้กระทำผิดเป็นหน้าที่ของรัฐ ศาลในฐานะองค์กรของรัฐย่อมมีหน้าที่นี้อยู่ด้วย”³⁷

อย่างไรก็ตาม วิธีพิจารณาของศาลอังกฤษได้วิวัฒนาการในทางที่ป้องกันมิให้ประชาชนผู้ทำการฟ้องคดีอาญาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการฟ้องคดีอาญาได้ เช่น เมื่อประชาชนได้ฟ้องคดีอาญาแล้วจะถอนคดีโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมจากศาลยุติธรรมไม่ได้ เป็นต้น ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายในคดีอาญาที่ประชาชนฟ้อง ศาลมีอำนาจพิจารณาให้ทางราชการจ่ายค่าชดใช้ให้แก่ประชาชนผู้เป็นโจทก์ได้ตามที่ศาลเห็นสมควรรัฐ

3.4.2 การดำเนินคดีอาญารฐานความผิดพิเศษ

จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันกฎหมายอังกฤษได้กำหนดความผิดทางอาญาไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรมากมายหลายฉบับ อาทิเช่น the Criminal Act 1967, the Abortion Act 1967, Theft Act 1968 และ 1978, the Criminal Law Act 1977, Offences Against the Person Act 1986, the Crime and Disorder Act 1998, Terrorism Act 2002 เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่า ประเภทความผิดอาญาของประเทศอังกฤษไม่มีการบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะว่า ความผิดประเภทใดเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้เหมือนอย่างในประเทศไทย ตลอดจนแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ที่ไม่เพียงแต่ผู้เสียหายเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดอาญา แต่สังคมโดยรวมก็มีส่วนได้รับผลกระทบไปด้วยเช่นเดียวกัน แนวคิดดังกล่าวทำให้ระบบวิธีพิจารณาความอาญาของอังกฤษมีลักษณะพิเศษ ไม่นำเรื่องส่วนตัวเสียหายของสังคมกับส่วนได้เสียเฉพาะตัวมาปะปนกัน ประเทศ

³⁷ อมร จันทรมนุญณ์, “อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องในขบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย,” ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ (กรุงเทพมหานคร: ชูติการพิมพ์, 2533) หน้า 169-170.

อังกฤษจึงไม่มีระบบการฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวที่ให้อำนาจฟ้องเฉพาะผู้เสียหายเท่านั้นเหมือนเช่นประเทศไทย แต่กลับถือว่าอำนาจฟ้องคดีอาญาเป็นของประชาชนทุกคน³⁸

3.4.3 การระงับคดี

แม้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในประเทศอังกฤษประชาชนทุกคนถือเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ แต่ก็ยังถือว่าการดำเนินการฟ้องคดีอาญาในประเทศอังกฤษเป็นการกระทำในนามของกษัตริย์และเป็นเรื่องของแผ่นดินเช่นเดียวกัน ดังนั้นเมื่อได้ฟ้องเป็นคดีอาญาที่ศาลแล้ว คู่กรณีในกระบวนการพิจารณาจึงไม่อาจประนีประนอมยอมความยุติคดีกันเองได้โดยมิได้รับความยินยอมจากรัฐหรือเจ้าพนักงานของรัฐเสียก่อน ซึ่งหากคู่กรณีไปตกลงประนีประนอมยอมความกันเองโดยพลการแล้ว ในระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือคอมมอนลอว์ จะถือว่าเป็นความผิดอาญาฐานยอมความ (Compounding Offences) ซึ่งในกรณีที่โจทก์หรือจำเลยประสงค์จะให้คดีอาญาที่อยู่ศาลนั้นระงับไป สามารถกระทำได้โดยการที่โจทก์หรือจำเลยร้องขอไปยัง Attorney General เพื่อให้ออก Nolle Prosequi อันมีลักษณะเป็นคำสั่งของกษัตริย์ว่าการฟ้องคดีอาญานั้นให้เป็นอันยุติลง เนื่องจากคดีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลไปแล้ว Attorney General แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่จะยุติคดีได้โดยทำเป็น Nolle Prosequi ซึ่งการที่จะออกเป็น Nolle Prosequi ต้องกระทำในระยะเวลาที่ศาลมีคำพิพากษา มิเช่นนั้นก็มีอาจกระทำได้³⁹

ในคดีอาญาที่มีผู้ยื่นฟ้องแล้ว แต่ได้ถอนฟ้องไปก็ดีหรือไม่ดำเนินคดีต่อไปภายในเวลาอันสมควรก็จะต้องมีการรายงานไปยังอธิบดีกรมอัยการ หรือที่เรียกว่า Director of public prosecution หรือ D.P.P. ด้วย เพื่อที่ D.P.P. จะได้พิจารณาต่อไปว่าการฟ้องคดีหรือการถอนฟ้องคดีนั้นได้กระทำไปโดยสุจริตหรือไม่ หรือเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นการสมควรที่จะให้มีการดำเนินคดีนั้นต่อไปไม่ว่าผู้เป็นโจทก์จะได้ถอนฟ้องคดีนั้นแล้วหรือไม่ อนึ่ง หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเพื่อประโยชน์สาธารณะ D.P.P. อาจเข้าไปแทรกแซงดำเนินคดีอาญาที่ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นโจทก์ได้ หาก D.P.P. เห็นเป็นการสมควร⁴⁰

3.4.4 อายุความในการดำเนินคดี

³⁸ อุดม รัฐอมฤต, "การฟ้องคดีอาญา," วารสารนิติศาสตร์ 22, ฉบับที่ 2 (มิถุนายน 2537): 243.

³⁹ นพรัตน์ อักษร, "ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา", หน้า 57.

⁴⁰ อูทิศ วีรวัฒน์, "อัยการสกอตแลนด์และอัยการอังกฤษ," ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ (กรุงเทพมหานคร: ชุดีมาการพิมพ์, 2533), หน้า 59.

อายุความ ตามกฎหมายในระบบจารีตประเพณี หมายความว่าถึงบทบัญญัติ (Statute) ซึ่งกำหนดเวลาสูงสุดที่กฎหมายจะสามารถเข้ามาดำเนินการนับแต่เกิดเหตุ ดังนั้นเมื่อประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี จึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องอายุความ ในคดีอาญาว่า การฟ้องคดีอาญาเป็นการกระทำแทนกษัตริย์ ซึ่งกษัตริย์สามารถกระทำสิ่งใดก็ได้ โดยปราศจากความผิด ดังนั้นแม้จะปล่อยให้คดีขาดอายุความก็ยังสามารถฟ้องคดีได้ ในกฎหมาย คอมมอนลอว์จึงมีหลักว่า “อายุความจะไม่ใช้กับกษัตริย์” เมื่อกฎหมายของประเทศอังกฤษถือ หลักการดำเนินคดีโดยประชาชน ตามแนวความคิดที่ว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิ หรือมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ การฟ้องคดีของ ประชาชนจึงเป็นการฟ้องในนามของกษัตริย์นั่นเอง ดังนั้นการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายอังกฤษ โดยทั่วไปไม่มีอายุความกำหนด การฟ้องคดีสามารถกระทำได้เมื่อใดก็ได้ เว้นแต่มีกำหนดไว้ใน กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นการเฉพาะในคดีอาญาบางประเภทเท่านั้น เพราะกฎหมายลาย ลักษณ์อักษรถือเป็นกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติที่มีผลใช้บังคับได้เช่นกันนอกจากกฎหมายที่มา จากคำพิพากษาของศาล เมื่อปัจจุบันสังคมมีการขยายตัวมากขึ้น สภาพสังคมแตกต่างไปจากเดิม จึงต้องมีความจำเป็นที่ต้องบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกในการควบคุมสังคม รวมไปถึง กำหนดเรื่องอายุความในการฟ้องคดีด้วยนั่นเอง⁴¹

3.5 เปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวในต่างประเทศ

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะทำการเปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาของประเทศทั้งสามประเทศที่ได้ กล่าวมาข้างต้น โดยสรุปเป็นตารางเพื่อให้สะดวกและง่ายต่อการเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังนี้

ประเด็นเรื่อง ประเทศ	ผู้มีอำนาจในการฟ้อง คดี	ผู้เสียหายถึงแก่ความ ตายก่อนร้องทุกข์	การระงับคดี
ประเทศเยอรมันนี	- อั ย ก า ร เ ป็ น ผู้รับผิดชอบในการ ฟ้องคดี	คู่สมรส-บุตร, บิดา มารดา, พี่น้อง และ หลาน ตามลำดับ มี	- ผู้เสียหายไม่อาจ ถอนคำร้องทุกข์ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมาย

⁴¹ วินัย เหมสุหรี, การกำหนดอายุความอาญากับการดำเนินคดีอาญาบางประเภท, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมศาสตร์ 2552) หน้า 52-55

ประเทศ ประเด็นเรื่อง	ผู้มีอำนาจในการฟ้องคดี	ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์	การระงับคดี
	- เอกชนจะฟ้องคดีเองได้เฉพาะความผิดที่กฎหมายให้อำนาจไว้	สิทธิร้องทุกข์แทนได้	บัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ - อัยการถอนฟ้องได้ก่อนเริ่มพิจารณาคดี ส่วนเอกชนถอนฟ้องได้ก่อนศาลมีคำพิพากษาและจำเลยต้องยินยอม - เอกชนยอมความได้ก่อนที่จะยื่นฟ้องคดีต่อศาล
ประเทศญี่ปุ่น	- เอกชนไม่มีสิทธิฟ้องคดี - อำนาจฟ้องคดีเป็นของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ	คู่สมรส, ผู้สืบสายโลหิตหรือพี่น้องอาจยื่นคำร้องทุกข์แทนได้ แต่จะต้องไม่ขัดต่อเจตนาของผู้เสียหายที่แท้จริง	- ผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ตลอดเวลาก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาล - พนักงานอัยการอาจถอนฟ้องคดีในเวลาใดก็ได้ แต่ต้องก่อนที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา
ประเทศอังกฤษ	- เปิดโอกาสให้เอกชนมีสิทธิฟ้องคดีเองได้อย่างกว้างขวาง แม้	-	โจทก์หรือจำเลยร้องขอต่อ Attorney General เพื่อให้

ประเด็นเรื่อง ประเทศ	ผู้มีอำนาจในการฟ้อง คดี	ผู้เสียหายถึงแก่ความ ตายก่อนร้องทุกข์	การระงับคดี
	มิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสีย เว้นแต่บางฐานที่ต้อง ขออนุญาตก่อน - เจ้าหน้าที่ตำรวจและ อัยการมีอำนาจฟ้อง คดี		อ อ ก เ ป็ น Nolle Prosequi ก่อนศาลมี คำพิพากษา

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวในศาล

4.1 ความนำ

การดำเนินคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวสามารถเลือกได้ 2 แนวทาง คือ ผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาผ่านทางรัฐ โดยการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้รัฐเป็นผู้สืบสวน สอบสวน ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแทนตน หรืออีกแนวทางหนึ่งคือ ผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง โดยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งทั้งสองแนวทางดังกล่าวนี้ มีขั้นตอนและรูปแบบในการดำเนินคดีที่แตกต่างกันออกไป และเมื่อคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลแล้ว ก็จะมีปัญหาที่น่าจะนำมาพิจารณาหลายประการ กล่าวคือ การที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์หรือระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกานั้น จะสามารถดำเนินคดีต่อไปได้หรือไม่ หรือแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้แทนนิติบุคคลที่กระทำความผิดต่อนิติบุคคลเสียเองนั้นเหมาะสมหรือไม่ กรณีการกระทำความผิดกรรมเดียวกัน แต่มีผู้เสียหายหลายคน หากผู้เสียหายคนหนึ่งหมดสิทธิดำเนินคดีเพราะคดีขาดอายุความ จะผลกระทบต่อผู้เสียหายคนอื่นหรือไม่ หรือการที่โจทก์ฟ้องเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดินโดยไม่มีการร้องทุกข์ มีเพียงคำกล่าวโทษ ต่อมาศาลฟังว่าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวจะมีผลกระทบต่ออำนาจฟ้องของอัยการหรือไม่ เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาแล้ว ควรที่จะให้มีการถอนฟ้องหรือระงับคดีด้วยวิธีอื่นหรือไม่ และอายุความในการฟ้องคดีของเอกชนผู้เสียหายในกรณีที่ยังมิได้แจ้งความร้องทุกข์มีเพียงใด

4.2 การดำเนินคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

เมื่อมีการกระทำความผิดในฐานะความผิดที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวเกิดขึ้น กฎหมายมองว่าผู้ถูกกระทำย่อมได้รับความเสียหายเป็นการเฉพาะตัว สังคมโดยรวมมิได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดดังกล่าวมากเท่าไร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิเลือกที่จะดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดในแนวทางที่เหมาะสมแก่ตนเองมากที่สุด หรือผู้เสียหายบางรายอาจใช้สิทธิดำเนินคดีทั้งสองแนวทางพร้อมกันก็สามารถทำได้ แต่ภายหลังเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ก็เกิดปัญหาในการพิจารณาคดีของศาล 2 กรณี คือ กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ประการหนึ่ง และกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกาอีกประการหนึ่งว่าจะสามารถดำเนินกระบวนการต่อไปได้หรือไม่อย่างไร ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

4.2.1 ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์

ในกรณีที่ผู้เสียหายประสงค์ที่จะใช้สิทธิดำเนินคดีอาญาผ่านทางรัฐ โดยให้เจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแทนตนเองนั้น ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องทำการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นอันดับแรกก่อน เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” อันถือเป็นบทบังคับ มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการในทันที ดังนั้นคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายจึงถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสอบสวนคดีความผิดต่อส่วนตัว หากไม่มีคำร้องทุกข์พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจทำการสอบสวนคดีได้ แต่ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาลประการหนึ่งคือ เมื่อผู้เสียหายในคดีความผิดต่อส่วนตัวถึงแก่ความตายไปก่อนที่จะไปทำการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่นนี้จะสามารถดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นต่อไปได้หรือไม่ กล่าวคือ บุคคลอื่นจะสามารถร้องทุกข์แทนผู้ตายก็ได้ ฟ้องคดีแทนก็ได้ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีต่อไปเองได้หรือไม่ หรือหากผู้อื่นเข้าแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว จะกระทบต่ออำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนและอำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการหรือไม่

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องแล้ว จะพบว่า ความผิดต่อส่วนตัวตามกฎหมายไทยในปัจจุบันเกือบทั้งหมด เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนโดยมิได้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ บุคคลอื่นก็จะไม่สามารถแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ หากจะทำได้ก็แต่เพียงการกล่าวโทษ ซึ่งเมื่อเป็นความผิดต่อส่วนตัว แต่ไม่ปรากฏการร้องทุกข์โดยชอบ พนักงานสอบสวนย่อมไม่มีอำนาจทำการสอบสวนคดีโดยชอบ ส่งผลให้กระทบต่ออำนาจฟ้องคดีของพนักงานอัยการ เพราะกฎหมายมิได้ให้สิทธิแก่บุคคลอื่นนอกจากผู้เสียหายที่จะทำการแจ้งความร้องทุกข์แทนผู้เสียหายหรือฟ้องคดีแทนหรือให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีต่อไปได้ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 ที่กำหนดให้มีผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ก็จะมีเห็นได้ว่า แม้ผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวจะเป็นผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ แต่หากผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งเป็นผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ เช่นนี้อำนาจปกครองของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลย่อมหมดสิ้นไปพร้อมกับความ

ตายของผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ ดังนั้นเมื่อไม่มีอำนาจปกครองแล้ว จึงไม่อาจเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลได้ นั่นคือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่อาจเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนตามมาตรา 5(1) ได้ หรือหากจะพิจารณาที่มาตรา 5(2) ก็จะต้องเป็นความผิดที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น ที่กฎหมายให้สิทธิผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ หากได้รวมถึงความผิดต่อส่วนตัวไม่ นอกจากนี้แม้จะมีการกล่าวโทษจากผู้อื่น แต่คำกล่าวโทษก็ไม่ใช่คำร้องทุกข์ ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจสอบสวน ส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีตามไปด้วยนั่นเอง เมื่อฟ้องคดีขึ้นมาสู่ศาล ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกรณีที่เป็นปัญหาที่จะพิจารณาไว้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสะดวกต่อการอธิบายต่อไปดังนี้ นางสาวแดง อายุ 21 ปี ถูกนายดำข่มขืนกระทำชำเรา แต่มิได้กระต่อน้ำธรรกานัน และมีได้เป็นเหตุให้นางสาวแดงได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ต่อมาหลังเกิดเหตุนางสาวแดงประสบอุบัติเหตุจนถึงแก่ความตาย โดยมีได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้ เช่นนี้ย่อมไม่เข้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 ที่จะมีผู้มีอำนาจจัดการแทนนางสาวแดงซึ่งเป็นผู้เสียหายโดยตรงในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราได้ เพราะนางสาวแดงไม่ใช่ผู้เยาว์ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรามิใช่ความผิดที่เป็นการทำร้ายนางสาวแดงจนถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ หรือจะให้ผู้อื่นมากกล่าวโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(8) ก็ได้ เพราะความผิดที่นายดำกระทำต่อนางสาวแดงเป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 อันถือเป็นความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัว ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 ซึ่งห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะได้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรค 2 หากมีเพียงการกล่าวโทษในชั้นสอบสวนและพนักงานอัยการนำคดีมาฟ้องต่อศาล ศาลก็จะมีคำพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากพนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะการสอบสวนในคดีความผิดต่อส่วนตัว โดยไม่มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ ดังนั้นกรณีดังกล่าวจึงไม่สามารถดำเนินคดีกับนายดำในความผิดฐานนี้ได้ นายดำจึงไม่ถูกดำเนินคดีในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรานางสาวแดง

นอกจากนี้มีข้อสอบถามผู้ขึ้นเนติบัณฑิต สมัยที่ 62 ปีการศึกษา 2552 ภาคที่ 2 กลุ่มกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อที่ 1 มีประเด็นคำถามว่า ในวันนัดสืบพยานโจทก์ นายสายได้พบกับนายเงิน นายสายโกรธจึงตรงเข้าหยิบโทรศัพท์เคลื่อนที่ของนายเงินขว้างลงที่พื้นจน

แตก ต่อมานายเงินถึงแก่ความตายด้วยโรคประจำตัวโดยยังไม่ทันได้ดำเนินคดีข้อหาทำให้เสียทรัพย์แก่นายสาย นางนุชมารดาของนายเงินยื่นฟ้องนายสายเป็นจำเลยข้อหาทำให้เสียทรัพย์ โทศภัทท์เคลื่อนที่ของนายเงิน ให้วินิจฉัยว่า นางนุชจะยื่นฟ้องนายสายในข้อหาทำให้เสียทรัพย์ได้หรือไม่

ธงคำตอบเฉลยว่า ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์โทศภัทท์เคลื่อนที่ของนายเงินนั้น ความผิดเกิดขึ้นในขณะที่นายเงินยังมีชีวิตอยู่ นายเงินจึงเป็นผู้เสียหาย เมื่อนายเงินถึงแก่ความตายโดยยังมีได้ฟ้องนายสาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4, 5 และ 6 ไม่ได้ให้อำนาจนางนุชเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาแทนนายเงินได้ นางนุชไม่ใช่ผู้เสียหาย จึงไม่มีอำนาจฟ้องคดีนี้

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ฐานความผิดต่อส่วนตัวส่วนใหญ่จะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปได้ แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่ 2 กลุ่มฐานความผิดที่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปได้ แม้ผู้เสียหายจะถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ คือ ความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326-328 และ ความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลภาพของผู้อื่นที่มีการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 16 ซึ่งทั้งสองกลุ่มความผิดนี้ กฎหมายให้สิทธิแก่ บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ได้และให้ถือเป็นผู้เสียหาย นั่นหมายความว่า บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายทั้ง 2 กลุ่มความผิดนี้ ถือเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) จึงย่อมมีสิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลหรือสิทธิอื่นๆด้วยตนเองได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 เหมือนกับเป็นผู้เสียหายคนหนึ่ง

สำหรับเหตุผลที่กฎหมายกำหนดไว้เพียง 2 กลุ่มความผิดนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นเพราะผู้ร่างกฎหมายมองว่า ความผิดต่อส่วนตัวทั้งสองกลุ่มดังกล่าว เป็นความผิดที่ไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังส่งผลเสียหายต่อบิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายด้วย ผู้ร่างกฎหมายจึงบัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลดังกล่าว เสมือนหนึ่งเป็นทายาทของผู้เสียหาย ให้สามารถเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้ตายต่อไปได้ โดยให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้เสียหายด้วยเลย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในปัจจุบันสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นยุคอินเทอร์เน็ตหรือสังคมไซเบอร์ที่มีการติดต่อสื่อสารถึงกันได้อย่างกว้างขวาง มีเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ทำให้ผู้คนในสังคมรับรู้ และรับทราบถึงข่าวสารข้อมูลต่างๆที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

ตลอดจนมีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากมาย ซึ่งย่อมส่งผลให้ความผิดต่อส่วนตัวในปัจจุบันมิได้ส่งผลกระทบต่อเฉพาะผู้เสียหายเป็นการเฉพาะตัวอีกต่อไปเท่านั้น แต่จะส่งผลถึงครอบครัว ญาติพี่น้อง คนใกล้ชิดของผู้เสียหายด้วยในลักษณะเช่นเดียวกับความผิดฐานหมิ่นประมาท ดังนั้นการที่กฎหมายไม่เปิดช่องให้ผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบโดยตรงจากการกระทำความผิดดังกล่าว นอกเหนือจากผู้เสียหายโดยตรง ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้ จึงถือเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมนัก และเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม เพราะผู้กระทำผิดจะลอยนวล ในขณะที่ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาชดเชย

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรที่จะมีการทบทวนบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ โดยควรให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายต่อไปได้ แต่ประเด็นที่จะต้องพิจารณาคือ ควรที่จะให้สิทธิแก่ทายาทในลักษณะเดียวกับความผิดฐานหมิ่นประมาทหรือพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 16 หรือไม่ หรือควรให้สิทธิในการดำเนินคดีแก่ทายาทของผู้เสียหายมากน้อยเพียงไร จึงจะเหมาะสม

สำหรับผู้ที่จะมีอำนาจเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายนั้น โดยหลักควรที่จะเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นๆ หรือเป็นทายาทผู้ใกล้ชิดกับผู้เสียหายที่ทราบถึงความประสงค์ของผู้เสียหายที่แท้จริงเป็นอย่างดี ซึ่งในประเด็นเดียวกันนี้ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมันนี มาตรา 77 ได้กำหนดให้มีผู้ที่สามารถเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหายต่อไปได้ด้วยการยื่นคำร้องทุกข์ได้แก่ คู่สมรสหรือบุตร ถ้าหากไม่มีคู่สมรสหรือบุตร ให้สิทธิดังกล่าวโอนไปยังบิดามารดา ถ้าบิดามารดาตายไปแล้ว ก็ให้สิทธินั้นโอนไปยังพี่น้อง หรือหลาน ทั้งนี้สิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์จะไม่โอนไปถ้าการดำเนินคดีนั้นเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ที่เคยแสดงไว้ของผู้เสียหาย จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายเยอรมันนีให้บุคคลตามลำดับดังต่อไปนี้สามารถร้องทุกข์แทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายไปก่อนร้องทุกข์ได้ อันดับแรกคือ คู่สมรสและบุตร ต่อมาจึงเป็นบิดามารดา พี่น้อง และหลานตามลำดับ

ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 231(2) ได้กำหนดให้การถึงแก่ความตาย คู่สมรสก็ดี ผู้สืบสายโลหิตก็ดี พี่น้องก็ดี ยื่นคำร้องทุกข์ได้ เว้นแต่จะขัดต่อความปรารถนาที่ได้แสดงออกของผู้เสียหาย หรือตามมาตรา 233 กำหนดว่า ถ้าผู้เสียหายที่ถูกทำให้เสียชื่อเสียงได้ถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือทายาทก็สามารถร้องทุกข์แทนได้ แต่ก็จะต้องไม่ขัดต่อความปรารถนาที่ได้แสดงออก

ของผู้เสียหายเช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นก็มีการบัญญัติกฎหมายรองรับในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ไว้ โดยให้สิทธิแก่คู่สมรส ผู้สืบสายโลหิต พี่น้อง แต่มีข้อน่าสังเกตว่ามีเฉพาะผู้สืบสายโลหิต แต่ไม่รวมถึงผู้บุพการีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 231(2) แต่ส่วนมาตรา 233 ก็คล้ายกับประมวลกฎหมายอาญามาตรา 333 ของไทย แต่อาจมีการแตกต่างกันบ้างในส่วนของผู้ที่สามารถร้องทุกข์แทนได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายของไทยในปัจจุบันกับบทกฎหมายของประเทศเยอรมันนีและประเทศญี่ปุ่นแล้ว พบว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ กฎหมายไทยยังมีช่องว่างที่บุคคลอื่นใดไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปได้ ต่างจากกฎหมายของประเทศเยอรมันนีและประเทศญี่ปุ่นที่ได้บัญญัติถึงตัวบุคคลที่สามารถเข้าดำเนินการทางอาญาต่อไปได้อย่างชัดเจน โดยของประเทศเยอรมันนีได้แก่คู่สมรส-บุตร, บิดามารดา, พี่น้อง และหลาน โดยจะพิจารณาไปตามลำดับ โดยให้ความสำคัญกับคู่สมรสและบุตรมาก่อนเป็นลำดับแรก หากปรากฏว่ายังมีบุคคลดังกล่าวอยู่ บุคคลที่เหลือก็ไม่อาจร้องทุกข์ได้ ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้เฉพาะคู่สมรส, ผู้สืบสายโลหิต และพี่น้องเท่านั้น จะมีก็แต่เพียงความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 333 วรรค 2 และความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลภาพของผู้อื่นที่มีการสร้างขึ้น ตัดต่อเติมหรือดัดแปลง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 16 เท่านั้น ที่กำหนดให้สิทธิแก่บิดามารดา บุตร และคู่สมรสของผู้เสียหายไว้อย่างกว้างขวาง โดยให้ถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้เสียหายอันสามารถดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายต่อไปได้

ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า หลักการข้างต้นนี้ เป็นเพราะผู้ร่างกฎหมายมองว่า ความผิดฐานหมิ่นประมาทนี้ ย่อมนำมาซึ่งความเสียหายต่อชื่อเสียงของบิดามารดา คู่สมรส และบุตรของผู้เสียหายด้วย เมื่อผู้เสียหายที่แท้จริงถึงแก่ความตายไป ความเสียหายที่เกิดขึ้นมิได้ตายไปตามผู้เสียหายนั้นด้วย แต่ยังคงเป็นมลทินติดตัวบุคคลดังกล่าวอยู่ต่อไปเป็นการเฉพาะตัว ดังนั้นผู้ร่างกฎหมายจึงกำหนดให้บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้เสียหายเหล่านี้ ถือเป็นผู้เสียหายด้วยกันทุกคน ต่างคนต่างมีสิทธิดำเนินคดีด้วยตนเองอย่างเต็มที่ แต่ถือว่าเป็นกรณีที่การกระทำเดียวกันมีผู้เสียหายหลายคนนั่นเอง แต่หากจะนำมาปรับใช้กับความผิดต่อส่วนตัวในฐานอื่นๆอาจไม่เหมาะสมนัก เพราะลักษณะของความผิดและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้อื่นนั้น มีความแตกต่างกัน อีกทั้งการที่กฎหมายฉบับใดจะบัญญัติให้ถือว่าผู้ใดเป็นผู้เสียหายจะต้องใคร่ครวญให้ดี เพราะจะมี

ผลในทางกฎหมายกว้างไกลมาก การที่กฎหมายกำหนดให้มีบุคคลหลายคนเป็นผู้เสียหายพร้อมกันในการกระทำความผิดเดียวกันย่อมจะต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เพราะเกี่ยวพันถึงสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตลอดจนความสับสน วุ่นวายในการดำเนินคดี การให้สิทธิแก่ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน และคู่สมรสของผู้เสียหายในการดำเนินคดีแทนต่อไปจึงต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม และใช้บังคับได้จริง ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติตามมา ซึ่งในความผิดต่อส่วนตัวในฐานะอื่น ๆ จึงยังไม่สมควรนำหลักที่กล่าวมาข้างต้นมาปรับใช้

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวางบรรทัดฐานเสมอมา และได้รับการยอมรับจากนักกฎหมายโดยทั่วไป จนเป็นหลักที่มั่นคงแล้วว่า “สิทธิถอนคำร้องทุกข์ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ถือเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน จึงตกทอดแก่ทายาท¹” ซึ่งในประเด็นนี้ อ.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า² หลักตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ว่า สิทธิถอนคำร้องทุกข์ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ถือเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน จึงตกทอดแก่ทายาทนั้น เมื่อทายาทถอนคำร้องทุกข์ได้ (เมื่อผู้เสียหายตายไปแล้ว) แปลความกลับกันก็คือ ทายาทย่อมมีสิทธิร้องทุกข์ได้เมื่อผู้เสียหายตายไปแล้วเช่นกัน

นอกจากนี้ อ.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้ให้ความเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำลังพิจารณาไว้ว่า³ “แม้จะให้สิทธิแก่ทายาทสามารถร้องทุกข์ได้เมื่อผู้เสียหายตายไปแล้ว แต่ทายาทจะฟ้องเองไม่ได้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2219/2521, 878/2515 เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5162/2547 วินิจฉัยว่า ในความผิดฐานฉ้อโกง เมื่อผู้เสียหายที่ถูกฉ้อโกงตาย บุตรของผู้ตายจะฟ้องผู้ที่ฉ้อโกงไม่ได้ เพราะไม่ใช่กรณีตามมาตรา 5(2) ดังนั้น การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยเช่นนี้ ก็แสดงว่าศาลฎีกาไม่ถือว่าสิทธิในการฟ้องคดีฐานฉ้อโกง เป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน จึงไม่ตกทอดแก่ทายาท”

โดยผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับความเห็นข้างต้น กล่าวคือ หลักการที่ศาลฎีกาวางแนวบรรทัดฐานเสมอมาว่า สิทธิในการฟ้องคดี ไม่ใช่สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน จึงไม่ตกทอดแก่ทายาทนั้น ถือเป็นหลักที่ถูกตั้งและควรที่จะถือเป็นแนวบรรทัดฐานต่อไป ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงบริบทของสังคมในปัจจุบันเปรียบเทียบกับความผิดต่อส่วนตัวตามกฎหมายของไทย ตลอดจนแนว

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11/2518, 751/2541, คร.372/2549

² เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา, หน้า 117-118.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93, 107-108.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง แนวทางที่มีความเหมาะสมที่สุดในขณะนี้คือ เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ ควรให้สิทธิเฉพาะแก่ทายาทผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น ที่สามารถแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปได้ โดยให้ถือว่าสิทธิในการร้องทุกข์ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท เช่นเดียวกับการโอนคำร้องทุกข์ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวได้แก่ ความผิดฐานฉ้อโกง ฐานโกงเจ้าหนี้ ฐานยักยอก ฐานทำให้เสียทรัพย์สิน และฐานบุกรุก แต่ในความผิดต่อส่วนตัวฐานอื่น ๆ นั้น ยังคงต้องถือว่าความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ยุติหรือจบลงไปพร้อมกับความตายของผู้เสียหาย เนื่องจากความผิดต่อส่วนตัวเหล่านี้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นการเฉพาะตัวเท่านั้น บุคคลอื่น ๆ มิได้รับความเสียหายไปด้วย หากจะให้ทายาทของผู้เสียหายเหล่านั้น เข้ามาร้องทุกข์แทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายต่อไปได้ อาจทำให้ความที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของความผิดต่อส่วนตัวฐานนั้น ๆ เปลี่ยนแปลงไปและประเด็นที่สำคัญคือ ทายาทของผู้เสียหายมิใช่ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่จะสามารถดำเนินการใดๆ แทนผู้เสียหายต่อไปได้นั่นเอง

กล่าวโดยสรุป กรณีที่ผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์นี้ ตามกฎหมายไทยในปัจจุบันให้สิทธิแก่ทายาทของผู้เสียหายที่จะสามารถดำเนินการต่อไปได้เฉพาะกรณีที่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326-328 และ ความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลภาพของผู้อื่นที่มีการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 ซึ่งทั้งสองกลุ่มความผิดนี้ กฎหมายให้สิทธิแก่ บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ได้และให้ถือเป็นผู้เสียหาย นั้นหมายความว่า บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายทั้ง 2 กลุ่มความผิดนี้ ถือเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) มีสิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลหรือสิทธิอื่นๆด้วยตนเองได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 เหมือนกับเป็นผู้เสียหายคนหนึ่ง ถือเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ความผิดกรรมหนึ่งมีผู้เสียหายหลายคนนั่นเอง

แต่ถ้าเป็นกรณีอื่น ๆ นอกจากนี้ ตามกฎหมายของไทยในปัจจุบันยังมิได้กำหนดให้สิทธิในการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายต่อไปได้ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลฎีกาในส่วนที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศแล้ว พบว่า เฉพาะ

ในความผิดต่อส่วนตัวที่เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ควรที่จะให้สิทธิแก่ทายาทของผู้เสียหายที่จะแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายได้ โดยถือว่าสิทธิในการร้องทุกข์เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทนั่นเอง สำหรับความผิดต่อส่วนตัวฐานอื่น ๆ นั้น คงไม่สามารถมีผู้ใดที่จะสามารถเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ได้ เนื่องจากเหตุผลตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น คงต้องถือเป็นข้อคิดและข้อเตือนใจสำคัญ สำหรับผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัว หากประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษตามกฎหมาย จะต้องรีบดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์หรือฟ้องคดีต่อศาลภายในอายุความ มิเช่นนั้นอาจทำให้เสียสิทธิดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งวิธีการแจ้งความร้องทุกข์และการฟ้องคดีก็ปรากฏตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาแล้วในบทที่ 2

4.2.2 ผู้เสียหายถึงแก่ความตายระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา

เมื่อมีการดำเนินคดีในคดีความผิดต่อส่วนตัวจนกระทั่งศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาแล้ว อาจเป็นกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีก็ดี หรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองก็ดี เช่นนี้หากคดีอยู่ระหว่างการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย มีปัญหาว่าจะสามารถดำเนินคดีต่อไปได้หรือไม่ โดยจะแยกพิจารณาออกเป็นกรณีดังต่อไปนี้

กรณีแรก เป็นกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาล หลังจากผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ตามระเบียบในคดีความผิดต่อส่วนตัวเรียบร้อยแล้ว จนกระทั่งศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา และอยู่ระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์ ปรากฏว่าผู้เสียหายถึงแก่ความตายในช่วงเวลานี้ เช่นนี้ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ หากพนักงานอัยการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา ความตายของผู้เสียหายก็จะมีผลต่ออุทธรณ์ของพนักงานอัยการโจทก์ คดีก็สามารถที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ แต่ถ้าหากพนักงานอัยการไม่ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น ในฝั่งของผู้เสียหายจะสามารถยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นได้หรือไม่ อย่างไร ผู้วิจัยเห็นว่า ในกรณีนี้หากผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้ว เช่นนี้ย่อมถือเสมือนว่าผู้เสียหายมีสถานะเป็นโจทก์ร่วมในคดีดังกล่าว ดังนั้น กรณีย่อมเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 คือ เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานสามีหรือภริยา สามารถดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ กล่าวคือ บุคคลดังกล่าวสามารถยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นแทนผู้เสียหายต่อไปได้ แม้ว่าพนักงานอัยการจะมีได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นก็ตาม

แต่ถ้าหากผู้เสียหายมิได้ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมไว้ก่อนที่ผู้เสียหายจะถึงแก่ความตาย เช่นนี้ผลย่อมแตกต่างออกไป กล่าวคือ ผู้เสียหายมิได้อยู่ในฐานะเป็นโจทก์ฟ้องคดี มีเพียงพนักงานอัยการเท่านั้นที่เป็นโจทก์ฟ้องคดี ดังนั้น หากพนักงานอัยการไม่ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้น กรณีนี้ย่อมไม่เข้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 ที่ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา จะสามารถดำเนินคดีโดยการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นต่างผู้ตายต่อไปได้ หรือหากทายาทหรือผู้อื่นจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะไม่เป็นที่ไปตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 5 ในการที่จะมีผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ รวมทั้งยังล่วงเลยระยะเวลาที่จะเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ เพราะศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาแล้ว เนื่องจากการขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการนั้น จะต้องกระทำก่อนที่จะมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ตามมาตรา 30 ซึ่งก่อนหน้านั้นศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาวางบรรทัดฐานชัดเจนว่าผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ เพื่อใช้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาภายหลังที่ศาลชั้นต้นพิพากษาคดีแล้วนั้นไม่ได้ เพราะไม่ต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30⁴ ดังนั้นกรณีนี้ จึงไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปได้ คงต้องบังคับไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น หากศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง จำเลยย่อมพ้นจากการลงโทษและเป็นผู้บริสุทธิ์

ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้รัฐดำเนินคดีแทนตนเอง ทั้งมิได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ก่อนที่จะมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เท่ากับว่าผู้เสียหายได้มอบสิทธิในการดำเนินคดีอาญาให้กับรัฐแล้ว รวมถึงสิทธิในการที่ตนเองจะเป็นผู้ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ดังนั้น จึงต้องเป็นไปตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอย่างไร หากว่าพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจที่จะไม่อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้น ผู้เสียหายรวมถึงทายาทก็ต้องยอมรับตามดุลพินิจของพนักงานอัยการ เนื่องจากตนได้มอบสิทธิในการดำเนินคดีให้กับรัฐไปแล้ว ก็จะต้องเข้าใจและไว้วางใจในการดำเนินคดีของรัฐว่าจะดำเนินคดีด้วยความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย⁵

กรณีที่สอง เป็นกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลด้วยตนเอง ต่อมาศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาและอยู่ระหว่างระยะเวลาอุทธรณ์ แล้วผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 392/2512

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1010/2493, 392/2512

เช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ย่อมเป็นไปได้ตามมาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา จะสามารถดำเนินคดีโดยการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นต่างผู้ตายต่อไปได้ เพราะถือว่าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีแล้วตายลงนั่นเอง ในทางตรงข้ามหากจะตีความมาตรา 29 ว่า คำว่า “ยื่นฟ้อง” นั้น หมายถึงต้องยื่นอุทธรณ์ด้วย มิใช่ยื่นฟ้องคดีต่อศาลชั้นต้นเท่านั้น ดังนั้นทายาทย่อมไม่อาจยื่นอุทธรณ์แทนผู้ตายได้ ผู้วิจัยเห็นว่า ก็จะเป็นการตีความที่แคบเกินไป และไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายเท่าที่ควร โดยผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของผู้เสียหายที่ประสงค์จะดำเนินคดีแทนผู้ตาย ด้วยการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นนั้น จะต้องทำการยื่นคำร้องขอเข้าดำเนินคดีแทนผู้ตาย ตามมาตรา 29 พร้อมกับอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น โดยจะต้องยื่นคำร้องพร้อมอุทธรณ์ดังกล่าว ภายในระยะเวลายื่นอุทธรณ์คือ 1 เดือนนับแต่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาด้วย ทั้งนี้กฎหมายไม่ตัดสิทธิที่จะขอขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ซึ่งผู้ร้องขอขยายระยะเวลาดังกล่าว ก็จะต้องบรรยายถึงพฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยที่ไม่อาจยื่นอุทธรณ์ได้ทันตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้วแต่กรณี เพราะถ้าหากผู้มีสิทธิดำเนินคดีแทนผู้ตาย ตามมาตรา 29 ไม่ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์ จนล่วงเลยระยะเวลา 1 เดือนนับแต่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาคดีก็ดี หรือไม่ทำการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นก็ดี เช่นนี้ก็ถือว่า เป็นกรณีไม่มีผู้เข้ามาดำเนินคดีแทนผู้ตาย คดีก็ย่อมถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นนั่นเอง

กรณีที่สาม เป็นกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วต่อมามีได้มีทายาทของผู้ตายตามมาตรา 29 เข้ามาดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไป เช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า หากศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้พิจารณาคดีและทำคำพิพากษาจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว เหลือเพียงแต่ส่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่านเท่านั้น แล้วข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้เสียหายถึงแก่ความตายในช่วงเวลาต่อมา เช่นนี้การตายของผู้เสียหายย่อมไม่เป็นการตัดอำนาจของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาที่จะพิจารณาพิพากษาไปตามรูปคดีต่อไป กล่าวคือ ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาชอบที่จะดำเนินคดีต่อไปและย่อมมีอำนาจทำคำพิพากษาต่อไปได้ แม้ว่าจะไม่มีทายาทผู้เสียหายยื่นคำร้องเข้าดำเนินคดีแทนผู้ตายก็ตาม โดยในประเด็นนี้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่วางเป็นบรรทัดฐานไว้ว่า ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้แล้วตายลงหลังจากที่ศาลฎีกาได้ส่งคำพิพากษาไปให้ศาลชั้นต้นเพื่อจะอ่านให้คู่ความฟังแล้วนั้น หาได้มีกฎหมายบัญญัติให้คดีอาญาระงับไปไม่ เมื่อคดีมาถึงศาล

ฎีกาและโจทก์ตายเมื่อได้ดำเนินคดีมาครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว ศาลฎีกาย่อมดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้⁶

แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกายังมิได้ทำคำพิพากษา กล่าวคือ คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วข้อเท็จจริงปรากฏต่อศาลว่า โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เช่นนี้ผลจะต่างออกไปหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการพิจารณาในกรณีที่ข้อเท็จจริงดังกล่าว ปรากฏในระหว่างการดำเนินคดีของศาลชั้นต้น เปรียบเทียบแล้วจะพบว่า หากโจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง ต่อมามารดาของโจทก์ผู้ตาย ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีแทนก็เป็นสิทธิของมารดาโจทก์ที่จะร้องต่อศาลชั้นต้น ขอให้จำหน่ายคดีโจทก์ได้ เมื่อจำเลยไม่คัดค้าน คำสั่งศาลชั้นต้นย่อมมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีของโจทก์ออกจากสารบบความได้⁷ ดังนั้น เมื่อโจทก์ตายระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ย่อมน่าจะยุติความไปในลักษณะเดียวกัน คือ เป็นสิทธิของทายาทผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 ที่จะเข้าดำเนินคดีแทนผู้ตายต่อไปหรือไม่ ซึ่งหากไม่ประสงค์จะดำเนินคดีแทนโจทก์ผู้ตายต่อไป ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ชอบที่จะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 132 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ดังนั้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาถึงแก่ความตาย ก็ควรจะให้มีหมายแจ้งไปยังทายาทของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 โดยแจ้งว่า จะดำเนินคดีแทนผู้เสียหายต่อไปหรือไม่ โดยกำหนดเวลาในการตอบกลับมาให้ชัดเจน หากมิได้ดำเนินการภายในกำหนดเวลาดังกล่าวก็ถือว่า ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อไป

โดยในประเด็นนี้ อาจารย์เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า⁸ “หากผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้วตายลงโดยไม่มีผู้เข้ามาดำเนินคดีต่อไป ศาลไม่น่าจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป เพราะไม่ถือว่าผู้เสียหายฟ้องร้องแทนแผ่นดิน ศาลต้องจำหน่ายคดีตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 132(3) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 แต่มีข้อยกเว้นคือ (1) หากผู้เสียหายขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับอัยการ ซึ่งอาศัยฟ้องของอัยการ หรือ (2) คดีนั้นดำเนินมาถึงขั้นทำคำพิพากษาเสร็จแล้ว เช่นนี้น่าจะพิจารณาคดีไปได้ โดย

⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 217/2506 (ประชุมใหญ่)

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3619/2543

⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา,

เทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 217/2506 ซึ่งวินิจฉัยว่า ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอันยอมความได้แล้วตาย หลังจากที่ศาลฎีกาได้ส่งคำพิพากษาไปให้ศาลชั้นต้นเพื่ออ่านให้คู่ความฟัง ก็ไม่มีเหตุจำหน่ายคดี ดังนั้น ตามคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ หมายความว่า ถ้าคดียังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ศาลฎีกาน่าจะต้องจำหน่ายคดี”

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี จนคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เช่นนี้ หากไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 เข้าดำเนินคดีแทนผู้ตาย ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาชอบที่จะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เนื่องจากในการดำเนินคดีอาญาในกรณีโจทก์ถึงแก่ความตายนี้ มิได้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 ที่กำหนดระยะเวลาในการเข้าดำเนินคดีแทนผู้ตายไว้ 1 ปี นับแต่วันตายมาใช้บังคับ ดังนั้นแม้จะล่วงเลยระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่โจทก์ถึงแก่ความตายแล้ว ทายาทผู้มีสิทธิก็สามารถเข้ามาดำเนินคดีแทนได้ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งในศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ก่อนที่จะมีคำสั่งจำหน่ายคดี ควรที่ศาลจะออกหมายแจ้งไปยังทายาทผู้มีสิทธิเข้าดำเนินคดีแทนโจทก์ผู้ตาย ตามมาตรา 29 เพื่อให้มาแถลงต่อศาลว่า ประสงค์จะดำเนินคดีแทนผู้ตายต่อไปหรือไม่ เพื่อที่ศาลจะได้ดำเนินการกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างถูกต้องนั่นเอง

ตารางสรุปกรณีผู้เสียหายในคดีความผิดต่อส่วนตัวถึงแก่ความตายในช่วงเวลาต่าง ๆ

ผู้เสียหายถึงแก่ความตายในช่วงเวลา	การดำเนินกระบวนการพิจารณา
ก่อนแจ้งความร้องทุกข์	ไม่มีผู้ใดเข้าดำเนินคดีแทนผู้เสียหายต่อไปได้ เว้นแต่ความผิดฐานหมิ่นประมาท ตาม ป.อ.มาตรา 333 และความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550

ผู้เสียหายถึงแก่ความตายในช่วงเวลา	การดำเนินกระบวนการพิจารณา
	มาตรา 16
หลังแจ้งความร้องทุกข์	พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไปได้
หลังผู้เสียหายยื่นฟ้องคดี	ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ดำเนินการต่อไปได้ตามป.วิ.อ.มาตรา 29
หลังพนักงานอัยการฟ้องคดี	1. พนักงานอัยการดำเนินการต่อไปได้ 2. หากผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการก่อนแล้ว ก็เป็นไปตาม ป.วิ.อ.มาตรา 29
ก่อนยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา กรณีผู้เสียหายฟ้อง	ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแทนได้ตามป.วิ.อ.มาตรา 29
ก่อนยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา กรณีพนักงานอัยการฟ้อง	1. หากผู้เสียหายเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการก่อนแล้ว ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแทนผู้เสียหายได้ตามมาตรา 29 2. ถ้าไม่ได้เข้าร่วมเป็นโจทก์ ทายาทผู้เสียหายไม่อาจดำเนินการได้ ต้องเป็นไปตามดุลพินิจของพนักงานอัยการ
ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา กรณีผู้เสียหายฟ้อง	1. มีคำพิพากษาลงมาแล้ว ศาลชั้นต้นก็อ่านคำพิพากษาศาลสูงนั้นต่อไปได้ (ฎ217/2506) 2. ยังไม่มีคำพิพากษาลงมา หมายถึงไปยังทายาทของผู้เสียหายเพื่อสอบถามว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่

4.3 การดำเนินคดีอาญาต่อผู้แทนนิติบุคคล

ตามปกติเมื่อนิติบุคคลตกเป็นผู้เสียหายและต้องการใช้สิทธิดำเนินคดีทางอาญา ก็จะต้องกระทำโดยผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคลนั้นๆเป็นผู้กระทำการแทน กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีอำนาจจัดการนิติบุคคลนั้นๆตามกฎหมาย อันได้แก่ “หุ้นส่วนผู้จัดการ” สำหรับกรณีที่นิติบุคคลนั้นเป็นห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด “กรรมการ” ในกรณีที่นิติบุคคลนั้นเป็นบริษัท หรือบริษัท (มหาชน) ตามที่ได้จดทะเบียนไว้ต่อกระทรวงพาณิชย์ โดยข้อมูลของผู้แทนนิติบุคคลนี้ จะปรากฏอยู่บนหนังสือรับรองห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ในขณะที่บุคคลที่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นที่ไม่ใช่หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการของนิติบุคคลนั้น จะไม่มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคลนั้นๆได้ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(3) โดยศาลฎีกาวางบรรทัดฐานตลอดมาว่า หุ้นส่วนที่ไม่ใช่ผู้จัดการ หรือผู้ถือหุ้นที่ไม่ใช่กรรมการ หรือที่ไม่ใช่ผู้แทนของห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือบริษัทซึ่งเป็นนิติบุคคล ย่อมไม่มีอำนาจร้องทุกข์แทนนิติบุคคลนั้นซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ เพราะอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจของผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือกรรมการบริษัท⁹ จากบรรทัดฐานดังกล่าว ย่อมแปลความขยายต่อไปได้ว่า หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นย่อมไม่อำนาจฟ้องคดี, เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ, ถอนฟ้อง หรือยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 ซึ่งอำนาจตามมาตรานี้ จะเป็นอำนาจของผู้แทนนิติบุคคลนั้นๆเป็นผู้ดำเนินการในนามของนิติบุคคลนั้นนั่นเอง

แต่ก็มีปัญหามาสู่ศาลว่า ในกรณีที่ผู้แทนของนิติบุคคลนั้นเอง เป็นผู้กระทำความผิดต่อนิติบุคคลด้วยตนเอง โดยเฉพาะความผิดนั้นเป็นความผิดต่อส่วนตัว เช่นนี้หากผู้แทนของนิติบุคคลผู้กระทำผิดไม่ดำเนินการทางอาญาใดๆ เนื่องจากจะเป็นผลร้ายกับตนเอง เช่นไม่แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่นนี้จะดำเนินคดีกับผู้แทนนิติบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นได้อย่างไร เพราะตามที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ว่า ความผิดต่อส่วนตัวจะต้องมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบของผู้เสียหายเสียก่อน พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจสอบสวน จับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้ ซึ่งจะแตกต่างจากกรณีที่เป็นการกระทำความผิดประเภทความผิดต่อแผ่นดิน เพราะความผิดประเภทนี้ บุคคลใดก็สามารถเป็นผู้กล่าวโทษได้ และพนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวน ดำเนินการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ทันที แม้ยังไม่มีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย ดังนั้นกรณีนี้ผู้จัดการหรือกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนนิติบุคคลกระทำความผิด

⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 610/2515 และ 6328-6330/2531

ต่อนิติบุคคล โดยเป็นประเภทความผิดอาญาต่อแผ่นดิน แม้ผู้แทนนิติบุคคลจะไม่ดำเนินการใดๆ บุคคลอื่นหรือรัฐเองก็สามารถเข้ามาจัดการ สืบสวนสอบสวน ดำเนินคดีกับผู้จัดการหรือกรรมการของนิติบุคคลนั้นได้

แต่ในกรณีปัญหาที่ยกมาข้างต้นนี้ จะเห็นว่าหากอาศัยแนวบรรทัดฐานแต่เดิมที่ว่า ผู้มีอำนาจแจ้งความร้องทุกข์หรือดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแทนนิติบุคคล คือผู้แทนนิติบุคคล นั้นๆ โดยอาจจะเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการ ก็จะทำให้ปัญหาขึ้นมาทันทีว่า ไม่อาจนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ เพราะผู้ถือหุ้นก็ดี หุ้นส่วนก็ดี ไม่ใช่ผู้แทนของนิติบุคคลที่จะมีอำนาจร้องทุกข์ได้ ส่วนบุคคลอื่นๆก็ยังไม่มีส่วนได้เสียหรืออำนาจใดๆมาดำเนินคดีกับผู้แทนนิติบุคคลที่กระทำความผิดต่อนิติบุคคลได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ในเวลาต่อมาศาลฎีกาจึงได้วางบรรทัดฐานว่า กรณีที่กรรมการกระทำผิดอาญาต่อบริษัทและทำให้บริษัทเสียหาย โจทก์ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นย่อมถือเป็นผู้เสียหาย โดยเป็นผู้มีประโยชน์ได้เสียร่วมอยู่กับบริษัทอันเป็นนิติบุคคล จึงมีอำนาจที่จะนำคดีที่กรรมการก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทและทางบริษัทไม่ดำเนินคดีกับกรรมการเหล่านี้ขึ้นว่ากล่าวในโรงศาลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28(2) ประกอบกับมาตรา 2(4) และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1169 ดังนั้นผู้ถือหุ้นมีสิทธิฟ้องกรรมการบริษัทนั้นได้¹⁰

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บรรทัดฐานที่ศาลฎีกาได้วางไว้ นี้ น่าจะหมายความรวมถึงกรณีที่หุ้นส่วนผู้จัดการกระทำความผิดต่อห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเสียเอง และหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นๆ ก็ย่อมมีอำนาจฟ้องหุ้นส่วนผู้จัดการได้ด้วยเช่นเดียวกัน โดยในประเด็นนี้ อาจารย์ธานีศ เกศพิทักษ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า เพราะเป็นกรณีที่จำเป็นต้องรับรองสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นให้มีอำนาจดำเนินคดีแก่หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการได้ มิฉะนั้นจะไม่มีใครดำเนินคดีเอาแก่หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการซึ่งกระทำความผิดอาญาได้เลย สิทธิของหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง¹¹

ซึ่งการที่ศาลฎีกาวางบรรทัดฐานให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นสามารถฟ้องผู้แทนนิติบุคคลได้นั้น ศาลฎีกาถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งในนิติบุคคลนั้นๆ เป็นผู้เสียหายโดยตรง ไม่ใช่เป็นผู้มีอำนาจจัดการแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(3) นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า หากตีความว่า หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นถือเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทน ตาม

¹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1742/2503, 53/2521

¹¹ ธานีศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2, หน้า 225.

มาตรา 5(3) ก็จะเป็นการตีความกฎหมายที่ขัดแย้งกันเองในมาตรา 5(3) เนื่องจากมาตราดังกล่าวระบุชัดเจนว่า ผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล คือ ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคล ซึ่งย่อมไม่ได้หมายความรวมถึงหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นด้วย แต่การที่ศาลฎีกาวางบรรทัดฐานเช่นนี้ เพราะต้องการให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในนิติบุคคลนั้น เมื่อผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง ทำให้นิติบุคคลเสียหาย หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นย่อมได้รับความเสียหายโดยตรงเช่นกัน ดังนั้นจึงถือว่าหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2(4) นอกจากนี้หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1169 ที่บัญญัติว่า ถ้ากรรมการทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทและบริษัทไม่ฟ้องคดี ผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งฟ้องคดีได้ ดังนั้น โดยนิตินัยย่อมถือว่าผู้ถือหุ้นเป็นผู้เสียหาย มีสิทธิร้องทุกข์หรือฟ้องคดีอาญาได้นั่นเอง¹² ทั้งนี้ เมื่อถือว่าหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นเป็นผู้เสียหาย ย่อมหมายความว่า หุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นมีสิทธิในการดำเนินคดีอาญาอื่น ๆ นอกจากฟ้องคดีต่อศาล เช่น แจ้งความร้องทุกข์, ขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ, ถอนฟ้อง, ประนีประนอมยอมความ, เป็นโจทก์ฟ้องในคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหาย เป็นต้น

ในประเด็นเดียวกันนี้อาจารย์เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ก็ได้ให้ความเห็นไว้ถึงขนาดว่า¹³ หากผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคลไม่ได้กระทำความผิดต่อนิติบุคคล แต่เพิกเฉยละเลยไม่ดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด จนเกิดความเสียหายแก่นิติบุคคล หุ้นส่วนอื่นๆ (กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด) หรือ ผู้ถือหุ้นอื่นๆ (กรณีบริษัทจำกัด) น่าจะสามารถเข้ามาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแทนนิติบุคคลได้ ยกตัวอย่างเช่น นายแดงซึ่งเป็นลูกจ้างของบริษัท ทำการยกยกทรัพย์ของบริษัทไป เช่น ไปเก็บเงินค่าค้างชำระจากลูกค้าของบริษัทแล้วเบียดบังเอาเงินไป แต่กรรมการผู้จัดการผู้มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(3) ที่จะแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแทนบริษัทกลับละเลยเพิกเฉยเสีย (โดยไม่รู้เห็นเป็นใจกับนายแดง) จนกระทั่งถึงวันสุดท้ายที่จะร้องทุกข์ได้ กรณีเช่นนี้ น่าจะถือว่าผู้ถือหุ้นของบริษัทได้รับความเสียหาย คู่จเดียวกับกรณีที่กรรมการผู้จัดการเป็นผู้ยกยกทรัพย์ของบริษัท ดังนั้นน่าจะต้องถือว่าผู้ถือหุ้นสามารถร้องทุกข์แทนบริษัทได้เพราะหากไม่ร้องทุกข์เสียในวันนี้ก็จะขาดอายุความและดำเนินคดีแก่นายแดงไม่ได้

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 1680/2520, 1250/2521, 3085/2537

¹³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนการพิจารณา

โดยแนวความคิดของอาจารย์เกียรติขจรดังกล่าว แม้จะยังไม่มีคำพิพากษาฎีการองรับ แต่ก็ถือว่าเป็นแนวคิดที่มีเหตุผลและชอบธรรมแก่ทุกฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ทั้งแนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาที่ให้ถือว่าหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นเป็นผู้เสียหาย รวมถึงแนวคิดของอาจารย์เกียรติขจร ล้วนแต่เป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ เพื่อกระบวนการยุติธรรมจะได้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทั้งเป็นแนวบรรทัดฐานที่มั่นคง ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยอมรับ ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นเพิ่มเติมว่า สืบเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย จึงควรที่จะนำแนวคำพิพากษาศาลฎีกาและแนวคิดของอาจารย์เกียรติขจรดังกล่าว มาบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนแน่นอนว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัว ไม่ว่าจะเกิดจากผู้แทนนิติบุคคลหรือบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำผิด และผู้แทนนิติบุคคลนั้นๆ ไม่ดำเนินการทางอาญาใดๆต่อผู้กระทำความผิด ให้ถือว่าหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายในความผิดที่กระทำต่อนิติบุคคลดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4)” เพื่อมิให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายให้ต้องมาถกเถียงกัน และต่อสู้เป็นประเด็นขึ้นมาถึงศาลสูง อันส่งผลให้เกิดปัญหาคดีค้างอยู่ในศาลสูงจำนวนมาก ตลอดจนทำให้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีแต่ละชั้นศาลนั้นยืดยาวออกไปโดยใช้เหตุ ซึ่งจะเหมือนกับกรณีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ที่มีการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วางบรรทัดฐานมาเป็นเวลานานจนเกิดความมั่นคง สมกับที่ประเทศไทยถือระบบประมวลกฎหมายหรือซีวิลลอว์ มิใช่เป็นระบบคอมมอนลอว์ที่ถือคำพิพากษาของศาลเป็นกฎหมายอย่างหนึ่ง

4.4 สิทธิในการดำเนินคดีอาญาในความผิดกรรมหนึ่งที่มีผู้เสียหายหลายคน

ในกรณีที่การกระทำความผิดกรรมหนึ่งมีผู้เสียหายตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป ผู้เสียหายแต่ละคนย่อมมีสิทธิในการดำเนินคดีอาญาอันถือเป็นสิทธิเฉพาะตัวของแต่ละคน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดี หากปรากฏว่าผู้เสียหายคนอื่นได้ฟ้องคดีไว้แล้วแต่ประการใด ซึ่งย่อมรวมไปถึงกรณีของการแจ้งความร้องทุกข์ด้วย แต่หลักการดังกล่าวนี้ อาจถูกจำกัดหากข้อเท็จจริงในคดีนั้นเข้าองค์ประกอบของหลักเกณฑ์ในมาตรา 39 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยกตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 386/2551 ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ซึ่งในบทนี้จะขอนำคำพิพากษาดังกล่าวมาวิเคราะห์โดยละเอียด ดังนี้

คำพิพากษาดังกล่าว ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2538 นางบุญธรรมเช่าซื้อรถยนต์บรรทุกหมายเลขทะเบียน 80 - 3109 สิงห์บุรี จากนางสาววิจันทร์พร จึงพาณิชย์ ในราคา 1,980,000 บาท ตกลงชำระค่าเช่าซื้อรวม 36 งวด ตามสำเนาหนังสือสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ระหว่างชำระค่าเช่าซื้อเมื่อเดือนตุลาคม 2541 จำเลยทั้งสองได้รับมอบรถยนต์บรรทุกดังกล่าวไปจากนางบุญธรรม หลังจากนั้นประมาณ 1 เดือน นางบุญธรรมติดตามรถยนต์บรรทุกดังกล่าวคืนมา ปราบกฏว่าขึ้นส่วนบุคคลของรถยนต์บรรทุก ดังกล่าวหายไปรวม 10 รายการ โดยนางบุญธรรมรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 แต่นางสาววิจันทร์พรมอบอำนาจให้นางบุญธรรมไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่จำเลยทั้งสองเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2542 มีปัญหาข้อกฎหมายที่ต้องวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ประการเดียวว่า คดีโจทก์ขาดอายุความหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า แม้นางบุญธรรมผู้เช่าซื้อยังชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบถ้วนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์บรรทุกดังกล่าวยังเป็นของนางสาววิจันทร์พรผู้ให้เช่าซื้อ แต่นางบุญธรรมก็มีสิทธิครอบครองใช้ประโยชน์จากรถยนต์บรรทุกที่เช่าซื้อนั้นและมีหน้าที่ต้องส่งคืนรถยนต์บรรทุกที่เช่าซื้อในสภาพเรียบร้อยแก่นางสาววิจันทร์พรผู้ให้เช่าซื้อหากมีกรณีต้องคืน เมื่อจำเลยทั้งสองยกยกข้อขึ้นส่วนบุคคลของรถยนต์บรรทุกดังกล่าวไปจากนางบุญธรรม นางบุญธรรมย่อมได้รับความเสียหายจึงเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยทั้งสองได้เช่นเดียวกับนางสาววิจันทร์พรเจ้าของรถยนต์บรรทุกดังกล่าว คดีนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ เมื่อนางบุญธรรมรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2541 แต่มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่จำเลยทั้งสองเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2542 ซึ่งเกินกว่าสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้ว คดีโจทก์จึงขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ศาลฎีกาพิพากษายกฟ้องโจทก์

ประเด็นปัญหาที่น่าสนใจคือ ตามคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ จะเห็นได้ว่า ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายประการหนึ่งว่า ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ที่เช่าซื้อนั้น ผู้เสียหายในความผิดดังกล่าวได้แก่ผู้เช่าซื้อในฐานะผู้ครอบครอง และผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ที่มีการเช่าซื้อจึงเป็นกรณีที่ความผิดกรรมหนึ่ง กรรมเดียวกันมีผู้เสียหายหลายคน

และศาลฎีกาได้วินิจฉัยข้อกฎหมายในประเด็นที่ว่า เมื่อมีผู้เสียหายคนหนึ่งรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดอยู่ก่อนแล้วมิได้ฟ้องคดีหรือร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน แต่ต่อมาภายหลังผู้เสียหายอีกคนหนึ่งเพิ่งรู้และได้ฟ้องคดีหรือร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่ตนเองได้รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดจะถือว่าคดีเฉพาะผู้เสียหายที่มีได้ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน

เท่านั้นที่ขาดอายุความ หรือส่งผลทำให้คดีในส่วนของผู้เสียหายคนอื่นขาดอายุความไปด้วย ซึ่งคำพิพากษานี้ได้วินิจฉัยว่า การที่ผู้เสียหายคนหนึ่งไม่ร้องทุกข์ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด อันถือว่าคดีขาดอายุความสำหรับผู้เสียหายคนนั้น ย่อมมีผลไปถึงผู้เสียหายคนอื่นด้วย โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่า คดีสำหรับผู้เสียหายคนอื่นนั้นจะขาดอายุความไปแล้วหรือไม่

ซึ่งก่อนหน้านี้นี้ มีคำพิพากษากฎีกาที่ตัดสินในลักษณะเดียวกัน คือ คำพิพากษากฎีกาที่ 3085/2537 ซึ่งวินิจฉัยว่า โจทก์เป็นผู้ถือหุ้นของบริษัท ล. ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยกรรมการบริษัท ล. ในข้อหายกยอกทรัพย์ของบริษัท โดยโจทก์มิได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยไว้ก่อน ดังนี้ เมื่อได้ความว่า ก่อนที่โจทก์ฟ้องคดีนี้ ต. ผู้ถือหุ้นอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจร้องทุกข์เช่นเดียวกับโจทก์มิได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่ ต. รู้เรื่องความผิด และรู้ตัวจำเลยผู้กระทำความผิดแล้ว คดีโจทก์จึงขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 แม้โจทก์จะฟ้องภายใน 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดก็ตาม กล่าวคือศาลฎีกาเห็นว่า ไม่ใช่เฉพาะคดีในส่วนของผู้เสียหายที่มีได้ร้องทุกข์ภายในกำหนดเท่านั้นที่ขาดอายุความ แต่ยังส่งผลทำให้คดีในส่วนของผู้เสียหายคนอื่นขาดอายุความไปด้วย อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิในการฟ้องคดีหรือแจ้งความร้องทุกข์ของผู้เสียหายคนอื่น โดยที่ศาลฎีกามีได้ให้เหตุผลว่า เพราะเหตุใดจึงต้องวินิจฉัยในลักษณะนั้น แต่มีนักกฎหมายได้ให้เหตุผลไว้น่าสนใจว่า

- การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีโจทก์ขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 แล้ว โดยไม่ได้คำนึงถึงระยะเวลาที่โจทก์นำคดีมาฟ้องเลย เท่ากับว่าศาลฎีกาไม่ได้คำนึงถึงตัวผู้เสียหายหรือโจทก์ที่จะร้องทุกข์หรือฟ้องคดีเป็นการส่วนตัว แต่จะคำนึงถึงตัวความผิดที่ได้ฟ้อง เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัย ดังนั้น หากผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือไม่ก็ตามหากได้รู้ถึงเรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดครั้งแรกอายุความก็ต้องเริ่มนับจากนั้นเป็นต้นไป ซึ่งเป็นไปตามหลักการตีความกฎหมายอาญา ที่ห้ามตีความให้เกิดผลร้ายกับจำเลย เพราะหากให้ผู้เสียหายร้องทุกข์หรือเป็นโจทก์ฟ้องคดีโดยอาศัยความรู้เป็นการส่วนตัวของผู้เสียหายแต่ละคนเป็นเกณฑ์แล้วก็จะทำให้เกิดผลร้ายแก่จำเลยได้ และเป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่าคน ๆ เดียวจะไม่ต้องรับโทษเพราะการกระทำอันเดียวกันซ้ำสอง¹⁴

¹⁴ อนันต์ธรรมราช หมายเหตุท้ายคำพิพากษากฎีกาที่ 3085/2537

- คดีนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ และเป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวและความผิดฐานเดียวกันของจำเลยแต่มีผู้เสียหายหลายคน การที่ศาลฎีกาเริ่มนับอายุความตั้งแต่ระยะเวลาที่ผู้เสียหายคนแรกรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นต้นไป ย่อมสอดคล้องกับการตีความกฎหมายอาญาที่ห้ามตีความให้เป็นผลร้ายแก่จำเลย เพราะหากจะรอเวลาให้ผู้เสียหายคนอื่นแต่ละคนทุกคนรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดในการกระทำเดียวกันของจำเลยนั้นเป็นเกณฑ์การพิจารณา อาจถือได้ว่าเป็นการขยายอายุความในการกระทำเดียวกันและความผิดฐานเดียวกันของจำเลยไปโดยปริยาย ซึ่งหลักการขยายอายุความจะนำมาใช้ในคดีอาญาให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยไม่ได้ โดยเทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4635/2531, 5494/2534 และ 2060/2538 นอกจากนี้หากพิจารณากรณีที่ความผิดกรรมเดียวแต่มีผู้เสียหายหลายคน ต่อมาคดีที่ผู้เสียหายคนหนึ่งหรือพนักงานอัยการฟ้องจำเลยและศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องจำเลยในความผิดกรรมนี้ย่อมระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) ผู้เสียหายคนอื่น ๆ หรือพนักงานอัยการจะฟ้องจำเลยในความผิดกรรมเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ ซึ่งหลักการฟ้องซ้ำนี้มาจากภาษาลาตินว่า "Non bis in idem" แปลว่า บุคคลไม่ควรได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำครั้งเดียว (Not twice for the same) ดังเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 559/2484, 1853/2530, 6678/2531 และ 7296/2544 การที่คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้วินิจฉัยว่า เมื่อผู้เข้าชื่อรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้วมิได้ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน คดีก็จึงขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 เท่ากับศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาวินิจฉัยให้ยกฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 ด้วยเหตุคดีขาดอายุความ ย่อมเป็นที่เห็นได้ชัดในตัวว่า เป็นกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องโดยได้วินิจฉัยเนื้อหาแห่งคดีแล้ว จึงถือว่าคดีมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องแล้วตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1590/2524 และ 1533/2548 ดังนั้น เมื่อศาลพิพากษาแล้วว่าผู้เข้าชื่อมิได้ร้องทุกข์ภายในกำหนดคดีขาดอายุความ ผู้ให้เข้าชื่อก็ไม่สามารถนำคดีที่เป็นการกระทำความผิดฐานเดียวกันของจำเลยมาฟ้องใหม่หรือร้องทุกข์ให้พนักงานอัยการฟ้องใหม่ได้อยู่ดี เนื่องจากเป็นฟ้องซ้ำหรือหากเป็นกรณีที่ทั้งผู้ให้เข้าชื่อและผู้เข้าชื่อต่างใช้สิทธิฟ้องคดีด้วยตนเองแยกต่างหากจากกันเป็นคนละคดี เมื่อศาลพิพากษาว่าคดีในส่วนของผู้เข้าชื่อขาดอายุความ ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องคดีที่ผู้ให้เข้าชื่อฟ้องจำเลยในการกระทำความผิดฐานเดียวกันของจำเลยด้วยเนื่องจากเป็นฟ้องซ้ำเช่นเดียวกัน คำวินิจฉัยคดีในคดีนี้ จึงสอดคล้องกับผลดังกล่าว¹⁵

¹⁵ ธนรัตน์ ทั้งทอง หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 386/2551

โดยในส่วนของผู้วิจัยเห็นว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยเป็นสำคัญ ตามหลักที่ว่า การกระทำครั้งเดียวกันย่อมถูกดำเนินคดีได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น (Non bis in idem) ซึ่งแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยก็ยึดหลักการดังกล่าวมาโดยตลอด แต่อย่างไรก็ตาม ก็จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหายคนแรกที่อยู่เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดไม่ยอมรับหรือฟ้องคดีภายใน 3 เดือน อย่างแท้จริง หรือผู้เสียหายคนแรกได้ดำเนินคดีกับจำเลยไปอย่างสุจริต จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด จึงจะส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายคนอื่นๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) เพราะถ้าหากปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหายคนหนึ่งมีเจตนาที่จะให้จำเลยหรือผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย โดยผู้เสียหายคนอื่นมิได้ให้ความยินยอมด้วย หรือปรากฏว่ามีกรณีไม่ยอมรับหรือฟ้องคดีภายใน 3 เดือนหรือดำเนินคดีไปในลักษณะสมยอมกัน ย่อมเป็นการดำเนินคดีโดยไม่สุจริตเพื่อหวังผลเพียงต้องการช่วยเหลือจำเลยให้หลุดพ้นจากคดีและเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายคนอื่นมิให้มีสิทธิร้องทุกข์หรือฟ้องคดีได้อีกทางหนึ่ง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กรณีเช่นนี้น่าจะถือไม่ได้ว่า คดีในส่วนของผู้เสียหายคนอื่นที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสมยอมดังกล่าวเป็นอันขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 และไม่มีผลที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องจำเลยในความผิดกรรมเดียวและความผิดฐานเดียวกันนั้นสำหรับผู้เสียหายคนอื่นระงับไปตาม

ซึ่งความเห็นของผู้วิจัยดังกล่าว สามารถเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6446/2547 ซึ่งวินิจฉัยว่า "หลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) ที่บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องอันเป็นหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำสองแก่จำเลยนั้น จะต้องปรากฏว่าคดีก่อนเป็นกรณีที่จำเลยถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างแท้จริง หากปรากฏว่าคดีก่อนเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างสมยอมกัน แม้ว่าจะเป็นการกระทำกรรมเดียวกันก็ถือไม่ได้ว่าการกระทำกรรมนั้นจำเลยเคยถูกฟ้องและศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด อันจะมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดกรรมนั้นระงับไปไม่"

หรือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9334/2538 ซึ่งได้มีการวินิจฉัยทำนองเดียวกันว่า หลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) ที่บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องอันเป็นหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำสองแก่จำเลยทั้งจะต้องปรากฏว่าคดีก่อนเป็นกรณีที่จำเลยถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างแท้จริงหาก

ปรากฏว่าคดีก่อนเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างสมยอมกันแม้ว่าเป็นการกระทำกรรมเดียวกันก็ ถือไม่ได้ว่าการกระทำกรรมนั้นจำเลยเคยถูกฟ้องและศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดอันจะมีผล ทำให้สิทธินำคดีมาฟ้องในความผิดกรรมนั้นระงับไปไม่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า แนวคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวสามารถนำมาเทียบเคียงได้กับกรณี ขาดอายุความได้เช่นเดียวกัน เพราะถ้าหากไม่ตีความเช่นนี้ อาจเป็นช่องทางให้ผู้เสียหายบางคน ที่ไม่สุจริตเจรจาตกลงกับจำเลยเพื่อหวังเอาประโยชน์แก่ตนฝ่ายเดียว โดยไม่สนใจต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น แล้วสมยอมคดีกันโดยปล่อยปละละเลยให้คดีขาดอายุความไป ย่อมทำให้ผู้เสียหายคนอื่น ๆ ได้รับความเสียหายอย่างมากและไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง

เมื่อเนเช่นนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การที่จะตัดสิทธิผู้เสียหายคนอื่น ๆ ในการนำ คดีอาญามาฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 นั้น จะต้องพิจารณา ให้ถ่องแท้ว่า ผู้เสียหายคนแรกหรืออัยการได้ดำเนินคดีไปโดยสุจริตหรือไม่ มีการสมยอมกันทางคดี หรือไม่ โดยเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง แล้วมีการยอมความและถอนฟ้องคดีไป หรือกรณีผู้เสียหายคนหนึ่งไปถอนคำร้องทุกข์ รวมทั้งกรณีที่ผู้เสียหายปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปโดย จงใจไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดจนคดีขาดอายุความหรือไม่ หากได้ความปรากฏเช่นนั้น ก็ ควรจะต้องถือเป็นหลักว่า ไม่มีผลถึงผู้เสียหายคนอื่น ๆ ด้วย สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องยังคง ต้องพิจารณาเป็นรายผู้เสียหายคนนั้น ๆ เป็นเช่นเดิม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า หากแนวคิดที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ มานี้มีความเหมาะสม ถูกต้อง สำนักงานศาลยุติธรรมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรที่จะวางแนว ปฏิบัติในกรณีเช่นนี้ ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในหมู่ผู้พิพากษาหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่ว่า การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยจะเป็นไปด้วยความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายอย่าง แท้จริง

4.5 การดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลกรณีพื้นฐานความผิดเปลี่ยนแปลงไป

ประเด็นที่จะนำมาพิจารณาในหัวข้อนี้คือ กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อ ศาลในความผิดต่อแผ่นดิน โดยที่ในชั้นของพนักงานสอบสวน ผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ตามระเบียบ มีเพียงคำกล่าวโทษเท่านั้น ต่อมาในระหว่างการพิจารณาของศาล หากศาลพิจารณาจากทางนำ สืบของโจทก์และจำเลยแล้วเห็นว่า ความผิดที่โจทก์ฟ้องมานั้น เป็นความผิดต่อส่วนตัวมิใช่ ความผิดต่อแผ่นดิน เช่นนี้มีปัญหาในชั้นพิจารณาของศาลว่า จะถือว่าพนักงานอัยการฟ้องโดยมิ ชอบ เพราะไม่มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบมาก่อนหรือไม่

ยกตัวอย่างเช่น พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายดำต่อศาล ในข้อหาลักทรัพย์นายจ้าง โดยมีเพียงคำกล่าวโทษหรือแจ้งความเพื่อเป็นหลักฐานเท่านั้น มิได้มีคำร้องทุกข์โดยชอบจาก นายจ้างผู้เสียหาย ต่อมามีการสืบพยานโจทก์ สืบพยานจำเลยจนคดีเสร็จการพิจารณาแล้ว อยู่ระหว่างรอฟังคำพิพากษาของศาล หากศาลพิจารณาแล้ว เห็นว่า พฤติการณ์ของนายดำเป็นการ ยักยอกทรัพย์นายจ้าง มิใช่การลักทรัพย์นายจ้างตามที่โจทก์ฟ้องมา เช่นนี้ปัญหาที่จะพิจารณาคือ หากนายจ้างของนายดำมิได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้ มีเพียงคำกล่าวโทษเท่านั้น ศาลจะพิพากษา ลงโทษนายดำในความผิดฐานยักยอกได้หรือไม่

กรณีปัญหานี้ หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรค 3 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด เช่นเกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่ กระทำความผิด หรือต่างกันระหว่างการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ กระชก รีดเอาทรัพย์ ข้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์ หรือต่างกันระหว่างการกระทำความผิดโดย เจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ ทั้งนี้ให้ถือว่าข้อที่พิจารณาได้ความนั้นเป็น เรื่องเกินคำขอหรือเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ฟ้องผิด ไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้ แต่ทั้งนี้ศาลจะลงโทษจำเลยเกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องไม่ได้” หมายความว่า การที่พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องนายดำใน ความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ศาลฟังว่าเป็นความผิดฐานยักยอก ก็ย่อมถือว่าเป็นการแตกต่างกันใน รายละเอียด มิได้แตกต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ หากเป็นกรณีที่นายจ้างผู้เสียหายได้ทำการแจ้ง ความร้องทุกข์ ไม่ว่าจะในความผิดฐานใดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้แล้ว ศาลก็ย่อมพิพากษา ลงโทษนายดำฐานยักยอกตามที่พิจารณาได้ความได้ แม้ว่าพนักงานสอบสวนมิได้แจ้งข้อกล่าวหา และสอบสวนนายดำในความผิดฐานยักยอกก็ตาม แต่ก็เป็นเรื่องที่กฎหมายห้ามมิให้พนักงาน อัยการนำคดีในข้อหาดังกล่าวมาฟ้องต่อศาลเท่านั้น มิได้ตัดอำนาจศาลที่จะพิจารณาพิพากษาไป ตามที่ได้ความ¹⁶

ซึ่งในประเด็นนี้ เคยถูกนำไปออกเป็นข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2553 ข้อที่ 3 และข้อสอบความรู้ชั้นเนติบัณฑิต ภาคสอง สมัย 58 เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2549 ข้อที่ 4 โดยตรงคำตอบของทั้งสองสนามสอบออกมาเหมือนกัน และอ้างคำพิพากษาฎีกาที่ 2129/2537 เช่นเดียวกันว่า เมื่อโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสามฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ แต่ ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณารับฟังได้ว่า จำเลยทั้งสามร่วมกันข้อโกง ตามประมวลกฎหมาย

¹⁶ เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 2129/2537

อาญา มาตรา 341 มิได้ร่วมกันปล้นทรัพย์ตามที่โจทก์ฟ้อง แม้ความผิดฐานปล้นทรัพย์จะมีได้ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสามก็ตาม แต่การ กระทำผิดฐานปล้นทรัพย์ ก็เป็นการลักทรัพย์โดยร่วมกันกระทำผิดตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป และกระทำการอันมีลักษณะเป็นการชิงทรัพย์ ซึ่งเป็นการได้ทรัพย์ของผู้เสียหายไปเช่นเดียวกัน จึงถือไม่ได้ว่า ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏแตกต่างกับที่กล่าวในฟ้องในข้อสาระสำคัญ ทั้งนี้ให้ถือว่าข้อที่พิจารณาได้ ความนั้นเป็นเรื่องเกินคำขอหรือเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ ประกอบกับจำเลยทั้งสามให้การปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง ซึ่งแสดงว่าไม่ได้หลงต่อผู้ ศาลขอที่จะลงโทษจำเลยทั้งสามฐานร่วมกัน ข้อโกงตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความ ส่วนการที่ผู้เสียหายแจ้งความให้ดำเนินคดีแก่จำเลยทั้ง สามในความผิดฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ ถือเป็นการร้องทุกข์โดยชอบ การที่พนักงานสอบสวนไม่ได้ แจ้งข้อกล่าวหา และไม่ได้ทำการสอบสวนจำเลยทั้งสามในความผิดฐานร่วมกันข้อโกง เป็นเรื่องที่ กฎหมายห้ามมิให้พนักงานอัยการนำคดีในข้อหาพร้อมกันข้อโกงมาฟ้องต่อศาล ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120, 134 เท่านั้น หาเป็นการตัดอำนาจศาลที่จะ พิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสามตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความแตกต่างจากฟ้อง ตามมาตรา 192 วรรคสอง ประกอบวรรคสามไม่ ทั้งไม่กระทบต่ออำนาจฟ้องของโจทก์

แต่ประเด็นปัญหาที่น่าพิจารณาคือ หากมิได้มีการแจ้งความร้องทุกข์โดยชอบจาก ผู้เสียหายเลย ผลจะแตกต่างกันหรือไม่ ในประเด็นนี้ ศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานไว้ว่า กรณีที่โจทก์ ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราโดยมีหรือใช้อาวุธปืนตามประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 276 วรรคสอง ซึ่งเป็นความผิดต่อแผ่นดิน แต่ศาลฟังว่า จำเลยกระทำความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเราตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคแรก ซึ่งความผิดฐานดังกล่าวเป็น ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281 พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง แต่ปรากฏจากรายงานประจำวัน รับแจ้งเป็นหลักฐานเอกสารหมาย ล.1 และคำเบิกความของร้อยตำรวจเอกสมคิด พูลสมบัติ ว่า ผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ไว้ก่อนเพื่อเป็นหลักฐานเท่านั้น มิได้มอบคดีแต่อย่างใด ซึ่งการรับแจ้ง ความเช่นนี้แม้จะมีคำว่าร้องทุกข์อยู่ด้วยก็ไม่ถือว่าเป็นคำร้องทุกข์โดยถูกต้องตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(7) เพราะยังมีได้กระทำโดยเจตนาที่จะให้ผู้กระทำความ ผิดได้รับโทษ เมื่อไม่มีคำร้องทุกข์ การสอบสวนความผิดฐานนี้จึงไม่ชอบ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจ ฟ้องจำเลยในความผิดฐานนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา

120 พิกษาชยภักฟอง¹⁷ หมายควมว่า ศาลฎีกาถือว่า เมื่อม่มีการร้องทงทตามระเบียบ การสอบสวนจึงเป็นการสอบสวนที่ม่ชอบ เท่ากับม่มีการสอบสวนมาก่อน ดังนั้นพนักงานอัยการจึงม่มีอำนาจฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

หลังจากนั้นก็มีคำพิพากษาศาลฎีกาอีกฉบับหนึ่งวินิจฉัยในแนวทางเดียวกันว่า เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า จำเลยกระทำผิดฐานข้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ตามมาตรา 348 ผู้เสียหายทั้งห้าต้องร้องทงทภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำควมผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 เมื่อผู้เสียหายรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำควมผิดตั้งแต่วันที่ 5 พฤศจิกายน 2536 แต่ผู้เสียหายโดยสำนักงานจัดหางานจังหวัดพะเยาผู้ดำเนินการแทนได้ร้องทงทเพื่อดำเนินคดีแก่จำเลยต่อพนักงานสอบสวนเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2537 ซึ่งเกินเวลาสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำควมผิด คดีจึงทงทจึงขาดอายุควมตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) จึงทงทจึงม่มีอำนาจฟ้อง พิกษาชยภักฟอง¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ จึงพอแปลควมได้ว่า เมื่อศาลฟังว่าจำเลยกระทำควมผิดฐานข้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 จึงต้องตรวจสอบว่ามีกรแจ้งควมร้องทงทมาโดยชอบหรือไม่ เมื่อปรากฏว่าผู้เสียหายมิได้ร้องทงทภายในกำหนดอายุควม ก็เท่ากับว่ามีได้มีคำร้องทงทตามระเบียบในชั้นสอบสวน การสอบสวนจึงม่ชอบ พนักงานอัยการยอมม่มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลเช่นเดียวกัน

ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ แนวบรรทัดฐานของคำพิพากษฎีกาที่กล่าวมาข้างต้น ชอบด้วยกฎหมายและก่อให้เกิดควมเป็นธรรมแก่คู่ควมทุกฝ่ายแล้วหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ในกรณีของคำพิพากษฎีกาที่ 2129/2537 ที่มีกรร้องทงทไว้โดยชอบแล้วนั้น ถือเป็นการวางแนวบรรทัดฐานที่จะก่อให้เกิดควมเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย และเป็นการแปลควมกฎหมายในมาตรา 192 วรรคสาม ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เพราะกรณีตามคำพิพากษฎีกาฉบับนี้ ย่อมสามารถเกิดขึ้นได้ง่ายและบ่อยครั้ง เพราะควมเห็นทางกฎหมายของพนักงานอัยการกับศาลอาจแตกต่างกันได้ ซึ่งนั่นย่อมเป็นที่มาของการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม ให้มีความยืดหยุ่น ไม่เคร่งครัดจนเกินไป ซึ่งนักกฎหมายที่ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับควมผิดทางอาญาย่อมทราบดีว่า ฐานควมผิดทางอาญาในแต่ละฐานนั้น บางฐานมีความใกล้เคียงกันมาก

¹⁷ คำพิพากษฎีกาที่ 4906/2543

¹⁸ คำพิพากษฎีกาที่ 4752/2545

บางการกระทำก็เป็นความผิดได้หลายฐาน ดังนั้นย่อมไม่แปลกที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาหนึ่ง พนักงานอัยการฟ้องข้อหาหนึ่ง และศาลฟังว่าเป็นความผิดข้อหาหนึ่ง แต่ทุกข้อหา ก็คือการกระทำ ความผิดอาญาเหมือนกัน สมควรที่ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับโทษ มิใช่หลุดพ้นด้วยเทคนิคทาง กฎหมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมื่อได้มีคำร้องทุกข์โดยชอบในชั้นสอบสวนแล้ว แม้ว่าพนักงาน สอบสวนจะแจ้งข้อหาหนึ่ง พนักงานอัยการก็ฟ้องเป็นคดีในข้อหาหนึ่ง แต่ทางพิจารณาของศาลฟัง ว่าเป็นอีกข้อหาหนึ่ง ซึ่งถ้าหากเป็นระหว่างฐานความผิดตามที่ระบุในประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสามด้วยกันแล้ว ก็ย่อมไม่ตัดสิทธิที่ศาลจะพิพากษา ลงโทษจำเลยตามที่พิจารณาได้ความได้

แต่ในประเด็นของคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับที่ 4906/2543 และ 4752/2545 นั้น จะมีความ แตกต่างกันกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2129/2537 ตรงที่ว่า ผู้เสียหายมิได้ทำการแจ้งความร้องทุกข์ไว้ โดยชอบระเบียบ เพียงแต่มีคำกล่าวโทษหรือบันทึกแจ้งความไว้เป็นหลักฐานเท่านั้น ซึ่งศาลฎีกา วางบรรทัดฐานตลอดมาว่า กรณีที่ไม่มีคำร้องทุกข์โดยชอบในชั้นสอบสวนเรื่อยมาจนถึงชั้น พิจารณาของศาล เมื่อคดีที่ศาลพิจารณาเป็นความผิดต่อส่วนตัว จึงต้องถือว่า การสอบสวนไม่ ชอบเนื่องจากไม่มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ ส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง ศาลต้อง พิพากษายกฟ้องเท่านั้น มิอาจพิพากษาลงโทษจำเลยในความผิดนั้นได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ศาลฎีกา น่าจะพิจารณาถึงหลักในการดำเนินคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัวเป็นสำคัญ นั้นหมายความว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว จะต้องมีการร้องทุกข์ โดยชอบเกิดขึ้นมาในชั้นสอบสวนเสียก่อน เพราะคำร้องทุกข์ถือเป็นเงื่อนไขในการสอบสวนและ ส่งผลโดยตรงต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ เมื่อไม่มีคำร้องทุกข์ การสอบสวนในคดีความผิด ต่อส่วนตัวนั้นย่อมไม่ชอบ โดยผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่า หากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี ต่อศาลด้วยตนเอง ผลที่ตามมาย่อมแตกต่างออกไป เพราะการฟ้องคดีนั้นไม่ต้องอาศัยคำร้องทุกข์ กล่าวคือ แม้ผู้เสียหายจะฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ แต่หากศาลฟังว่าเป็นการ กระทำความผิดฐานฉ้อโกง และไม่เคยแจ้งความร้องทุกข์มาก่อน ศาลก็พิพากษาลงโทษจำเลย ฐานฉ้อโกงได้

เมื่อพิจารณาถึงข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4906/2543 ซึ่งในชั้นพนักงานสอบสวน และชั้นพนักงานอัยการ ต่างพิจารณาถ้อยคำสำนวนแล้วมีความเห็นว่า ควรฟ้องในฐานความผิด ต่อแผ่นดิน จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย และนำคดีมาฟ้องสู่ศาล อันที่จริงหาก พิจารณาตามนี้ ก็น่าจะถือได้ว่าพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีโดยชอบแล้ว หากจำเลยให้การรับ

สารภาพ ศาลก็ย่อมพิพากษาลงโทษจำเลยไปได้ทันที (ในกรณีที่โทษขั้นต่ำ จำคุกไม่เกิน 5 ปี) โดยไม่จำเป็นต้องสนใจว่าคดีดังกล่าวจะมีคำร้องทุกข์โดยชอบจากผู้เสียหายหรือไม่ แต่ที่เป็นปัญหามาสู่ศาลตามที่กล่าวมาคือ เมื่อจำเลยต่อสู้คดี จนมีการสืบพยานโจทก์ สืบพยานจำเลย จนปรากฏข้อเท็จจริงที่แตกต่างไปจากคำฟ้อง และฟังได้ว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว ศาลฎีกาจึงวางบรรทัดฐานว่า ต้องย้อนกลับมาพิจารณาทันทีว่า มีการร้องทุกข์ไว้โดยชอบหรือไม่ เมื่อไม่มีคำร้องทุกข์ จึงเป็นกรณีที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องเลย ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง

เกี่ยวกับประเด็นนี้ ได้มีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว กับอีกฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งในส่วนของฝ่ายแรกนั้น มีความเห็นว่า อำนาจศาลที่จะพิจารณาพิพากษาคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ที่จะลงโทษจำเลยอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่พิจารณาได้ความนั้น ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 120 และ 121 ดังกล่าวคือ เมื่อความผิดที่พิจารณาได้ความเป็นความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งต้องอาศัยคำร้องทุกข์ตามระเบียบ เป็นรากฐานในการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เมื่อคดีที่พิจารณาได้ความนั้น ไม่มีการแจ้งความร้องทุกข์โดยชอบมาก่อน อันถือว่าปราศจากรากฐานอันสำคัญแห่งอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้อง ก็น่าจะตัดอำนาจพิพากษาคดีเพื่อลงโทษจำเลยของศาลตามที่พิจารณาได้ความตามมาตรา 192 ผลก็คือศาลต้องพิพากษายกฟ้อง เพราะถือว่าพนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ซึ่งแนวบรรทัดฐานนี้ น่าจะใช้บังคับเฉพาะกรณีที่ไม่มีคำร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัวซึ่งพิจารณาได้ความเท่านั้น ไม่น่าจะนำไปใช้กับกรณีที่มีการร้องทุกข์ไว้แล้ว แต่เป็นคนละข้อหาหรือฐานความผิดกับที่มีการสอบสวนมา เพราะถ้าหากถือเคร่งครัดว่าถ้าความผิดที่พิจารณาได้ความจะต้องมีการสอบสวนมาโดยชอบแล้วเสมอ อำนาจศาลตามมาตรา 192 วรรคสองและวรรคสาม ที่จะลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่จะพิจารณาได้ความซึ่งแตกต่างจากฟ้องย่อมเป็นหมัน จะไม่มีผลบังคับในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้เลย แต่คงมีผลเฉพาะในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งไม่อยู่ในบังคับว่าจะต้องมีการสอบสวนมาก่อนถึงจะมีอำนาจฟ้องเหมือนกับกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น จึงน่าจะมิใช่เจตนารมณ์ที่แท้จริงของมาตรา 192 วรรค 2 และ 3 ที่แก้ไขใหม่เพื่อที่จะจำกัดอำนาจของศาลไว้แค่นั้น¹⁹

¹⁹ ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพสยามปริ้นติ้งแอนด์พาดเนอริช, 2553), หน้า 456-458.

ซึ่งความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายแรกดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคำตอบข้อสอบความรู้ชั้นเนติบัณฑิต ภาคสอง สมัย58 เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2549 ข้อที่ 4 ซึ่งเห็นว่า เมื่อพนักงานอัยการฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสามในความผิดฐานปล้นทรัพย์ แต่ข้อเท็จจริงที่ได้ความตามทางพิจารณาการกระทำของจำเลยทั้งสามเป็นความผิดฐานฉ้อโกง และข้อเท็จจริงปรากฏในสำนวนว่าไม่มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบตามมาตรา 121 วรรคสอง กรณีจึงไม่มีเงื่อนไขตามกฎหมายที่จะทำให้นักพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี จะมีอำนาจสอบสวน ฟ้องร้อง หรือลงโทษจำเลยทั้งสามได้ แม้ข้อหาความผิดฐานฉ้อโกงที่พิจารณาได้ความจะไม่แตกต่างจากฟ้องฐานปล้นทรัพย์ในสาระสำคัญ ศาลก็ไม่อาจพิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสามในความผิดฐานฉ้อโกงตามที่พิจารณาได้ความได้ โดยเทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4906/2543

ในขณะที่นักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4906/2543 ไม่น่าจะถูกต้อง ด้วยเหตุผลหลายประการอาทิเช่น

- เมื่อข้อเท็จจริงของคดีในชั้นสอบสวนได้ความมาแต่ต้นว่า การกระทำของจำเลยเป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนได้โดยไม่ต้องมีคำร้องทุกข์แล้ว ก็ไม่มีเหตุที่พนักงานสอบสวนจะต้องจัดให้มีการร้องทุกข์ตามระเบียบตามมาตรา 121 วรรคสอง เพราะแม้คำร้องทุกข์จะเป็นเงื่อนไขสำคัญต่ออำนาจสอบสวน แต่บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทกำหนดเงื่อนไขอันเป็นข้อห้ามมิให้ทำการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น อันเป็นคนละเรื่องกับการพิพากษาคดีของศาลที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความตามมาตรา 192 เมื่อข้อเท็จจริงในทางพิจารณาของศาลได้ความว่าความผิดที่ศาลพิจารณาได้ความนั้น ศาลมีอำนาจลงโทษได้ตามมาตรา 192 แล้ว ศาลก็ไม่จำเป็นต้องกลับไปพิจารณาถึงคำร้องทุกข์อันเป็นเงื่อนไขของการสอบสวนและการฟ้องคดีของพนักงานอัยการอีก²⁰

- การที่ศาลฎีกามีแนวคำพิพากษาออกมาเช่นนี้ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะเท่ากับว่า ในทุกๆคดีที่มีการสอบสวน เจ้าพนักงานจะต้องจัดให้มีการร้องทุกข์เสมอ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ ซึ่งในหลายคดี ผู้เสียหายเองอาจไม่สะดวกใจที่จะมาแจ้งความร้องทุกข์อันเนื่องมาจากเหตุผลต่างๆ รวมทั้งบุคลากรเจ้าหน้าที่รัฐเอง ก็มีจำนวนไม่เพียงพอต่อปริมาณงานคดีในปัจจุบัน การที่จะจัดให้มีการร้องทุกข์ในทุกๆคดีอาจเป็นการเพิ่มภาระให้กับพนักงานสอบสวนมากยิ่งขึ้นจากเดิมที่มีปริมาณงานล้นมืออยู่แล้วในปัจจุบัน

²⁰ สมชัย ธีษาคูดมการ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค3-4 : 6-7, หน้า 381-383.

- การที่ศาลเองเป็นผู้พิจารณาและมีความเห็นแตกต่างไปจากที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องมาก็เป็นเรื่องของดุลพินิจในการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับตัวบทกฎหมายเท่านั้น ซึ่งก็ไม่น่าที่จะย้อนมาตัดอำนาจฟ้องคดีของโจทก์เมื่อความผิดฐานนั้นไม่มีการร้องทุกข์ตามระเบียบ ทั้งที่โจทก์เองก็ดำเนินการถูกต้องตามกฎหมายแล้ว อีกทั้งกฎหมายก็ได้กำหนดไว้ว่า กรณีตามปัญหานี้จะต้องย้อนกลับมาพิจารณาว่า มีการร้องทุกข์หรือไม่ หากมีจริงจะถือว่ามีอำนาจฟ้อง เป็นต้น

ซึ่งเมื่อพิจารณาความเห็นของนักกฎหมายทั้งสองฝ่ายข้างต้นแล้ว ความเห็นของฝ่ายแรกน่าจะเหมาะสมที่สุดในสภาวะการณ์ปัจจุบัน แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4906/2543 ยังถือเป็นบรรทัดฐานที่ศาลฎีกายึดถือและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปฏิบัติให้สอดคล้องเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดต้องหลุดพ้นจากการลงโทษตามกฎหมาย กล่าวคือ การที่ผู้เสียหายมิได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ตั้งแต่แรก อาจเป็นสัญญาทรมานหรือเจตนาที่แท้จริงของผู้เสียหายเองว่า มิได้ต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษในความผิดที่กระทำลง หรืออาจเห็นว่าผู้เสียหายเองมิได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดนั้น หรืออาจมีการเจรจาประนีประนอมยอมความกับผู้กระทำความผิดไปแล้วก็เป็นได้ เพียงแต่ปล่อยให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดไป เพราะหากพิจารณาตามหลักวิญญูชน ตามสามัญสำนึกของคนทั่วไปแล้ว ถ้าผู้เสียหายประสงค์จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจริง ก็ย่อมเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้เสียหายต้องเข้ามาแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน พร้อมทั้งให้เบาะแสหรือข้อมูลต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานมาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ดังนั้นเมื่อไม่ปรากฏคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายในชั้นสอบสวนย่อมน่าเชื่อว่า ผู้เสียหายมิได้ตั้งใจที่จะเอาความกับผู้กระทำความผิดประการหนึ่ง

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ อำนาจฟ้องของโจทก์ถือเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ซึ่งแม้จำเลยจะมีได้ให้การต่อสู้ไว้ ศาลก็สามารถยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ หากได้ความว่าโจทก์ฟ้องคดี โดยไม่มีอำนาจฟ้อง ศาลก็ย่อมพิพากษายกฟ้องได้ทันที ซึ่งการที่ผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์โดยชอบในคดีความผิดต่อส่วนตัว ย่อมส่งผลโดยตรงให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่ชอบ เพราะคำร้องทุกข์ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสอบสวนในความผิดต่อส่วนตัว ดังนั้นพนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้องนั่นเอง

หากจะถือว่าการที่พนักงานอัยการฟ้องคดีความผิดต่อแผ่นดินเข้ามาโดยชอบ ถือว่ามีอำนาจฟ้องมาแต่ต้นแล้ว จึงเป็นอันลบล้างการที่ไม่มีคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน แม้ศาลจะพิจารณาได้ความว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว ก็ไม่อาจเป็นเหตุให้อำนาจฟ้องของพนักงานอัยการที่

มีมาโดยชอบตั้งแต่ต้นกลับกลายเป็นไม่มีอำนาจฟ้องไปได้ ก็จะเป็นการตีความกฎหมายโดยละเอียดไม่สนใจต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120, 121 อันถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัว นอกจากนี้ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย อาทิเช่น พนักงานเจ้าหน้าที่อาจใช้เป็นช่องทางในการที่จะรีบทำสำนวนคดีให้เสร็จโดยเร็ว โดยถือว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมาร้องทุกข์ มีเพียงคำกล่าวโทษจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจทำการสอบสวนได้ หรือในกรณีที่ความผิดบางฐานควรเป็นความผิดต่อส่วนตัว ก็จะถูกปรับเข้าเป็นความผิดต่อแผ่นดินทั้งหมด เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและสะดวกในการทำสำนวนคดี ซึ่งผลร้ายก็จะเกิดกับผู้เสียหายและผู้ต้องหาโดยตรง

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4906/2543 จึงถือเป็นบรรทัดฐานที่เหมาะสมและถูกต้องตรงตามบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องยอมรับว่าในสภาวะปัจจุบันที่มีอัตราการกระทำความผิดเพิ่มขึ้นสูงมาก ตรงข้ามกับอัตรากำลังของพนักงานสอบสวน จึงทำให้พนักงานสอบสวนเองไม่มีเวลามากพอที่จะพิจารณาสำนวนคดีอย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้รวมถึงในชั้นของพนักงานอัยการด้วย จึงเกิดกรณีที่มีการกล่าวโทษเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดิน โดยไม่มีการร้องทุกข์ตามระเบียบ จากนั้นพนักงานสอบสวนก็ดำเนินการสืบสวน สอบสวนไปในความผิดดังกล่าว จนกระทั่งถึงชั้นของพนักงานอัยการและชั้นศาลในที่สุด ดังนั้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่พิจารณายู่นี้ ควรที่พนักงานสอบสวนจะจัดให้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบในทุกคดี ที่มีโอกาสที่จะเป็นความผิดต่อส่วนตัวได้ ซึ่งอันที่จริงควรจัดให้มีการร้องทุกข์ในทุกคดีเสียด้วยซ้ำไป หรือหากสำนวนขึ้นมาสู่พนักงานอัยการแล้ว ก็ควรส่งสำนวนคืนไปยังพนักงานสอบสวนให้ดำเนินการเรียกให้ผู้เสียหายมาทำการแจ้งความร้องทุกข์ให้เรียบร้อย เพราะนอกจากจะเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว ยังเป็นการตรวจสอบถึงความประสงค์หรือความต้องการที่แท้จริงของผู้เสียหายเองด้วยว่า ต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษหรือไม่ และป้องกันมิให้เกิดปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการอีกต่อไป ซึ่งในทางปฏิบัติการแจ้งความร้องทุกข์นั้น ผู้เสียหายที่มาร้องทุกข์ไม่จำเป็นต้องระบุฐานความผิดของการกระทำของผู้กระทำ เพียงแต่ต้องระบุข้อเท็จจริงต่างๆให้ครบถ้วน และต้องระบุให้ชัดเจนว่าประสงค์จะดำเนินคดีแก่ใครบ้างเท่านั้น²¹ จึงไม่น่าเป็นการยากที่พนักงานสอบสวนจะให้ความร่วมมือในการจัดให้มีการร้องทุกข์ดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรที่จะออกเป็นระเบียบเป็นการทั่วไป เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการในกรณีนี้ เพื่อให้เกิด

²¹ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์,คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นก่อนการพิจารณา

ความชัดเจนและถือเป็นแนวปฏิบัติให้สอดคล้องไปในทางเดียวกัน รวมถึงสำนักงานอัยการสูงสุด ก็ควรทำแนวปฏิบัติหรือคู่มือให้พนักงานอัยการมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนเรียกให้ผู้เสียหายมา แจ้งความร้องทุกข์ก่อน ในกรณีที่ยังไม่มีผู้เสียหายมาแจ้งความร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน เมื่อ ดำเนินการแล้วจึงพิจารณาสั่งฟ้องและดำเนินการยื่นฟ้องต่อศาลต่อไป

4.6 การยุติคดีภายหลังศาลอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา

หลักการดำเนินคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัวที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดี ในคดีความผิดต่อแผ่นดิน ที่สำคัญประการหนึ่งคือ กรอบระยะเวลาในการระงับคดี ไม่ว่าจะ เป็น โดยการถอนคำร้องทุกข์ที่ดี การยอมความที่ดี การถอนฟ้องที่ดี ทั้งสามกรณีดังกล่าวจะส่งผลให้ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) หากมีการระงับคดีเกิดขึ้นในชั้นศาลสูง ก็จะมีผลให้คำพิพากษาของศาลล่างที่ได้มีคำพิพากษาไป แล้ว ก็เป็นอันระงับไปในตัว ซึ่งการที่จะใช้สิทธิระงับคดีดังกล่าว นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการใช้สิทธิไว้ กล่าวคือ การยอมความหรือถอนฟ้อง ตาม มาตรา 35 วรรค 2 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลา ไต่ก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย” ในขณะที่การ ถอนคำร้องทุกข์ เป็นไปตามมาตรา 126 ที่บัญญัติไว้ว่า “ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระงับใด หรือ จะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้” โดยทั้งสองมาตราดังกล่าวนี้ ก็แนวบรรทัดฐานฎีกายืนยันเสมอ มาว่า การที่จะถอนคำร้องทุกข์ ยอมความหรือถอนฟ้อง จะต้องกระทำก่อนที่คดีจะถึงที่สุด แม้ว่า ในมาตรา 126 กฎหมายจะบัญญัติว่า “...จะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้” ก็ตาม²² ซึ่งคำว่า “ก่อนคดีจะถึงที่สุด” ก็มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวางบรรทัดฐานเสมอมาว่า เป็นไปตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 ที่นำมาใช้โดยอนุโลม ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 15 ยกตัวอย่างเช่น ถึงที่สุดในวันที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาล ฎีกา²³ หรือถึงที่สุดในวันที่ครบกำหนดยื่นอุทธรณ์และไม่มีการยื่นอุทธรณ์ เป็นต้น

แต่เมื่อไม่นานมานี้ มีคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับที่ได้วางแนวบรรทัดฐานใหม่ โดย เกี่ยวข้องกับการตีความคำว่า “คดีถึงที่สุด” ซึ่งย่อมนั้นที่ทราบโดยทั่วไปว่า หากมีการอ่านคำ พิพากษาศาลฎีกาแล้ว คดีย่อมถึงที่สุดในวันที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลฎีกานั้น เว้นแต่ศาล จะมีคำสั่งให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา โดยศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานใหม่ว่า แม้

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1189/2547, 5689/2545

²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12208/2547, 4937/2543, 5240/2541, 4376/2540, 4141/2535

จะมีการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาแล้วก็ตาม หากมีการยื่นคำร้องว่า การอ่านคำพิพากษาศาลฎีกานั้นไม่ชอบ ขอให้เพิกถอนการอ่าน และคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาและอยู่ระหว่างการพิจารณาคำร้องของศาลฎีกา เช่นนี้ถือว่า คดีอยู่ระหว่างการพิจารณา ยังไม่ถือว่าคดีถึงที่สุดแล้ว ดังนั้น เมื่อเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ย่อมอยู่ภายในกรอบระยะเวลาที่ใช้สิทธิระงับคดีได้ เมื่อโจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง และคดีอยู่ระหว่างการพิจารณา ศาลย่อมต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ผู้วิจัยจึงขอนำรายละเอียดของคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าวมาอธิบายไว้ ดังต่อไปนี้

คำสั่งศาลฎีกาที่ 5013/2551 “คดีสืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2547 ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้ทนายจำเลยฟัง โดยถือว่าได้อ่านให้จำเลยฟังด้วยแล้ว ต่อมาวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2548 จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นเพิกถอนกระบวนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผิดระเบียบ และมีคำสั่งให้นัดฟังคำพิพากษาศาลฎีกาใหม่

ศาลชั้นต้นพิจารณาคำร้องแล้วมีคำสั่งว่า ถึงแม้ว่าจำเลยจะอ้างว่าจำเลยย้ายออกจากภูมิลำเนาตามฟ้องไปอยู่บ้านเลขที่ 397 หมู่ 5 ตำบลท่าสุต อำเภอเมืองเชียงราย ตั้งแต่เดือนเมษายน 2547 แล้ว แต่ตามสำเนาทะเบียนบ้านเอกสารท้ายคำร้องระบุว่า จำเลยเพิ่งย้ายเข้าไปในบ้านเลขที่ดังกล่าวเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2547 ทั้งในการส่งสำเนาฎีกาให้จำเลยก็ส่งไปยังภูมิลำเนาตามฟ้อง และจำเลยยื่นคำให้การแก้ฎีกา แสดงว่าจำเลยย่อมทราบเป็นอย่างดีว่าจะต้องมาฟังคำพิพากษาศาลฎีกาเมื่อศาลมีหมายเรียกไป หากจำเลยย้ายภูมิลำเนาจำเลยก็ต้องแจ้งให้ศาลทราบ แต่จำเลยก็ไม่เคยแจ้งให้ศาลทราบถึงการเปลี่ยนแปลงภูมิลำเนาแต่อย่างใด แสดงว่าจำเลยยังแสดงเจตนาโดยชัดแจ้งที่จะถือเอาภูมิลำเนาตามฟ้องเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการสำหรับการดำเนินคดีนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 42 แม้จะได้ความว่าขณะปิดหมายนัดฟังคำพิพากษาศาลฎีกา จำเลยย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้ว ก็ต้องถือว่าจำเลยมีภูมิลำเนาเฉพาะการอยู่สถานที่เดิม และได้ทราบนัดฟังคำพิพากษาศาลฎีกาโดยชอบแล้ว การอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาจึงไม่ผิดระเบียบ ไม่มีเหตุผลให้เพิกถอน ให้ยกคำร้อง

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา โจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง จำเลยไม่คัดค้าน

ศาลฎีกาวินิจฉัยชี้ว่า มีปัญหาตามฎีกาของจำเลยว่า การส่งหมายนัดฟังคำพิพากษาศาลฎีกาให้แก่จำเลยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เห็นว่า จำเลยยื่นคำร้องลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2548 อ้างว่าศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยเป็นการไม่ชอบ เพราะการส่งหมายแจ้งวันนัดไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขอให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษา ข้อเท็จจริงปรากฏว่าศาลชั้นต้นพิจารณาคำร้องแล้วมีคำสั่งยกคำร้องโดยยังไม่ได้ทำการไต่สวนและสำเนาคำร้องให้แก่โจทก์ ซึ่งหากข้อเท็จจริงเป็นตามที่จำเลยกล่าวอ้าง ก็ชอบที่จะเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาได้ อันจะมีผลทำให้คดียังไม่ถึงที่สุดและปรากฏว่าโจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้องในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จำเลยไม่คัดค้าน ศาลฎีกาจึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยฎีกาจำเลยแต่อย่างใด คดีนี้เป็นคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว โจทก์จะถอนฟ้องในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ เมื่อจำเลยไม่คัดค้าน จึงอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องได้ สิทธินาคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2)

จึงให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ”

จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ สรุปความได้ว่า ในคดีความผิดต่อส่วนตัว จำเลยก็สามารถใช้วิธีการเมื่อคดีมาถึงชั้นฟังคำพิพากษาศาลฎีกาโดย จำเลยไม่มาฟังคำพิพากษาศาลฎีกา แต่ให้ทนายความเป็นผู้มาฟังแทน เมื่อศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไป หากศาลฎีกามีคำพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ว่าจะเป็นจำคุกก็ปีก็ตาม จำเลยก็จะใช้วิธีการยื่นคำร้องขอให้ศาลเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับดังกล่าว โดยอ้างเหตุต่างๆว่าการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกานั้นไม่ชอบ ซึ่งระหว่างนั้นจำเลยก็จะเข้าไปเจรจากับผู้เสียหายเพื่อขอให้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความ และหากสามารถเจรจาตกลงกันได้ ก็ให้ผู้เสียหายมายื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ หรือยื่นคำร้องขอถอนฟ้องหรือยอมความต่อศาล ซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ได้วางบรรทัดฐานว่า การที่ศาลฎีกากำลังพิจารณาคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาอยู่ ถือว่าคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล คดีจึงยังไม่ถึงที่สุด โจทก์จึงสามารถยื่นคำร้องขอถอนฟ้องได้ และจำเลยย่อมไม่คัดค้านอยู่แล้ว ศาลต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ จำเลยก็หลุดพ้นจากคดีอาญาในที่สุด

ซึ่งอาจารย์ธานีศ เกศวพิทักษ์ ได้ให้ความเห็นในคำสั่งศาลฎีกาฉบับนี้ไว้ว่า²⁴

“ 1. คดีนี้เมื่อศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาแล้ว คดียอมถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านเป็นต้นไป ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 วรรคหนึ่ง ประกอบ ประมวล

²⁴ ธานีศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4, หน้า 565-567.

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 แต่เนื่องจากจำเลยยื่นคำร้องอ้างว่าศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาหลังจำเลยโดยไม่ชอบ เพราะการส่งหมายแจ้งวันนัดไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขอให้เพิกถอนการอ่าน เมื่อศาลชั้นต้นยกคำร้อง จำเลยย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้ แต่น่าจะเป็นสิทธิอุทธรณ์ฎีกาเฉพาะในปัญหาว่าการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไม่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ในชั้นนี้น่าจะยังไม่มีผลเปลี่ยนแปลงการเป็นที่สุดของคดีเดิมที่โจทก์จะใช้สิทธิขอถอนฟ้องเพื่อระงับคดีตาม ป.วิ.อ.มาตรา 39(2) ประกอบมาตรา 35 วรรคสองได้ ต่อเมื่อผลของการพิจารณาคำร้องของจำเลย ศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาเพราะคำร้องของจำเลยฟังขึ้น คดีเดิมจึงจะยังไม่ถึงที่สุด

2. ผู้เขียนเกรงว่า แนวบรรทัดฐานของคำพิพากษานี้ จะทำให้จำเลยในคดีความผิดต่อส่วนตัวใช้เล่ห์กลในการดำเนินคดีด้วยการ “ปั้นผีลูก ปลุกผีนั่ง” รื้อฟื้นคดีที่ถึงที่สุดไปแล้วให้กลับกลายเป็นคดีที่ยังไม่ถึงที่สุด เพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสยื่นรهنหนทางระงับคดีและระงับผลแห่งคำพิพากษาด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันได้อีก ซึ่งจะมีผลเท่ากับเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้เล่ห์เหลี่ยมเทคนิคของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยการไม่มาฟังคำพิพากษาศาลฎีกา หากศาลฎีกายกฟ้อง จำเลยก็ได้รับประโยชน์โดยอาจไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์เลย แต่หากศาลฎีกาพิพากษาลงโทษค่อยไปเจรจายอมชดใช้ค่าเสียหาย แล้วใช้สิทธิยื่นคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาเช่นเดียวกับคดีนี้

3. กรณีที่คดีถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ เพราะล่วงเลยกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์หรือฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 วรรคสอง ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ก็เช่นเดียวกัน จำเลยก็ยังมีโอกาส “ปั้นผีลูก ปลุกผีนั่ง” โดยการยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาอุทธรณ์ฎีกา อ้างเหตุผลว่ามีเหตุสุดวิสัยเกิดขึ้นทำให้จำเลยไม่อาจยื่นอุทธรณ์ฎีกาภายในระยะเวลาอุทธรณ์ฎีกาก็ได้ เพราะหากข้อเท็จจริงเป็นจริงอย่างที่จำเลยกล่าวอ้างในคำร้อง ศาลย่อมชอบที่จะขยายระยะเวลาอุทธรณ์ฎีกาให้แก่จำเลยได้ ผลก็คือ คดีที่ถึงที่สุดแล้วนั้น ก็จะกลับกลายเป็นคดีที่ยังไม่ถึงที่สุด และมีผลทำให้อาจมีการตกลงกันระงับคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นอีกได้

เช่นคำสั่งศาลฎีกาที่ 3176/2553 ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นฎีกาครั้งที่ 2 ของจำเลยในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551 โดยอ้างเหตุผลว่ากรณีไม่ใช่เหตุสุดวิสัยที่จำเลยจะขอขยายระยะเวลายื่นฎีกาภายหลังสิ้นระยะเวลาได้ จำเลยยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งดังกล่าว ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2551 ครั้นวันที่ 24 มีนาคม 2551 โจทก์ร่วม

ยื่นคำร้องขอถอนการเป็นโจทก์ร่วมโดยอ้างว่าได้ถอนคำร้องทุกข์แล้ว และขอให้จำหน่ายคดี ต่อมาเมื่อศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 ที่พิพากษายืนตามคำสั่งของศาลชั้นต้น แล้ว จำเลยยังยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 ต่อเนื่องมาจนคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาเช่นนี้ จึงต้องถือว่าคดียังไม่ถึงที่สุด เมื่อคดีตามฟ้องเป็นคดีความผิดต่อ ส่วนตัว จึงอยู่ในระยะเวลาที่โจทก์ร่วมมีสิทธิที่จะถอนคำร้องทุกข์ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 126

4. อย่างไรก็ตาม “คดีความผิดต่อส่วนตัว” เป็นความผิดอันยอมความได้ และการระงับข้อพิพาทด้วยการตกลงประนีประนอมยอมความนั้น เป็นสุดยอดหรือเป้าหมายสูงสุดแห่งกระบวนการยุติธรรม ศาลฎีกาอาจต้องการวางบรรทัดฐานใหม่เพื่อเป็นแนวทางให้กฎหมายมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพราะการที่จำเลยต้องติดคุกในคดีความผิดต่อส่วนตัวไม่ได้เกิดประโยชน์แก่รัฐหรือเอกชนคนใดเลย แต่การเปิดโอกาสให้ยังสามารถเจรจาตกลงกันได้ อย่างน้อยผู้เสียหายก็ยังสามารถได้รับการเยียวยาขาดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งหากแนวบรรทัดฐานเช่นนี้ถูกต้อง ก็น่าจะเป็นนโยบายสำคัญที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะได้นำไปบัญญัติเป็นกฎหมายให้ชัดเจน มิใช่ปล่อยให้กลายเป็นความสามารถในการใช้เล่ห์กลหรือเทคนิคทางกฎหมายของทนายความซึ่งจะกลายเป็นค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นแก่คู่ความโดยไม่จำเป็น โดยแก้ไข ป.วิ.อ.มาตรา 35 วรรคท้าย เป็นดังนี้

“คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก็ได้ แม้คดีถึงที่สุดแล้วก็ให้กระทำได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้านให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย”

ในขณะที่ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 ซึ่งบัญญัติเป็นหลักไว้ชัดเจนว่า การถอนฟ้องหรือยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว ต้องทำก่อนคดีถึงที่สุด ซึ่งแตกต่างจากการถอนฟ้องในคดีความผิดต่อแผ่นดินที่กฎหมายกำหนดให้ทำได้ก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเท่านั้น เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดประเภทของฐานความผิดทางอาญาไว้ 2 ประเภท คือ ความผิดต่อแผ่นดิน และ ความผิดต่อส่วนตัว ดังนั้น ในกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว เมื่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถเจรจาตกลงกันได้ เมื่อไหร่ ก็สามารถที่จะถอนฟ้องหรือยอมความเพื่อยุติคดีได้ แม้ว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาไปแล้ว แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นเวลาก่อนที่คดีจะถึงที่สุด เพราะกฎหมายมองว่า ความผิดต่อส่วนตัว เป็นความผิดที่เกิดความเสียหายแก่เอกชนเป็นการเฉพาะตัว รัฐหรือสังคมโดยรวมมิได้รับความเสียหายไปด้วย จึงมอบสิทธิในการระงับคดีให้แก่เอกชนผู้เสียหาย โดยผลของการระงับคดีนั้น ยังเป็นผลให้คำพิพากษาของศาลล่างเป็นอันระงับไปด้วยในตัว ซึ่งถือว่ากฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหาย

อย่างมาก เพราะโดยปกติคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล จะแก้ไขไม่ได้โดยเด็ดขาด กล่าวคือ ศาลทุกศาลไม่มีอำนาจแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งที่อ่านไปแล้วของตนไม่ว่ากรณีใดๆ และศาลสูงก็ไม่มีอำนาจแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างโดยพลการ เว้นแต่จะได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมา แต่การถอนฟ้องหรือยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัวในศาลสูง เช่น ศาลฎีกา จะทำให้คำพิพากษาศาลชั้นต้น และคำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นอันระงับไปในที่สุด

โดยอาจารย์เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ให้ความเห็นไว้เช่นเดียวกันว่า²⁵

“ในคดีความผิดต่อส่วนตัว การดำเนินคดีอาญาขึ้นอยู่กับผู้เสียหาย หากไม่ร้องทุกข์ รัฐก็ไม่สามารถดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ หากผู้เสียหายร้องทุกข์ แม้พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจสอบสวนและทำความเห็นควรสั่งฟ้องเสนอพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีและได้ดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว แต่ผู้เสียหายก็สามารถทำให้คดีนั้นสิ้นสุดลงเมื่อใดก็ได้ ด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ซึ่งหากดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย คดีนั้นต้องยุติลงเพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) กำหนดให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับ เมื่อมีการถอนคำร้องทุกข์โดยถูกต้องตามกฎหมายในคดีความผิดต่อส่วนตัว โดยผลของมาตรา 39(2) ดังกล่าว คดีต้องยุติลงทันทีไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใดก็ตามก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด” ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงหลักการระงับคดีความผิดต่อส่วนตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) ว่า ผู้เสียหายสามารถกระทำได้ แต่อย่างช้าต้องกระทำก่อนคดีถึงที่สุด

ดังนั้น การที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาออกมาเป็นบรรทัดฐานว่า แม้ศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไปแล้ว แต่ต่อมามีการยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา และคดีขึ้นมาจนอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ถือว่าคดียังไม่ถึงที่สุด โจทก์สามารถถอนฟ้องได้นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า แนวบรรทัดฐานดังกล่าวจะเป็นการด่วนตัดสินและจะเป็นการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายมากเกินไปจนอาจส่งผลกระทบต่อหลักการต่างๆ มากมาย ยกตัวอย่างเช่น

ประการแรก กระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาศาล โดยเฉพาะคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้มีการเปิดอ่านไปแล้ว ซึ่งย่อมต้องถือว่าคดีดังกล่าวถึงที่สุด ณ วันที่มีการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกานั้นแล้ว จริงอยู่ อาจมีกรณีที่มีการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไม่ชอบ เพราะเหตุการส่งหมายนัดไม่

²⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา, หน้า 152.

ชอบก็ดี หรือเหตุอื่นๆ ซึ่งศาลย่อมต้องเพิกถอนการอ่านและทำการอ่านคำพิพากษาฎีกาใหม่ คดีก็ยังไม่ถึงที่สุด แต่กรณีของแนวคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ กลับปรากฏข้อเท็จจริงว่า ศาลฎีกายังมิได้มีคำสั่งเลยว่า การอ่านคำพิพากษาฎีกานั้นชอบหรือไม่ มีเพียงคำสั่งของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ที่สั่งว่า การอ่านคำพิพากษาฎีกาชอบแล้ว ให้ยกคำร้อง ซึ่งทำที่สุดหากการอ่านคำพิพากษาฎีกานั้นชอบแล้วจริง คดีดังกล่าวก็ย่อมต้องถึงที่สุด ณ วันที่มีการอ่านคำพิพากษานั้น โจทก์จึงไม่อาจถอนฟ้องหรือยอมความได้ ดังนั้น การที่ศาลฎีกาวางแนวบรรทัดฐานในลักษณะนี้ ย่อมเกิดคำถามตามมาว่าความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาศาลฎีกาอยู่ที่ไหน

ประการที่สอง การที่ศาลให้โอกาสคู่ความยื่นคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาฎีกา จนกระทั่งมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งคำร้องดังกล่าวจนคดีสู่ศาลฎีกา เสมือนหนึ่งเป็นการให้โอกาสจำเลยได้แอบดูคำพิพากษาศาลฎีกาก่อนว่าถูกใจตนหรือไม่ ด้วยช่องทางของกฎหมายวิธีสบัญญัติ ซึ่งหากคำพิพากษาฎีกาออกมาว่า ศาลยกฟ้อง แน่แน่นอนว่า จำเลยจะไม่มีทางยื่นคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาฎีกาแน่นอน แต่ในทางตรงข้าม หากศาลฎีกาพิพากษาลงโทษจำเลย จำเลยก็จะใช้วิธีการตามคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ เพื่อประโยชน์ในการเจรจาต่อรองเพื่อหาทางหลุดพ้นจากการลงโทษทางอาญา

ประการต่อมาแนวคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ จะทำให้เจ้าหน้าที่รัฐสูญเสียเวลา สูญเสียบุคลากรไปทำคดี แล้วสุดท้ายคดีก็ระงับไป โดยไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบุคลากรภาครัฐที่ต้องทำงานไปโดยเสียเปล่า ตามแนวคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลด้วยตนเอง ก็จะมีผู้พิพากษาที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีคือ

ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

ชั้นพิจารณาพิพากษา

ชั้นอุทธรณ์

ชั้นฎีกา

ชั้นพิจารณาคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษา ใช้ผู้พิพากษา 1 นาย

ชั้นอุทธรณ์คำสั่ง

รวมให้ผู้พิพากษาทั้งสิ้น 13- 14 นาย แต่สุดท้ายก็ไม่อาจนำตัวผู้กระทำผิดมารับโทษตามกฎหมายได้ เนื่องจากต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความไปด้วยช่องทางตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ ซึ่งนับว่าไม่คุ้มค่าต่อการสูญเสียเวลาของผู้พิพากษาที่จะนำเวลาส่วนนี้ไปใช้ในการพิจารณาคดีอื่นๆ และถ้าหากมีการนำบรรทัดฐานนี้ไปใช้กับกรณีและผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์เพื่อให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทน จนกระทั่งพนักงานอัยการฟ้องเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวต่อศาล และต่อผู้คดีจนถึงมีการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา แล้วต่อมาจำเลยยื่นคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา จากนั้นผู้เสียหายก็มายื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ในระหว่างการพิจารณา ก็จะเป็นการสูญเสียเวลาไม่เฉพาะแต่ของผู้พิพากษาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการด้วย ซึ่งกรณีหลังจะสูญเสียเวลาของบุคลากรภาครัฐ ไม่ต่ำกว่า 16 นายด้วยกัน

ผู้วิจัยเห็นว่า ทุกฝ่ายในภาครัฐน่าจะไมยอมรับการให้สิทธิแก่คู่ความในคดีความผิดต่อส่วนตัวมากขนาดนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้เสียหายได้ตัดสินใจที่จะใช้กลไกของรัฐเป็นตัวแทนเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด ก็เท่ากับมอบอำนาจให้กับเจ้าพนักงานของรัฐในการดำเนินคดีแล้ว รวมถึงเท่ากับเป็นการยอมรับการทำงานของรัฐแล้ว จนกระทั่งศาลฎีกามีคำพิพากษาออกมา ก็ไม่ควรที่จะปฏิเสธการดำเนินคดีของรัฐ โดยการยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์เพื่อระงับคดีได้

นอกจากนี้ หากยึดถือตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ จนกระทั่งมีการแก้กฎหมายให้สามารถถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความได้ แม้คดีจะถึงที่สุดไปแล้ว ก็อาจเกิดกรณีปัญหาว่า อีกหน่วยระหว่างจำเลยกำลังรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดอยู่ จำเลยก็จะพยายามดิ้นรนติดต่อเจรจากับผู้เสียหายด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยกฎหมาย และยื่นคำร้องต่อศาลขอให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา จนกระทั่งผู้เสียหายมายื่นคำร้องขอถอนฟ้องต่อศาล ทั้งที่อยู่ระหว่างการจำคุก ก็เท่ากับว่า กฎหมายให้ผู้เสียหายเป็นผู้กำหนดว่าจะให้ลงโทษจำเลยกี่ปี ไม่ใช่ศาลเป็นผู้กำหนด ซึ่งจะเป็นการแปลกประหลาดมาก

แต่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาว่า ความผิดต่อส่วนตัวเป็นความผิดที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เสียหายเป็นการเฉพาะตัว ในท้ายที่สุดก็ควรที่จะให้ผู้เสียหายเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินคดีหรือติดใจเอาความกับผู้กระทำผิดหรือไม่ ดังนั้นเมื่อทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิด สามารถเจรจาตกลงที่จะประนีประนอมยอมความได้แล้ว แม้จะล่วงเลยระยะเวลาจนถึงศาลฎีกามีคำพิพากษาแล้วก็ตาม แต่ก็ต้องยอมรับว่า การยุติคดีโดยที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน น่าจะถือว่าเป็นแนวทางออกที่ดีที่สุดกับทั้งสองฝ่าย หลักการนี้ก็ควรนำมาใช้ได้ เพราะในระหว่างการพิจารณาคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกายู่นั้น หากจำเลยสำนึกผิด พร้อมทั้งจะยินยอมชดใช้

เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายจนเป็นที่พอใจ ก็จะไม่เป็นกรรมแก่ผู้เสียหายเท่าไรหากฎหมายจะตัดสิทธิไม่ให้มีการถอนฟ้องและทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาขาดใช้จากผู้กระทำผิด จำเลยมิได้รับผลประโยชน์จากการใช้สิทธิระงับคดีของผู้เสียหาย ดังนั้นเมื่อจำเลยขาดใช้เยียวยาผู้เสียหายเรียบร้อยแล้ว ก็ชอบที่ผู้เสียหายจะมายื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความต่อศาล เพื่อให้ศาลจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ เหมือนกับข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับที่กำลังวิเคราะห์อยู่นี้ ซึ่งหากไม่อนุญาตให้ถอนฟ้องคดี ก็จะมีผลให้จำเลยต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำตามผลของคำพิพากษา ทั้งๆที่สำนึกผิดและพยายามเยียวยาขาดใช้แก่ผู้เสียหายแล้ว นั่นคือไม่เกิดประโยชน์ต่อทั้งผู้เสียหายและจำเลย

ซึ่งการที่จำเลยต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำในระยะสั้นนี้อาจนำไปสู่ปัญหาคนล้นคุก ตลอดจนแนวคิดที่ว่า การเข้าไปอยู่ในเรือนจำไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรต่อนักโทษ ในทางตรงข้ามกลับเป็นการบ่มเพาะให้นักโทษระยะสั้นคนนั้น ได้รับการเรียนรู้ประสบการณ์อันเลวร้ายหรือช่องทางการกระทำความผิดจากนักโทษคนอื่นที่อยู่ในเรือนจำมาก่อน เป็นการสร้างเครือข่ายอิทธิพลมืดโดยทางอ้อม และก็กลับออกมาอยู่ในสังคมด้วยแนวคิดและจิตใจที่ต่างไปจากเดิม นอกจากนี้ระหว่างการถูกจำคุกครอบครัวของนักโทษเองก็เดือดร้อน ขาดเสาหลักในครอบครัว โดยปัจจุบันได้มีแนวความคิดในการที่จะเสนอกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนโทษจำคุกระยะสั้นไปเป็นการบริการสังคม เพื่อเป็นการลดปัญหาการจำคุกระยะสั้น

แต่ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในแต่ละฐานความผิดต่อส่วนตัวก็อาจมีผลต่อความเป็นธรรมได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ หากเป็นฐานความผิดต่อส่วนตัวที่ไม่ก่อผลเสียต่อส่วนรวมมากนัก เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 หรือความผิดฐานฉ้อโกง, ความผิดฐานยักยอก, ความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น แนวคำพิพากษาศาลฎีกานี้ก็สามารถนำมาใช้ได้ เพราะเป็นเรื่องของเอกชนผู้เสียหายคนนั้นเป็นการเฉพาะตัว หากสามารถเจรจาตกลงกันได้ การนำคนทำผิดที่สำนึกแล้ว เข้าไปอยู่ในเรือนจำ อาจไม่ใช่วิธีการลงโทษทางอาญาที่ถูกต้อง แต่ถ้าเป็นความผิดอื่น เช่น ช่มชู้กระทำชำเรา, ความผิดต่อเสรีภาพ, ความผิดตามพระราชบัญญัติความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 แนวคำพิพากษาศาลฎีกานี้ก็ไม่น่าจะเหมาะสม เพราะจะทำให้ประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากความผิดต่อส่วนตัวบางฐานมันกระทบต่อสังคมด้วย ไม่ใช่กระทบเพียงแค่เอกชนผู้เสียหายเท่านั้น

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เมื่อพิจารณาจากความเห็นต่างๆของนักกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่า การตีความคำว่า “คดีถึงที่สุด” ควร

ตีความอย่างไร กล่าวคือ ตีความว่า เมื่ออ่านคำพิพากษาฎีกาแล้ว คดีก็ยอมถึงที่สุด หรือตีความตามคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ว่า แม้อ่านคำพิพากษาฎีกาแล้ว หากมีการพิจารณาคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาฎีกา ก็ถือว่าคดียังไม่ถึงที่สุด นั่นคือพิจารณาว่า ในมุมมองของรัฐกับในมุมมองของผู้เสียหาย อะไรจะมีน้ำหนักมากกว่ากัน

หากเห็นว่า มุมมองของรัฐมีความสำคัญมากกว่า เนื่องจากเมื่อศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาฎีกาแล้ว คดียอมถึงที่สุด **ข้อดี**คือ รักษาหลักกฎหมายและแนวคำพิพากษาฎีกาที่วางแนวบรรทัดฐานตลอดมาไว้ได้, ไม่เกิดกรณีที่จำเลยหาช่องทางเพื่อหลุดพ้นจากการถูกลงโทษ หรือที่อาจารย์ธานีศ ใช้คำว่า “ปั้นผีลูก ปลูกผีนั่ง”, รักษาความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาฎีกาเอาไว้, ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมาย และ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อเวลาที่บุคลากรของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดี แต่**ข้อเสีย**ก็คือ ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาขาดใช้จากผู้กระทำความผิด, ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษ แม้ว่าตนสำนึกผิดแล้ว, ผู้กระทำผิดเมื่อเข้าไปอยู่ในเรือนจำเพียงระยะสั้น ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ แต่อาจก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่า

แต่หากเห็นว่า มุมมองของผู้เสียหายมีความสำคัญมากกว่า เนื่องจากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ผู้เสียหายสามารถตกลงกับผู้กระทำผิดได้ทุกเมื่อ แม้ศาลชั้นต้นจะอ่านคำพิพากษาฎีกาแล้วก็ตาม **ข้อดี**คือ ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาขาดใช้ในความเสียหายที่ตนได้รับจากผู้กระทำความผิด, ผู้กระทำผิดได้รับโอกาสให้กลับตัวเป็นคนดี ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวตามปกติ ไม่ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำ แต่**ข้อเสีย**ก็คือ กระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาศาลฎีกา, ทำให้จำเลยมีโอกาสหลุดพ้นจากการกระทำความผิดด้วยช่องว่างของกฎหมาย หรือ “ปั้นผีลูกปลูกผีนั่ง”, สิ้นเปลืองทั้งบุคลากรภาครัฐและเวลาที่ต้องเข้ามาดำเนินคดี รวมถึงอาจเป็นช่องทางให้ผู้กระทำความผิดข่มขู่ ใช้อิทธิพลต่างๆต่อผู้เสียหายเพื่อให้ระงับคดี

เมื่อพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียของทั้งสองแนวทางดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นกรณีที่แต่ละแนวทางก็มีเหตุมีผลในตัวเองเป็นอย่างมาก ซึ่งการที่จะให้ยึดแนวทางใด แนวทางหนึ่งไปเลยก็ดูจะเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัดจนเกินไป จนอาจทำให้เสียความยุติธรรมแก่คู่ความไปได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางตรงกลางระหว่างสองแนวทางข้างต้นว่า หากมีการยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาฎีกาขึ้นมา ก็ควรที่จะรอให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา วินิจฉัยคำร้องดังกล่าวจนเป็นที่ยุติก่อน แล้วจึงปฏิบัติตามคำสั่งคำร้องที่เป็นที่สุดนั้น กล่าวคือหากศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาฎีกา ก็หมายความว่า คำพิพากษาฎีกาที่อ่านไป เป็นการอ่านโดยไม่ชอบ ศาลต้องหมายแจ้งวันนัดพร้อมเพื่ออ่านคำพิพากษาฎีกาใหม่ คดีหลักจะกลับเข้ามาสู่การ

พิจารณาอีกครั้ง คดีก็จะถือว่าอยู่ระหว่างการพิจารณา ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิที่จะถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความ โดยขอด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 และมาตรา 126 นั่นคือเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายทั้งในส่วนของภาครัฐและคู่ความในคดี แต่ในทางตรงข้ามหากศาลมีคำสั่งยกคำร้อง ก็หมายความว่า การอ่านคำพิพากษาศาลฎีกานั้นชอบแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา คดีหลักก็ยอมถึงที่สุดอย่างแท้จริง ผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธิมายื่นคำร้องเพื่อขอถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความได้ เพราะกรณีนี้หากอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความได้ ก็จะทำให้บทบัญญัติในมาตรา 35 และ 126 ไม่มีผลใดๆในทางปฏิบัติ ทั้งจะก่อให้เกิดผลเสียมากมายตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากนี้ แนวทางที่ผู้วิจัยเสนอดังกล่าว ยังสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้กับกรณีที่จำเลยทำการยื่นคำร้องอื่นๆเข้ามา เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้ถือว่าคดียังอยู่ระหว่างการพิจารณา ยังไม่ถึงที่สุดแล้วจึงให้ผู้เสียหายมายื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความ และจำเลยเองก็จะหลุดพ้นจากคดี เพราะศาลต้องมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ รวมไปถึงกรณีของคำสั่งศาลฎีกาที่ 3176/2553 ซึ่งเป็นกรณีที่จำเลยยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาขึ้นฎีกา แต่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องดังกล่าว อ้างเหตุผลว่ากรณีไม่ใช่เหตุสุดวิสัยที่จำเลยจะขอขยายระยะเวลาขึ้นฎีกาภายหลังสิ้นระยะเวลาได้ จำเลยยื่นอุทธรณ์คัดค้านคำสั่งดังกล่าว ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ภายหลังโจทก์ร่วมยื่นคำร้องขอถอนการเป็นโจทก์ร่วมโดยอ้างว่าได้ถอนคำร้องทุกข์แล้วและขอให้จำหน่ายคดี ต่อมาเมื่อศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 ที่พิพากษายืนตามคำสั่งของศาลชั้นต้นแล้ว จำเลยยังยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 ต่อเนื่องมาจนคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาเช่นนี้ ตามแนวคำสั่งศาลฎีกาดังกล่าว วางแนวบรรทัดฐานว่าคดียังไม่ถึงที่สุด เมื่อคดีตามฟ้องเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว จึงอยู่ในระยะเวลาที่โจทก์ร่วมมีสิทธิที่จะถอนคำร้องทุกข์ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 126 ศาลฎีกาจึงมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ซึ่งถือเป็นวิธีการในลักษณะเช่นเดียวกับคำสั่งศาลฎีกาที่ 5013/2551 ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า หากใช้แนวทางตามผู้วิจัยเสนอ โดยการให้รอการสั่งคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์และขอให้จำหน่ายคดีไว้ก่อน และรอฟังว่าศาลฎีกามีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องขอขยายระยะเวลาขึ้นฎีกาออกมาเป็นอย่างไร หากศาลฎีกามีคำสั่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลาขึ้นฎีกาได้ ก็ถือว่าคดียังไม่ถึงที่สุด ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ได้ และศาลก็ชอบที่จะมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี แต่ในทางตรงข้าม หากศาลฎีกายกคำร้อง คดีก็ยอมถึงที่สุดไปแล้ว นับ

แต่วันที่ครบกำหนดเวลาในการยื่นฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ผู้เสียหายก็ย่อมไม่อาจขอถอนคำร้องทุกข์ได้และขอให้จำหน่ายได้อีกต่อไป จำเลยก็ต้องรับโทษตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์นั่นเอง ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นแนวทางที่สามารถรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาศาลฎีกาไว้ได้ เป็นแนวทางที่สามารถปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องมีการตีความกฎหมายหรือถกเถียงกันอีกต่อไปว่ากรณีนี้จะถึงที่สุดหรือยัง ผู้เสียหายกับจำเลยก็สามารถเจรจาตกลงกันได้อย่างมั่นใจ หากคดีกลับเข้าสู่การพิจารณาของศาลแล้ว ทั้งยังตัดช่องทางมิให้จำเลยทำการบั่นฝืนคุก ปลูกฝืนนั่งอีกต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม แนวทางที่ผู้วิจัยเสนอนี้ จะได้ผลสมบูรณ์ก็จะต้องให้ผู้พิพากษาพิจารณาและออกคำสั่งมาโดยเร็ว เพราะเมื่อรอให้ฟังคำสั่งคำร้องที่ยื่นมาก่อน หากศาลพิจารณาคำร้องเป็นเวลานาน ผลเสียก็จะเกิดแก่คู่ความ โดยเฉพาะกรณีที่จำเลยถูกขังในระหว่างนั้น ดังนั้น ผู้พิพากษาในทุกชั้นศาลก็ควรที่จะมีนโยบายในการที่จะมีคำสั่งคำร้องในลักษณะดังกล่าวอย่างรวดเร็ว อาจจะเป็นลักษณะเดียวกับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในคดีอาญา ซึ่งศาลสูงจะพิจารณาคำร้องและมีคำสั่งดังกล่าวอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายนั่นเอง

4.7 อายุความในการฟ้องคดีของผู้เสียหาย

สืบเนื่องจากการที่ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานตลอดมาว่า หากผู้เสียหายที่เป็นเอกชนจะใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาในคดีความผิดต่อส่วนตัวต่อศาล และยังมีได้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้ถึงการกระทำผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิเช่นนั้นเป็นอันขาดอายุความ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) เช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1086/2552, 5210/2549, 4311/2548, 588/2546 เป็นต้น จึงมีปัญหาที่น่าพิจารณาคือการตีความและวางบรรทัดฐานดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่ และถือเป็นการจำกัดสิทธิของผู้เสียหายหรือไม่

ในประเด็นนี้ มีความเห็นของนักกฎหมายแยกออกเป็นสองแนวด้วยกันคือ แนวความเห็นแรก เป็นกลุ่มนักกฎหมายฝ่ายที่เห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว โดยเห็นว่า ในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น มีรากฐานมาจากความเสียหายที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว ผู้อื่นไม่ได้เสียหายไปด้วย รัฐหรือสังคมโดยรวมก็มิได้เสียหาย กฎหมายจึงให้สิทธิเด็ดขาดในการดำเนินคดีแก่ผู้เสียหายในการที่จะเริ่มต้นดำเนินคดี หรือยุติคดีก่อนที่คดีจะถึงที่สุด สำหรับการเริ่มต้นดำเนินคดีนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ได้กำหนดระยะเวลาในการแจ้งความร้องทุกข์ไว้

อย่างชัดเจนว่า ผู้เสียหายต้องแจ้งความร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิเช่นนั้นเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้เสียหายที่ประสงค์จะใช้บริการของรัฐให้เป็นผู้ดำเนินคดีแทนตน จะต้องรีบดำเนินการร้องทุกข์ภายในกำหนดเวลาสามเดือน ไม่ปล่อยเวลาให้เนิ่นนานออกไป แต่ในอีกกรณีหนึ่ง หากผู้เสียหายประสงค์ที่จะดำเนินคดีต่อศาลด้วยตนเอง ไม่ต้องการให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทนให้ ผู้เสียหายก็ต้องดำเนินการฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน เพราะการที่ผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ก็คือการที่ผู้เสียหายแสดงเจตนาที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ เหมือนกับการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาลเช่นเดียวกัน ดังนั้น กรอบระยะเวลาสามเดือนในการร้องทุกข์จึงสามารถนำมาใช้กับการฟ้องคดีได้เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ในความผิดต่อส่วนตัว จึงต้องถือเป็นหลักว่า ผู้เสียหายจะต้องรีบตัดสินใจดำเนินการภายในเวลาสามเดือน ไม่ว่าจะร้องทุกข์หรือฟ้องคดีต่อศาลก็ตาม เพื่อป้องกันมิให้ผู้เสียหายปล่อยปละละเลย ไม่สนใจคดี ทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นก็เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นเฉพาะตัว ควรที่จะกำหนดเวลาไม่นานเกินไปในการที่จะให้ผู้เสียหายได้ตัดสินใจว่าจะดำเนินคดีหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ ผู้เสียหายก็สามารถไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน แล้วหากประสงค์จะฟ้องคดีก็สามารถทำได้และมีอายุความในการฟ้องคดีที่ยาวขึ้น ตามระวางโทษในความผิดฐานนั้นๆตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95

ในขณะที่แนวความเห็นที่สอง กลับเห็นว่า แนวคำพิพากษาฎีกาข้างต้นนั้น เป็นการจำกัดสิทธิแก่ผู้เสียหายมากเกินไป ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการแรก นักกฎหมายฝ่ายหลังนี้มองว่า การที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และ 96 บัญญัติแยกมาตรากัน ก็เป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการแยกอายุความร้องทุกข์ออกจากอายุความฟ้องคดี ไม่นำมาปะปนกัน โดยขึ้นอยู่กับว่าผู้เสียหายจะเลือกใช้สิทธิในการดำเนินคดีอย่างไร กล่าวคือ หากผู้เสียหายเลือกที่จะใช้บริการของรัฐ ให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทนให้ ผู้เสียหายก็ต้องทำการร้องทุกข์ภายในสามเดือน ตามมาตรา 96 ผู้เสียหายจะชักช้า ใ้เอ้ ปล่อยเวลาออกไปไม่ได้ เพราะจะให้รัฐทำหน้าที่แทนก็ต้องรีบดำเนินการร้องทุกข์ตามที่กฎหมายกำหนด แต่หากผู้เสียหายเลือกที่จะใช้สิทธิฟ้องคดีด้วยตนเอง ไม่เลือกที่จะใช้ประโยชน์จากรัฐ ก็ไม่ควรที่จำกัดเวลาในการฟ้องคดีไว้ที่สามเดือนเหมือนกับการร้องทุกข์ เนื่องจากความเป็นผู้เสียหายนั้นยังคงมีอยู่ มิได้สูญสิ้นไปในสามเดือน ผู้เสียหายควรมีอายุความในการฟ้องคดีตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 95 เพราะมิฉะนั้นแล้ว หากยังคงยึดแนวคำพิพากษาฎีกาก็จะส่งผลโดยตรงให้เกิดแนวปฏิบัติของผู้เสียหายในคดีความผิดต่อส่วนตัว คือ เมื่อเกิดการกระทำ

ความผิดขึ้น ผู้เสียหายส่วนมาก ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการฟ้องคดีได้ทัน ภายในสามเดือน ทางแก้ของผู้เสียหายเหล่านี้คือ ก็จะต้องไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ก่อน เพื่อป้องกันการเสียสิทธิฟ้องคดีของตน ทั้งๆที่แจ้งความนั้นผู้เสียหายเองอาจไม่ประสงค์ที่จะให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทน อันมีลักษณะเป็นการโยนคดีความผิดต่อส่วนตัวเกือบทั้งหมดไปให้รัฐ ผลที่ตามมาก็คือ รัฐก็ต้องสูญเสียทั้งเวลาและบุคลากรมาทำคดีความผิดต่อส่วนตัวเหล่านี้ เพราะเมื่อรับแจ้งความร้องทุกข์แล้ว รัฐก็มีหน้าที่ต้องดำเนินคดีต่อไป ไม่ดำเนินการไม่ได้ ถือเป็นภาระเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้เวลาที่จะไปดำเนินคดีที่มีความสำคัญๆลดน้อยถอยลงไป ซึ่งก็จะเห็นได้จากสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังนั้น เพื่อให้ปัญหาเหล่านี้หมดสิ้นไป ก็ควรที่จะแยกอายุความร้องทุกข์กับอายุความฟ้องคดีออกจากกัน ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีได้ภายในกำหนดอายุความทั่วไป ตามมาตรา 95 แม้ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์มาก่อน

ประการที่สอง ประมวลกฎหมายหมายอาญา มาตรา 96 บัญญัติเพียงว่า หากผู้เสียหายในคดีความผิดต่อส่วนตัวต้องการที่จะร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องทำการร้องทุกข์ ภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการที่จะไม่ให้มีการยี่ดระยะเวลาออกไปเป็นเวลานาน อาจทำให้พยานหลักฐานต่างๆสูญหายไป ผู้เสียหายจึงสมควรที่จะรีบดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว มิเช่นนั้นก็จะทำให้คดีขาดอายุความ แต่มาตรานี้มิได้บัญญัติถึงการอายุความฟ้องร้องคดี แต่ประการใด หากพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญาก็จะมีเพียงมาตรา 95 เท่านั้นที่บัญญัติถึงอายุความในการฟ้องคดี

ประการต่อมา ในความเป็นจริง เมื่อผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา จะต้องใช้เวลาในการที่จะคิด ตรึกตรอง ใคร่ครวญ และตัดสินใจว่าตนเองจะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดหรือไม่ ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาจจะต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริง พยานหลักฐานต่างๆ ตลอดจนปรึกษาผู้รู้เกี่ยวกับข้อกฎหมายที่จะนำมาใช้ในการต่อสู้คดี ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร อีกทั้งผู้เสียหายไม่มีอำนาจเหมือนกรณีของพนักงานสอบสวนที่จะออกหมายเรียกให้บุคคลใดๆเข้ามาพบเพื่อให้ปากคำในประเด็นที่ต้องการ หรือใช้อำนาจไปค้นหาพยานหลักฐานต่างๆที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี²⁶ ดังนั้นย่อมเป็นกรณีจำเป็นที่ควรที่จะให้เวลาแก่ผู้เสียหายในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำมาใช้ฟ้องคดี โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ยากจน หรือไม่มีฐานะเท่าที่ควร การ

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52, 69

ดำเนินการต่างๆ ย่อมก่อให้เกิดความไม่สะดวกและใช้เวลา มากกว่าคนที่มีความรู้ทางด้านการเงินที่ดีกว่า ระยะเวลาเพียง 3 เดือนย่อมไม่เป็นการเพียงพอที่ผู้เสียหายที่ตลาดหลักทรัพย์จะต้องทำการเก็บรวบรวมหรือไปหาเงินมาเพื่อเตรียมคดี แม้ว่าโดยหลักคดีอาญาจะไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลก็ตาม แต่ก็ต้องมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นแน่นอน เช่น ค่าทนายความ, ค่าเดินทาง, ค่าถ่ายเอกสารหลักฐานต่างๆ เป็นต้น

ประการสุดท้าย หากในกรณีที่ผู้เสียหายไม่มีความไว้วางใจในเจ้าพนักงานของรัฐ อันเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ ทั้งความสัมพันธ์ที่ไม่ดีตั้งแต่อดีต, เจ้าพนักงานมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด หรือ เจ้าพนักงานเป็นผู้กระทำความผิดซะเอง ซึ่งการที่ผู้เสียหายจะไม่แจ้งความร้องทุกข์ด้วยเหตุผลดังกล่าว ย่อมเป็นกรณีที่มีเหตุอันสมควรและเป็นเหตุผลที่น่ารับฟัง หากจะต้องให้ผู้เสียหายไปแจ้งความก็อาจเป็นการซ้ำเติมผู้เสียหายมากขึ้นกว่าเดิม

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากทั้งสองความเห็นข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าแนวความเห็นของฝ่ายแรก น่าจะเป็นความเห็นที่เหมาะสมกับสภาพของการบังคับใช้กฎหมายและสอดคล้องกับความเข้าใจของนักกฎหมายส่วนใหญ่ในปัจจุบันมากกว่า เนื่องจากแนวคำพิพากษาฎีกาในประเด็นนี้ มีการวางแนวบรรทัดฐานมาอย่างมั่นคง หนักแน่น และเป็นระยะเวลานาน จนเป็นที่ทราบกันในหมู่นักกฎหมายทั่วไปแล้วว่า หากเอกชนต้องการที่จะฟ้องคดีอาญาในประเภทความผิดต่อส่วนตัวด้วยตนเองและมีได้มีการแจ้งความร้องทุกข์ไว้ก่อน จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งเหตุผลสำคัญคงเป็นเพราะความผิดต่อส่วนตัว เป็นความผิดที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว รัฐหรือสังคมส่วนรวมมิได้รับความเสียหาย การกำหนดให้อายุความในการฟ้องคดีแก่ผู้เสียหายมากเกินไป อาจไม่เป็นผลดีและไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำผิดเท่าที่ควร โดยเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายมิได้ใช้สิทธิในการดำเนินคดีผ่านทางรัฐ ผู้เสียหายจึงต้องมีความกระตือรือร้น ไม่ปล่อยปละละเลยไม่ดำเนินคดี เพราะการที่ผู้เสียหายไม่ฟ้องคดีภายใน 3 เดือนนั้น อาจแปลความหมายได้ว่า ผู้เสียหายมิได้ตั้งใจดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้วก็เป็นได้ อีกทั้งการที่จะขยายอายุความในการฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวของเอกชนในกรณีนี้ ให้เท่ากับความผิดต่อแผ่นดินนั้น ก็ดูจะเป็นการแก้ไขที่ตลาดเคลื่อนไปจากเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายที่ประสงค์มาแต่แรกที่จะให้อายุความฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวเป็นไปตามแนวคำพิพากษาฎีกาในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ประสงค์ที่จะใช้สิทธิในการดำเนินคดีโดยผ่านทางรัฐ ผู้เสียหายจำเป็นต้องทำกรณียื่นฟ้องคดีต่อศาล ภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่อง

ความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งผู้เสียหายจะต้องประเมินศักยภาพของตนเองในการที่จะเตรียมคำฟ้อง จัดหาพยานหลักฐานต่างๆในเบื้องต้น ว่าทันในเวลาดังกล่าวหรือไม่ หากไม่ทันผู้เสียหายทุกคนต้องจำเป็นหลักเลยว่า จะต้องไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจรับแจ้งความร้องทุกข์ ภายในอายุความร้องทุกข์ คือ 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ไว้ก่อน เพื่อป้องกันมิให้คดีขาดอายุความ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว ผู้เสียหายก็มีเวลาเต็มที่ในการเตรียมคำฟ้องของตน ภายในอายุความฟ้องคดี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 นั่นเอง

บทที่ 5

บทสรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุปการวิจัย

ประเทศไทยแบ่งประเภทของฐานความผิดทางอาญา โดยใช้เกณฑ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น จากกรกระทำผิด ออกเป็นสองประเภทคือ ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความ ได้ ประเภทที่หนึ่ง กับ ความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความไม่ได้ อีกประเภทหนึ่ง โดย “ความผิดต่อส่วนตัว” หมายความว่า ความผิดที่ความเสียหายเกิดขึ้นต่อเอกชนเป็นการเฉพาะ รัฐ ไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหายในความผิดประเภทนี้ และจะต้องมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าความผิดใด เป็นความผิดต่อส่วนตัว หากไม่มีการบัญญัติไว้ก็จะถือว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งจากการที่ได้ ตรวจสอบบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้อยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า ความผิดอาญาที่เป็น ความผิดต่อส่วนตัว จะมีการบัญญัติต่อท้ายฐานความผิดนั้นๆ ว่าความผิดฐานนี้เป็น “ความผิดอัน ยอมความไม่ได้” อันมีความหมายเดียวกันกับคำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” จะแตกต่างกันก็เพียงแต่ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใช้คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” แต่ในประมวลกฎหมาย อาญาหรือความผิดอาญาในกฎหมายฉบับอื่นๆจะใช้คำว่า “ความผิดอันยอมความไม่ได้” นั้นเอง ยกตัวอย่างเช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา, อนาคต, หมิ่นประมาท, ข้อโกง, ยักยอก ตาม ประมวลกฎหมายอาญา, ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติ คุ่มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550, ความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค โดย เจตนาให้มีการใช้เงินตามเช็คตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534, ความผิดเกี่ยวกับการนำภาพของผู้อื่นไปปรากฏในอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นเสีย ชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เป็นต้น

สำหรับการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น ในปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้เสียหายสามารถที่จะดำเนินคดีเพื่อเอาผิดต่อผู้กระทำ ความผิดได้สองรูปแบบคือ ประการแรก โดยใช้สิทธิดำเนินคดีผ่านทางรัฐ ผู้เสียหายจะทำการแจ้ง ความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทนตนเองต่อไป หรือประการที่สอง โดยใช้สิทธิดำเนินคดีด้วยตนเอง โดยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งผู้เสียหายจะต้องตัดสินใจภายใน กำหนดเวลาว่าจะดำเนินคดีโดยใช้รูปแบบใด เนื่องจากคดีประเภทความผิดต่อส่วนตัวนี้ กฎหมาย ได้กำหนดกรอบเวลาในการดำเนินคดีหรือที่เรียกว่าอายุความ ไม่ว่าจะเป็นอายุความร้องทุกข์ หรือ

อายุความฟ้องคดีก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้เสียหายจะเลือกที่จะใช้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบใด แต่ท้ายที่สุดก็ต้องมาอยู่ในจุดเดียวกันคือ การพิจารณาเพื่อค้นหาความจริงในชั้นศาลนั่นเอง

กรณีที่ผู้เสียหายใช้สิทธิในการดำเนินคดีผ่านทางรัฐหรือใช้บริการของรัฐนั้น ผู้ที่มีอำนาจในการดำเนินคดีต่อไปคือ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ กล่าวคือ พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ทำการสอบสวน สืบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกิดขึ้นแล้วทำความเห็นเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาและมีคำสั่งว่า เห็นควรฟ้องคดีต่อศาลหรือไม่ แต่ทั้งนี้ก่อนหน้าที่จะมีการดำเนินคดีตามขั้นตอนที่กล่าวมาได้นั้น ผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้มาแจ้งความร้องทุกข์ให้ถูกต้องตามระเบียบต่อพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ได้ ภายในกำหนดอายุความ คือ ภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นพนักงานสอบสวนหามีอำนาจสอบสวนดำเนินคดีนั้นไม่ และหลังจากที่ผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์แล้ว พนักงานอัยการก็ต้องยื่นฟ้องต่อศาลภายในกำหนดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 มิฉะนั้นคดีก็เป็นอันขาดอายุความ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ย่อมระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้เสียหายที่เลือกการดำเนินคดีอาญาในแนวทางนี้มักจะเป็นผู้เสียหายที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ไม่สามารถว่าจ้างทนายความฟ้องคดีแทนตนได้ ตลอดจนขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านกฎหมาย ไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเองได้ ก็จะทำให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแทนตนเอง

ในขณะที่ผู้เสียหายที่มีความพร้อมทั้งทางด้านทุนทรัพย์ ความรู้ทางกฎหมาย สามารถที่จะหาพยานหลักฐานต่างๆมาสนับสนุน ก็จะเลือกที่ใช้สิทธิดำเนินคดีด้วยตนเอง โดยการฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งผู้ที่มีอำนาจดำเนินคดีได้แก่ ผู้เสียหายและผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเท่านั้น ถือเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้โดยเฉพาะ รัฐไม่สามารถเข้าแทรกแซงได้ พนักงานอัยการจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายก็ไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายได้เฉพาะในคดีความผิดต่อแผ่นดินเท่านั้น ในส่วนของการเริ่มต้นดำเนินคดีนั้นตามแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกา วางหลักไว้ว่าหากผู้เสียหายยังมีได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้ ผู้เสียหายจะต้องฟ้องคดีต่อศาลภายในกำหนดอายุความร้องทุกข์ คือ ต้องฟ้องคดีต่อศาลภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ถ้าได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้ว ผู้เสียหายก็สามารถยื่นฟ้องคดีได้ ภายในกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 95 ซึ่งจะมีอายุความยาวกว่าอายุความร้องทุกข์ หลังจากที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะมีคำสั่งประทับฟ้องเสมอ เพื่อทำการพิจารณาว่าคำฟ้องของโจทก์นั้นมีมูลหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162, 165 แตกต่างจากกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี กฎหมายให้ศาลใช้ดุลพินิจว่าจะทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนหรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติศาลก็มักจะไม่ได้ไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากได้มีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนมาและการพิจารณาสำนวนจากพนักงานอัยการมาชั้นหนึ่งแล้ว

ความเป็นลักษณะเฉพาะของความผิดต่อส่วนตัวที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การระงับคดีหรือการยุติคดี ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ว่า เมื่อผู้เสียหายประสงค์ที่จะยุติคดี คือไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอีกต่อไป กฎหมายได้กำหนดวิธีการ ขั้นตอน ระยะเวลาในการที่ผู้เสียหายจะใช้สิทธิระงับคดีไว้ คือ การถอนคำร้องทุกข์ การถอนฟ้อง ซึ่งอาจมีที่มาจากกรณีที่ผู้เสียหายไม่พอใจเอาความเองแล้วถอนฟ้องไป หรือมีการเจรจาระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดแล้วยอมความกัน หรือที่เรียกว่า การยอมความ ซึ่งทั้ง 3 วิธีการดังกล่าวผู้เสียหายสามารถกระทำได้ก่อนที่คดีจะถึงที่สุด และเมื่อมีการถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้อง หรือยอมความโดยชอบด้วยกฎหมาย จะเกิดผลคือ สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็ไม่อาจดำเนินคดีได้อีกต่อไป หากคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล ศาลก็จะมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกเสียจากสารบบความ ตลอดจนหากคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ก็จะส่งผลให้คำพิพากษาของศาลล่างเป็นอันระงับไป ไม่มีผลบังคับไปในตัว

และด้วยความที่ความผิดต่อส่วนตัวมีลักษณะเฉพาะในการดำเนินคดี ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวในชั้นศาล และพบว่าปัจจุบันยังมีปัญหาหรือข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันในหมู่นักกฎหมายเกี่ยวกับประเด็นที่เกิดขึ้นกับการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวในชั้นพิจารณาของศาลหลายประการ กล่าวคือ

1. ปัญหาในเรื่องของการดำเนินคดีเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายในช่วงเวลาต่างๆตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการและในชั้นศาล อันจะส่งผลโดยตรงไปยังอำนาจฟ้องคดีของโจทก์ในชั้นพิจารณาของศาลนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ เช่นนี้จะสามารถดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นต่อไปได้หรือไม่ จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง จะพบว่าในความผิดต่อส่วนตัว เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายไปก่อนโดยมิได้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงาน

เจ้าหน้าที่ไว้ ผู้อื่นก็จะไม่สามารถแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ เพราะกฎหมายมิได้ให้สิทธิแก่ผู้อื่นที่จะแจ้งความร้องทุกข์แทนผู้เสียหายหรือฟ้องคดีแทนหรือให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีต่อไปได้ เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 ที่กำหนดให้มีผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ก็จะเห็นได้ว่า โดยปกติความผิดที่กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ กฎหมายจะให้อำนาจผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลสามารถใช้สิทธิดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ในฐานะผู้มีอำนาจจัดการแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(1) แต่ถ้าหากผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ ย่อมส่งผลให้อำนาจปกครองของผู้แทนโดยชอบธรรมและผู้อนุบาลสิ้นสุดลงทันที ดังนั้นผู้แทนโดยชอบธรรมและผู้อนุบาลจึงไม่อาจดำเนินคดีแทนผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถต่อไปได้ ไม่เข้ากรณีมาตรา 5(1) หรือหากจะพิจารณาที่มาตรา 5(2) ก็จะพบว่า ต้องเป็นความผิดที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บไม่สามารถจัดการเองได้เท่านั้น ที่กฎหมายให้สิทธิผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ หากได้รวมถึงความผิดต่อส่วนตัวไม่ ดังนั้นผลที่ตามมาคือ ผู้กระทำความผิดก็หลุดพ้นจากการลงโทษ ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยช่องว่างของกฎหมาย ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายและทนายทนายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม แม้ฐานความผิดต่อส่วนตัวส่วนใหญ่จะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปได้ แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่ 2 กลุ่มฐานความผิดที่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปได้ คือ ความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326-328 และ ความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลภาพของผู้อื่นที่มีการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 16 ซึ่งทั้งสองกลุ่มความผิดนี้ กฎหมายกำหนดให้สิทธิแก่ บิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ได้และให้ถือเป็นผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) จึงมีสิทธิร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลหรือสิทธิอื่นๆด้วยตนเองได้ ซึ่งเหตุผลที่กฎหมายกำหนดไว้เพียง 2 กลุ่มความผิดนี้ เป็นเพราะผู้ร่างกฎหมายเห็นว่า ความผิดต่อส่วนตัวทั้งสองกลุ่มดังกล่าว เป็นความผิดที่ไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดความเสียหายในด้านชื่อเสียง การถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังแก่ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังส่งผลเสียหายต่อบิดามารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายด้วย ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายยังมิได้แจ้งความร้องทุกข์แต่ถึงแก่ความตายไปก่อน กฎหมายจึงบัญญัติให้บิดามารดา บุตร และคู่สมรสของผู้เสียหายถือเป็นผู้เสียหายด้วยเช่นเดียวกัน เป็นลักษณะของความผิดกรรมเดียวแต่มีผู้เสียหาย

หลายคนนั่นเอง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศแล้วจะพบว่า ในต่างประเทศนั้นมักมีกฎหมายบัญญัติรองรับไว้อย่างชัดเจนว่า เมื่อผู้เสียหายที่แท้จริงถึงแก่ความตายก่อนร้องทุกข์ใครที่จะสามารถเข้ามาดำเนินคดีต่อไปได้ กล่าวคือ ประเทศเยอรมันนี่กำหนดให้ผู้ที่สามารถเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหายต่อไปได้ด้วยกรณียื่นคำร้องทุกข์ ได้แก่ คู่สมรสหรือบุตร ถ้าหากไม่มีคู่สมรสหรือบุตร ให้สิทธิดังกล่าวโอนไปยังบิดามารดา ถ้าบิดามารดาตายไปแล้ว ก็ให้สิทธินั้นโอนไปยังพี่น้อง หรือหลาน ทั้งนี้สิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์จะไม่โอนไปถ้าการดำเนินคดีนั้นเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ที่เคยแสดงไว้ของผู้เสียหาย ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้คู่สมรสก็ดี ผู้สืบสายโลหิตก็ดี พี่น้องก็ดี อาจยื่นคำร้องทุกข์ได้ เว้นแต่จะขัดต่อความปรารถนาที่ได้แสดงออกของผู้เสียหาย เมื่อเปรียบเทียบกับของประเทศไทยแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ในกรณีที่ผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัวถึงแก่ความตายก่อนแจ้งความร้องทุกข์ กฎหมายไทยยังมีช่องว่างที่บุคคลอื่นใดไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปได้ ต่างจากกฎหมายของประเทศเยอรมันนี่และประเทศญี่ปุ่นที่ได้บัญญัติถึงตัวบุคคลที่สามารถเข้าดำเนินการทางอาญาต่อไปได้อย่างชัดเจน

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงแนวคำพิพากษาฎีกาที่วางบรรทัดฐานมาอย่างมั่นคงว่า “สิทธิถอนคำร้องทุกข์ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ถือเป็นสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน จึงตกทอดแก่ทายาท” ดังนั้น ย่อมแปลความโดยนัยได้ว่า ในความผิดต่อส่วนตัวที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ทายาทย่อมมีสิทธิร้องทุกข์ได้เมื่อผู้เสียหายตายไปแล้วเช่นกัน ซึ่งการแปลความเช่นนี้ไม่น่าจะก่อให้เกิดปัญหาหรือผลร้ายแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาแต่ประการใด เพราะมิได้เป็นการแปลความที่ขัดต่อหลักการหรือเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว

แต่ถ้าเป็นความผิดต่อส่วนตัวในฐานะอื่นๆนอกจากที่กล่าวมานี้ ยังคงต้องถือว่าความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ยุติหรือจบลงไปพร้อมกับความตายของผู้เสียหาย เนื่องจากความผิดต่อส่วนตัวเหล่านี้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นการเฉพาะตัวเท่านั้น บุคคลอื่นมิได้รับความเสียหายไปด้วย หากจะให้ทายาทของผู้เสียหายเหล่านั้น เข้ามาร้องทุกข์แทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายต่อไปได้ อาจทำให้ความที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของความผิดต่อส่วนตัวฐานนั้นๆเปลี่ยนแปลงไปและประเด็นที่สำคัญคือ ทายาทของผู้เสียหายมิใช่ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่จะสามารถดำเนินการใดๆแทนผู้เสียหายต่อไปได้นั่นเอง

นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นก่อนแจ้งความร้องทุกข์แล้ว ยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นใน

ชั้นต่อๆมาคือ ในชั้นที่คดีอยู่ระหว่างการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย มีปัญหาว่า จะสามารถดำเนินคดีต่อไปได้หรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาต้องแยกออกเป็นสามกรณีคือ กรณีแรก เป็นกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีต่อศาล หลังจากที่ถูกผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ ตามระเบียบในคดีความผิดต่อส่วนตัวเรียบร้อยแล้ว จนกระทั่งศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา และอยู่ระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์ ปรากฏว่าผู้เสียหายถึงแก่ความตายในช่วงเวลานี้ เช่นนี้หากผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้ว เช่นนี้ย่อมถือเสมือนว่า ผู้เสียหายมีสถานะเป็นโจทก์ร่วมในคดีดังกล่าว ดังนั้น กรณีย่อมเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 คือ เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา สามารถดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปได้ กล่าวคือ บุคคลตามมาตรา 29 ดังกล่าวสามารถยื่นอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลชั้นต้นแทนผู้เสียหายต่อไปได้ แม้ว่าพนักงานอัยการจะมีได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นก็ตาม แต่ถ้าหากผู้เสียหายมิได้ยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมไว้ก่อนที่ผู้เสียหายจะถึงแก่ความตาย เช่นนี้ผลย่อมแตกต่างออกไป กล่าวคือไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไปได้ ต้องรอดูว่าพนักงานอัยการจะอุทธรณ์หรือฎีกาหรือไม่ ถ้าหากไม่อุทธรณ์หรือฎีกา คงต้องบังคับไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณี

กรณีที่สอง เป็นกรณีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลด้วยตนเอง ต่อมาศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาและอยู่ระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์ แล้วผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ย่อมเป็นไปตามมาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา จะสามารถดำเนินคดีโดยการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นต่างผู้ตายต่อไปได้ เพราะถือว่าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีแล้วตายลงนั่นเอง

กรณีที่สาม ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี จนคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เช่นนี้ หากไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 29 เข้าดำเนินคดีแทนผู้ตาย ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาชอบที่จะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ แต่เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งในศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ก่อนที่จะมีคำสั่งจำหน่ายคดี ควรที่ศาลจะออกหมายแจ้งไปยังทายาทผู้มีสิทธิเข้าดำเนินคดีแทนโจทก์ผู้ตาย ตามมาตรา 29 เพื่อให้มาแถลงต่อศาลว่า ประสงค์จะดำเนินคดีแทนผู้ตายต่อไปหรือไม่ เพื่อที่ศาลจะได้ดำเนินการพิจารณาต่อไปอย่างถูกต้องนั่นเอง

2. ปัญหาในเรื่องการดำเนินคดีอาญาต่อกรรมการหรือผู้แทนของนิติบุคคลที่กระทำความผิดต่อนิติบุคคลเสียเอง และเป็นเหตุให้นิติบุคคลได้รับความเสียหาย แต่ผู้แทนของนิติบุคคลจะไม่ดำเนินคดีกับตนเอง เพราะจะเป็นผลร้ายแก่ตนเอง ตลอดจนเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ตนรู้จักมักคุ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เมื่อผู้แทนของนิติบุคคลไม่ดำเนินการใดๆแล้วผู้อื่นก็ไม่สามารถจะดำเนินคดีกับผู้แทนนิติบุคคลได้ เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(3)วางหลักไว้ว่า บุคคลอื่นที่ไม่ใช่หุ้นส่วนผู้จัดการ กรรมการ หรือผู้แทนของนิติบุคคล ไม่มีอำนาจร้องทุกข์หรือดำเนินคดีแทนนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ เพราะอำนาจดังกล่าวเป็นอำนาจของผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดหรือกรรมการหรือผู้แทนของนิติบุคคลเท่านั้น ผลที่เกิดขึ้นคือ ผู้แทนนิติบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดก็หลุดพ้นจากการต้องรับโทษตามกฎหมายก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและความเสียหายต่อนิติบุคคลนั่นเองและผู้ที่มีส่วนได้เสียกับนิติบุคคล เช่น ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น เป็นต้น

จากปัญหาดังกล่าว ในเวลาต่อมาศาลฎีกาจึงได้วางบรรทัดฐานใหม่ว่า กรณีที่กรรมการกระทำความผิดอาญาต่อบริษัทและทำให้บริษัทเสียหาย โจทก์ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นย่อมถือเป็นผู้เสียหาย โดยเป็นผู้มีประโยชน์ได้เสียร่วมอยู่กับบริษัทอันเป็นนิติบุคคล จึงมีอำนาจที่จะนำคดีที่กรรมการก่อให้เกิดความเสียหายแก่บริษัทและทางบริษัทไม่ดำเนินคดีกับกรรมการเหล่านี้ขึ้นว่ากล่าวในโรงศาลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28(2) ประกอบกับ มาตรา 2(4) และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1169 ดังนั้นผู้ถือหุ้นมีสิทธิฟ้องกรรมการบริษัทนั้นได้ ซึ่งบรรทัดฐานที่ศาลฎีกาได้วางไว้ที่น่าจะหมายความว่าความรวมถึงกรณีที่หุ้นส่วนผู้จัดการกระทำความผิดต่อห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเสียเอง และหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นๆ ก็ย่อมมีอำนาจฟ้องหุ้นส่วนผู้จัดการได้ด้วยเช่นเดียวกัน เพราะถือเป็นกรณีที่จำเป็นต้องรับรองสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นให้มีอำนาจดำเนินคดีแก่หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการได้ มิฉะนั้นจะไม่มีใครดำเนินคดีเอาแก่หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการซึ่งกระทำความผิดอาญาได้เลย สิทธิของหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง นอกจากนี้แล้ว ยังมีความเห็นของนักกฎหมายส่วนหนึ่งที่ทำให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หากแม้ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นๆของนิติบุคคลไม่ได้กระทำความผิดต่อนิติบุคคล แต่เพิกเฉยละเลยไม่ดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด จนเกิดความเสียหายแก่นิติบุคคล หุ้นส่วนอื่นๆ (กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด) หรือ ผู้ถือหุ้นอื่นๆ (กรณีบริษัทจำกัด) น่าจะสามารถเข้ามาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแทนนิติบุคคลได้ ถือว่าเป็นแนวคิดที่มีเหตุผลและชอบธรรมแก่ทุกฝ่าย เป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ เพื่อกระบวนการ

ยุติธรรมจะได้สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทั้งเป็นแนวบรรทัดฐานที่มั่นคง ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายยอมรับตรงกัน

3. ปัญหาในกรณีความผิดกรรมเดียว แต่มีผู้เสียหายหลายคน เมื่อผู้เสียหายคนหนึ่งสิทธินำคดีอาญามาฟ้องร้องรับ อาจจะเป็นเพราะขาดอายุความก็ดี ถอนฟ้องก็ดี จะส่งผลถึงผู้เสียหายคนอื่นหรือไม่ ซึ่งโดยหลักผู้เสียหายแต่ละคนย่อมมีสิทธิในการดำเนินคดีอาญาอันถือเป็นสิทธิเฉพาะตัวของแต่ละคน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดี หากปรากฏว่าผู้เสียหายคนอื่นได้ฟ้องคดีไว้แล้วแต่ประการใด ซึ่งย่อมรวมไปถึงกรณีของการแจ้งความร้องทุกข์ด้วย แต่อย่างไรก็ตามมีคำพิพากษาฎีกาที่ 386/2551 ได้วางบรรทัดฐานไว้ว่า ในความผิดที่มีผู้เสียหายหลายคน เมื่อมีผู้เสียหายคนหนึ่งรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดอยู่ก่อนแล้วมิได้ฟ้องคดีหรือร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน อันถือเป็นกรณีขาดอายุความ ย่อมส่งผลทำให้คดีในส่วนของผู้เสียหายคนอื่นขาดอายุความไปด้วย โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่า คดีสำหรับผู้เสียหายคนอื่นนั้นจะขาดอายุความไปแล้วหรือไม่

ซึ่งแนวคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว มีนักกฎหมายได้ให้เหตุผลไว้นำสนใจว่า การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีโจทก์ขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 แล้ว โดยไม่ได้คำนึงถึงระยะเวลาที่โจทก์นำคดีมาฟ้องเลย เท่ากับว่าศาลฎีกาคำนึงถึงตัวความผิดที่ได้ฟ้อง เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัย เป็นไปตามหลักการตีความกฎหมายอาญา ที่ห้ามตีความให้เกิดผลร้ายกับจำเลยและเป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่าคน ๆ เดียวจะไม่ต้องรับโทษเพราะการกระทำอันเดียวกันซ้ำสอง หรือที่เรียกว่า "Non bis in idem" แปลว่า บุคคลไม่ควรได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำครั้งเดียว (Not twice for the same) ประการหนึ่ง

ประการต่อมา เมื่อเป็นความผิดอันยอมความได้ และเป็นกรกระทำผิดกรรมเดียวและความผิดฐานเดียวกันของจำเลยแต่มีผู้เสียหายหลายคน การที่ศาลฎีกาเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายคนแรกรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นต้นไป ย่อมสอดคล้องกับการตีความกฎหมายอาญาที่ห้ามตีความให้เป็นผลร้ายแก่จำเลย เพราะหากจะรอเวลาให้ผู้เสียหายคนอื่นแต่ละคนทุกคนรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดในการกระทำเดียวกันของจำเลยนั้นเป็นเกณฑ์การพิจารณา อาจถือได้ว่าเป็นการขยายอายุความในการกระทำเดียวกันและความผิดฐานเดียวกันของจำเลยไปโดยปริยาย

ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยเป็นสำคัญ ตามหลักที่ว่า การกระทำครั้งเดียวกันย่อมถูกดำเนินคดีได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น (Non bis in idem) ซึ่งจะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหายคนแรกที่อยู่เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดไม่ยอมรับร้องทุกข์หรือฟ้องคดีภายใน 3 เดือนอย่างแท้จริง หรือดำเนินคดีกับจำเลยไปอย่างสุจริต จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษา อันจะส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายคนอื่นๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 เพราะถ้าหากปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหายคนหนึ่งมีเจตนาที่จะให้จำเลยหรือผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย โดยผู้เสียหายคนอื่นมิได้ให้ความยินยอมด้วย หรือปรากฏว่ามีการไม่ยอมรับร้องทุกข์หรือฟ้องคดีภายใน 3 เดือนหรือดำเนินคดีไปในลักษณะสมยอมกัน ย่อมเป็นการดำเนินคดีโดยไม่สุจริตเพื่อหวังผลเพียงต้องการตัดสิทธิผู้เสียหายคนอื่นมิให้มีสิทธิร้องทุกข์หรือฟ้องคดีได้อีกเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะถือไม่ได้ว่าคดีในส่วนของผู้เสียหายคนอื่นที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสมยอมดังกล่าวเป็นอันขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 และไม่มีผลที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องจำเลยในความผิดกรรมเดียวและความผิดฐานเดียวกันนั้นสำหรับผู้เสียหายคนอื่นระงับไปด้วย เพราะหากไม่ตีความเช่นนี้ ก็อาจจะเป็นช่องทางให้เกิดการสมยอมในทางคดีได้ อันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายคนอื่นๆ อย่างมาก

ซึ่งในประเด็นนี้สามารถเทียบเคียงได้กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6446/2547 ซึ่งวินิจฉัยว่า "หลักการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4) ที่บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องอันเป็นหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำสองแก่จำเลยนั้น จะต้องปรากฏว่าคดีก่อนเป็นกรณีที่จำเลยถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างแท้จริง หากปรากฏว่าคดีก่อนเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างสมยอมกันแม้ว่าจะเป็นกรกระทำกรรมเดียวกันก็ถือไม่ได้ว่าการกระทำกรรมนั้นจำเลยเคยถูกฟ้องและศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด อันจะมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดกรรมนั้นระงับไปไม่"

4. ปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลในคดีความผิดต่อแผ่นดิน แต่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า จำเลยกระทำความผิดในคดีความผิดต่อส่วนตัว หากว่าไม่มีการร้องทุกข์ตามระเบียบในชั้นสอบสวน ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยตามที่พิจารณาได้ความได้หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายดำต่อศาล ในข้อหาลักทรัพย์ นายจ้ำ โดยมีเพียงคำกล่าวโทษหรือแจ้งความเพื่อเป็นหลักฐานเท่านั้น มิได้มีคำร้องทุกข์โดยชอบจากนายจ้ำผู้เสียหาย ต่อมามีการสืบพยานโจทก์ สืบพยานจำเลยจนคดีเสร็จการพิจารณาแล้ว

อยู่ระหว่างรอฟังคำพิพากษาของศาล หากศาลพิจารณาแล้ว เห็นว่า พฤติการณ์ของนายดำเป็นการยกยอกทรัพย์นายจ้ำง มิใช่การลักทรัพย์นายจ้ำงตามที่โจทก์ฟ้องมา มีคำพิพากษาฎีกาวางบรรทัดฐานว่า เมื่อพิจารณาได้ความว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว แต่ไม่มีคำร้องทุกข์ การสอบสวนความผิดฐานนี้จึงไม่ชอบ พนักงานอัยการยอมไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในความผิดฐานนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 พิพากษายกฟ้อง

จากแนวคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวนี้ทำให้มีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ที่เห็นว่า อำนาจศาลที่จะพิจารณาพิพากษาคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ที่จะลงโทษจำเลยอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่พิจารณาได้ความนั้น ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ ตามมาตรา 120 และ 121 ด้วย กล่าวคือ เมื่อความผิดที่พิจารณาได้ความเป็นความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งต้องอาศัยคำร้องทุกข์ตามระเบียบ เป็นรากฐานในการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เมื่อคดีที่พิจารณาได้ความนั้น ไม่มีการแจ้งความร้องทุกข์โดยชอบมาก่อน อันถือว่าปราศจากรากฐานอันสำคัญแห่งอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้อง ก็น่าจะตัดอำนาจพิพากษาคดีเพื่อลงโทษจำเลยของศาลตามที่พิจารณาได้ความตามมาตรา 192 ผลก็คือศาลต้องพิพากษายกฟ้อง เพราะพนักงานอัยการโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ในขณะที่นักกฎหมายอีกฝ่ายกลับมีความเห็นที่ไม่สอดคล้องกับแนวคำพิพากษาฎีกา โดยเห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงของคดีในชั้นสอบสวนได้ความมาแต่ต้นว่า การกระทำของจำเลยเป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนได้โดยไม่ต้องมีคำร้องทุกข์แล้ว ก็ไม่มีเหตุที่พนักงานสอบสวนจักต้องจัดให้มีการร้องทุกข์ตามระเบียบตามมาตรา 121 วรรคสอง ทั้งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทกำหนดเงื่อนไขอันเป็นข้อห้ามมิให้ทำการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น อันเป็นคนละเรื่องกับการพิพากษาคดีของศาลที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดตามข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความตามมาตรา 192 เมื่อทางพิจารณาของศาลได้ความว่า ความผิดนั้นศาลมีอำนาจลงโทษได้ตามมาตรา 192 แล้ว ศาลก็ไม่น่าจะต้องกลับไปพิจารณาถึงคำร้องทุกข์อันเป็นเงื่อนไขของการสอบสวนและการฟ้องคดีของพนักงานอัยการอีก อันถือเป็นการตัดสิทธิของโจทก์อย่างไม่เป็นธรรม อีกทั้งกฎหมายก็ได้กำหนดไว้ว่า กรณีตามปัญหานี้จะต้องมีการร้องทุกข์ก่อนจึงจะถือว่ามีความผิด ศาลฎีกามีแนวคำพิพากษาออกมาเช่นนี้ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะเท่ากับว่า ในทุกคดีที่มีการสอบสวน เจ้าพนักงานจะต้องจัดให้มีการร้องทุกข์เสมอ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ

ซึ่งเมื่อพิจารณาความเห็นของนักกฎหมายทั้งสองฝ่ายข้างต้นแล้ว ความเห็นของฝ่ายแรกน่าจะเหมาะสมที่สุดในสภาวะการณ์ปัจจุบัน แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4906/2543 ยังถือเป็นบรรทัดฐานที่ศาลฎีกายึดถือและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปฏิบัติให้สอดคล้องเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดต้องหลุดพ้นจากการลงโทษตามกฎหมาย กล่าวคือ การที่ผู้เสียหายมิได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ตั้งแต่แรก อาจเป็นสัญญาณหรือเจตนาารมณ์ที่แท้จริงของผู้เสียหายเองว่า มิได้ต้องการให้ผู้กระทำผิดได้รับความผิดได้รับโทษในความผิดที่กระทำลง หรืออาจมีการเจรจาประนีประนอมยอมความกับผู้กระทำผิดไปแล้วก็เป็นได้ เพียงแต่ปล่อยให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดไป ดังนั้นเมื่อไม่ปรากฏคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายในชั้นสอบสวนย่อมน่าเชื่อว่าผู้เสียหายมิได้ตั้งใจที่จะเอาความกับผู้กระทำผิดประการหนึ่ง

เหตุผลอีกประการหนึ่งคือ อำนาจฟ้องของโจทก์ถือเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ซึ่งแม้จำเลยจะมีได้ให้การต่อสู้ไว้ ศาลก็สามารถยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ หากได้ความว่าโจทก์ฟ้องคดี โดยไม่มีอำนาจฟ้อง ศาลก็ย่อมพิพากษายกฟ้องได้ทันที ซึ่งการที่ผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์โดยชอบในคดีความผิดต่อส่วนตัว ย่อมส่งผลโดยตรงให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่ชอบ เพราะคำร้องทุกข์ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสอบสวนในความผิดต่อส่วนตัว ดังนั้นพนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้องนั่นเอง

นอกจากนี้ หากไม่ถือตามแนวบรรทัดฐานนี้ ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย อาทิเช่น พนักงานเจ้าหน้าที่อาจใช้เป็นช่องทางในการที่จะรีบทำสำนวนคดีให้เสร็จโดยเร็ว โดยถือว่าเป็นความผิดต่อแผ่นดิน ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมาร้องทุกข์ มีเพียงคำกล่าวโทษจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจทำการสอบสวนได้ หรือในกรณีที่ความผิดบางฐานควรเป็นความผิดต่อส่วนตัว ก็จะถูกปรับเข้าเป็นความผิดต่อแผ่นดินทั้งหมด เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและสะดวกในการทำสำนวนคดี ซึ่งผลร้ายก็จะเกิดกับผู้เสียหายและผู้ต้องหาโดยตรงนั่นเอง

5. ปัญหาที่สืบเนื่องจากศาลฎีกาได้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาหลักในเรื่องของความหมายของคำว่า “คดีถึงที่สุด” ว่า แม้ศาลชั้นต้นจะอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาแล้ว หากต่อมามีการยื่นคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว จนคำร้องขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกา เช่นนี้ถือว่ายังอยู่ระหว่างพิจารณา กรณียังไม่ถือว่าคดีได้ถึงที่สุดแล้ว จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวนี้นักกฎหมายให้ความเห็นว่า เป็นการเปิดช่องให้มีการ “ปั้นผีลูก ปลูกผีนั่ง” ทำให้คนที่ต้องถูกลงโทษตามคำพิพากษา กลายเป็นคนที่หลุดพ้นจากคดี ไม่ต้องรับโทษ ด้วยวิธีการที่ระหว่างที่ศาลกำลังพิจารณาคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาอยู่นั้น ก็จะยื่นคำร้อง

ขอถอนคำร้องทุกข์ก็ดี คำร้องขอถอนฟ้องก็ดีต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกเสียจากสารบบความ ซึ่งเมื่อถือว่าคดีดังกล่าวยังอยู่ระหว่างพิจารณา ศาลก็ต้องสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความเนื่องจากไม่มีประโยชน์อันใดที่จะพิจารณาคดีดังกล่าวอีกต่อไป

ซึ่งตามหลักกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องต่างมีหลักในแนวทางเดียวกันว่า คำว่า “ก่อนคดีจะถึงที่สุด” ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 ที่นำมาใช้โดยอนุโลม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เช่นถึงที่สุดในวันที่ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาหรือถึงที่สุดในวันที่ครบกำหนดยื่นอุทธรณ์และไม่มีกรณียื่นอุทธรณ์ เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นจากแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกานี้ คือ จะทำให้จำเลยในคดีความผิดต่อส่วนตัวใช้เล่ห์กล เพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสระงับคดีและระงับผลแห่งคำพิพากษา ด้วยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความ ด้วยการไม่มาฟังคำพิพากษาศาลฎีกา หากศาลฎีกายกฟ้อง จำเลยก็ได้รับประโยชน์โดยอาจไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์เลย แต่หากศาลฎีกาพิพากษาลงโทษค่อยไปเจรจายอมชดใช้ค่าเสียหาย แล้วใช้สิทธิยื่นคำร้องขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไป อีกทั้งการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาศาล โดยเฉพาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้มีการเปิดอ่านไปแล้ว เสมือนหนึ่งเป็นการให้โอกาสจำเลยได้แอบดูคำพิพากษาศาลฎีกาก่อนว่าถูกใจจำเลยหรือไม่ แล้วจึงค่อยดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ยังทำให้เจ้าหน้าที่รัฐสูญเสียเวลา สูญเสียบุคลากรไปทำคดี แล้วสุดท้ายคดีก็ระงับไปโดยไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

อย่างไรก็ตามเมื่อคดีความผิดต่อส่วนตัวเป็นความผิดที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เสียหายเป็นการเฉพาะตัว ถือเป็นความผิดอันยอมความได้ และการระงับข้อพิพาทด้วยการตกลงประนีประนอมยอมความนั้น ถือเป็นสุดยอดหรือเป้าหมายสูงสุดแห่งกระบวนการยุติธรรม ศาลฎีกาอาจต้องการวางบรรทัดฐานใหม่เพื่อเป็นแนวทางให้กฎหมายมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพราะการที่จำเลยต้องติดคุกในคดีความผิดต่อส่วนตัวไม่ได้เกิดประโยชน์แก่รัฐหรือเอกชนคนใดเลย แต่การเปิดโอกาสให้ยังสามารถเจรจาตกลงกันได้ อย่างน้อยผู้เสียหายก็ยังสามารถเรียกร้องชดใช้ค่าเสียหาย นอกจากนี้ โทษตามความคิดต่อส่วนตัว มักจะไม่สูงมากนัก การที่จำเลยต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำในระยะสั้นนี้อาจนำไปสู่ปัญหาคนล้นคุก และไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรต่อนักโทษมากนัก ในทางตรงข้ามกลับเป็นการบ่มเพาะให้นักโทษระยะสั้นคนนั้น ได้รับการเรียนรู้ประสบการณ์อันเลวร้ายหรือช่องทางกระทำความผิดจากนักโทษคนอื่นๆที่อยู่ในเรือนจำมา

ก่อน

6. ปัญหาประการสุดท้ายคือ กรณีผู้เสียหายที่เป็นเอกชนจะใช้สิทธิฟ้องคดีอาญา ในคดีความผิดต่อส่วนตัวต่อศาลด้วยตนเอง แต่ยังมีได้แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ศาลฎีกาวางบรรทัดฐานเสมอมาว่า ผู้เสียหายจะต้องฟ้องคดีภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้ถึงการกระทำผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิเช่นนั้นเป็นอันขาดอายุความ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) ซึ่งในประเด็นนี้ มีความเห็นของนักกฎหมายแยกออกเป็นสองแนวด้วยกันคือ แนวความเห็นแรก เป็นกลุ่มนักกฎหมายฝ่ายที่เห็นด้วยกับแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว โดยเห็นว่า ในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นมีรากฐานมาจากความเสียหายที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว ผู้อื่นไม่ได้รับความเสียหายด้วย รัฐหรือสังคมโดยรวมก็มิได้เสียหาย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 จึงกำหนดระยะเวลาในการแจ้งความร้องทุกข์ไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้เสียหายต้องแจ้งความร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิเช่นนั้นเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งการที่ผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ก็คือการที่ผู้เสียหายแสดงเจตนาที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ เหมือนกับการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาลเช่นเดียวกัน

ในขณะที่อีกฝ่ายกลับเห็นว่า แนวคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นนั้น เป็นการจำกัดสิทธิแก่ผู้เสียหายมากเกินไป เจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการแยกอายุความร้องทุกข์ออกจากอายุความฟ้องคดี ไม่นำมาปะปนกัน โดยขึ้นอยู่กับว่า ผู้เสียหายจะเลือกใช้สิทธิในการดำเนินคดีอย่างไร กล่าวคือ หากผู้เสียหายเลือกที่จะใช้บริการของรัฐ ให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทนให้ ผู้เสียหายก็ต้องทำการร้องทุกข์ภายในสามเดือน แต่หากผู้เสียหายเลือกที่จะใช้สิทธิฟ้องคดีด้วยตนเอง ก็ไม่ควรที่จำกัดเวลาในการฟ้องคดีไว้ที่สามเดือนเหมือนกับการร้องทุกข์ หากยึดแนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็จะส่งผลให้เมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้น ผู้เสียหายจะต้องไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ก่อน เพื่อป้องกันการเสียสิทธิฟ้องคดีของตน ทั้งการแจ้งความนั้นผู้เสียหายเองอาจไม่ประสงค์ที่จะให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทน ผลที่ตามมาก็คือ รัฐก็ต้องสูญเสียทั้งเวลาและบุคลากรมาทำคดีความผิดต่อส่วนตัวเหล่านี้ เพราะเมื่อรับแจ้งความร้องทุกข์แล้ว รัฐก็มีหน้าที่ต้องดำเนินคดีต่อไป ไม่ดำเนินการไม่ได้

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากทั้งสองความเห็นข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าแนวความเห็นของฝ่ายแรกน่าจะเป็นความเห็นที่เหมาะสมกับสภาพของการบังคับใช้กฎหมายและสอดคล้องกับความเข้าใจของนักกฎหมายส่วนใหญ่ในปัจจุบันมากกว่า เนื่องจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาใน

ประเด็นนี้ มีการวางแนวบรรทัดฐานมาอย่างมั่นคง หนักแน่น และเป็นระยะเวลาานาน จนเป็นที่ทราบกันในหมู่นักกฎหมายทั่วไปแล้วว่า หากเอกชนต้องการที่จะฟ้องคดีอาญาในประเภทความผิดต่อส่วนตัวด้วยตนเองและมีได้มีการแจ้งความร้องทุกข์ไว้ก่อน จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นเป็นอันขาดอายุความ ซึ่งเหตุผลสำคัญคงเป็นเพราะความผิดต่อส่วนตัว เป็นความผิดที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว รัฐหรือสังคมส่วนรวมมิได้รับความเสียหาย การกำหนดให้อายุความในการฟ้องคดีแก่ผู้เสียหายมากเกินไป อาจไม่เป็นผลดีและไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำความผิดเท่าที่ควร เพราะการที่ผู้เสียหายไม่ฟ้องคดีภายใน 3 เดือนนั้น อาจแปลความหมายได้ว่า ผู้เสียหายมิได้ตั้งใจดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้วนั่นเอง

5.2 ข้อเสนอแนะ

ตามที่มีผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในการดำเนินคดีของศาล ในการพิจารณาความผิดต่อส่วนตัว ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ผู้ถูกดำเนินคดีได้รับทราบและสามารถนำไปปรับใช้ต่อไป ดังนี้

1. ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะแจ้งความร้องทุกข์นั้น หากเป็นกรณีความผิดต่อส่วนตัวที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน (ความผิดฐานฉ้อโกง ฐานโกงเจ้าหนี้ ฐานยักยอก ฐานทำให้เสียทรัพย์ และฐานบุกรุก) ควรที่จะให้สิทธิแก่ทายาทของผู้เสียหายที่จะแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายได้ โดยถือว่าสิทธิในการร้องทุกข์เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ในลักษณะเช่นเดียวกับสิทธิในการถอนคำร้องทุกข์ที่ตกทอดแก่ทายาท

แต่ถ้าเป็นความผิดต่อส่วนตัวฐานอื่นๆ (ที่ไม่ใช่ความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326-328 ความผิดฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลภาพของผู้อื่นที่มีการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 16) เพื่อป้องกันมิให้สิทธิในการดำเนินคดีหมดไป เมื่อเกิดการกระทำความผิดต่อส่วนตัวขึ้น หากผู้เสียหายประสงค์จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมาย จะต้องรีบดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือฟ้องคดีต่อศาล ภายในกำหนดอายุความ อย่าปล่อยให้พลละเลยเพราะความตายนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อและทุกเวลาโดยที่ไม่อาจทราบได้ล่วงหน้า

2. ในกรณีที่ผู้แทนของนิติบุคคลกระทำผิดต่อนิติบุคคลเสียเอง ควรที่จะนำแนวคำพิพากษาศาลฎีกา มาบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนแน่นอนว่า ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้เสียหายในความผิดต่อส่วนตัว ไม่ว่าจะเกิดจากผู้แทนนิติบุคคลหรือบุคคลอื่นเป็นผู้กระทำผิด และผู้แทนนิติบุคคลนั้นๆไม่ดำเนินการทางอาญาใดๆต่อผู้กระทำผิด ให้ถือว่าหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายในความผิดที่กระทำต่อนิติบุคคลดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) เพื่อให้มีอำนาจในการดำเนินคดีกับผู้แทนนิติบุคคลหรือผู้อื่นที่กระทำผิด ป้องกันมิให้ผู้แทนนิติบุคคลแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ และมีให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายอีกต่อไป

3. กรณีที่ความผิดกรรมหนึ่ง มีผู้เสียหายหลายคน การที่จะพิจารณาว่าผู้เสียหายคนอื่นๆ จะถูกตัดสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับ ไม่ว่าจะด้วยเหตุเพราะมีการถอนฟ้อง ยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ก็ดี คดีเสร็จเด็ดขาดไปแล้วก็ดี หรือคดีขาดอายุความก็ดีหรือไม่ จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่าการดำเนินคดีแรกนั้น เป็นไปโดยสุจริต ปราศจากการสมยอมกันในทางคดี ถ้าหากปรากฏว่ามีการทุจริต สมยอมกัน เอื้อประโยชน์ให้แก่จำเลย เช่นนี้ผู้เสียหายคนอื่นๆไม่สมควรที่จะถูกตัดสิทธินำคดีอาญามาฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39

4. ควรที่จะมีการออกระเบียบปฏิบัติภายในให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบในทุกๆคดี ที่มีโอกาสที่จะเป็นความผิดต่อส่วนตัวได้ หรือหากสำนวนขึ้นมาสู่พนักงานอัยการแล้ว ก็ควรมีแนวปฏิบัติให้พนักงานอัยการทำการจัดส่งสำนวนคืนไปยังพนักงานสอบสวนให้ดำเนินการเรียกให้ผู้เสียหายมาทำการแจ้งความร้องทุกข์ให้เรียบร้อย เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายและเป็นการตรวจสอบถึงความประสงค์หรือความต้องการที่แท้จริงของผู้เสียหายอีกครั้งว่า ยังคงต้องการให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษหรือไม่ และป้องกันมิให้เกิดปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการอีกต่อไป

5. ในกรณีที่มีการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาหรือศาลชั้นอุทธรณ์ หรือในกระบวนการพิจารณาใดๆของศาลที่มีผลให้คดีเป็นอันถึงที่สุดไปแล้ว แล้วต่อมามีการยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาขึ้นมาก็ดี คำร้องขอขยายระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์หรือฎีกา เมื่อพ้นกำหนดเวลาการยื่นไปแล้วก็ดี แล้วต่อมามีการยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์หรือคำร้องขอถอนฟ้องต่อศาล เช่นนี้ ศาลยุติธรรมควรมีหนังสือแจ้งไปยังผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีอาญา ให้ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันคือ ควรที่จะขอให้มีคำสั่งคำร้องเกี่ยวกับการขอเพิกถอนการอ่านคำพิพากษาหรือ

คำร้องขอขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์หรือฎีกาจนเป็นที่ยุติก่อน แล้วจึงมาพิจารณาสั่งคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์หรือคำร้องขอถอนฟ้องในภายหลัง

6. ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ประสงค์ที่จะใช้สิทธิในการดำเนินคดีโดยผ่านทางรัฐ ผู้เสียหายจำเป็นต้องทำกรณียื่นฟ้องคดีต่อศาล ภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด หากผู้เสียหายไม่สามารถยื่นฟ้องได้ทัน ผู้เสียหายต้องไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจรับแจ้งความร้องทุกข์ ภายในอายุความร้องทุกข์ คือ 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 เพื่อป้องกันมิให้คดีขาดอายุความ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติ บุศยพลากร. ผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: จีระวิชาการพิมพ์, 2551.

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551.

คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553.

คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551.

คณิต ณ นคร. วิธีพิจารณาความอาญากับความผิดตามกฎหมายแพ่ง. วารสารอัยการ 4 (มิถุนายน 2524) : 53-54.

คณิต ณ นคร. อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันก่อนฟ้อง. ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวบรวมความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ, หน้า 72. กรุงเทพฯ : ชูติมาการพิมพ์, 2533.

จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายอาญาภาค 2 ตอน 1. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: จีระวิชาการพิมพ์, 2543.

จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: กรุงสยามพริ้นติ้ง กรุ๊ป, 2536.

จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: กรุงสยามพริ้นติ้ง กรุ๊ป, 2539.

ชัญญญา ชัยสุวรรณ. การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาของอัยการ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

ชัยเกษม นิตสิริ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552.

ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม. การยอมความในคดีอาญา. วารสารกฎหมาย 5 (เมษายน 2532) : 104.

ชาติรี ศรีนวลนัต และ วันชัย ศรีนวลนัต. คำอธิบายกฎหมายเรื่องความยินยอมในคดีอาญาและความผิดอันยอมความได้. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ประชุมการชั่ง, 2528.

- ทวีศักดิ์ วัฒนตะกั่วทุ่ง. งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น. ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ, หน้า 85. กรุงเทพฯ : ชูติมาการพิมพ์, 2533.
- ธานีศ เกศวิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โพสยามปริ้นติ้งแอนด์พาดเนอริฟ, 2553.
- ธานีศ เกศวิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4. พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โพสยามปริ้นติ้งแอนด์พาดเนอริฟ, 2553).
- นพรัตน์ อักษร. ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย, สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- เนติภูมิ มายสกุล และ คมวัชร เอียงอ่อง. ระบบกฎหมายญี่ปุ่น. ใน ศาลยุติธรรมกับการพัฒนาวิชากฎหมายสู่สากล, หน้า 114-145. กรุงเทพฯ : กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2554.
- ประภาส สุวรรณจิตอารีย์. ภาพรวมของระบบกฎหมายอังกฤษ. ใน ศาลยุติธรรมกับการพัฒนาวิชากฎหมายสู่สากล, หน้า 40-43. กรุงเทพฯ : กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2554.
- ปรีชา คະเนตนอก. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแปลไทย-อังกฤษ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุตรไพศาล, 2551.
- พงศกร จันทร์ศัพท์ และนารี ตันตเสถียร. ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาญี่ปุ่น การสอบสวนและการฟ้องคดี. ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ, หน้า 101. กรุงเทพฯ : ชูติมาการพิมพ์, 2533.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย, 2550.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. วิ.อาญาพิสดาร เล่ม 1 (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2551). กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์, 2551.
- วินัย เหมสุหรี. การกำหนดอายุความอาญากับการดำเนินคดีอาญาบางประเภท. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- สถาบันปรีดี พนมยงค์. กฎหมายตรา ๓ ดวง. เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2548.

- สมชัย ทีฆมาตุตมากร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค 1-2. พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2553.
- สมชัย ทีฆมาตุตมากร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค 3-4 ; 6-7. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2549.
- สมพร พรหมหิตาธร. คู่มือพนักงานสอบสวน. พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2540.
- โสภณ รัตนากกร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2548.
- สำเรียง เมฆเกรียงไกร. คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- อมร จันทรสมนุภรณ์. อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องในขบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ ประเทศ หน้า 169-170. กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์, 2533.
- อรรถพล ไหญ่สว่าง. ผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- อุดม รัฐอมฤต. การฟ้องคดีอาญา, วารสารนิติศาสตร์. หน้า 243.
- อุทิศ วีรวัดณ์. อัยการสกอตแลนด์และอัยการอังกฤษ. ใน อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ (กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์, 2533): 59.

ภาษาอังกฤษ

- Bohlander, M. Translation of the German Criminal Code. [Online].2011. Available from : http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [2011, March 7]
- Dreher, E. The German Draft Penal Code E 1962. The American series of Foreign Penal Code, 11. by Neville R. London : Sweet & Maxwell, 1966.

EHS. Law Bulletin Series Vol.2. The Penal Code of Japan. Tokyo : Code Translation Institute, 1984.

EHS. Law Bulletin Series Vol.2. The Japanese Code of Criminal Procedure. Tokyo : Code Translation Institute, 1985.

Ministry of Justice, Japan. Japanese Law Translation. [Online].2011. Available from :
<http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?ft=1&re=02&dn=1&co=01&x=35&y=19&ky=criminal+procedure&page=19> [2011, March 7]

IUSCOMP. The Comparative Law Society. Criminal Procedure Code (Strafprozeßordnung, StPO) [Online].2011. Available from :
<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StPO.html> [2011, March 7]

Shigemitsu, D. The Japanese Law of Criminal Procedure. by B.J.George. South Hackensack N.J. : Fred B.Rothman, 1965.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายพงศอิทธิ ภูษิตโกยไคย เกิดเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2527 สำเร็จการศึกษา
ระดับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา
2550 และเข้าศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เมื่อปีการศึกษา 2552 ขณะที่กำลังศึกษาทำงานที่สำนักงานศาลยุติธรรม ในตำแหน่งผู้พิพากษา
ประจำศาล